

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
שמות
בלשון הקודש
ואידיש

753

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזרת

ספר
חק לישראל

פרשת שמות

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

חק לוישראל

פרשת שמות

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מבדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

טוב על חמשה חומשי תורה פירושים חלשים
 לזכרון אשר לא בא עוד בחיים הזה, מן המפרשים
 ספרים הנקראים בו יתנוגו בו, ולפי מה שהיה
 התקופה בו מה ע"פ (תקופה חמשה חומשי תורה)
 חמשה חומשי תורה.

(א) על ספר שמות פירושים נקראים פירושים חלשים
 (ב) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ג) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ד) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ה) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ו) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ז) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ח) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (ט) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (י) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יא) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יב) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יג) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יד) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (טו) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (טז) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יז) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יח) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (יט) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (כ) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (כא) על ספר שמות חמשה חומשי תורה
 (כב) על ספר שמות חמשה חומשי תורה

(א) חן ה' נראה בשלמות עם המעשה חמשה חומשי תורה
 עם המעשה
 (ב) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ג) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ד) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ה) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ו) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ז) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ח) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (ט) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (י) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יא) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יב) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יג) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יד) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (טו) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (טז) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יז) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יח) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (יט) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (כ) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (כא) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען
 (כב) חן ה' נראה בשלמות עם מה רשע יען

מיט אלע ספרים אויף עברי פיינטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה,
 איבערזעצט אויף א ליבעטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטע און
 און קלארע דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

חק לישראל

ספר

שמות

סו

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הפעמים.
- (ב) תרגום על התורה
- (ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י וישן.
- (ד) פי' שפתי חכמים הגודע ללומדי תורה.
- (ה) פי' הרשב"ם ז"ל נבד רש"י ז"ל.
- (ו) פי' בעל המורים מרבנו בעל אדבכעה מורים.
- (ז) פי' דעת זקנים מקבלי התוספות ז"ל.
- (ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.
- (ט) מגין המצות למטה"מ תאניו ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"ס הפסוקים.
- (י) מעמי הקרבנות כדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
- (יא) דיני הקרבנות בקצרה
- (יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.
- (יג) עיני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.
- (יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.
- (טו) תפי' ע"ט על התורה הוא כמעט העתקה חרשה בטוב טעם וכן בהפטרות.
- (טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).
- (יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוטר וליראת ה' על התורה והפטרות.
- (יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עם אזי גייען פון וועלט בעשאפניג ביז היינט.
- יט) מצות הש"ס על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען דרומצות וואס גאט האט גיבאטן.
- (כ) חמש מגלות עם פירוש"י (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לברך ההוא). וזלת זה
- (כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
- (כב) על ספר רות נקוב בשם יחום דוד.
- (כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.
- (כד) על ספר קהלת נקוב בשם הכלי העולם.
- (כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדם.
- (כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.
- (כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"י.
- (כח) תרגום שני על מגלת אסתר
- (כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.
- (ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.
- (לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.
- (לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.
- (לג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד
- (לד) כתובים עם פרש"י ומצורת דוד.
- (לה) המשניות עם ברשורא ועיקר תו"ש כנדרס מכבר עם הוספות ותקונים.
- (לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי הוספות.
- (לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.
- (לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.
- (לט) למהדרים ללמוד ככל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.
- (מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.
- (מא) הארחות חיים הג"ל נעתק גם ללשן ע"ט.
- (מב) אגרת הרכב ז"ל ללבנו"ל נעתק גם האלע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

(א) הלשון הקדוש (ב) אבני-זכרון (ג) ספר הקדוש (ד) ספר הקדוש (ה) אור החיים הקדוש (ו) זוסט סקדוש (ז) כלי יקר (ח) בלור מים חיים (ט) יבדו סוס (י) יקום רלוני (יא) יקום שמעוני (יב) פי נדיק (יג) חן מרזח (יד) קדושה לוי (טו) חפיקי יסוד (טז) דברי בחוג (יז) רמב"ן (יח) נדרש רבש (יט) מדרש תנחומא (כ) מספרי יומא (כא) צבל הסוים (כב) תרגום ירושלמי (כג) גני רוז (כד) תרגום יומא (כה) מיתונים (כו) ריקאטי (כז) שפרי פורס (כח) ריקאטי (כט) מדרש סבעל (ל) חן מרזח (לא) פרי נחל (לב) קה"ק (לג) ש"י (לד) ארך חיים (לה) אגרת הניחור (לו) דיני נעמים (לז) יערות (לב) זבדי הכנס כבש"ט (לח) תפארת לבי טע"ט (לט) קפריס תפארת על כש"ט (מ) נרנח דרכים (מא) זכר נכר (מב) נרנח כמחול (מג) זקן הכהן (מד) גמון סוס (מה) בני חיים (מז) סנה דמי (מח) טיול משה (מט) כמעט יעקב (מט) נחמד ונעים (נ) מולות חיים ועוד ועוד אשר לו חפשי לפרסם כי רבים הם רק כולם הארונים כולם כדורים מגדולי המורים קדושים אשר בלור הכהן ואור מורש זכר ע"ט תכל חרוב אשר זכרם גל יסין גמני יבחרו כי יחרוטיהם כמעט כעט כרזל וטופרת חרוב נקבלו עם לפאר וכלדו המורים והספרות דברי בני-חיים ובגמנות פה נלס קדש הקדשים מרומם למד נחמו אשר קבל סכל מהר סיני עד סוף סדורות.

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יי הבורח פתורה ובמשה
עבדו ובני ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

ואחר קריאת הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק
בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר
ומקים שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך ודבר אחר
מדברך אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע
במתרה בימינו: ברוך אתה יי משמח ציון בכנניה:

שמחנו יי אלהינו באלהיו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במתרה יבא ויגל לבנו. על כסאו

לא ישוב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה

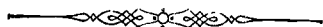
יי מגן דוד:

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד

ולתפארת:

על הכל יי אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך ותברך
שמוך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי

מקדש השבת:

סימני הקריאות

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פינחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו .
ואם חל ראש חודש בשבת מולידין ב' ספרים בלחוד קורין זבעה גברי בפרשת השבוע
וקדיש לעילא . ובספר זני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדישיכם עד יעשה ונסכו :

לתענית צבור

בשחרית ובמנחה קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחד משה עד לעשות
לעמו ומדליגין פסל דך וקורין עד אשר אני עושה עמך :

דיני המפטיר וברכות ההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר . ראש השנה . ויום הכפורים . תענית לצור שחרית ומנחה .
שבת טובה . ז' דפסח . ח' דשבועות . ארבע פרשיות . רק אם יש לורך מפני דרכי
שלוס יכולין לקרותו בפרשת שקלים ופרשת החודש : בדהן ולוי יכולין לעלות למפטיר . אבל
בשבוע שאחריו או יא"ז יש לו קדימה למפטיר : מותר להפסיק אפילו באמצע פרקים דקריאת
שמע בכדי לענות ברכו וביה"ל (ואמנים דברכות התורה וברכות ההפטרה) : אסור לדבר בעת
אמירת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ספר תורה :

בל הצבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועל כל פנים יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו
לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא ישהו ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים
המפטיר ומתחיל לומר הברכות : מי שרצה להשלים מאה ברכות בשמיעת ברכות
המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן
על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וברוך שמו משום דהוי אללו כמפסיק באמצע
ברכה ומשנה ממטבע חכמים : אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה וילאו מקלחין
יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה : בנוסח סיוס הברכה נאמן ורחמן אתה .
כיון שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין החתימה . אך מי שאומרו
אין מוזיחין אותו . בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל :
בששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נלבים
וילך : אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה עד שיגולל הגולל הספר תורה : אין להתחיל
הברכה עד שיראה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שסיים כל
הברכות שלאחריה כדי שיראה על מה הוא מברך :

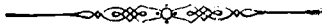
סדר שמות

עניני מנין השבטים

גינען דיא ליכטיגקייט פון דער וועלט ווי דיא שפעדין אין הימעל. דריבער ציילט זי די תורה צוויי מאהל, איין מאהל ביי זייער לעבין און איין מאהל נאך זייער שטארבן. דער ענין המוסר וואס דיא תורה האט אויף דעם גיכאמין הוכח: תוכיח. איינער זאל שטראפן דעם אנדערן. זאגט דער חובת הלבבות עם זענען דא צוויי-עקליי בעלי דחמנות, איינער האט דחמנות אויף מענטשין ווייל ער וויל גוטס טאהן צו מענטשין. און ער זוכט נאר וואס עם וועט זיין אטובה פאר זיין חקר, אפילו עם קאסט אים זעלט, און אפילו ער זאל זיך מיררן זיין, גיט דער-שלאפין. גיט דער-עסין, נאר עם זאל זיין אטובה פאר מענטשין, טוהט ער דאס מיט זיין גוטען ווילען. און אז ער הערט נאר עם אזי דא אטענטש וואס מען דארף אים טאהן אטובה. ווארט ער גיט ביי דער מענטש וועט קומען צו אים בעטן ביי אים די טובה, נאר ער גייט צו דעם מענטש, עם אזי דא נאך איין בעל דחמנות, אז מען קומט צו אים און מען וויינט פאר אים גיט ער אנדקה, גיט ווייל ער וויל געבין אנדקה, נאר ער וויל אונעק שטויסן פון זיך זיין אייגענעם צער, זיין הארץ וועט גיט זיין רוהיג זענן הקב"ה אונעק צו לאזן אארעם מאן און אים נאר גיט געבין. גיט ער אים געפס, און אזי צו אים קומט מיין ארעם מאן אזי ער נאנץ צו פרידען, און אז מיר זעהן צוויי מענטשין גיבן נדבות און מיר ווילען וויסען ווער עם מיניט זיין טובה און ווער עם מיניט דיא טובה פון דעם ארעם מאן, מוזן מיר ווארטן ביי עם וועט אמהל טרעפן אקראנקער מענטש אארעם מאן, וואס מען דארף אים היילן מיט יסורים, דהיינו מען דארף אפשניידן אפוס, און מענטשין מוזן זיך אבער בשעפטטיגען און שטיין געבין אים און העלפן דעם קראנקער צו די ארעפראצע, דער מענטש וואס וויל זיך אמת די טובה פון דעם קראנקן וועט ער העלפן מאכן דיא רעפראצע, אפילו ער מאכט דעם קראנקן שמערצן, טייל ער ווייס אז די שמערצן איז אטובה פאר דעם קראנקן, אבער דער מענטש וואס טוהט אטובה נאר וועגן אראפ צו געמען פון זיך די שמערצן ער זאל גיין צער האבן, דער מענטש וועט גיט וועלן שטיין ביי אזוי ארעפראצע, ווייל ער אנטלויפט פאר די זאכן וואס קענען אים קוצער זיין און ער זאגט ווי אזוי קען מען אטענטש טאהן אעלכע יסורים, דער מענטש מיניט גיט דיא טובה פון דעם

שלמה המלך האט גיזאגט חושף שבטו שונא כנו. דער מענטש וואס פאר- מירט די רוח פון זיין ווהן, אז ער זעהט זיין ווהן טוהט מעשים רעים און ער שטראפט אים גיט און שלאגט אים גיט, אזי אציין און ער האט פיינט זיין ווהן, דריבער זאגט ער אים טאהן וואס ער וויל, און אזי דער קינד וועט אלטער ווערן וועט ער אויך טאהן דיא מעשים רעים וואס ער איז געוואהנט צו טאהן און ער וועט נאך מער טאהן וועט דעם ווהן זיין שלעכט אויף עולם הזה, און אויף עולם הבא, און צו די שלעכטיגקייט און אומגליק האט אים געבריינגט זיין פאטער ווייל ער האט אים גיט גישטראפט ווען ער איז גינען אקנד, דער סוף וועט זיין דער פאטער אליין וועט אים אויך פיינט האבן וועגן זיינע מעשים רעים און ער וועט פיינט וואס דעם פאטער, ווארבו שחרו מוסר. אבער דער מענטש וואס האט ליב זיין קינד שטראפט ער אים און שלאגט אים באלד אין זיין יוגענד און זאגט אים גיט זיך געוואהנען מיט שלעכטע מעשים, דריבער ווען דער קינד ווערט אלטער איז שוין בייא אים אין הארצן איינגיווארצילט זיינע גוטע מדות, און דער פאטער וועט אים ליב האבן און ער וועט ליב האבן דעם פאטער, און אזוי געפונען מיר ביי ישמעאל ווייל אברהם האט אים גיט גישטראפט אין זיין יוגענד, ווייל ער איז גינען ביי אים אבן יחיד און גיכאמן גינווארן צו זיין אלטער, דריבער האט ער געדינט עכומי, און הקב"ה האט גיזאגט צו אים ער זאל טאהן וויא שרף זאגט צו אים ער זאל ארויס טרייבן ישמעאל פון זיין שטוב, און אזוי איז גינען ביי עשו, זצוק האט אים ליב געהאט דריבער האט ער אים גיט גישטראפט אין זיין יוגענד, אזי ער גינווארן ארשע און האט געדינט עכומי, און אזוי איז גינען ביי אנשלוס דער ווהן פון דוד המלך, און בייא זיין אנדערין ווהן זאונגה בן חנני, ווייל דוד האט זייא גיט גישטראפט אין זייער יוגענד דריבער האבן זיי גיטאהן מעשים רעים און האבן געבריינגט אויף זיך אשטראף און זענען געהרגט גינווארן, און וויל אברהם און שרה האבן גישטראפט זייער ווהן זצוק און האבן אים גילעוונט צו טאהן מעשים טובים, דריבער איז ער גינען אצדיק, און אזוי האט גיטאהן זעקב ווייל ער האט גישטראפט זיינע קינדער דריבער זענען זייא גינען צדיקים, וויא רש"י זאגט ווייל זיי זענען

קראנקין עד מיינט נאר ווייל ער וויל זיין הארץ זאל קיין צייט האבן, דאס זעלביגע איז בייא אפאטער מיט זייגע קינדער, עס איז דא אפאטער וואס ער מיינט נאר די טובה פון זיין קינד און אז ער זעהט דער קינד טובה מעשים רעים, און מען דארף אים שלאגן, שטעלט ער אונזע זייגע רחמנות, נאר ער ווערט זעלבסט צום קינד און שלאגט אים, ווארום דאס שלאגן איז רער אקטור רחמנות, איין אנדער פאטער זאגט איה קען נאר גיט זעהן מען זאל שלאגן אקינד, אפילו אפערערע קינד קען איה אויף גיט זעהן מען זאל אים שלאגן, מיין אייגענע קינד קען איה געוויס גיט שלאגן, דאס איז אפאלשער רחמנות, דאס איז ארחמנות אויף זיך גיט אויף דעם קינד, דאס זעלביגע איז בייא הקביה מיט דיא יודין, הקביה איז אנדער פאטער און מיר זענען זייגע קינדער, הקביה האט גיזעהן אז פאר אונז איז אנדליק מיר זאלין געמען די תורה, ער האט אבער געוואקס אז מען וועט קוקען צו אונז זאגן מיר זאלין געמען די תורה, וואס מען מוז ויא גוט היטען, און אז מען טובהט גיט וויא אין די תורה שמיים, זענען דא הונדערט זיגען און פערציג קללות, אויסער מלקות, מקילה, שרפה, הרג, והקט, ווער וועט וועלן געמען אויף זיך אזוי אהורה, ווי אלע פאלקער האבן גיט גיטואלט געמען די תורה, האט אונז הקביה אריין גיגעבן אין מצרים און זאלן דארטין שווער ארבעטן, אונזערע קינדער זאל מען ווארפן אין טיף, אז הקביה האט גיזעהן אונזערע הארצער זענען שוין שטארק אונטער טעניג, האט ער געשיקט צו אונז משה רבינו און מען האט ביי אונז גיפרעגט אויב מיר ווילען געמען דיא תורה וועלן מיר אויסגעלייזט ווערן פון מצרים, האט אונז הקביה גיגעבן יסורים, אפילו ער איז דער בעל רחמנות, ווייל ער האט

שמות יום א תורה

אונקלוס

המשך סמח' דמי' יהודה נפשי י' יה יהו יהודה רוח י'ור הא ואו הא נשמה יהודה היה יחידה י' דמלו י'ור אל שם ב'ן שבשעה בניקוד חולם :

א * ואלה שמות בני ישראל * ואזינו שמות בני ישראל דעלו הבאים מצרימה את למצרים עם יעקב גבר

רשבים

(א) ואלה שמות. מפני שרוצה למרש ולומר ובני ישראל פרו וישרצו וגו' הוצרך לכפול

בעל המורים (א) ואלה שמות בני ישראל הנאים. ר"ת שנים שלף כשהי' כשנים שמות בני ישראל לא שנו שמותם ששכיל י' דכרים נחלו ממזרים כשכיל שלף שנו את שמותם וכו' וגו' שלף ישנו שמותם ואל' חטיפ שכינו שמי לפני פניהם אתם אל

אלה ו' מוסף על ענין ראשון וימת יוסף ואלה שמות שמה להם

שפתי חכמים

א דקשה להשי' למה מנאן פסג אחת הא ככר מנאן לעיל כפ' ויגם ואל' לגעיל מנאן כחיהון ועכשיו מנאן אחר מיתון מלמ' כו' מנין דקודם מיתה בין לחמר מיתה כיון דככר מנאן וכו' וכו' פירש להודיע כו'. ח' ל' ק'ל' דחלה ל'ל' דלא דלא הל'ל' אלף חלה שמות וכו' וכו' והחם כתיב ואלה דקשה למאי ל"מ קאמר דקאי' על מספר לגעיל ואל' דקאי' על מספר לגעיל ולהודיע שזה המספר אחר ענינו שמות השבטים

(א) ואלה שמות בני ישראל. חטיפ שמנאן א כחיהון כשמותן חזר ומנאן כמיתתן

דעת וקנים מבעלי התוספות (א) ואלה שמות הבאים. והלא כבר באו קודם לכן אלא קודם ששם יוסף לא נתן עליהם סמים וכו' כתיב ב' ביום באו :

(א) ואלה שמות בני ישראל. הנה הכתוב פרט אבותיו ממזרים. שלף שנו את שמם ואת לשונם וסבין גדורין מעריות ולא היו כהם לגבורין. וטעמו לא דבר כלל כדליתא כילקוט פרשה זו שכל שמות השבטים נקראו ע"ש הגזולה. ראונו ראה ראויה את עני עמי. שמעון ע"ס וישמע אלפים את נחמקס וכן כולם. ויפ' אס היו משנים את שמם ולא היה להם רועם

פירוש לתורת אלמים (א) ואלה שמות בני ישראל. קינדער ישראל הבאים מצרימה

ספר הישר

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. די נקמיען פון דיא ויבעצייג קענטשין וואס זענען געקומען אין מצרים מיט יעקב, זענען געצייגט אין די פירדה ויגש, אונ יוסף האט גי'עקט אין מצרים דיין אונ גי'עצייג יאהר, אונ אכטיג יאהר איז ער גי'וען אין מצרים א גי'וענעלטיגער אזוי ווי אפלה, איידער יוסף איז גי'שטארבן דעם ער בעשטארבן זיינע ברודער אונ אלע קינדער אונ אייניקליה פון זיין פאטער ווען זיי וועלן ארויס גיין פון מצרים ואלין זיי מיט זעקסער וינע בייגער אונ זאלין אים ביי'ראטן אין ארץ ישראל. זיין יוסף איז גי'שטארבן האט קען אים ביי'ראטן ביי דעם ברעג טייך גי'ויס, נאכדעם האבן די מצרים אן' געהויבן גי'ועלטיגען אויף די יידן, אונ דער בייגער פרעה האט אונ'געהויבן גי'ועלטיגען אויף דעם לאנד מצרים, אין איהר שפעטער נאכדעם זיי יוסף איז גי'שטארבן, איז צו דער יודן פון אלפי'ע צען ויהן אונט'ראטן אין דעם לאנד מיט זיינע קענטשין אונ זענען געקומען אין דעם לאנד אפריקא אין דיא שטאט דנהה צו אנגי'אס דער ס'ף פון אפריקא. אנגי'אס האט די מענטשין גענומען צו זיך מיט גרויס פבד, אונ ווייל צו האט ביי אנגי'אס גענומען חן געהערט צו אים געמאכט פאר אנטערראל, אפאלה האט צו אנגי'דעט דעם ס'ף אנגי'אס ער יא' פארנאמלען זיינע אלע זעלנער אונ זאל גיין צו אמ'רקה אויך מצרים אונ אויף די קינדער פון יעקב אונ געקען פון זייט אונקאה פאר זיינע ברודער, אבער אנגי'אס האט ניש גי'וואלט גיין צו דיא אפריקא ווייל ער האט געוואסט די שטארקייט פון יעקב'ס קינדער, האט ער האט געהאט פאר זיי, אין די צייט איז גי'וען אונגעטש אויך דעם לאנד פתים אין דיא שטאט פוצרימא זען נאמען אוי גי'וען עניו, אונ דיא מענטשין פון פתים האבן אים געהאלטן פאר אנטאט, דער מענטש איז גי'שטארבן אונ האט קיין ויהן געהאט נאר איין פאטער איר פאטערן איז גי'וען יאנה, זיא איז גי'וען די

שענקטע אונ דיא קלינקטע אין דער גאנצער וועלט, דיא שרים פון אנגי'אס האבן דערצייגט צו אנגי'אס פון איר שויגהייט אונ פון איר חסד, נאנגי'אס האט געשקט צו די פתים זיי זאלין אים געבן די יאנה צו אפרו, דיא פתים אייגענוועיליגט אונ האבן גי'געבן דיא יאנה צו דיא שרים פון אנגי'אס זיי זאלין מיט איר גיין צו אנגי'אס, ווי די שרים פון אנגי'אס זענען ארויס געגאנגען פון לאנד פתים אונ זיי יאנה, זענען געקומען די שרים פון תורגום דער ס'ף פון ביי'ניטו צו דיא פתים זיי זאלין געבן דיא יאנה פאר אנויב צו דעם ס'ף תורגום, דיא מענטשין פון פתים האבן גי'זאגט צו איר שרים פון ס'ף תורגום, איידער איר נענט געקומען האבן מיר גי'געבן דיא יאנה צו דיא שרים פון ס'ף אנגי'אס זיא זאל זיין זיינע אפרו, איצט קענען מיר ניש אונזע קעמען דיא יאנה פון דיא שרים פון ס'ף אנגי'אס אונ זיא געבן צו איר ווייל מיר האבן מורא פאר אנגי'אס פאטער וועט ער קומען צו אונז אויף אמ'רקה אונ ער וועט אונז פאר'לענדן אונ איידער ס'ף תורגום וועט אונז ניש קענען רעטשן פון זיין האנט, דיא שרים פון תורגום זענען געגאנגען צו זיין זיידע ס'ף אונ האבן אים גי'זאגט וואס דיא פתים האבן זיא גי'זאגט, דיא מענטשין פון פתים האבן געשקט צו אונ צו אנגי'אס די אונט וויסען אז דער ס'ף תורגום האט צו אונז געשקט זיינע שרים וועגן דיא יאנה האבן אים גי'געגעבן מיר האבן דיא יאנה שוין דיר גי'געבן, אונ איצט זיינען מיר גי'הערט אז דער ס'ף תורגום האט פאר'נאמען זיינע אלע זעלנער אונ גי'ט האלטן מל'חמה מיט דיר, אונ ער זיינען פריגע צו פרוגניען האלטן מל'חמה מיט דיין ברודער יאקש פון דארט וועט ער גיין האלטן מל'חמה מיט דיר, וויא אנגי'אס האט געצייגט דעם בר'ף האט ער אויף פארנאמלען זיינע אלע זעלנער אונ זיא געגאנגען צו זיין ברודער יאקש דער ס'ף פון פרוגניען, זיא וויא גי'ויש

וַאֲנִי בְּיְתִידָה עָרֹד : יַעֲקֹב אֵישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ : ב רֵאוּבֵן

בעל הטיורים

רשבים

הטו שמותים: וישראל הכלים. ר"ת וס"ת מילה: את יעקב א"ס. ס"ת שבת נומר ר"ת ששכנלו שבת ומילה ששמו כחמרים נגאלו. הספוק מחיל כולו' ומסיים כולו' כנגד י"ב ששטים

שפתי חכמים

ב להודיע חכתן שנמשלו לכוכבים ב שמואלון ומכניסין ב המורים על הגולה וקוראים להם שמות חדשים און כהם הוראה על הגולה. או הים להם שנוי השם סבה להחלם מן הגולה א"ל היו מנקהים את מי' על הגולה ועל החמורה. וכמו כן אלו היו מעטים את לבוכם אע"פ שלא היו מעטים את שם מ"מ לא הים שם מורה על הגולה. כי דוקא כלשון הקודש מורה לרובן על שם ראה ראייתו את עני עמי ושמתון על שם וישמע אליהם. אבל כלשון ע"ר א"ל שם ראונו מורה על ראה ראייתו וכן כלם. ונזכרת שבו גדרוין מעטיות פ"כ היו לריבון להגלות מחללים. כי מלרס סקופי זמה המה. ולפי שלא היה בהם לשון הרע סביב פקוד. אלאם וישאלו איש מלח רעהו וגו' ולא גלו הכר. ע"כ נגאלו כי אלו לא הים הדבר מקוד לא היו משאלים להם כלום וא"ל לא היה אפשר לנגלם כדי שלא יאמרו אותו לריו ועבדום וענו אותם קיים כהם ואחריו כן יאלו כרכוש גדול לא קיים כהם. לכן נאמר ואלה שמות בני ישראל. כי

עניני שמות השבטים

המורים על הגולה וקוראים להם שמות חדשים און כהם הוראה על הגולה. או הים להם שנוי השם סבה להחלם מן הגולה א"ל היו מנקהים את מי' על הגולה ועל החמורה. וכמו כן אלו היו מעטים את לבוכם אע"פ שלא היו מעטים את שם מ"מ לא הים שם מורה על הגולה. כי דוקא כלשון הקודש מורה לרובן על שם ראה ראייתו את עני עמי ושמתון על שם וישמע אליהם. אבל כלשון ע"ר א"ל שם ראונו מורה על ראה ראייתו וכן כלם. ונזכרת שבו גדרוין מעטיות פ"כ היו לריבון להגלות מחללים. כי מלרס סקופי זמה המה. ולפי שלא היה בהם לשון הרע סביב פקוד. אלאם וישאלו איש מלח רעהו וגו' ולא גלו הכר. ע"כ נגאלו כי אלו לא הים הדבר מקוד לא היו משאלים להם כלום וא"ל לא היה אפשר לנגלם כדי שלא יאמרו אותו לריו ועבדום וענו אותם קיים כהם ואחריו כן יאלו כרכוש גדול לא קיים כהם. לכן נאמר ואלה שמות בני ישראל. כי

פירושו לתורת אלהים

וואם וענען עקובמען אין ספרים את יעקב מיט יעקב איש וביתו איטליקער מענטש איז עקובמען

הישר

שפטאם עקובמען צו אנגיאים און האבין גענויגס פאר אים און האבין אים גיבעטן ער זאל וויא דאבין לעבין און זאל ניש וויקס מאכין דיא שפטאם, האם אנגיאים אזוי וזשאהן וויא וויא האבין אים גיבעטן, ווייז דאמקאלס האם דיא שפטאם בייקניטו זיך גערעכנט צום מאנד פתים, און פון די צייט און ווייטער פלעגן שטענדיג קומען די מענטשן פון אפריקא צו די פתים און צפו. דער ענבעראל פון אנגיאים פלעגט אויך ניון מיט וויא און וויא פלעגן רובין בייא די פתים ווייזער פארקעגן, נאך דיא נאפע מלחמה איז אנגיאים מיט וויא מילישער געקויפן צוריק און וויא שפטאם פאזיקיא, און אנגיאים האט חתונה געהאט מיט דיא זאגיא, און ער איז געקויפן מיט איר אין אפריקא, אין דיא נעלבניגע צייט האט פהעל האט פהעל דער מלך פון מצרים גיבאטן צו וויא פאלק מען זאל באהען און מצרים אפשטארקן פאלאץ, און ער האט גיבאטן צו די קינדער אזוי גיטאהן און האבין אויפגיהאטן אישיניעם פאלאץ אישטארקן, און פהעל האט געוויקעטן אישניעם פאלאץ און איז גיעסען ויבאל דער מיט וויא מלכה, און דעם יאהר איז גישטארקן ויבאל דער ויהוה פון יעקב, ער איז אקום גיענען הונדערט מיט פערצעהן יאהר, נאכדעם איז גישטארקן שמעון, ער איז אלט גיענען הונדערט מיט צוואנציג יאהר, און ב"ו די צייט האט אלץ צפו אנגייעט דעם מלך אנגיאים ער זאל גיין אין מצרים מאכין מלכה פתים מיט דיא קינדער פון יעקב, און אנגיאים האט גיט גינזאמט גיין ווייז ער האט גיערקט זאגיא און דיא קינדער פון יעקב וענען גרייעט גבורים, האם ער מורא געהאט פאר וויא, אפאהל האט צפו שטארק גיבעטן דעם מלך וענען דיא מלכה פון דעם האט אינגענויליגט, און מען האט פארנאמאלט ועלצער אזוי פיל וויא זאך און מען האט דיר פארענבערייט צו גיין צו דיא מלכה פייא אנגיאים צווישען וויינע נאקט איז גיענען איינגען מענטש אלס פופצעהן יאהר, וויינע האט איינגענויליגט פון בעדו, דער ב"עם איז גיענען ווייזר קליב אין די חכמה פון מישוף, דער מלך אנגיאים האט גינאמט צו ב"עם נעה נאך מיט דייעט מישוף וער נועט איין עקען די מלכה פתים האט ב"עם גינאמט מען זאך אלץ געבין אקליבע מיט וואקס

שְׁמֵעוּן לְיָי וַיְהוּדָה: גִּישְׁשֶׁכֶר וּבְנֵיָן וּבְנֵימִן: יִדְוֹן וְנַפְתָּלִי גֵד וְאַשֶׁר: הַיְהוּדִי כָּל־נַפֶּשׁ יִצְאֵי יַרְדֵּי־עֵקֶב שְׂבָעִים

וַיְהוּדָה: גִּישְׁשֶׁכֶר וּבְנֵיָן
וּבְנֵימִן: יִדְוֹן וְנַפְתָּלִי
גֵד וְאַשֶׁר: הַיְהוּדִי כָּל־
נַפֶּשׁ יִצְאֵי יַרְדֵּי־עֵקֶב
שְׂבָעִין נַפְשָׁן

רשבים

מות דר הרוב פרו וישרצו וקם מלך חרש ונתחכם
אכרסה וילקח ילא ונסס פסולת עד י"ב שנים שלא היה נסס
פסולת וזהו ויו העמודים שסס עמודי העולם :

שפתי חכמים

להקשות מה היה היסוד שהמלך ארוס לטככים י"ל כמו

עניני שמות השבטים

אס"ס שמת יוסף והיה השעבוד קרוב ללא מ"מ רושם הנחלה
נשאר קיים כי חלו שמות עמם כלו לשעבר ועמם המה
הכלים כע עכשווי כי לא נשתנו שמות . וזה ראינו כי כג לשנים
לא שנו דל"ק אין נספוחה כמה שלט מן שמות . איש וכינוי
כמו שנו בדורות לעברית כי כל אחד דבק בלשון ולא בלחמה .
כיום מלכות עשוי וזה . והל"כ פרט ראונו שמעון כ' כי חלו
נפש אחד לרמות שהיה שלום ביניהם מנהך שלא היה כסס לשון
פסוד אללס כל י"ב חדש וחולו שגם מעטס זו נלחמ ויולי
ועד נולד נומר ואמה שמות וגי' . הדקדוקים כספוקים חלה רבו מחד אך נניכר קלסס . (א) אחרי איש אשר כבוד כל זה
ולמלה כפרשע איבג וכיוצא בירכות וקם שם שמותם למה הספר . (ב) חמרו הכלים מלחמה היה ועקב וועל לא חמר חת
יעקב . (ג) איש וכינוי כלו הוא שפת יתר ולמעלה לא נוכר . (ד) ויוסף היה כמלרים ידוע קסוקול . (ס) כסמוק וכני ישראל כלו
הדברים כסולים ומכופים כמות מינים . ואך כלה בין הדברים מלת וישלחו בין פרו וכין ורכו . אשר תמיד הושמו יחד

פירוש לתורת אלהים

מיס יוין היוז ענונד: (ב) ראובן שפעון לוי ויהודה: (ה) ויהי אנג עם איז גיווען כל נפש אלע מענטשין
(ג) יששכר וגי'ן ויבנמן: (ד) דן ונפתלי גד ואשר: יצאי נואם זענען גיבארין גיווארין פון יעקב

ספר

נואקס . קען האט אים גיגענין דיא נואקס . אונ גע'עס
האט געמאכט פון דעם וואקס רייטועניג אונ ריישער אונ
זעלנער ווי די זעלנער פון אנגיאס . אונ ער האט געמאכט
רייטועניג אונ ריישער אונ זעלנער וויא די זעלנער פון
מזרים . אונ ער האט אלע רייטועניג אונ ריישער אונ
רייטער געמאכט רייטועניג אויף דעם וואקס אונ ער
האט געמאכט מיט גישוף ווי זא'נין אלע האלטיגן מלחמה
האט מען געזעהן וויא די רייטער פון אנגיאס פארן פאר
דיא מייטשער פון מזרים אונ פאר דיא קינדער פון יעקב .
גילעם האט דאס געזאגט צו אנגיאס האט אנגיאס שוין
גייט געוואלט גיין מלחמה האלטיגן מיט מזרים . וויא צפא
האט געזעהן אז אנגיאס וועט שוין געוויס גייט גיין מלחמה
האלטיגן מיט מזרים . איז צפא אנשלאסן פון אנגיאס אונ
איז געקומען צו דיא פתים . דיא פתים אנשלאסן אונגענוען
דעם צפא מיט גרויס קבוד אונ האבין אים געדונגען ער
זאל ויין וייער געעכאמל אונ ער זאל פון ויערשטועניג
שייען ויערע סלחמות . איז דער צייט איז צפא בייך
גיווארין פון דיא פתים . אונ דיא פתים פון אפרקא
סלעניגן נאך קוקען צו דיא פתים אונ סלעניגן רויבין ויער
פארקעניגן . אונ דיא פתים האבין זיך פארנאמולט צום
פארק קוסטיציה ווייל דיא האבין מורא געהאט פאר דיא
אפרקאנער . אפרקאל האט גיטראפן אונ צפא איז פארר
לארין גיווארין אטקס איז צפא אים געגאנגען זענען האט
ער גייערש דעם שטיינרין פון אקס אונ דיא שטוימוקע גייט
פון אונסער דעם פארק . וויא צפא איז געקוקען אונזער
קום באגער . האט ער גיזעהן וואקסער דעם פארק גייט
אראם אפרקער קעלער . אונ בייא דיא מיר פון קעלער
איבג אנגרישער שטיין . האט צפא אונתאקט דעם שטיין אונ
איז אכיוו געקוקען איז קעלער האט ער גיזעהן איז קעלער
שטייט אנגרישער הנה אונ ויא עקט דעם אקס . איז צפא

הישר
גע'הר'ת דיא הנה מיט ויין שווער . וויא דיא פתים האבין
גייערש אז צפא האט געהר'ת דיא הנה איז בייא ווי גיווען
אנרישע שקחה אונ וויא האבין גיזאגט האט פאר אמונה
האבין מיר צו סא'הן דעם מענטש וואס האט געהר'ת דיא
הנה וואס ויא האט פארלעגן אונזערע גהמות דיא פתים
האבין זיך פארנאמולט אויף אמציה . איז געבר'יען ביי ווי
א'ע יאהר זאל ויין דער טאג זייט טוב . דער נאמען פון
דעם יום טוב זאל ויין צפא . אונ אלע פתים סלעניגן דעם
טאג קעבין ספגות צו צפא . איז דיא צייט איז דיא מלכה
זאנה דאס ווייב פון מלכה אנגיאס קראנק גיווארין .
אנגיאס האט גיפרעגט בייא ויערע געקסעט דאקטוירים
וואס מען שוהט צו איר קראנקייט ויא זאל געזינד ווערין .
האבין דיא דאקטוירים זינגט ווייל דיא וואקסער אונ דער
רוקס פון אונזער לאנד איז ניש כל'יך צו דיא וואקסער אונ
דער דאקט פון דיא פתים . קען ניש דיא מלכה פארטראגין
אונזער דאקט אונ ניש אונזערע וואקסער דרייער איז ויא
קראנק . אונ ווען דיא מלכה איז גיווען בייא דיא פתים
סלעניגן דיא פתים פון אפרקא אונ דיא וואקסער איז געזיגין
גיווארין דורך רערין אויף קריקען וואס איבע אונגעריגן
האבין דאס געפאקט אונ איזעטשטועניגן . אנגיאס האט
גיבאטין זייער געקעכט וויא זאלין קייניגען וואקסער פון
פארקא . קען האט געוואגן דיא וואקסער פון פארקא געגין
דיא וואקסער פון אפרקא . זענען דיא וואקסער פון פארקא
מיר גרינגען גיזעהן פון דיא וואקסער פון אפרקא . וויא
אנגיאס האט דאס געזעהן האט ער גיבאטין זייער שרים
מען זאל פארנאקטן דיא אלע מענטשין וואס האבן
שטייער אונ מען האט אנגעעהאקט שטייער זייער מיר
נאר אונ צאמה . אונ פון די שטייער האט מען געפאקט
אשטאקען בריק אונ אויף דעם בריק האט מען געזאגין אז

וְיוֹסֵף דָּתָהּ בְּמִצְרַיִם: נִפְשׁוּ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם: וְ יוֹסֵף וְרָבִי

שפתי חכמים
 שהוכנסו קיימן ומאירים כיוס וכללה אך כיוס אינס נראוס
 משום שבגל טביהרא מאי אהני כר כס ישראל קיימן נבשו"ט
 נבשו"ט וק"ל: ר' (ראס) שמלת נבשוטס לא קלי אלח על
 מלת ומכיוסין לך הולאה דוקא נכוספר ולא כשמותס כמו שכי
 בקרא המולוי כנספר כלס כלס כלס כלס כלס כלס כלס כלס
 מכל נמוס קסס וכו לא היינו יודעס כו' (נח"י) הלא"ס הפריך
 ויוסף ר"ל עס יוסף היו ע' וכן הוא כשמי"ט וע"ז מקסס וסלא

ר לכולם נסס יוקא (שמ"ר): (ב) ויוסף היה
 במצרים. והלא הוא ובניו היה בכלל כשביעה ה' ומה
 בל ללמדנו וכי לא היינו יודעס ו שהוא היה במצרים
 מוספר ובהכנסה כתיב נסס: ו' אל"כ למה לא הזכר שמו של
 דלאסנה הינו קוסיף לנריך למכתב יוסף משום שהיה במצרים
 נמוס סה"ל לנר"ך דהריכ ס"ל דמחר למעלה על הלא דקאמר
 דעת וקניס מבעלי הרוספור

עיניו שמוח האלהים

בהדפס פריה ורביה. פרו וכוו. ומה טעם כוו הסהרלה. גם
 כ ממלד ככדה נזמר נומר מלד. על כל מלה יראה
 לע"ד כי כוונה התורה קודם שתספר גלות מצרים ושעבוד ישראל.
 לכוידע ופטרס סבת גלוסס וכו שמתוסס סטו סלה. כי הבור
 הדורות הקודמים להס. כי הנה שמתלה היו שלמים כולס כאלה
 משמותו. הלא הנדקרת סלמם שמוח בני ישראל. הסתכל כווסם
 ועס שלמותו כלו. כולס דומיס אלו. איס וכיוח לא מייעיש
 פירוש לתורת אלהים

בחייהו לפי שהיה ר"ל אחר כן ירבו ועצמי להודיע דך
 שארבעים (ששבעים) נפש רבד עצמו ורבו עד שש מאות
 אסף רביו
 ההוא הנוליס והמטוענדס שמתו אח דרכס ולא הלכו כדרכי
 אלפס ונסיס וקף דומיס אל הבור אשר ממנו מולכו וסריס אל
 המוריס על שלמותס כנווס מצריס. אשר כאלה אח יעקב עמו

גיווען אין מצרים ויוסף ויבצעיו קענטשין ויוסף היה במצרים מיט יוסף ונאם ער איז גיווען פון פרייער אין מצרים. ורש"י פרענגט ונאם דארף שטיין אין פסוק ויוסף היה במצרים. וייסין מיר דען ניט אז יוסף איז

ספר הישר

צונאנצייג יאהר, נאכדעם איז גישטארבן דו, ער האט
 גייעבט הונדערט פינף און צוואנציג יאהר, ווען ה'רד איז
 גיארין אפד'ה האט ער צו זאמען גענומען זייער זענער
 פיר מאה הונדערט טויזענד מענטשן און איז געגאנגען
 האלפין מלחמה מיט כוזאב, וויא מוזאב האט גייערט אז
 ה'רד גייט אויף זייא צו אמל'קה. האבין זייא געשיקט צו
 מדן ער זאל זיי קומען העלפין האלפין מלחמה מיט ה'רד,
 מוזאב און מדון זענען צורייס געגאנגען זענן ה'רד צו די
 מלחמה, פון די ערשטע מלחמה איז גיפאלן פון מוזאב
 און מדון צוויי טויזענד מענטשן, ווי מוזאב האט גייערן
 אז די מלחמה איז שווער פאר אים, זענען זיי אנטלאפן,
 און מדון אלפין זענען געבליבען פון די מלחמה, און אלע
 מדינים ונאם זענען געקומען העלפין מוזאב זענען געהרגט
 גיארין אין די מלחמה. און מוזאב זענען גיארין אינסער
 די האנט פון ה'רד און אלע יאהר האט מוזאב געמזט זענען
 אנעוויסע סומקא געלט צו ה'רד, אין אצייט אין יאהר
 ונאם מוזאב האט זיי גישאנן. זיי זענען אין דערשטיל
 אנטלאפן פון די מלחמה און האבן גיארין די מדינים
 אלפין אלפין מלחמה האלפין מיט ה'רד, און דרייער זענען
 זיי גיפאלן אין די מלחמה, האבין די מדינים פארנאמלט
 זייער געבליפענע מענטשן און אלע זייער ברודער דיא
 קינדער פון קטורה האבן זיך פארזאמלט צו מדון, מען
 זאל זייא העלפן האלפין זיך מלחמה מיט מוזאב מוזאב
 האט גייערט אז אזוי אנהויסע מנהג האבין זיך פאר-
 זאמלט מיט זייא האלפין מלחמה, האבין זייא געשיקט
 אפריף צו ה'רד און האבן זיך גיבעטן. וואס זייא קומען
 העלפן פון די מלחמה, איז ה'רד געקומען און זייער אלע
 זענער צו דיא מלחמה, און דיא מלחמה איז גיוערן זייער
 שטארק, און ה'רד האט געהרגט אלע זענען פון מדון
 און אלע זענער פון סבתה'ס אונזער, און מוזאב איז
 גירעטעט גיארין פון דיא מדינים, און דיא אלע זענער
 ונאם זענען אנטלאפן פון דיא מלחמה, האט ה'רד זייא

אנאו"ל ונאסער פון לאנד פתים פון איז אפריקא, און די
 ונאסער איז גאר גיווען פאר דיא מלכה, צום פריגען צום
 מאבין צום פאקין און צו אלע זאבין ונאם מען האט
 געדארפט פון אירעטונעניו, אפילו זייא בוכאה און דיא
 גערטנער ונאם האבין געוואקסן פון אירעטונעניו האט
 מען געגאסן מיט די ונאסער פון פתים, אפילו ערד האט
 מען געבריינגט פון פתים מיט שיפען און שטייער צום
 פאהען האט מען געבריינגט פון פתים, און מען האט
 אונגעגהערט פארלוצן פאר דיא מלכה אנהיי, און
 זיא האט אין זייא געוואהנט און זיא איז געווען גיארין,
 דעם אנהעלן יאהר זענען גאר אמהל געקומען מענטשן
 פון אפריקא אין פתים צו רויפן פיא זייא איז צפו אויסר
 געגאנגען אויף זיי צו אמל'קה זענען זייא אנטלאפן פאר
 אים, וויא דיא פתים האבין געהערן דיא אונזערע טוכה
 ונאם צפו האט מיט זייא גישאנן, האבן זייא געמאכט
 צפו פאר אמל'ה אויף זייער לאנד, נאכדעם איז צפו מיט
 דיא פתים געגאנגען האלפין אמל'קה מיט תובת און מיט
 דיא אינגלען, און צפו מיט דיא פתים האבין אין גענומען
 דיא מלחמה, וויא זייא זענען געקומען צוויק פון דיא
 מלחמה, האבין דיא פתים גיפאקט אנהויסן פאלאצן פאר
 צפו, און זייא האבין געמאכט פון זייעטונעניו אטייערע
 קעניגל'כע שטוהר און צפו איז גיארין אפד'ה אויף דעם
 באנצין לאנד פתים און אויף דעם לאנד אישראל, פונציג
 יאהר איז ער גיווען אמל'ה, אין דעם יאהר איז גישטארבן
 ראבו'ך זעהן פון יעקב, נאכדעם איז גישטארבן הונדערט
 פינף און צוואנציג יאהר, נאכדעם איז גישטארבן דן,
 ער האט גייעבט הונדערט פיר און צוואנציג יאהר, אין
 דעם יאהר איז גישטארבן הויש'ס דער סרף פון אדום,
 גאר הויש'ס איז גיארין אפד'ה ה'רד פון ברד, און ער האט
 געקויפט פינף און דרייסיג יאהר, נאכדעם איז גישטארבן
 זישכ'ר דער זימן פון יעקב, ער האט גייעבט הונדערט
 צוויי און צוואנציג יאהר, נאכדעם איז גישטארבן זיין
 ברודער אשר, ער האט גייעבט הונדערט דרייא און

יוסף וְכַל-אָחָיו וְכָל הַדָּרוֹר הַהוּא : אַחֲוָיו וְכָל דְּרֵא הַהוּא :

רשבים

עליהם למעט ולא הועיר לו : (ו) וכל הדור ההוא . שבעים ושש :
שפתי חכמים

אלה להודיעך לדקתו של יוסף . הוא יוסף הרועה ו את אלף אביו . הוא יוסף שהיה במ צרים ונעשה מלך ועומד בלדקו :
אלה במצרים ע"ז קשה מה כל למדנו : ז ר"ל דהא שמה מתוך אדם או מתוך ששים מלך שמה עבר עיניה כיון דהוא חסוד כל כך ולפי שהמין בכלל הוא אחר מיתחן מ"ה הודיע לדקתו כמנין הוה משום דלמרו רז"ל אל תאמין בעמלך עד יום מותך :
עניני שכורת השבטים

וכו' וזמה אמר יוסף לחד כשלמה שאר השכטים כללו במאמר א"ל וכיון אכל יוסף לא נכלל ביה וא"כ קשם שהיזר יוסף ק"ל גם את כניו ואם חפרם שאינו חוזר ללשון ולא לר"ך להוכיח יוסף וכינוי שםם כללם שכטים נפש אלה לבורות שיוסף היה עבד עבירה כיון דהוא חסוד כל כך ולפי שהמין בכלל הוא אחר מיתחן מ"ה הודיע לדקתו כמנין הוה משום דלמרו רז"ל אל תאמין בעמלך עד יום מותך :
עניני שכורת השבטים

להיותו מותר וחוספת מאדיו על מה שהלדס מוכרת לשלמותו .
ואמר כי בני ישראל נתעלמו בענין המלך שהיו להטוים בו ורודפים אחריו מלך חזון מהנכללם שישעור ספרן . ומלואו א"כ שקועים נב' גופי עבירות אלו וגרם לו שהמלךס הלהאי שמה את שלו וגור עליהם הסע בוד חויק לוס עד שסם מלך חדש וביא עליהם ג' דכרים לעונם מכוונים כנגד מדותיהם הרעות . חלה שמו עליהם שרי מס'ס למען עונותו . אחר שסם היו כל כך אדוקים בממון ומחגיגים להעביר . יהיה טורעים מיתחכור ממונם למען עונותו . ר"ל למען יחיו עניים מרודים ולדלי ויחפרו כל עוב . וללשר היו מעבדים גופם בחלותו גופאפיות וכחמטוקי השבטות . ע"כ העבדים עובדים קשם בחומר וכלבנים ולהספיל גאון לבס וכקשטס השררה והכבוד שטאוס לעבדים נכויס ופולסי ומעבדיות לגוב שים פחוחים ויודים . כלפון שיהיה בורת בהלות מלודקת אלו וקס מהספט הרשע כל פשיטס ועל עתלס . והדודס בכרית כיון ככתרים היתה כיתר וישוחי ית' העתוים . כלאמר המגיד מרלשית אחרית :

השטים אלה גם כיתו אלו השטים וכל סקפ . היו שומעים דכריו וגברים אחר ומרדים מעשיו . וגם אחריו כן שמת אוקן יעקב אכינו ע"ה אל סרו משלמותם . ינו יוסף עמו במצרים . כי נשאר יוסף ע"ה במצרים ויהם מספיק בטוב טעמו להנהיגם ולהיריבם אל השלמות הלר"ך להם . אמנם אחריו מות יוסף וכל היור הוא ירלי ה' וחוביש שמו או קס דור אחר אשר לא שמרו חק השלמות הראיו להם וזכרו מעשיהם ונתלכבו כשלשת המדות המנוגות הלה המולאים את האדם מן העולם . וזה כי בני ישראל פרו ויסערו . כלשכר כולו כללם ספיה . אל היתה פטולתם אל התחלות המנוון כדבריה לקום מיון ואל ספיה עמה . אלה היו כסרלים וכסותיו כס"ה אשר און מגמתם רק מניו החלות והריון המסותל מכלי כניה אל הסולרם . גם ללנדו כרסת הכבוד והגדולה וזהו יורכו שקשו סרו יהיה ונתלדו על וולת כנאלה וכיו . ושור כחוסק עליהם סול קעמו כחמת הממון כלא לשכנה כי נתעלמו במלך מול . הממון קרל מלך . כאומר וכלל מאדך ודכשו חול' כלל ממוןך וקפרל המון מלך

פירוש לתורת אלהים

יוסף וְכַל-אָחָיו וְכָל הַדָּרוֹר הַהוּא : אַחֲוָיו וְכָל דְּרֵא הַהוּא :

ספר

האבין געהרקה פון דיא אפרקאנצער וייער פיל . אונ צפו האט געזאגט דיא אנטקלאפענע אונ האט זייא גישלאגן אונ געהרקה פיו צו די גרענעץ פון אפרקא , אונ אנגיאס האט גיהערט וואס צפו האט גיטארן צו זיינע קענטשין האט אנגיאס בורא געהאט פאר צפו אונ איז גיטגעזאגען צו אים אוף אקל'קה , אין דיא צייט איז גישטארבן לוי דער זוקן פון געקב , ער האט גילעבט הונדערט וייען אונ דרייסיג יאהר , נאכדעם וויא לוי איז גישטארבן אונ דיא מצרים האבין גיזען אז אלע קינדער פון געקב זענען שוין גישטארבן , האבין דיא מצרים אנגעהויבן פייניגען דיא יודין אונ פארביטערן וייער לעפין אונ זייא האבין ארועק גענומען פון דיא יודין דיא נוייגעקענטער אונ דיא סעלדער אונ דיא היינער וואס יוסף האט זייא גיגעבן , אלץ וואס יוסף האט גיגעבן זיינע קינדער האבין דיא מצרים צוריק גענומען פון זיינערע קינדער , אונ דיא יודין האבין פארקויפט וייער לעפין ווייל עס איז זייא שלעכט גינען איבער דיא ספצ'רים , ווייל דיא ספצ'רים האבן זייא אלע קאג שטארקער געפייניקט :

געזאגט אונ האט פון זייא געהרקה אין וועג וייער פיל , עס איז פון זייא גאר נויניג געהר'בען , פון דיא צייט אונ ווייער איז גינארין אגרויע פיינגשאפט צווישען מואב אונ מדון , ווען אייער פון מדון פלעגט קומען אין מואב , האבין מואב אים געהרקה , אונ ווען אייער פון מואב פלעגט קומען אין מדון האבין דיא מדונים אים געהרקה , אונ דיא פיינגשאפט האט זיך געצויגן אללאנגע צייט , אין דיא צייט איז גישטארבן יוד'ה דער זוקן פון געקב , יוד'ה האט גילעבט הונדערט גיין אונ צוואנציג יאהר , אונ נפ'לי האט גילעבט הונדערט גיין אונ דרייסיג יאהר אונ איז געשטארבן :

אין דעם דרייעהנטיגן יאהר ווי צפו איז גינען אסלה אוף די פתים , זענען געקומען פון דיא אפרקאנצער צו די פתים אונ האבין גינארין היבין פון זייא און לשוין דרייבערן יאהר זענען דיא אפרקאנצער גיט גינען פייא דיא פתים , אונ איצט זענען זייא געקומען אוי צפו מיט זיינע קענטשין ארים געזאגען צו דיא אפרקאנצער אונ עס איז גינארין צווישען זייא אגרויע מל'קה אונ צע מיט זיינע קענטשין

תרגום

נביאים ישעיה ב

למשק' מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצח ארני נשמת הרוי יהוה חיח יחידה רנצח יהוה חיח יחידה הרוי אל שם ב"ן שבעשתי :

א תְּבַאִים יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמְלֵאָה א' תִּכְבְּשֶׁן סַבְיָה נְלוֹתְהוֹן ויתובון צארעוון פסן יתגידון רבית געקב פשוון ווסגון רבית ישרא וימלון

מצודת דוד
(א) הבאים . תחפר מלת כויים ור"ל כויים הכאים וממלנו יוכן הסכרון וכאומר אס מוזן אל הערתי כל מחתי כ"ס כויי פנולה אחרם עליהם יתן יעקב את עשרו להיות מתשטט למרחוק וישראל יצין ויפרח ר"ל ימשלו עד למרחוק ויגדלו עד מלך

שמות יום א נביאים

פני-תבל תנובה : ב תפמפת מפהו הבהו
 אס-פהרג הרניו הרג : ג בסאפאה בשלחה
 תריבנה הנה ברוחו הקשה ביום קדים : ד לכן
 בואת יכפר עון-יעקב וזה פל-פרי הסר תמאתו
 בשומו א-פל-אבני מוזח פאבני-גר מנפצות לא-
 יקמו אשרים וחמנים : ה כי עיר בצורה ברד
 נזה משלח ונעזב פמדבר שם ירעה עגל ושם
 ירפץ וכלה סעפיה : ו כיבש קצירה תשברנה
 נשים באות מאירות אותה כי לא עס-בינות
 הוא ער-כן לא-ירחמו עשהו ויצרו לא יחננו :

אפי-תבל בני-בנין : ב הכמחה
 דהוה מחי מחוהי אם פקטור
 קטילוחי יתקטיף : ג בסאפאה
 דהוימא פאל בה יכילון קר
 דהוימא שלם ומעיק קהון
 הני עלהון בקמא מתקוף
 עלהון ביום קוט : ד לכן
 קרא ושתקון חובי ביה
 יעקב ודין קל עקבי אסמיות
 חובוהי בשויותיה קל אבני
 אגורא פאבני גר מנפצו לא
 יתקיימו אשריא ותנסוסיא :
 ה ארי קרמא דהנה פריקא
 בקחורא ההב התי מסקמלא

ישביקא פמדברא קה יתחון צדיקא ויביון ית נקטא ויסופון משריתא מלמסק : ו ותקצר
 חילון ויבחרון בעובדיהון ויפברון נשיא עלן לבית דמלתהון ומלמן יתהון ארי לא עם סוקלתן אגון
 על פן לא ירחם עלהון דעבדינון ודבראנון לא יחום עלהון :

מצורת דוד

מלך : תנובה . כלמחי הדרמה : (ב) הכמכת . ר"ל אף מלא
 סהכס בו וכו' הכה בו כלכוריות כמו סהכס להענין . וכל
 ישראל : אם כהרג יהרוגיו . וכו' סורג הוא כמו סהכס את
 הענין סהכסו בו וזוה כל ענין כמ"ס : (ג) בסאפאה . ר"ל כמיה
 שחטלו נמהל ההבו פריט מהם ולא העיר כל חמתו : בשלחה
 תריבנה . כסיהו מריב עמה להפרט ממנה היה סופר
 חמתו על הדעות והגנות לשלוח בהם שדפון וארץ ולא פגע
 כנפשו חתלה : חנה . הסיר הפרי כרותו הקשה ביום שמשכת
 בו רוח קדים עוב שכתות : (ד) לכן . הוילן ורחמי עליו
 אעשה לו גם זאת להחכר דבר קל : וזה כפ פרי . זה יהיה
 לו פרי עוב להסר ממנו חמתו להיות נחמל לו : בשומו . כמה
 שחון סוככות העשויות לעכומ"ז וישום אכניהם : מנפצות כדרך
 שמשפלים אכני גיר הדק היעב : לא יקמו . ר"ל כתלי שלם
 וחזרו לסורס ולא יקומו מעתה אששים וחמנים : (ה) כי עיר
 בצורה . כי כעשות זאת אז העיר הבלורה היא כדרך גדול וכו'
 חסיה כדד מיושכיה והתוס שלו חסיה משלח מיושכיה ועבון
 מהם כמדבר כעבון חלמסו וככל הדבר כמ"ס : שם . במקום
 שחון סוככות העשויות לעכומ"ז כשתיכסו נכסיה חסבר מנחמה . ר"ל
 וחזרו לסורס ולא יקומו מעתה אששים וחמנים : (ו) כי עיר
 בצורה . כי כעשות זאת אז העיר הבלורה היא כדרך גדול וכו'
 חסיה כדד מיושכיה והתוס שלו חסיה משלח מיושכיה ועבון
 מהם כמדבר כעבון חלמסו וככל הדבר כמ"ס : שם . במקום
 שחון סוככות העשויות לעכומ"ז כשתיכסו נכסיה חסבר מנחמה . ר"ל
 וחזרו לסורס ולא יקומו מעתה אששים וחמנים : (ו) כי עיר
 בצורה . כי כעשות זאת אז העיר הבלורה היא כדרך גדול וכו'

רש"י
 בראשונה הכלים למגורים אשר השרים יעקב וכו'
 ומתו עד אשר מלאו וכו' : (ב) הכמכת . וכל
 מכותיו מדה כנגד מדה : (ג) בסאפאה . בלוחה
 מדה : בשלחה . כששלה מגורים את ישראל :
 תריבנה . המדה כסאה שלה : הגה . דיבר כדיובורו
 הקשה : ביום . שלאמר בו כרות קדים עוב : (ד) וזה
 כל פרי . הטוב לו להסיר חמתו כששים אכני מוכחות
 כמחיתו כבאבני גר . מין לבט : מנופצות . מדוקקות :
 לא יקומו . למען לא יקומו להס עוד : (ה) כי עיר
 בצורה . טל עשו יהיה כדד . נזה . מעון : משולח .
 מיושכיו : שם ירעה עגל . אפרים שימשל לעגל :
 סעפיה . ענפיה : (ו) כיבש קצירה . קצירה שרשי :
 נשים . עם הלג כנסיס : מאירות . ידליוק :
 עיר הבלורה ירע' עגל וירקן עמה ויל' ענפי האלנות אשר גדלו עמה : (ו) כיבש קצירה . קצירה שרשי :
 כשתהנה כלתם יסברו חלמסו : נשים באות . נשים כהנה ויכערו כהם השג ור"ל עם חלם כנסיס ושמיתו חומס : כי לא עם
 בינות הוא . להנין סל ממשלתי כלה לו מה ולא ככה ורעו : עושהו . המקום עגלו והמסילו : ויבוצרו וכו' .
 דע פירוש עברי סיימס נעמינס מען ביאי דער הפסורה פון דער וואך :

כתובים משלי יא

תרגום

להמשך מיסוד : מלכות דוא' שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אר
 ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דהו וו הו חיה יחידה דיסוד יהנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבשעיה :

* נפשיא דברקתא הדהו ומן * נפש-ברכה תרשון ומרנה גמ-הוא יורא : ב מנע בר יקבדה
 דקאלף אף הוא ילף : ב מן דכלא עבורא פאורץנא

מצורת דוד

(א) נפש ברכה . טכוא ורתן כממונו : ומרוה .
 משכיע את העניים : גם הוא יורא . יכע עיב :
 (ב) מונע בר . מלמד תורה : יקבוהו . יקללוו :
 פירוש ע"מ
 הוא יורא אונ דער מענטש וואס מאכט זאמ
 הונגערניג ווארעמע לייטן . נועט ער אויך זאמ
 ווערין . הקב"ה נועט אים זאמ מאכין מיט פיל
 נאָס : (ב) מנע בר דער מענטש וואס וויל ניש
 פארקויפן

רש"י
 (א) נפש ברכה . טכוא ורתן כממונו : ומרוה .
 משכיע את העניים : גם הוא יורא . יכע עיב :
 (ב) מונע בר . מלמד תורה : יקבוהו . יקללוו :
 פירוש ע"מ
 הוא יורא אונ דער מענטש וואס מענטש
 אפע מענטשין . ער וויל אלע מענטשין
 זאל גיט זיין . נועט ער אויך פעט ווערין . ער
 נועט אויך גיבענמיט ווערין פון הקב"ה ויחיה גם

לְאֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבְּרֵי: י שַׁחַר מִזֶּב יִבְקֹשׁ רָצוֹן
 וְהִלָּשׁ רַעַה תְּבוּאָתוֹ: י בּוֹמֵם בְּעֶשְׂרוֹ הוּא יִפְרֵ וּבְעֶלְהָ
 צְרִידִים יִפְרָחוּ: ה עֹכֵר בֵּיתוֹ יִחַלְדִּירוֹם וְעֹבֵד אֱוִיל לְחֻכְמָם
 לֵב: י פְּרֵ צְרִידֵי עֵץ חַיִּים וְלָקַח נִפְשׁוֹת חֻכְמָם:

וְאִיךְ שִׁקְפָא צְרִידֵי מִפְרָחוֹ: ה עֹבֵר בֵּיתָה יִרְתֵּהּ וְסִפְלָא יִהְיֶה עֹבְדָא לְחֻכְמֵי לְבָא: י פְּרוּי
 צְרִידִימָא אֵילָנָא רְחִינֵי וּמִקְבָּלְנוּתָא רְנַפְשֵׁי חֻקְמָתָא:

רש"י

מצודת רוד

לְאֹם. כַּיִּם שִׁכְטָן אִתָּם: מוֹשְׁבֵי. הַמְלֵמֵד תּוֹרָה:
 (ג) שַׁחַר מִזֶּב. הַחֶפֶץ לְהַדְרִיךְ הַכְרִיזוֹת לְדַרְךְ טוֹב:
 יִבְקֹשׁ רָצוֹן. חֶפֶץ שִׂיחָה הַקֵּץ' הַרוּחָה כִּסּ: (ד) וּבְעֶלְהָ.
 אִשֶׁר תִּפְתַּח: (ה) עֹכֵבֵר בֵּיתוֹ. מִי שִׁיחֹל רוּחַ הוּא
 הַאֲדָם עֵלֵל אִינוּ יֵנַע לֹא כְתוּרָה וְלֹא כְמַלְאכָה: (ו) פְּרוּי
 צְרִידֵי. מַעֲשֵׂה הַאֲדָרִיקִים: עֵץ חַיִּים. הוּא לְעוֹלָם:
 יִלְקוּחַ נִפְשׁוֹת. לְעִטְמֵן שְׁמַלְמֵס לְדַרְךְ טוֹב הוּא חֻכְמָם:

נפשות להדריכם כדרך הישר והכי הוא כאלו קבלם כמ"ס א"ט
 (י) הלוקח הנה לחכם יחשב:

וּקְלָטוּ כִּי אֲמוֹתוֹ: וּבְרָכָה. כֹּלָה לְרֹאשׁ הַמוֹנֵךְ שֶׁכֵּן נִשְׁרָף
 כִּי הֵבֵל יִכְרֹסוּ וְהוּא נֹאמֵר נִמְלֵל עַל הַסַּפְעֵת הַחֲמָמָה לוֹלֵחַ:
 (ג) שַׁחַר מִזֶּב. הַדְּרוֹשׁ אֲחֵר טוֹבוֹת כֹּלָה וְחֶפֶץ בִּיהֵי בִּקְשׁ כּוֹס רָצוֹן
 מִי' כִּי עֵץ' יִהְיֶה לוֹ: וְרוּשׁ. אֲלֵף הַדְּרוֹשׁ אֲחֵר רַעַת כֹּלָה וְכֵן
 הוּא חֶפֶץ אֲחֵי הַרְעָה הַיֵּהוּא חֲכָא עֵלוֹ: (ד) הוּא יִפְרֵ. וְלֹא יוֹעִיל לוֹ
 עֲשׂוֹר חֵלֵל הַלְדִּיקִים הַיְסוּסִי' כִּי יִפְרָחוּ כִּשְׁלֵי הַאֵילָן: (ה) עֹבֵבֵר
 בֵּיתוֹ. הַטֵּלֵל אִשֶׁר נִשְׁכָּוֵר עֲלֵוּתוֹ עוֹכֵר וּמוֹשְׁחֵת כִּי יִתּוֹ כִּי יֵלֵךְ מִלִּפְנֵי
 יָדוֹ לִתֵּת לִסֵּס דִּי מַחֲסוּסֵי הַכֵּס כּוֹס יִתְרַכֵּה הַמְרִיבָה וְהַכֵּסֵס וְכֵלָו
 יִחַלְדִּירוֹ לְעִטְמֵן רוּחַ הַכֵּסֵס סוּף הַדְּבֵק יֵהוּא אִשֶׁר הַאֵילָן הוּא יֵהוּא עֹבֵד
 לְחֻכְמָם כִּי לְחִיּוֹת נִשְׁפָּע עֲלֵוֹ: (ו) פְּרוּי צְרִידֵי. מַעֲשֵׂה הַלְדִּיקֵי הוּא
 כַּעַן הַמְגַלֵּל חַיִּים כִּי עֵץ' מַעֲשֵׂה כָּל חַיִּים: וְלִקְוַח. הַלּוֹקֵחַ לְעִטְמֵן
 הַנֶּשֶׁם אִשֶׁר טָעוּ כְּחֶרֶן (כְּרַאשִׁית

פירוש ע"מ

וְיִין שְׂמוֹב. עֵד וְיִין גִּיט גְעִבִין עֲסִין וְיִינְעַ שְׂמוֹב
 מְעַנְטְשִׁין. וְיִינְעַ עַר מִיִּינְעַ דְרוּךְ דְרַעַס וְנֵעַט עַר
 פֶּאָרְזֹאמְקָעוֹן פִּיל גְעַלְמָ: יִינְעַ רִיחַ וְנֵעַט וְיִין דְעַר סוּף
 פֶּרַעַמְדֵּעַ מְעַנְטְשִׁין וְנֵעַלְוִין פֶּאָרְלֶגְנִין וְיִין פֶּאָר-
 מְעַנִּין אֹנֵן עַר וְנֵעַט יִינְשֵׁן וְעַר וְנֵעַט הַאֲבִין
 אֹוִינְטָא. עַר וְנֵעַט פּוֹן וְיִין פֶּאָרְמְעַנִּין גָּאָר גִּיט
 הַאֲבִין. אֹנֵן נֶאָךְ מְעַר וְנֵעַט וְיִין וְעַר אֹוִינְטָא גִּיט
 דְעַר נֶאָר וְנֵעַט נֶאָךְ מוֹזִין וְנֵעַרִין אֲקָנְעַט בִּיִיא
 אֲנֶרְעַע קְרוֹנֵעַ מְעַנְטְשִׁין: (ו) פְּרֵ צְרִידֵי עֵץ חַיִּים דִּי
 מְעַשִׂים וְנֵאֵם דְעַר צְרִידֵי מוּיָהֵט. וְעֵנְעַן וִי דִי פִירוֹת
 פּוֹן דְרַעַס בּוִים פּוֹן לְעִבִין וְנֵאֵם הַקְּבִיָּה הַאֵט
 גְעַפְלָאנְטָא אִין גֵּן עֵדֵן. אֹוִי וִי מְעַן עֵסֵט דִּי
 פִירוֹת פּוֹן עֵץ חַיִּים קְרוֹנֵעַ מְעַנְטְשִׁין אִיִּיבִי. דִּי מְעַשִׂים
 פּוֹן צְרִידֵי פֶּרִיִּינְטָעֵן אִין צו לְעִבִין אִיִּיבִי וְיִינְעַ
 גְפִשִׁית חֻכְמָם אֹנֵן דְעַר צְרִידֵי וְנֵאֵם גְעַמֵּט מְעַנְטְשִׁין
 אֹנֵן מֵאֲכֵט וְיִי פֶּאָר צְרִידִים, דְעַר אִין קְרוֹנֵעַ. וְנֵאֵרֹם
 עַר הַאֵט שְׁכָר פּוֹן וְיִינְעַרַע מְעַשִׂים מוּכִים אֹוִיךְ:

פֶּאָרְקוּיִפִּין וְיִינְעַ תְּבוּאָה. וְיִינְעַ עַר וְנֵאֵרֹם מֵאֲמָעַר
 וְנֵעַט תְּבוּאָה מִיִּינְעַרַעַר וְנֵעַרִין יִקְבִּיהֵי אִיִּים וְנֵעַלְוִין
 אִים פְּלוֹכִין דִּי פֶּעַקְרַעַר. אֲלַעַ מְעַנְטְשִׁין וְנֵעַלְוִין
 אִים פְּלוֹכִין וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁבְּרֵי אֲבָעַר דְעַר מְעַנְטְשִׁין
 וְנֵאֵם פֶּאָרְקוּיִפִּין וְיִינְעַ תְּבוּאָה וְנֵעַט מְעַן מְעַנְטְשִׁין
 וְיִין קָאֵפ מִיט פִּיל בְּרָכוֹת: (ג) שַׁחַר מִזֶּב יִבְקֹשׁ רָצוֹן
 דְעַר מְעַנְטְשִׁין וְנֵאֵם פֶּאָרְשֵׁט אֹנֵן וְיִין מֵאֲהוֹן גּוֹמֵס
 צו וְעַרַעַר מְעַנְטְשִׁין. וְנֵעַט דְעַר רָצוֹן. דְעַר וְיִינְעַלְוִין
 פּוֹן הַקְּבִיָּה אִים אֹוִיךְ גּוֹמֵס מֵאֲהוֹן וְרוּשׁ רַעַה תְּבוּאָתוֹ
 אֹוִן דְעַר מְעַנְטְשִׁין וְנֵאֵם פֶּאָרְשֵׁט אֹוִן וְיִין מֵאֲהוֹן
 שְׁלַעַקְטָם צו מְעַנְטְשִׁין. וְנֵעַט דִּי שְׁלַעַקְטָם אֹוִיךְ
 אִים קוֹמְעַן: (ד) בּוֹמֵם בְּעֶשְׂרוֹ דְעַר מְעַנְטְשִׁין וְנֵאֵם
 אִין פֶּאָרְזֹאמְקָעֵן אֹוִיךְ וְיִין רִיִּיבְקִיִּיתָּ הוּא יִינְעַט
 עַר פֶּאָלִין. אֹוִן וְיִין רִיִּיבְקִיִּיתָּ וְנֵעַט אִים גִּיט
 הַעַלְפִין וְכֵלְהָ צְרִידֵי וְפֶרְחוּ צְרִידֵי דִיא צְרִידִים
 וְנֵעַלְוִין בְּרִיָּהֲעֵן וְיִין אֲבָלְחֵט פּוֹן אֲבוּים: (ה) עֹבֵבֵר
 בֵּיתוֹ דְעַר מְעַנְטְשִׁין וְנֵאֵם אִין קָאָנֵן אֹוִן פֶּאָרְדֶּרֶאָרְבֵּט

עיקר תוי"ט

משנה מאה פה ד

ברטנורא

(ב) דהוי מני למימר יהיה:
 (ג) ירושלמי. והכי לריש
 דלוחט משועט ומחבר לנולתי
 את אלן שיש בהם סכנה:
 (ד) ומחבר. שלא יראה לפני

כלי אמעטי דחמד דמלכות דלירה אל אל
 הפאה ניתנת במחובר
 לקרקע. ברלות וברקל.
 מוריד מוריד [ה] ומחלק לעניים.

פרק ד א הפאה ניתנת
 במחובר. פרק ד א
 דכתיב לעני ולגר תעזוב (ה)
 הגח לפניהם והם יכחו:
 ברלות. גפן המולית על

גני עזים או על גני חילנות: מוריד ומחלק. דכתיב תעזוב אותם אותם שאין בהם סכנה (ב) אתה עוזב לפניהם

פרק ד א הפאה ניתנת במחובר וְנֵעַט מֵאֲמָעַר
 גִּיבּוּיִין פּוֹן דִּי תְּבוּאָה וְנֵאֵם אִין
 פֶּאָהֶעַפֵּט צו דְעַר עַרְדֵּי. דְעַר בַּעַל הַבַּיִת לְאֹמֵט
 אֲבִיסוֹר תְּבוּאָה אִין עַק פֶּעֶלֶר אֹוִן דִּיא אֲרַעַמַע
 לִיִּים שְׁנִידִין אֲלִיִּין אֶפֶר דִּיא תְּבוּאָה בְּדִלִית וּבְדִקָּה
 בַּעַל הַבַּיִת מוּרִיד וּמְחַלֵּק לְעֵנִים דִּיא וְיִינְקְרוּיִבִין וְנֵאֵם
 וְעֵנְעֵן אֹוִיךְ דְרַעַס וְיִינְקְשָׁטָק וְנֵאֵם עַר אִין אֹוִיךְ

מילין

ואי אתה עוזב אותם שיש סכנה בעלייתם אלא מוריד
מן האילן ומתקן להם : בחלוקי אגוזים . ע"ש
שאלנות של אגוזים חלקים אין כהם קשרים כשאר
אילנות קרין חלוקי חלקים (ב) ואין הלכה כר"ש :

אפי' תשעים ותשעה .
ארישא קאי כפאה הניתל'
כמחוכך : ב ברדליס
וברקל . שמתון בתלות
ג נמל . חקט מן כענייס
מקלת טאה שלקט ככר וזקק
לו על השאר כדי לקנות (ד) :
אין לו בה כלום . נפל לו
כמה שלקט דקוניסן אותו
ומולאיין ממנו התלוש
והמחוכך (ה) : נפל לו
עליה וכו' . חט"ג דל"ה לא חסד קנות לו כממתי
וצללי רשות הרבים הכא כשדה חנירו לא חקינו ליה

קרובו ושולך לפני ירושלמי : (ג) והר"מ פירש אגוזי פרך ופס
חין אגוזים והוא חמוד כבוד : (ד) צ"ס . ט' עניינ' : (ה) זה
שומעין . ואפי' הוא כריאל והוא יותר מחנירו או חולב יותר
מחס : (ו) שאמר כהלכה . ואפי' הוא זקן וחס כמו או חולה
ספרי עד שזומר להקט מפני חלישותו הוא אפילו הכי שומעין
לו : (ז) ע"י . ולא תכוננו
לומר דנביח והוא חמוד כבוד . אלא לר'
לפי שכוונת השני אכל לטי האמת
אין לו קנין כלל : (ח) שטחרי
לכסה הפאה שלא ויכלו העינים
לרחוקה לקחתה והוא לא קלטה
כזה שחין לו קנין כלל לר'
קוניסן אותו אף מה שלקט וכה
כה ה"ר"ס . ולשו כף נתח כדי
שלא יעשה כן פסם אחרת :
(ט) ופירש . רעת הרי"ס דכנסל
או פסירס ג"כ קוניסי ארי'
ואין נראה כן מן המטבח אלא
דוקא כשנשל והוקו פי שרי
חלקס לשתי כמות . וי"ט : (י) בעומר . ה"ה כשסתח קמה
אלא דסתח עומר כתיב חתיב וסתח עומר וסתח קמה
מכינו קלתי : (יא) בטגלות . הס חרמשים וקדומוס הס ממני

טיילין די ארעקע לייט פאר פאה רבי שמעון אויבר
אף בהלגי אגוזים רבי שמעון זאגט ביי גיס בויער
וואס זיי זענען גראט אין אויף אסקנה ארויף צו
גיין סוד דער בעל הכות אראפ געמען די גיס פון
בוים אונ צו טיילין דיא ארעקע לייט אפילו השעים
ותשעה אופרים ? חקק רין גייט אויף דעם
אנהיב משנה . וואס עס שטייט אז פאה דארף
קען געבין ווען די תבואה אין נאך באהעפט צו
דער ערד . זאגט די משנה אפילו גיין אונ גיינציג
ארעקע לייט זאגין קען זאך צו טיילין מיט
די פאה יעדער זאל נעמען גלייך וואך אויפן לבו
זה שומעין שאמר בהלכה אונ איינער זאגט אלע
זאלין האפין דיא פאה אונ וויא פיל יעדער וועט
חאפין אזוי פיל אין זיינע . פאלגט קען דעם
איינעם . ווארום ער האט גיזאגט וויא דער רין .
אז מיט פאה צו טיילן קען זיך גיט גלייך נאר
יעדער האפט : ב גלית בייא ווייניקשאקין וואס
זענען אויף גיהויבין אויף שטעקלדיך ינדגל אונ
ביי אמייטל בוים וואס ער אין אהויקער בוים .
וואס דער רין אין אז דער בעל הכות דארף די
פירות אפ רייסין פון בוים אונ געבין צו דיא
ארעקע לייט דיא פאה אין דער רין אפילו השעים
ותשעה אופרים לבו וואך אויפן חלק זה שומעין שאמר
בהלכה אפילו גיין אונ גיינציג ארעקע לייט זאגין
דער בעל הכות זאל לייגין די ווייניקרויבין אדער
דיא טייקען אונ קען זאל חאפין . אונ איינער
זאגט קען זאך צו טיילן גלייך . פאלגט קען
דעם איינעם . ווארום אזוי אין דער רין פאה פון
אפ געריקענע פירות צו טיילן די ארעקע לייט
צווישען זיך גלייך : ג נפל מצצת פאה וזקק על השאר
אין י' בה גיס אז איין ארעס מאן האט גענוקען
אביסל פאה וואס ער האט שוין לאנג אויף
געקליבען אונ האט זייא ארויף גינארפין אויף

הפטיעוים. ה"ר"ס. [ח] רעוה. מרוב עם סכלים ללקוט ודחוקים ז"ל או שמה יתקוטטו: (ו) שכחתי ומנחה ויניח ה"ר"ס וה"ה השוליו הפאה עם לקט. ה"ר"ס (פ"ט) שפטיים מלקטין אותה. תוים"ט: (ז) ה"ר"ס. ופי' רבינו ז"ל כגור חרש (פ' דברים) לפי שהטורה משוכה כגור זה ומונעת נקראת אותו וכו' וכו' כגור פלח תלמידי ח"ה אמנם ריש כ"ו: (ח) ירושלמי. וטעמה שזכרנו בעיניו לקח מכל אומן ואומן ולא יטערו למתחין ולמפתח ימיתי יתרו הפאה. תוים"ט: [ט] מן הלקט. מלא קטיוניה

דבן שיקו לו ארבע אמותיו א"ל כיון דנפל עליה גלי דעתי דכפיליה יחאף ליה דלקני בד' אמות לא יחאף ליה דלקני: ה' שלשה אבעות ביום. שלש סעמים מתגלי בעל הבית וגרואה בתוך שדהו כדי שיהיו העניים פאה: פאה. לשון גלוי וכעו משכחין מתרגמי' אנליין מעמרוהי: בשחר. מפני המניקות שכניהם ישנים כשחר ואז יש להם פנאי ללקט: ובחצוה. מפני המניקות שדרכן ללכת בחצו' והולכים ללקוט פאה (י):

ואין עוקרין אותה בקרדומות כדי שלא יכו איש את [ח] רעוה: ה' שלשה אבעות ביום בשחר ובחצוה ובמנחה. רבן נמליא אומר לא אמרו אלא כדי שלא יפתחו. רבי עקיבא אומר לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו. של בית נמר היו מלקטין על החבל ונותנים פאה מכל אומן ואומן: ו עכרים שקצת את שדהו ואחר כך נתגיד. פטור [ט] מן הלקט ומן השבחה ומן הפאה ר' יהודה מווייב בשבחה שאין השבחה אלא בשעת העמור:

על החבל ונותנים פאה דיא איין וואהדער פון נמר פלעגן עקעמין דיא פעלד מיט אשפריק, דביינינו זיי פלעגן אן בידין אשפריק אין איין עק פעלד אונ אזוי לאנג ווי דער שפריק איז גינען פלעגן זיי שניידן דיא תבואה פאר זיך, אונ וויא דער שפריק האט זיך אויסגילאזט האבן זיי גינעבן פאה, אונ דער נאך האבן זייא ווידער אן געבידען דעם שפריק אונ האבן ווידער אזוי גימארן אונ דאס הייסט פיל אויפן אויפן פון יעדער שורה פון שפריק האבן זייא גינעבן פאה: ו עיבד פוכדים שקצת דיא שדהו איין געמיצן דינער האט אפ געשניטן דיא תבואה פון זיין פעלד ואחר כך נתגיד פטור מן הלקט ומן השבחה ומן הפאה אונ דער נאך האט ער זיך מגייר גינען איז דיא תבואה פטור פון פאה אונ פון לקט אונ פון שבחה, ונארום בייא לקט אונ פאה שטייט אין דער תורה ודקדוקים. אז איר וועט שניידן, דווקא אז אייר שנייט די תבואה פון זיין פעלד דארף ער געבן לקט אונ פאה אבער אז אערום שנייט דיא תבואה פון זיין פעלד דארף ער געבן לקט אונ פאה אונ געבן לקט אונ פאה אונ דער גר האט דאך געשניטן דיא תבואה ווען ער איז גינען אערום איז דאך דיא תבואה זינען קיין מאהל גיט חוב גינען מען זאל געבן פון זייא לקט אונ פאה, אונ בייא שבחה שטייט אויף אין דער תורה קצירך ושכחתי, ונאם דו האסט געשניטן אונ האסט פארנעסן אין פעלד גיהער צו די ארעמע לייט, אבער ונאם אערום שנייט אונ דער נאך האט ער זיך מגייר גינען אונ האט פארנעסן אבינצול תבואה אין פעלד איז דאס גיט שבחה, גיהער דאס גיט צו דיא ארעמע לייט בני יתרה קתיב בשבחה שאין השבחה אלא בשעת העמור דבי יתרה

שנייד מעקערס, ואין עקרון איהם בקרדומות אונ מען שאר גיט אויסרייסן מיט העק כדי שלא יכו איש את בעהו ונארום שאמער וועלן זיך דיא ארעמע לייט קריגען זאין זיי גיט האבן קיין בליט מיט ונאם צו שפריקן זיינער דעם אנדערין: ה' ששה אבעות ביום בשחר ובחצוה ובמנחה דריי מאהל אין טאג דארף דער בעל הבית גינען ווערן אין פעלד, ער זאל אכטונג געבן ווי דיא ארעמע לייט נעמען פאה, עם זאל איין ארעם מאן גיט מאהל אונדערקט דעם אנדערין, איין מאהל אין דער פריה ווען דיא ארעמע ווייבער ונאם האבן קליינע קינדער ונאם אין דער פריה שלאפן די קינדער: קומען נעמען פאה, דיא אנדערער מאהל איז אין האלבן טאג ווען דיא ארעמע קינדער קומען נעמען פאה, אין דער פריה שפלאפן זיי, פאר נאכט שלאפן זיי אויף, וויינער צייט איז נאר האלבן טאג, דעם דריטען מאהל איז צו מנחה ווען די אלטע לייט קומען נעמען פאה, ווייט זייא קענען גיט קיין געשווינד קומען זייא אינעם צום פעלד פאר נאכט דון נעמיא אויב יא אמרו אלא כדי שלא יפתחו רבן גמליאל זאגט מען האט נאר גינאנט אז גיט ווייניגער ווי די דרייא מאהל אין טאג זאל דער בעל הבית גינען ווערן אין פעלד, אבער אז דער בעל הבית וויל גען ער גינען ווערן ארעמע מאהל אין טאג זאל אכטונג געבן אויף די ארעמע לייט ווי זייא נעמען פאה רבי עקיבא אומר יא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו רבי עקיבא זאגט פארקערט איז דער דין קער וויא דרייא מאהל אין טאג דארף גיט דער בעל הבית קומען אין פעלד, אבער אז ער וויל קומען ווייניגער וויא דריי מאהל זעוויי אדער איין מאהל: מען ער אויף שי בית נמר היו מלקטין

בזוהו ורגלו לבוה שכן בחמלת הקדושה אפשר ושכח לבוה
 וטור אבל שכתה טומר וקמה לינו רגלו שיכח בחמל הקדושה
 והדר תחל פלח שמקומה כסוף הסדה אבל בקרלי חתיבי כהיפך
 כסדר והכתיב בעקור מזהירו שלל יקצר כל סדו. ובקל
 דרך ללקט טופס. שכתה טומר וקמה לל שמיט ט. תוי"ט
 (ט) חייב. שכתה הר"ם
 (ט) וכלי הר"ם ונקטי חוב
 דהבואה דכח אייריין כפירין
 הכל תמל דמתיני פירוחיו מתיק
 סיור' הר"ם שנות בו וזומס
 משתנה כפי שינוי סודעים וכ"כ
 סר"ב (הר"ם) כפי' ירשנה ו

גמרו וגמרן הגזבר. ואח"כ פראן פטורין שבשעת חובתן היו פטורין:
 ופרה עומרין חייב. כמה ופרה עומרין פטורה.
 שבשעת חובתה היתה פטורה: ה' ביוצא בו
 המקריש פירותיו עד שלא באו לעונת
 המעשרות ופראן חייבין. משבאו לעונת
 המעשרות ופראן חייבין. הקריש עד שלא
 פטורין פטורין שבשעת חובתן היו פטורין:

דלאו קרינן הוא ולמנין שכתה פליגי רבי יהודה ורכנ בהקדש קמה ופדה עומרים כי היכי דפליגי בעכו"ס שקלר שדהו
 וחס"כ תנאיר: ה' עד שלא באו לעונת המעשרות. היינו מירוח (ט) כשהוא משהו פני הכרי ברהת חס
 בחותה טעה היה ביד הגזבר פטורים ואם לאו אין ההקדש טועין: וגמרן הגזבר. שנגמרו שטודן ביד הגזבר:

בשירה ווי אזי אָבער אז ער האט געהייליגט דיא
 הבואה ווען זיא האט גינואקסין אונ דער גבאי
 פון הקדש האט אָפ געשניטן דיא הבואה אונ
 האט פון זייא געמאכט בינקלאך אונ דער נאך
 האט דער בעל הבית אויסקגלייט דיא בינקלאך
 הבואה פון הקדש. איז דער בעל הבית פטור
 פון לקט שקחה אונ פאָה שבשעת חובתה היתה פטורה
 ונארום ווען מען האט געשניטן די הבואה אונ
 ווען מען האט געמאכט פון זייא בינקלאך ונאָה
 דאקאלס איז דער חייב פון לקט שקחה אונ פאָה
 איז דיא הבואה גינען הייליג. אונ פון הייליגע
 הבואה גיט מען גיט צו אָרעמע לייט לקט שקחה
 אונ פאָה: ה' ביוצא בו כי יפראו מתיבין דער עלבלינער
 דין איז ווען איינער האט געהייליגט זיינע הבואה
 איידער זיי זענען חייב גינוארין מען זאל פון זיי
 געבן מעשר ודהיינו איידער מען האט זייא
 געווינקשאפולט אונ ער האט זייא אויסקגלייט
 פון הקדש אויף איידער מען האט זייא געווינק-
 שאפולט, אונ דער בעל הבית האט זיי דער נאך
 געווינקשאפולט, פון די הבואה דאָרף מען געבן
 מעשר משבאו לעונת המעשרות ופראן מתיבין אָדער
 דער בעל הבית האט די הבואה געווינקשאפולט
 מזו ער שוין געבין פון זיי מעשר, דער נאך האט
 ער גינאנט אויף די הבואה זיי זאלין זיין הייליג
 אונ נאָרדעם האט ער זייא אויסקגלייט פון דיא
 הייליגקייט דאָרף ער געבן פון זייא מעשר.
 ונארום ביי די ביידע ערציי הייליגקייט איז אלץ
 גינען ווען דיא הבואה איז פארשוילדיגט גינוארין
 מען זאל געבן פון זיי מעשר זענען זיי גיט גינען
 הייליג זייא זענען גינען אין רשות פון בעל הבית
 הקדוש עד שלא יגמרו המעשרות ואתר פד פראן פטורים
 שבשעת חובתן היו פטורים אָבער אז ער האט דיא
 הבואה געהייליגט איידער זיי זענען פארשוילדיגט
 גינוארין מען זאל פון זייא געבן מעשר ודהיינו
 איידער מען האט זיי געווינקשאפולט אונ דער

יהודה זאָנט דער געמצין דינער ונאם האט
 געשניטען דיא הבואה פון זיין פעלד נאָרדעם
 האט ער זיך גגנייר גינען אונ האט פאָנגעסין
 אבינטול הבואה אין פעלד גיהער דאס צו דיא
 אָרעמע לייט, ונארום דיא פאָנגעסענע הבואה
 גיהער גיט צו אָרעמע לייט ביי מען מאכט דיא
 הבואה אין בינקלאך אונ ווען ער האט געמאכט
 די הבואה אין בינקלאך איז ער נאך שוין גינען
 איד, אונ דיא רבנן זאָנן טייל עם איז דא
 צווייגערליי שקחה ופארקעסונג, איינערליי שקחה
 איז ווען ער שנייט דיא הבואה אונ פאָנגעסט
 אביסול הבואה אָפ צו שניידן אונ דאס גיהער
 צו אָרעמע לייט, אונ דאס אנדערע שקחה איז
 אז ער פאָנגעסט אבינטול הבואה אין פעלד,
 ווייז ער איז פטור פון די שקחה ונאם ער פאָר-
 געסט ווען ער שנייט דיא הבואה ווייז ער איז
 גינען אָנעמצין דינער איז ער פון די אנדערע
 שקחה פון דיא בינקלאך הבואה אויף פטור.
 אפילו ער איז שוין גינאקאלס גינען איד, אונ
 רבי יהודה זאָנט פון דיא שקחה ונאם ער פאָר-
 געסט ווען ער שנייט דיא הבואה איז ער פטור
 אונ די שקחה פון די בינקלאך הבואה איז ער
 חייב: ז הקדש קמה ויפדה קמה חייב ווען איינער
 האט גינאנט אויף זיינע הבואה ווען זיא האט
 גאָר גינואקסין זיי זאלין זיין הייליג אונ האט זייא
 צוריק אויסקגלייט פון דיא הייליגקייט ווען זיא
 האט נאך גינואקסין אונ דער נאך האט ער דיא
 הבואה אָפ געשניטן. איז ער חייב צו געבן די
 אָרעמע לייט לקט שקחה אונ פאָה פערין ויפדה
 ערפון מתיב אָדער ער האט די הבואה אָפ געשניטן
 אונ האט פון זיי געמאכט בינקלאך אונ דער נאך
 האט ער אויף זייא גינאנט זייא זאלין זיין הייליג
 אונ האט זיי צוריק אויסקגלייט פון די הייליגקייט
 אז ער האט נאָרדעם פאָנגעסין אבינטול הבואה
 גיהער דאס צו דיא אָרעמע לייט קמה ויפדה ערפון

מן רבי אליעזר אומר ובה לו. פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן כעשר שלקס פאה לכות בה לפני דרבי אליעזר סבר אמרין תרי מינו מינו לאי כתי מסקר לנכסיה והוי עמי וחזי ליה ומינן דכלי וכו' ובה לנכסיה זכי נמי לנכריה ורבנן סברי חד מינו אמרין תרי מינו לא אמרין אבל מעני לפני דברי הלל וכה לו וכה חכמים: של עבדים חייב במעשרות. והואיל ואין העבדים חייב בלקט שכחה ופאה הם לה כשאר תחומה של עכו"ם

מ' מי שלוקט את הפאה והאמר הרי זה לאיש פלוני עני. רבי אליעזר אומר ובה לו וחכמים אומרין יתננה לעני [וא] שנמצא ראשון. הלקט והשכחה והפאה של עבדים חייב במעשרות אמ"כ הפקיר: ו איזהו לקט. הנושר בשעת הקצירה. היה קוצר קצר מלא ידו הלש מלא קמצו. הכהו קוצן ונפל מירו לארץ הרי הוא של בעל הבית.

שחיבת נמטש: אלא אמ"כ הפקיר. לעניים ולעשירים להקט פטור מן המעשר וממני ר' מאיר הוא דאמר אין קוצן לעכו"ם כאל"י להפקיע מן המעשר ואין כן הלכה: ו הנושר בשעת הקצירה. שכלים הטולים כשעת הקצירה: הכהו קוצן. כל היכא דטשר מחמז אונס אינו לקט דכתיב ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר.

מחמז אונס אינו לקט דכתיב ולקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר.

במעשרות או אעפ"כ האם גניבין פון זיין תבואה לקט. ער האם גילאום די יודישע ארעקע לייט זאלן קלויבין אין זיין פעלד דיא זאנגען וואס פאלין אראפ אויף די ערד ווען מען שנייט דיא תבואה, שפקה. ער האם פארקעטן איהרע תבואה אין פעלד אונ האם זיי גיט אפ געשניטן אדער ער האם פארקעסן אבינטול תבואה אין פעלד, ופקה. ער האם גילאזין אביסול תבואה אין עק פעלד פאר יודישע ארעקע לייט אין דער דין וועלכער יוד עם געמט דיא לקט שפקה אין פאה דארף ער פון זיין געבין מעשר, אפילו לקט שפקה און פאה פון איין יוד אין דאך פטור פון מעשר, אדער אעפ"כ ווייל ער איז גיט כחוב צו געבין לקט שפקה און פאה האט דאס גאר גיט דעם דין פון לקט שפקה און פאה גאר דאס איז אזוי ווי אנדערע תבואה וואס מען דארף פון זיין געבין מעשר אפי' אס פן חקמי סידור דער געמצין דיער האט דיא תבואה מסקיר גיווען גיט פאר לקט שפקה און פאה זיי זאלן גיהערן גאר צו ארעקע לייט. גאר ער האט זיי מסקיר גיווען צו אלע מענטשן צו רייכע און צו ארעקע ווער עם וויל קען קלויבין דיא זאנגען און ווער עם וויל קען געמען זיינע פארגעסענע תבואה און ווער עם וויל קען אפשניידן דיא לעצטע ביסול תבואה פון פעלד דא זענען דיא לקט שפקה און פאה פטור פון מעשר ווארום הפקר איז פטור פון מעשר: ו איזהו לקט הנושר בשעת הקצירה וואס ווערט גערופן לקט די זאנגען וואס פאלין אראפ אויף די ערד ווען מען שנייט דיא תבואה קצר פלא ידו הלש פלא קיצו אז ער האט אפגעשניטן אפולע. האנט זאנגען אדער ער האט אפגעריסען אפולע פויקס זאנגען הנה קוצן ונפל מירו הרי הוא של בעל הבית און איין דארין האט אים אשטאף גיטאזין און דורך דעם זענען ארויס גיפאלן די זאנגען פון האנט אויף דער ערד. גיהער דאס צום בעל הבית. ווי פאלד עם

גבאי פון הקדש האט זיי געווינטשאפולט דער דאך האט זיין דאך בעל הבית אויסקליינט פון דיא הייליגקייט דארף מען גיט געבין פון זיין מעשר, ווארום ווען זיין האבין געדארפט פאר- שוויקען ווערן מען זאל געבין פון זיין מעשר ווען מען האט זיין געווינטשאפולט זענען זיין גיווען הקדש און הקדש איז פטור פון מעשר: מ' מי שלקט את הפאה ואמר הרי זה לאיש פלוני עני או ארייבער מענטש האט געקליבען פאה און האט גיזאגט די פאה קלויב איה פאר יענעם ארעם מאן בני אליעזר אומר ובה לו רבי אליעזר זאגט דער רייבער האט וזכה גיווען די פאה פאר דעם ארעם מאן, ווארום איה זאג צוויי מאהל מינו, מינו אז די רייבער וואלט וועלן וואלט ער גיקענט וזכה זיין די פאה פאר זיך, ווארום ער וואלט אנועק געשייקט זיין זאגן פארקענין וואלט ער אליו גיווען איין ארעם מאן וואלט ער דאך גיקענט זעמען די פאה פאר זיך, און ווייל ער וואלט גיקענט פאר זיך וזכה זיין דיא פאה, קען ער וזכה זיין די פאה פאר דעם ארעם מאן אויף חכמים אומרים יתננה לעני שנמצא ראשון און דיא חכמים זאגן ער מוז אנועק געבין דיא פאה צו דעם ארעם מאן וואס ער מערקט צום ערשטן, ווארום צוויי מאהל מינו זאגט מען נישט, מינו אז ער וואלט וועלן וואלט ער אנועק געשייקט זיין פארקענין וואלט ער דיא פאה גיקענט פאר זיך וזכה זיין, און מינו ווייל ער קען פאר זיך וזכה זיין איז ער וזכה פאר דעם אנדערין אויף דאס זאגט מען נישט, אבער אז איין ארעם מאן האט געקליבען פאה פאר דעם אנדערין ארעם מאן האלפין אלע אז ער האט וזכה גיווען דיא פאה פון זייגענוועגן, ווארום דא דארף מען דאך גאר זאגן אין מינו, מינו דא ער קען וזכה זיין פאר זיך איז ער וזכה פאר זיין חבר אויף, און איין מינו האלפין אלע אז מען זאגט חלקם והשפחה והפאה של עבד כוכבים חייב

עבד ולא מידי: (י) ר"ל תוך חיד קאי אנכר וכלווי מני תוך פיר ונכר וכן נמי תוך המגל כללו מני תוך המגל ונכר: (יא) שנה שישול מחמת נדנדור חיד ויפול לאחורי חיד הכי הוא אורם וכן מהמח נדנדור המגל ויפול לאחורי המגל גם הוא אורם: (יב) כלומר כמקום שראשי אנכשותיו מונחים על הכס ידו. ואין זו תוך חיד כדי גם

אין זו אחר חיד: (יג) דח"ק פני ס"ל ספק לקט לקט ולא פניו אדר"מ אלא כחחומים חסום דס"ל דוולוי משל קמה נכמו': (יד) ק"ק מה יפן שידן בין קמה לקצור וי"ל שדכדו מורכבים שמי"ם דמן סקמה חיה הוא מהר"ם שכתב הירושקיס כדכתיב כ"י שעדיו לא נגמרו כ"ו ולא תבטלו וכדי לקצור

ושפתוחה יבט' ותתלבנת קולרים אותה ומ"ם נטוס להשחיר הוא מהר"ם וזוהו כחכ ולאחר משנה שעברה הוא. תו"ש:

תוך חיד ותוך המגל לעניים. אחר חיד ואחר המגל לבעה"ב. ראש חיד וראש המגל רבי ישמעאל אומר לעניים ר' עקיבא אומר לבעל הבית: יא חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעל הבית. של אחר הקוצרים. העליונים לעניים והתחתונים של בעה"ב. רבי מאיר אומר הכל לעניים

לה לאחר חיד ולאחר המגל והלכה כרבי עקיבא: יא חורי הנמלים. לרד הממלים לכניס תבואה כחוריהן: שבתוך הקמה. עד שלא התחילו לקצור:

של בעל הבית. שאין לעניים בקמה כלום: של אחר הקוצרים. לאחר שהתחילו לקצור מישיגין שמה הכילו חלק הממלים של הלכך החטים העליונים שזכורים או שזלים העליונים לעניים דים סס מן הקט אכל חטים התחתונים לבעל הבית דמן הקמה היה ואלו הן העליונים כל שכן לכניס ואלו הן התחתונים הירוקים שנטוס להשחיר ויזכרים שם ישנים (יד): רבי מאיר אומר הכל לעניים. שאי אפשר לגורן בלא ירקון ושמה אלו הירוקים מן התבואה חדשה שקרן עכשו שיש בה חלק לעניים:

יא חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעל הבית די לעבד פון קאראשקעס וואס זענען צווישען די שמייענדיגע תבואה. די תבואה וואס זענען די זיה אין די לעבד גיהער צום בעל הבית. ווארום אזוי לאנג נוי די תבואה וואקסט אונ דער בעל הבית האט נאך גיט אן גיהויבין צו שניידן האבין דיא ארעמע לייט גיין חלק אין די תבואה. אונ דיא תבואה וואס זענען געפונען גינארין אין די לעבד האבין דאך די קאראשקעס אפ גערקען איינער מען האט אן גיהויבין צו שניידן דריבער גיהער דאס צום בעל הבית שאמר הקוצרים העליונים גענייס אבדער אז מען האט געפונען תבואה אין דיא לעבד דער נאך וויא מען האט שוין אן גיהויבין צו שניידן. איז דער דין דיא תבואה וואס ליגט אין דיא לעבד פון אויבין מן הסתם האבין דאך דיא קאראשקעס אייגן זיי גענומען נאך דעם וויא מען האט אן גיהויבין צו שניידן גיהער דאס צו די ארעמע לייט. ווארום מאקער האבין דאס די קאראשקעס גענומען פון לקט והתחתונים שם זיי תבואה אונ די תבואה וואס ליגט אינקען זאגן מיר מן הסתם איז דאס נאך פון פריער ווען דיא תבואה האבין נאך גינארקטן האבין דאך דיא ארעמע לייט אין דעם גיין חלק גיהער דאס צום בעל הבית. ודיא תבואה וואס זענען נויים ווערין גערופן דיא אויבערשטע. אונ דיא וואס זענען גרין אונ הייבין אן שווארץ צו ווערין דיא ווערין גערופן דיא אונטערשטע. אונ דאס איז אסיקין אז וויא זענען שוין אלסא דבי מאיר אופר חגי גענייס רבי מאיר זאגט עס גיהער אלץ צו דיא

איז ארום גיפאלין דורך איין סיבה גיהער דאס צום בעל הבית חיד מיר ויחד הפני גענייס וואס עס פאלט ארום פון האנט אונ פון שנייד מעקער גיהער צו די ארעמע לייט אחר חיד ויחד הפני געניי תבואה אבדער דיא זאנגען וואס פאלין ארום פון האנט אדער וויא פאלין ארום פון שנייד מעקער ווייל ער האט אשאקיל גיטאהן די האנט אדער ווייל ער האט אשאקיל גיטאהן דעם שנייד מעקער. דיא זאנגען גיהערין צום בעל הבית ראש חיד וראש המגל דיא זאנגען וואס דער בעל הבית האט גיהאלקטן צווישען די שפיץ פינגער ווען ער האט צו פינגער צו גיבונגן צום האנט. דריבער זענען וויא ארום גיפאלין. אדער וואס דער שפיץ פון שנייד מעקער האט אפ גיהאקט אונ דורך דעם זענען וויא אראפ גיפאלין רבי ישמעאל אומר גענייס רבי ישמעאל זאגט ווייל ער האט גיהאלקטן דיא זאנגען צווישען דיא שפיץ פינגער אונ דיא האנט הייקט עס גלייך וויא עס וואקט גילעגין אין האנט. אדער ווייל דער מעקער האט דאס אפגעשניטן אונ דורך דעם שניידן זענען וויא אראפ גיפאלין גיהערין דיא זאנגען צו דיא ארעמע לייט רבי עקיבא אומר רבי חנני' חבית רבי עקיבא זאגט דיא זאנגען וואס ליגען צווישען דיא שפיץ פינגער איז גלייך וויא וויא וואקטן גיגעגין אינקער דער האנט ווייל עס ליגט גיט אין האנט. אונ דאס וואס דער שפיץ מעקער האט אפ גיהאקט דאס הייקט גיט געשניטן אונ אין דער תורה שטייט גאר ולקט קצירה. וואס דו נעקט שניידן גיהער צו ארעמע לייט דריבער גיהערין די זאנגען צום בעל הבית:

שספק לקט לקט לקט :

שספק לקט לקט, דכתיב (טו) לטעי ולגר תשוב

(טו) מ"מ סולרן נפרם ס"ח
גזרון מ' דל"ז מס סיקף
ח"ט כמו ח"ט חות י"ג :
ל"ד לח"ט חות י"ג :
ל"ד לח"ט חות י"ג :
ל"ד לח"ט חות י"ג :

(טו) וכו"ל דרשני סנה נפיקס וסס יכוזו ויל"ז ויל"ז ל"ד לח"ט חות י"ג :
ח"ט ח"ט לח"ט חות י"ג וכו"ל לח"ט חות י"ג וכו"ל לח"ט חות י"ג :

דיא ארעקע לייט, שפסק לקט לקט ווארום
קאמער אין דיא נאנצע תבואה וואס עם אין
דיא אין דיא לעקער פון לקט, אונ דאס וואס
דיא תבואה זעהט אום שטארק אין גיט קיין

נמרא ברכות דף ו' ע"א

רש"י

ה"כס ה' כלה על החילוק דחסד דמלכות דכריתא אלה לפר

משאל בר. מה סיבו של
סלוי למה לא כח:
ירא ה'. עתה רגיל לכה
אלוי: אשר הלך חשכים.
אשר עתה הלך למקום חסד
אשר מנע עלמו מלהשכים
לסתמו: ואין עונה. ישוער
שכלו לטות דבר קדושה:
אלוהי אברהם. שקבע
מקום למתלמו: בעורו.
כדרך עתה עור לנכרסה:

אמר רבי אבין בר רב ארז אמר רבי יצחק כל הרגיל דבא לבית
הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאל בו שנאמר
מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו.
אם לרבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשעה הלך אין נוגה לו
יבטח בשם ה' מאי מעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' ולא
בשם. אמר רבי יוחנן בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת
ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנאמר מדוע באתי ואין איש
קראתי ואין עונה. אמר רבי חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום
לתפלתו אלוהי אברהם בעורו. וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד
מתלמידו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנלן דקבע מקום

אמר רבי אבין בר רב ארז אמר רבי יצחק רבי אבין
בר רב ארז האט גיזאנט פון רבי יצחקים
וועגן פ' הרגיל לבא בבית הכנסת דער קענטש
וואס אין געוואהנט צו קומען אלע טאג אין
שוהל דאוונען זא בא יום אהר אונ איין טאג אין
ער גיט געקומען אין שוהל הקדוש ברוך הוא משאל
בו פקענט נאט אויף אים פאר וואס ער אין גיט
געקומען אין שוהל שנאמר ווארום עם שמייט
אין פסוק דער גביא לשעיה האט גיזאנט צו דיא
יודין מ' גס יא ה' ווער אין צווישען אייך דער
קענטש וואס האט אייביג פאר געהאט פאר
גאט אונ אין געקומען אין שוהל דאוונען שפע
בקול גבדו ער האט אייביג גיהערט דיא שטימקע
פון זיין קעקט זער האט אייביג גיהערט דיא
שטימקע פון דעם הוון אשר הלך חשכים היינט אין
ער געגאנגען אין דער פינקטער זאין נוגה לו אונ
עם אין גיטא אליבטיגקייט צו אים אס גבד מצוה
הלך אויב ער אין געגאנגען טאהן אמצוה.
דריבער אין ער גיט געקומען אין שוהל צום
דאוונען נוגה לו וועט אים ליכטיג זיין וואס גבד
הרשת הלך אונ אויב ער אין גיט געקומען אין
שוהל צום דאוונען ווייל ער אין געגאנגען וועגן
זיין פראקא אין זינה לו וועט אים גיט ליכטיג זיין
בשם בשם ה' זאל ער זיך פארזיכערן אויף דעם
נאמען פון גאט מאי פסקא פאר וואס וועט אים
גיט ליכטיג זיין משום דהוה ליה לבטוח בשם ה' זאל
בשם ווייל ער האט געראקט גיין אין שוהל
דאוונען אונ מיט זיין פראקא האט ער זיך

אל יפסיע פסיעה גסה. לפי שמהלך בעלמא שעיכוז כהכ"ל דומה עלמא כמשי: גרדפה. ל' מרואה משמע שברודף רן: לפרקא. משמעות הדעה: מחללין דבנן שבתא. דלאחר מר חסור לפסוע פסיעה גסה בשבת ע"ל חס תשיב משנת נגליך: אנרא דפרקא. עיקר קבול שבת הכרות

דכתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל ואמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת א"ל יפסיע פסיעה גסה אמר רבי לא אמרן אלא למיפק אבר למיעל מצוה למרהט שנאמר גרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חוינא להו לרבנן דקא רהמי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן בשבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי עולום ירוץ אדם לרבר הכה ואפי' בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו וגו' ויחרדו בנים אלא נמי רהימנא אמר רבי זירא אנרא דפרקא ריהמא אמר אבוי אנרא דכלה דוחקא אמר רבא אנרא דשמעתא סברא:

הגלים לשמיע דהרשה מפי חסכ הוא שבת המרואה שהרי רובם אינם מבינים להעמיד הכרסא ולומר שמושה מפי רכן לאחר זמן שיקבלו שבת לימוד: אנרא דכלה. שבת שלמני הרגל שהכל נחפסין לשמיע הלכות הרגל: אנרא דשמעתא סברא. שהוא יגע וטורה ומחשב להבין טעמו של דבר:

צו מתפלל ויין דתיב וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל ואמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת א"ל יפסיע פסיעה גסה אמר רבי לא אמרן אלא למיפק אבר למיעל מצוה למרהט שנאמר גרדפה לדעת את ה' אמר רבי זירא מריש כי הוה חוינא להו לרבנן דקא רהמי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן בשבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי עולום ירוץ אדם לרבר הכה ואפי' בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו וגו' ויחרדו בנים אלא נמי רהימנא אמר רבי זירא אנרא דפרקא ריהמא אמר אבוי אנרא דכלה דוחקא אמר רבא אנרא דשמעתא סברא:

זרר שמות דף ג' ע"א ת"ח דלילת יוד הא ואו הא תלתא חינון דמיינן שכינתא מעלמא וגרמין דליווריה דקב"ה לא הוי בעלמא וכני נשא לוחין ולא אשתמע קליהון. ואלין חינון. מאן דשכיב כנדה בזמן לילת מסאבו תקוף בעלמא בר מסאבו דלדה. מסאבו דלדה קשיא מכל מסאבו דעלמא אסתחב איהו וכל דמתקריבין כהדיה יסתחבו עמיה בכל אתר דלוחין אסתחביא כלינתא מן קמיהו. ולא עוד אלא דגריס מרעין בשיטין על גרמיה ועל הכהו זרעא דיליד דכיון דליקרב כ"ל לגבי נדה הכהו מסאבו לנין עלוי ויסתחב בכל שייסין דיליה. זרעא דיליד כההוא שעתא (כ"א מסאבו) משכין עלוי רוח מסאבו וכל יומי יהא במסאבו. דהא כניטא ויטולא דיליה איהו במסאבו רב ותקוף מכל מסאבו דעלמא למיד דקריב כ"ל לגבי נדה הכהו מסאבו לנין עלוי דכתיב (ויקרא טו) וזתה נדתה עלוי. מאן דשכיב כבת אל נכר דלחיל כרית קודש וזת קיימא ברזא אחרא דכתיב (מלאכי ב') ובעל בת אל נכר. ומתנין לית קנאה קמי קב"ה בר קנאה דכרית קדישא דלחיה קיימא דשמא קדישא ורוח דמהימנותא. מה כתיב (במדבר כה) ויחל הכס לננות אל כבת מואב מיד ויזר אף ה' בבישראל. רישי עמא דירשו ולא מוהו בדידיהו אשתעשו בקדמיתא דכתיב (שם) קח את כל ראישי הכס והקוט אחרם לה' נגד השמש. רבי אבא אמר מאי נגד השמש נגד הכרית דלקרי שמש. ועליה אחרת (תהלים סד) כי שמש ומגן ה' אליהם. שמש ומגן דא ברית קדישא. מה שמש ורח ונהיר דכל עלמא. אוף הכי ברית קדישא וזת ואתרי

ואחרי נופא דכ"ג. מן מה מן איהו לאנגא עליה דכ"ג. אף הכי כרית קדישא מן עליה דכ"ג. ומאן דנשיר ליה לית זוקא בעלמא דיכלי למקרב בהדיה ודא הוא גבד השמש. רישי עמא יתפטון בכל דרזא ודרזא כחוכא דא די רשעין ולא מקפאין ליה בנין דהוכח דא עעליהו לקנאה ליה לקב"ה כהאי בריה מון דאטעיל קדושה דא כרשומא אחרא עליה כתיב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תשתחוה ליה ולא תעבדו כי אנכי ה' אלהיך אל קדוש וכלא קנאה חזא. וע"ד אחרתא סבבתא מומיה. מאן דמסקר כבירית קדישא דחתים כבשירה דכ"ג כאילו מסקר בשמא דקב"ה מון דמסקר חותמא דמלכא מסקר ביה במלכא לית ליה חולקא כאלהא דישראל אז לא כחילא דתיובתא דתיר (ס"א יתיר) :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(א) צריך כל אדם שיראה את עצמו כל השנה כולו כאלו חזיו זכאי וחזיו חייב וכן כל העולם חזיו זכאי וחזיו חייב. הטא הטא אחר הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו ולהם השחתה. עשה מצוה אחרת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסור עולם זה שצדק עצמו זה נהנו כל בית ישראל להיבות בצדקה ובמעשים טובים

(ה) ימי השקדים ועו הדרם נאמנו מחר ומרכיב העם נגשים אל ה' לשב מחטאת נעורו אשר פגמו כחות כרית קדש וירך לזכר מהנדרים כי הנזיר ולוינו מקיים כל לוי קרי וז"ל ר"ל סגור ולוינו מקיים כניו חמים וככלל שיקרא"ל חסון וגם רמז כחכום אל חתן את פדך לחטוא את כפרך למא יקטרם כאלהים על קורן שפתח כנדר וכתל את מעשה ידיו ועוד חז"ל אפי' ממון שיתדך חזא מלכוד ו"ל כל מי שפסא נזיר נדרו גרם

הכריע את כל העולם לזכות והצילו : (ה) ומפני ענין

(א) ימי השקדים ועו הדרם נאמנו מחר דיא מעג פון שוברים ווען קען ליינגט דיא סדרות שמות נארא בא בשלח הירו משפמים תרוקה תצורו וענן וייער שטארק בענגלויבט בייא אויב ידיו אז דאס זענען נואכין פון תשובה ופרדת העם נגשים אל ה' לשב מחטאת נעורו אונ פיר ידיו גענענען פאר גאט צו מאהן תשובה אויף זייערע זינד וואס זייא האבין גיטאהן אין דער ינגער אָפּר גאט באות ברית קדש וואס זייא האבין געזינדיגט מיט דעם ברית קדש וצדו לזיהר סתדרים מען דארף זיך היטען פון דיא עבירה פון נדרים כי הנזיר וזניא מקיים בא לדי קרי ווארום דער מענטש וואס מוהט אנדר אונ איז גיט מקיים דעם נדר ווערט ער גישטראקט מיט נאה אעבירע עם זאל ארום גיין פון אים זעב בייא אנטקט ויהי שאמרי רבותיו וכוונם לברכה דאס איז וואס אונזערע דברים האבין גיאנגט הנזיר וזניא מקיים דער מענטש וואס מוהט אנדר אונ איז גיט מקיים דעם נדר בניו מהים שטמארבין זייענע קינדער ויבלי' שיקראני זאסן אונ עם וועט אים מרעפין נאה אונקליקען ואין נוארט שיקראניז אוי דא אותיות קרי דאס גיינט מען זעב לבטלה זנס רמז נחכות אונ דער פסוק זאגט אויפין וואנק על תמן את פיה כחסיא את בשרך דו זאלקסט גיט מעפין דיין מויר צו מאהן אנדר דו זאלקסט מאכין זינדיקען דיין לייב ועם זאל פון דיר ארום גיין קרוי למה גוצוף האיתים על קונך פאר נואס זאל גאט צערענען אויף דיין שטימקע שפחתה גנדר וואס דו האקסט אָנגעהויבין צו גידיין אנדר וזכאי את מעשה ידיו אונ ער וועט פארדארבין וואס זייענע הענט האבין גיטאהן.

(א) צריך כל אדם שיראה את עצמו כל השנה כלי כתי

אנאנץ יאהר דארף יערער מענטש זיך רעכענען זאיינו חזיו זכאי וחזיו חייב גלייך נויא ער נואקט גיווען העלקט זכאי אונ העלקט חייב והעלקט צדיק אונ העלקט רשען זכו פל העולם חזיו זכאי וחזיו חייב אונ ער נאר רעכענען אז די וועלט איז אויך העלקט זכאי אונ העלקט חייב והעלקט צדיקים אונ העלקט רשעים חסא חסא אחר אז ער האט געזינדיגט זיין זינד. ער האט גיטאהן זיין עבירה הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם לפי חובה האט ער אריבער געוואגן זיין אייגענע וואג שאר אונ די וואג שאר פון די נאנצע וועלט צו דיא עבירות וגרם לו ולהם השחתה את ער בריוינגט אויף זיך אונ אויף די נאנצע וועלט אפארדארבונג עשה מצוה אחרת אז ער האט גיטאהן זיין מצוה הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם לפי זכות האט אריבער געוואגן זיין אייגענע וואג שאר אונ דיא וואג שאר פון דיא נאנצע וועלט צו דיא מצות וגרם לו ולהם תשועה והצלה אונ ער בריוינגט אויף זיך אונ אויף די נאנצע וועלט הייף אונ רעמונג שאמרי וצדיק יסור עולם ווארום פס שטיים פון די נאנצע וועלט זיך שצדק עצמו דער מענטש וואס האט זיך געמאכט פאר אצדיק הכריע את כל העולם לזכות והצילו האט ער אריבער געוואגן דיא נאנצע וועלט זייא זאל גיין גירעכונג ווערין פאר ימים אונ האט זייא גערעמעט : (ב) יספני ענין זה אונ וועגין די ואה גהט כל בית ישראל אוי דער מנהג ביי אלע יודין קהילות בצדקה ובמעשים טובים

זייענע קינדער. אונ דיא זעב לבטלה וואס זייענע הענט האבין גיטאהן ועוד אמרי רבותיו וכוונם לברכה נאה האבין אונזערע דברים גיאנגט אפייו קמון שבגדה אני פאבדי גאט זאגט דער מענטש וואס וועט זאגין אנדר אונ וועט אים גיט מקיים זיין. אפילו דיא געלט וואס דו האקסט אין דיין האנט. וועל איה זייא פארלירען פון דיר זיש אים אונ אונזערע זאגין כל מי שחטא נזיר יפשה נזרו טרם

מיתא

מיתה לעצמו שנאמר כי רדוף ירדעו ה' אלהיך מעתה מתך
 נפרעים ולא ממנו: (ב) יעקב נדר ולא שילם כל עליו זרה
 ששלו דורותו לעמו גם כל עליו זרה שנחפס עם המלך:
 (ג) העיבר נדרו כמודל ולא עשה תשובה לר"ל להתנגב כלשה
 נדרנית: (ד) הפוגם בטובתו כשכס שילא ממוי עשנו נדרו סחוף
 עלמו שקר וקוין תקנה אלא כשכוסה וסוריו: (ה) כבוד לו
 נשכס וזרנו מוקים גורם שהמלך הממונה על המלך פיו על
 ארזה מלוה שחייב לעשותה נכדו עד אשר ישלים חיובו
 כפועל ועד סוף יום המלך: שדלוי לסיח טוב סוף עד
 אלא כמקוין שלא כוונתם לירוחו לטוב:

ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יותר מכל
 ימות השנה. ונהגו כולם לקום בלילה בעשרת ימים
 אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין עד
 שיאור היום: (ג) משעה ששוקלין עונות אדם עם זכותיו
 און מחשבין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני אלא
 משלישי ואילך אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך מרובין
 על זכותיו אותן שתי עונות מצטרפין ורנין אותו על
 הכל ואם נמצאו זכותיו כנגד עונותיו אשר מעין ג'
 ואילך מעבירים כל עונותיו ראשון למי שהשלישי
 נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים וכן הרביעי

לעסוק במצות מען זאל געבין פיל צדקה אונ מען
 זאל זיך בישעפטיגען מיט מעשלים טובים אונ מען
 זאל טאהן מצות מראש השנה זער יום הכפורים פון
 ראש השנה ביו יום כפור יותר מכל ימות השנה
 מער וויא אלע מעג פון דעם גאנצין יאהר זנהי
 כולס לקום בלילה בעשרת ימים אלו עם איו דער מנהג
 אין די צעהן מעג פון ראש השנה ביו יום כפור
 אלע זאלין אויפשמין בייא נאכט ויהתפלל בנתי
 כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין עד שאור היום אונ
 זאלין געמיין אין דיא שוהקען מיט גיבעט אונ
 זאגן קליחות ביו דער טאג ווערמ ליכטיג:
 (ג) משעה ששוקלין עונות אדם עם זכותיו ווען מען
 וועגט דיא עבירות פון דעם מענטש אונ ויינע
 מצות אין פחשדין עליו עון שחטא בו תחלה ולא שני דיא
 גרשטע עבירה אונ דיא אנדערע עבירה וואס
 ער האט געווינדנט רעכונט מען זייא גיט אגא
 משלישי ואילך נאר מען הייבט אן צו רעכענען פון
 דיא דריטע עבירה אם נמצאו עונותיו משלישי ואילך
 קריבין זי זיכיותו אויב אז מען הייבט אן צו רעכענען
 פון דיא דריטע עבירה. פון דעסמוענגען וענען
 דיא עבירות מער וויא דיא מצות און שני עונות
 מצטרפין רעכונט מען דיא צוויי גענויי עבירות
 אויך צו אלע עבירות זינן אותו על הכל אונ מען
 משפט אים אויף אלע עבירות ואם נמצאו זכותיו
 כנגד עונותיו אשר מעין שלישי ואילך אונ אויב דיא
 מצות וענען גלייך גענין דיא עבירות אויב מען
 רעכונט נאר פון דיא דריטע עבירה מעכרים כל
 עונותיו ראשון ראשון נעמט מען אראפ אלע עבירות
 פון וואס שאר איינציגוניג זיי שיה' נחשב ראשון ווייל
 דיא דריטע עבירה היקט איצט גערשטע שכבר
 נמחלו השנים ווארום יענע צוויי עבירות האט מען
 דאך שוין לאנג מוחל גיווען וכן הרביעי הוא ראשון
 די פערטע עבירה היקט דאך אויך גערשטע
 שכבר נמחל השלישי ווארום דריטע עבירה האט
 מען דאך שוין מוחל גיווען וכן עד סוף אונ אזוי
 איז ביו צום סוף פון אלע עבירות. ביו מען איז
 מוחל אלע עבירות:

מיתה לעצמו דער מענטש וואס מודה אנדר אונ
 בצאהקט גיט באלד דעם גדר גריינגט ער אויף
 זיך אליין דעם מוים שנאמר כי רדוף ירדעו ה' אלהיך
 בעסק ווארום עם שפייט אין פסוק (דברים כג) נאמ
 וועט פארשטיין דעם גדר פון דיר מסך נפרדים ולא
 מסמך פון דיר אליין וועט מען אפגינצאהקט
 ווערין יעם גדר. אבער גיט פון דין געלט:
 (ב) יעקב נדר ולא שינע יעקב אבינו האט גיטאהן
 אנדר אונ האט גיט בצאהקט בא גלי זכה איז
 אויף אים געקומען אצרה ששלה דיוונות געה צר
 האט עמונט שקען כחנות צו עשלו גם בא גלי
 צרה שפייט עם שפייט נאך אצרה איז אויף אים
 געקומען וואס דער מלאך האט אים פארטהאלין.
 אונ ער איז לאהם גיווארין: (ג) העיבר נדרו כפוד
 ולא עשה תשובה אז ער האט גיט מקנים גיווען זיין
 גדר. ווייל ער האט אים גיט גיוואקט מקנים
 זיין. אונ האט גיט גיטאהן תשובה צירי התנגיני
 באשה נדרנית נאך זיין שטארבין ווערט זיין נשקה
 מגולגל ווערין אין אאשה וואס וועט שפענדג
 טאהן נדרים: (ד) הפוגם בשבועה בשעה שיצא ספיו
 אז איינער שוועקט אונ ווען דיא שבועה גייט
 ארויס פון זיין מויל איז זיא פאלש געש נדוי איז
 זיין שטראף גרויס שהאט עצמו שקר ווייל די שבועה
 אליין איז אפאלשע ואין תקנה אלא בתשובה ויסרין אונ
 ער האט קיין אנדער הילף נאר ער זאל טאהן
 תשובה אונ אויף אים זאל קומען יסורים:
 (ה) הנודר אז נשבע ואינו מקנים אז איינער האט
 גיטאהן אנדר אדער ער האט גישווארין אונ איז
 גיט מקנים גורם שהפליך המסונה על המפר פיו על
 אותה מצוה שחייב לעשותה נשאר נדע וועט ער
 גריינגען צו דעם מלאך וואס ער האט אכטונג
 צו געביל אויף זיינע רייד. אז דער מלאך זאל
 דער ווייל גיעפלט ווערין פון זיין ארם ער אשר
 ישלים חיובו בפניו ביו ער וועט אין אקט בצאהקין
 וואס ער איז שולדיג זיך שאי. זיא זי חובתו אונ
 איידער ער האט בצאהקט זיין חוב המלך שראוי
 זיחית טוב דער מלאך וואס האט גיארקט זיין
 גוט צו דעם מענטש הוא שב אצלו כמקוין ווערט
 ער צו דעם מענטש וויא אמויק. ער זאל דעם מענטש שארין טאהן שלא הישנע יצירתו לטוב:

מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יֹסֵף : וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוּ הֲיִנְהָה עִם בְּנֵי

דְלָא מִקְרִיבִים גְּזִירַת יוֹסֵף : וַיֹּאמֶר לְעַמּוּיָהּ הָא עִמָּא תוֹרָא אֲשֶׁר לֵא : מִרְוֵנָה עַם : וַיֹּאמֶר אֵל : טַעַמָּה

בעל הטורים

טַעַמָּה טַעוּ יוֹלְדוֹת כַּדְרָם אֲחַד : (ט) אֵל עַמּוּ : עִין עָקוּמָה אֲמַר כַּע' נֶפֶשׁ יָרְדוּ לְנֹאֵן וְכַד נִחְרַכּוּ מַמְטָ :

שפתי חכמים

ומה וחד אמר שנתחלקו מ גזרותיו (טועם יא) : זכריו נכוחים) : מ דלתיכ ויקם ויגדל מיכתי ליה : כי כלל ויזי שמעט טזו הוא פירושו לביע וזין הדכר כן אכל ואשר

רשי

רעת זקנים מבלי התוספות

ויקם. אשר לא ידע את יוסף. אמר רבי יוחנן בן לוי משל למי שרמז אקינון של מלך בנצורה והתירונו לאחר רגס את המצב עצמו כך פרעה בתחלה אמר אשר לא ידע את יוסף ולכסוף אמר לא ידעתי את ה'. הבת נתחכמה לו. ה'ב' בביתמסר י"ב נתחכמט כ"ב שבמים. ופרשי"ט נתחכמט גמלושין של ישראל וכו' והם טעו כי לא נשבע אלא שלא יביא מים על האומות אבל שלא יבוא האומות במים לא נשבע ואמרו חז"ל שלשה הוו בהותמט צעה בייסוריו יתרו ותלת שנין הוה בלעם חנירוא כרסלף יתיה פנחס ליספאה משום דכתיב אנשי. דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואם היה בצהו זו נמצא היה כן מה וארבעים כשנפל מלכתמט מדין שהרי דכל הפחות היה כן עשרים כשישע ותחשוב שבמים של משה ולמסך ארבעים שהלכו במדבר היה מלכתמט מדין דכתיב אחר חמש הוי שהיה כן ק"מ שנה. וכן מ"ו' מנחם מדאנ"י שלשה הוי בהותמט צעה דלכה. איעניך כדאמרין אמר ליה בלעם אלהיהם של אלו שמוא אבך הוא כדאיתא בחלק. והקשה הרב משה כי בדברי הימים מרשה תמצא כתיב שפי' הצעה דהתא ויען בלעם הקוסט ועל כן הקשה ר' מנחם טהא דאמרין נבוחים פרק פרת חפסאת בשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל לתקצבו כל האומות אצל בלעם ואמר מה קיל החסון

מזרים ועל כלם עדיפה הים ומדון זס דומה כלאו הוא קס עליהם דכריא עוליס כל המנות ההמה. ואמר אשר לא ידע את יוסף כי לא ידע מה עסקו יוסף כי אהיו היו משתלמים בכל עז להלכידו ולכטע מלומותיו ולהו העולו להם כל נכליהו אשר נכלו כי לזון האל יתכנר היו עם יוסף גדלו וכליהו וזכר אלהיו יקום לעולם כך פרעה אמר פן ירכה נגד לזון האל

קבוצים על התורה

(ט) וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוּ וגו'. דער באר מים חיים זאָנט פֿרעז האַט גְּזִיאָנַט צו זײַן פֿאַלֵק צו דיא מִצְרַיִם, ווען דיא זײַן זענען אַרײַן גֶעקומען אײַן מִצְרַיִם זענען זײַא גָּאָר גײַוען זײַבעצײַן פֿענשען אונ אײַן אזױ אַקוּרְצֶע צײַט זענען זײַא גײַוארײַן אַנְרוֹיפֶע פֿאַלֵק, אונ ווען זײַא זענען גֶעקומען אײַן מִצְרַיִם האַבײַן זײַא קײַן גַעלֵט מײַט גַעפֿרײַגִּיגֵט, אונ אײַגט זענען זײַא רײַכער פֿון אַנױ, ווען זײַא נױאַלְטײַן גײַוען מײַט אַנױ אײַן פֿאַלֵק זײַא נױאַלְטײַן זײַך מִתְחַלֵּן גײַוען מײַט אײַן, זײַבעדע קײַנער נױאַלְטײַן ונאַלְטײַן מײַד מײַט דער צײַט אַלע גײַוארײַן אײַן פֿאַלֵק, אַבְעֵר אײַ זײַא ווײַלען זײַך גײַט מִתְחַלֵּן זײַן מײַט אַנױ, דאַרפֿן מײַד מײַט אַלע האַבײַן פֿאַמקער וועט זײַך פֿרעפֿן מִלִּחְמָה אונ זײַא וועלײַן מײַט גַעפֿרײַגִּיגֵט גָּאָר פֿאַנְדֶּר נַבְעֶפֶקֶט ווערײַן, וועט דער שױאַ זײַן אויִס־וײַנײַג אונ מײַט אַנױ מִלִּחְמָה האַלְטײַן, אונ זײַא וועלײַן מײַט אַנױ

ספר הישר

מיט זײַנע קענשטײַן צו אַמֶלְחָקָה אויף דיא אַפֿרײַקאַנער, זָפֹּה האַט גַעִרְחָת אַלֶּע אַפֿרײַקאַנער וואַס זענען גֶעקומען צו דיא פּתּים, עַם אזױ אײַבער פֿון זײַא מײַט גַעבֿרײַבען, ווי אַנגײַאס האַט גַיעִרֶט וואַס זָפֹּה האַט גִיטאַרן צו זײַנע קענשטײַן, האַט אַנגײַאס פֿאַרנאָמלִיג זײַנע אַלֶּע אַלֶּע גַעזענער פֿון גאַנץ אַפֿרײַקָא, זײַא זענען גײַוען אזױ פֿיר וואַס זאָגט אונ ער האַט גַעשֶׁקט צו זײַן ברֿיֶדער לֹקֵשׁ, אונ לֹקֵשׁ אזױ פֿאַלֵר גֶעקומען מײַט זײַנע זענענער צו העלֶפֿן זײַן ברֿיֶדער אַנגײַאס, ער האַט אויך גַעברײַנגט זײַנער פֿיר זענענער, וויא זָפֹּה און דיא פּתּים האַבײַן גָּאָר גַעײַהרֶט האַבײַן זײַא שַׁמְרַק אַרְיָא גַעײַהט פֿאַר אַנגײַאס, אונ זָפֹּה האַט גַעשֶׁקט צו הַדֵּד ער זאָר זײַא קומען העלֶפֿן אײַן דיא מִלִּחְמָה, הַדֵּד האַט גַיענפֿערט אײַך קען זײַן האַלְטײַן מִלִּחְמָה מײַט אַנגײַאס וויא מײַד זענען ביֶדע גוטע פֿרײַנד פֿון אַלֶּאנְגֶּע צײַט, דערנױוּל אײַ גֶעקומען אַנגײַאס מײַט לֹקֵשׁ מײַט אַכּט מִתְּחַלֵּל הונדערטט מאַן זענענער צו דער מִלִּחְמָה אונ זָפֹּה מײַט דיא פּתּים זענען גָּאָר גײַוען דֵּרײַא אַמֶלְחָה הונדערטט מאַן זענער זענענער, דֵּרײַפֿער זענען זײַא

ואלין

ישראל רב ועצום ממנו : י הבה נתחכמה לו פן ירפה והיה כפי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על

בני ישראל סגן ותקייפו ממנא : י הכו נתחכם להון דילמא יסגון ויהי ארי יערע ענא קרב ויתוספון אף אינון על

תרא סנה . טוספ סס :

רשבים

(1) נתחכמה לו . שלא ירבה . יראה וירבה והיה כי תקראנה מלחמה משנאינו . כמו יום ליתר תשלחנה . מצינו לשון יחיד ואל רבים : כי תקראנה . כי תארענה כמו מקראי קורש . מארע קורשא לשון מאורע : יתקפו כל הארץ וספיא אומר כי מסור אתם ורויט למורס

בער השורים (1) הכה נחמכה . הכה עולא יב כלומר שנתחכם על יב סכטיס : והיה כי תקראנה מלחמה . שטיס ירא אולי יכואו עליו מלכי נענע למלחמה על הכסף שיתקף מהם : וסופ . כי כמסורה הכא ואיך וסופק על נחלת המטה . ירו מסור וסופק עוד . שאמרנו מלרים שיגרשו חותנו מן סארין וסופק על נחלתו למורס ולמעטס וסופק . עוד שיופק עליהם כסה אלק פעמיס :

רשבי

כורו יסיה ספי עשה עמנו כו : כ דמלת לו קאי אטס ולא סכני יסעאל : ל פי כי לא רלו ספיו יוחר סכמיס ממנו רק סנתחכמות סול מה לעשות להם . (מכרש"ל דק"ל דה"ל כ) נתחכם עליו יוחר מסס ומסו לו לכן פירש מה לעשות לו : ו (נח"ל) ולפי זו קאי ספקיה ולכן נכתב ג"כ רב ועצום וכל הפסוק כ"י יחיד : ו א"ת וסא מיד ווא למילוח למיח כל סכן סילוד וי"ל דוה סהתחכמות סיה סלא מדעת מלרים אלא פרעס עמנו לוס לסס ולא סיה ירא מן סעוש סמסו סהמילוח יעשו וזה : ס ספקיה אינו משלס אלא מדה כנגד מדה :

רש"י (1) : (1) הבה נתחכמה לו . כל הכה לי הכנה והומה לדבר הוא כלומר הזמיו עלמכס לכך : נתחכמה לו . לעס ב נתחכמה מה לעשות לו (ש"ר) . ור"ד נתחכם למושיעין של ישראל כס לרוס כמיס ב סכבר נסעס סלא יבא מכול לעולס ס (והס לא הבינו סעל כל העולס סהמילוח יעשו וזה : ס ספקיה אינו משלס אלא מדה כנגד מדה :

קיסת מלך חרש

יתכך שאמר כן ירכס וחסכ מתענית עליהם ולא עלתה בידו כלשר לא עלתה בידו אחי יוסף וכל מה שזיה קם על ישראל אותה קימה סיהם על המלרים ועל קקדס סמכו ירד (ככ"י :

רעת זקנים מבעלי התוספות ואפי' אם תמצא זורב שלא היה כי אם בן כ' כששואיין מסנו עצמ ובסוף ארבעים הורג אלמא בן ששים היה כשומר . ויש ספרים שכתוב בהן ונקבצו כולן אצל קמואל והני פו' לא נהרא לי דהתם משמע דקמואל אבי ארם היינו כלעם אם כן חפל היה במיתחו . וגם נמצא בכ"ד קמואל אבא ארם הוא לבן הארמי הוא כושן רשעיהם הוא כלעם ולמה נקראו קמואל שקם על אומתו של אל . וכן נמי אמרינן בחלק הוא כלעם הוא בעור ולמה נקרא בעור שבא על נפשו הוא לבן הוא כושן רשעיהם ולמה נקרא שמו כושן רשעיהם שעה שתי רשעיהם אחת בימי יעקב ואחת בימי שופטים ככה אלה שמעם שהיה חפל והאי דכתיב באיוב כי יתרו פתח ויענינו ובסודרת כתיב יתרו וספרש דה"ק יתרו נמי היה כאותו עצה והוא חפל ואותו הענה קפשי דהא דארמינן ריהו ברז ואיוב לא ברז אלא שחק וי"ל שהיה יתרו נחף הרור באותה שעה והיה בירו לפחות ולא לברות ולכך מאשימו איוב :

לקומים על התורה

אינונינו מלחמה אלקיני . וועט מען אונז ארויסקרייבין פון רעם לאנד . יאנדע זייא וועליו אויפס גיין פון רעם לאנד . דריבער בארף מען זענן מיט תקימה וואס מען זאל מיט זייא שאהן . דער ווהר זאגט פירעז האט גינראמט קלנגן זייא יתיו . איז דאָרט גינען איוב האט געזאגט צו פירעז צו וואס זאלסטו זייא הרנגן נעם אונזען פון זייא זייער געלט אונ גיב אויף זייא שווערע ארבעט . אונ זייא האט גאט גישפארעמט איוב . ער האט פריי אים אונזען גענוקטן זיין שפארבעטן אונ האט אים גילאמט געבין . גאט . נאָר זייא זענען פריי אים גינען מיאום . יתרו האט פיינט געהאט ידיו ווייל זייא האבין געדריגט צו גאט . קלעם האט נאָר מקנא גינען זייער געלט וגלי ריאווא :

פירוש לתורת אלהים רב איז פוהלך און שפארקער פון אונז : (1) ררום זאל איך אייך הבה פרייט אייך אן אונ לאמער קליינען יו וואס מיר זאלין פארהן צו אים פן ייבה פאמער נועט ער זיך פערין והיה אונ עם נועט זיין כי תקראנה אז עם נועט סרעפין אמלחמה אויף אונז יטיפס נועט ער זיך אויך איוב האט ניש פיינט געהאט דיא יתיו וייל זייא רינען צו יתרו האט פיינט געהאט יתיו וייל זייא האבין געדריגט צו גאט . קלעם האט נאָר מקנא גינען זייער געלט וגלי ריאווא :

ספר הוישר

אנטיאסין פון אנגיגאס צו צפן איתים . צפן אונ די פתים האבין אים אנגענומען מיט גרויס כבוד ווייל זייא האבין געוואקט אז ער איז ארויסקער חכם אונ דיא פתים האבין געזעבן צו פירען פיר פקדות . צפן האט געזיילט זינע זעלנער וואס זענען גינען אים און דיא מלחמה . האט איין זעלנער ניש גישעלט . האט צפן געמאכט אגרויסן יום טוב מיט אגרויסקע קעדה פאר זינע אלע פושים אונ קנעכט . אונ ער האט פארקעסין אז דיא הי"ה איז אים געקויפן פון הקב"ה . אונ ער האט ניש געמאכט צו הקב"ה פאר רעם רעטונג וואס ער האט אים גינעפעט פון דיא מלחמה . אונ האט ווייטער געריגט עכוב"ש . וויא צפן האט זינען זיין שפארקייט אז ער האט גינעמט געווינען דיא מלחמה פון אנגיגאס אונ יאקש . אונ ער האט גינערט אז יוסף מיט זינע אלע פרידער זענען זיין גישפארבן . אונ אלע גבורים פון מכרים זענען שוין אויך גישפארבין .

אונ מלחמה פון צערו יאדער אונ ארמיקער מויו אלע קיסען צו דיא מלחמה . איוב נוער עס נועט ניש קיסען צו דיא מלחמה נועט מען אים הרנגן אונ זיין שטוב נועט צו נעמען דער פלעך . זייא מענטשין פון אפריקא האבין אזוי גיטאדן אונ עם זענען געקומען צו די מלחמה דרייא יאדער הונדערט אונ זינער מענטשין אונ קינדער פון צעהן אונ ווייטער . אונ עם האט נאָה אפאהר אגעזעדיקט אמלחמה זייער אששפארקן אונ נאָה צווייא מויער מענטשין זענען גיטאלין פון אנגיגאס אונ יאקש אונ סופיסר דער גענעראל פון אנגיגאס פון געהרגע גינרארין . אונ דיא זעלנער פון אנגיגאס זענען אנגילאפין . אנגיגאס אונ יאקש זענען אויך אנגילאפין . אונ זענען אלע צוריק געקומען איין אפארקא מיט קרוי . אונ זענען אלע דריט געקומען צו זייא סכין אמלחמה . אונ קלעם האט גינען וויא אנגיגאס האט שפארלארן דיא מלחמה . איז ער

סִנְאָנָא וַיִּחַיֵּן בְּנָא קֶרֶב שְׁנַאִינוּ וַנִּלְחַם בְּנוּ וְעַלָּה מִן הָאָרֶץ:

וַיִּקְרָן מִן אֶרֶץ אֲרָעָא :

רשבים

ונלחם בנו ועלה מן הארץ. לשוב אל ארץ אבותיהם ולא טוב לנו לאחד עבדינו וקראו לי מלכותא קשיעא : רש"י

אינו מביא אכל הוא מביא על אומה אחת כרש"י שמקלל עמנו ותולה קללתו באחרים והרי הוא (יש): ועלה מן הארץ. על כהנו. ור"ל כלום כאלו כתב ועלינו מן הארץ והס ירשום :

פירוש לתורת אלהים

קִיעָרִין עַל שְׁנַאִינוּ אוֹיֵף אוֹיֵף אֶנְוֶעֶרע פִּינְדֵר צוּ הָעֶלְפִין הַאֲלֵטִין מִיֵּט אוֹנֵן וְעֵלָה אוֹנֵן עַר וְעֵט מִיֵּט זַיִא וְנִלְחַם בְּנוּ אוֹנֵן עַר וְעֵט אוֹיֵף מִלְחָמָה גִּינוּאֶלֶר אוֹיֵף גִּיין מִן הָאָרֶץ פֿון אֶנְוֶעֶר לֶאנֶר :

ספר הישר

הָאֵט עָפּוּ גִינוּאֶלֶט גִּיין הַאֲלֵטִין מִלְחָמָה מִיֵּט מְצִיֵּים, אוֹנֵן הָאֵט גְּעֵשִׁיקֵט זַאֲנִין צוּ הַבֵּר דוּ הָאֵט גִּיט גִּינוּאֶלֶט גִּיין מִיֵּט מִיֵּט צוּ דִיא מִלְחָמָה פֿון אֶנְגֵיאַם, הָאֵט אִיף אֲזַיִן אִינֶר גְּעוּמֶקֶן דִיא מִלְחָמָה, אוֹנֵן אִיזֵט גִּי אִיף הַאֲלֵטִין מִלְחָמָה מִיֵּט מְצִיֵּים אוֹיֵב דוּ וַיִּלְחֶט קֶסֶם מִיֵּט מִיֵּר, וְעֵלְפִין מִיֵּר בְּיַדֵּה הַאֲלֵטִין דִּי מִלְחָמָה הַבֵּר אִיז גְּעוּמֶקֶן צוּ דִּי מִלְחָמָה מִיֵּט אֶנְרִיֶּשֶׁט מִמֶּנָּה וְעַלְנֵי, אוֹנֵן אֶלֶע מִלְכִים פֿון מִזְרָח זַיִט, אוֹנֵן פֿון יִשְׁקֶעֶלֶר, הָאֵטִין וַיֵּה פֿאַרְוֶאמֶלֶט צוּ דִיא כַּתִּים

נביאים ישעיה כו

תרגום

לחשׁוֹךְ מִנֵּה דִיא צַבֻאוֹת נֶפֶשׁ צ צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה הנצח אדני נשמת דהור יהודה חיה יחידה הנצח יהודה חיה יחידה דהור אל שם ב'ן שבעשה :

א וְהִיָּה בַיּוֹם הַזֶּה יִחַם יְהוָה מִשְׁבֶּלֶת הַנְּהַר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקְטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ב וְהִיָּה | בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאֲכָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהִנְדַּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּתַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם : ג הִזֵּי עֲמַרְת גְּאוֹת שְׁכַרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאֶרְתוּ אִשׁר עַל־רֹאשׁ גִּיא־שְׁמַנִּים הַלְלוּי יין : ד הִנֵּה חֹזֶק וְאַמֵץ לְאֲדֹנָי פִּזְרֵם בְּרַד שְׁעַר קַמֵּב פִּזְרֵם מִיַּם בְּפִירִים שְׂמֹפִים הַנִּיחַ לְאֶרֶץ בִּיר : א וְהִיָּה בְּעֶדְנָא הֵהיא וְהַרְמוֹן קִטְלִין, קֶרֶם וְ מִסִּיף גְּהֵרָא פֶרֶת עַר נִסְלָא דְמִצְרַיִם וְאַתֶּן תִּתְקַרְבוּן חַד לְסִטֵר חַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ב וְהִיָּה בְּעֶדְנָא הֵהיא וְתַקַּע בְּשׁוֹפְרָא רְבָא וַיִּיתָן דִּי נֹבֵל לְאַרְעָא דְאַתּוּר וְרֶאשִׁטְלֵי אֶרְעָא דְמִצְרַיִם וַיִּסְגְּדוּן קֶרֶם וְ בְשׁוֹפְרָא דְקוֹדֶשׁא בִירוּשָׁלַם : ג וְהִיָּה בְּתַר אֶרֶץ גִּינוּאֶלֶטָא טַפְשָׁא רְבָא דִישְׂרָאֵל וְהִבֵּ מְגַנְפָא לְרִשְׁעִיא דְבֵית מְקַדְשָׁא הַשְׁבַּחְתִּיהּ דִּי עַר רִישׁ חֵילָא שְׁמָנָא כְּתִישִׁי חָמֵר : ד הָא מֶחֶן מִקִּיפֵן נִסְסִין אֶתֶּן אֵן קֶרֶם וְ כְּתִישִׁי עֵרֶב דְרוּחַ פְּרוּרִית מִיַּין מִקִּיפִין שְׂמֵפִין בֵּן יִיתָן עֲלֵיהוֹן עֶקְמָא וַיְגַדְוֵנוּן מֶאֶרְעָהוֹן לְאַרְעָא אוֹחְרֵי כְּחוּבָא דִּי בִירְהוּן :

מצודות דוד

- (א) יחבוש ה'. ר"ל כמו שחובטים את השכלים כמלך להסיר התנועה מן הקשין כן יסור את ישראל מביני החמומות משבועת הנחר. מלחן אשור חובטים על וטר פרת : על דוד מצרים. ר"ל כל המקומות שנין זה לזה יפריס את ישראל מביני החמומות : ואתם וכו' כ"ו פרס הנקרא ואתם כ"ו תלקטו וכו' ר"ל אחר הפרשה הבו אתם הנלקטים אחד אחד והמולא אתם אחד שיבואו לירושלים : (ב) יתקע בשופר גדול. הוא ענין משל לומר כולם יתקבלו ויכולו כללו יתקע בשופר גדול להשמיע הקול בכל השטות להתקין ולגאול : האובדים : לפי שלא חזרו לאלהם מעת שגלו שמה לכן קראם אובדים : בהר הקודש בירושלים. בהר המזבחות העומד בירושלים והוא מקום המקדש : (ג) דוי. הנהיח מחלוון של עשרת הגאות של שכורי אפרים ר"ל על מה שהיו מתכבדים בגאות : וצוץ נובל צב תפארתו. שכן תפארתו היא עשרת הגאות שכן חלה מהר כלן הסדה אשר כנועע זמן יבול ויכמוש והוא כפל הענין כמ"ס : אשר עד דאש. חזר על עשרת גאות לומר העשרה אשר על ראש בני אפרים שהיו מפקינס עליהם למטוח ולמטוח ולמטוח הכרה כשמן כמכוס וכללו היה הראש ברא מלא עמן : הלוטו יין. אשר היו מוכים מהיין כי לפי רוב הכבוד יבול כללן ויבול על האכנים המושלכים על פני האדמה וכליו היו הוא המכס : (ד) הנה חזק ואמץ. הנה יש רוח חזק ואמץ לה' שהוא כורס כרד המסכר הילוט : שער קמב. כרות שער הכרות ומשמית : שושפים. אשר היה שושפים כחוקם : הנהיח לארץ ביר. זה הרוח יניח עשרת גאותם לארץ החוקת סיד וככה רכ :

דעם פירוש עברי מייטש געפינט מען ביא דער הפטורה פון דער וואך

לחמשך מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א ארד ארד ארני נפש ארני רוח ארף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד הנה חיה יחידה דמלכות אל שם ב' שבששה

א הו צדיק בארץ ישלם אף כירשע וחומא : ב אהב מוסר אהב דעת ושונא תוכחת בער : ג טוב יפיק רצון מיהוה ואיש מזמות ירשע : ד לא יבון אדם ברשע ושרש צדיקים בלימוט :

רעומיה דאלהא ונגרא רשיעא רעיעא תרעיתיה : ד לא נתקן בר נשא ברשעא ועקרהו דצדיקי לא גזע :

מצודת דוד

(א) הו ונ' : כאומר למה יבעת הרשע על הלאהת שעתו הלא יראה כי אף הלוך וישלם על העבירות שגורו עורפו בלחץ עד לא ימות וכל המעשה המהותי כרשעו וחוטאו עוד שבוה"א יקבל גמול מעשיו אם קודם המיתה אם לאחריה : (ב) אהב : המוסר כח המוסר הוא לשוב דעת כי כשמעו את המוסר יקנה דעת מה שלא שמע מזו אבל השולל תוכחת הוא כבר שוטט כי ישאר כאלוהו : (ג) טוב : איש טוב מילא רגון מה' להביא טובה על כל העולם : ואיש מוצות : הנמשך אחר מחשבות לבו הוא ירשע את כל העולם כי מכריעם למחבה : (ד) לא יבון : האדם לא יהיה נכון כמעשה הרשע ר"ל לא יעמוד על כנו וכסיתו עם ההון שאסף כרשע אבל שורש צדיקים לא יהיה נטעם לנטול ר"ל אף אם יפול ולא ימוט עד השורש כי יחזור ויקום :

פירוש עיני

(א) הו צדיק בארץ ישלם אף כירשע וחומא : דעת צדיק אויף די וועלט פאר זיינע ביסול עבירות וואס ער האט גימאהן אף כי רשע וחומא דער רשע אונ דער זינדיגער וועט געוויס גישטראפט ווערן : (ב) אהב מוסר אהב דעת דער מענטש וואס האט ליב מען זאל אים שטראפן : האט ער ליב וויסשטראפט , ווייל ער ווערט וואנו מען שטראפט אים : דריבער ווייס ער וואס מען דארף יא מאהן אונ וואס מען דארף גיט מאהן : ווערט ער קלוג ושונא תוכחת כפי אָבער דער מענטש וואס האט פיינט מען זאל אים שטראפן , איז ער אנאר , ווייל ער וועט גיין מאהל וויסען וואס מען דארף מאהן אונ וואס מען דארף גיט מאהן : (ג) טוב יפיק רצון וואס

עיקר תויב

[6] האורג : אט"ג דהלד לני ומלאכותיו נפיש סמוך למלכות הכותב : הקדים דיני אורג ודעותיה משום דלמיין שישורא דכותב כ' אומות חייב וכן אורג בשתי ח' ר"א ס' כ' אלא דמתקין כון אלימי לקטיי כדלחא כגמלה וזוהר כ' כתי יודיך למחבו לאיך לית כהוא פלוגתא ושטרון כמו כ' : חייט : (6)

משנה שבת פרק יג

כלי חמשי דגבוכה דמלכות דלינה אלהים פרק יג א רבי אליעזר אומר [6] האורג ג' חושני בתחלה ואחת על הארג חייב , וחכ"א בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חושני : כל העושה שתי בוני נירין בנירין , לקטיי כדלחא כגמלה וזוהר כ' כתי יודיך למחבו לאיך לית כהוא פלוגתא ושטרון כמו כ' : חייט : (6)

ברמנורא

פרק יג א רבי אליעזר אומר האורג שלשה חושני בתחלה , כל ז' חמלת חריגו של חסן אינו חייב עד שחרוג שלשה חושני וחס הסיף הוא על חריג שיעורו כדמפרק עם השאר ואין הלכה כרבי אליעזר : ב שתי בתי נירין , גתן שני חושני של שתי בניר שקורין לוי"ט (6) : בנירין , מפרט כש"ס שמרכיב שני פעמים (כל) חוט של שתי בניר וכפסס

פרק יג א רבי אליעזר אומר רבי אליעזר זאגט האריג שנישה חושני בתחלה אז ער הייבט אן צו וועבין אונ וועבט דרייא פעדים אום שבת , איז ער חייב וואס על האריג חייב אונ אז ער וועבט איין פאדים צו גיינועבטש אום שבת איז ער חייב וחקמים אומרים אונ דיא חקמים זאגין בין בתחלה סייא ער הייבט אן צו וועבין בין בסוף סייא ער

השלישית מרכיבו על חוט המורכב על הקנה: בקירום . יריעה ארוגה (ב) מסיב של דקל: ג הקורע על מתו וכו'. כמת שאלנו חייב לקרוע עליו הוא להוקלע ופטור אבל על מת שחייב לקרוע עליו מתקן הוא

ומייב (ג): בחמתו וכל המקלקלין פטורין. והלכה ממנינו להלכות על היבסק שהקורע בחמתו חייב שחף על פי שמקלקל הוא אלל הכגד מתקן הוא אלל יצרו ודעתו מתעכבת עליו ככך: ד המלכין את הצמר והמנפץו והיצוב עו והשוהה ממנו. שהן כולן אבות מלאכות שיעורו כדר שיעור מלאכות הגמר הוט

אריך: כמלא רוחב הסיט כפול. והסיט הוא כדי הטסק שיש בין אמה לאכזב כל מה שזוכל אדם להרחיבו וכשיעור הרוחב הזה שני פעמים הוא הסיט כפול ורוחב שכן גודל לאכזב פעם א' הוא ג"כ כמלא רחב הסיט כפול מפני שיש בו כפליים כלוחו שיש בין אמה לאכזב האורך שני חושין. שיעורו כרוחב הכגד כחמה לאכזב חף ע"ס שלא ארנן על פני כל רוחב הכגד חייב: ה הוצר צפור. שיש בו כפליים כלוחו שיש בין אמה לאכזב כלל"ו חייב שזו היא ירתו אבל אם הכניטו לבית אית גלוד ככך: וצבי. גלוד משהכניטו לבית ועל כפניו אבל אם הכניטו לגיל' או לחצר או זין ו' אדה: זלביברין. קרפיות המוקפים חומה שמכניטין שם חיות וגשמיים שם:

(כ) טקח עיניו ורואה כניעויות כדרי פשוט"ע: [ב] ובסל. יבך לאו יכירן ממש אלא משרש ומרכיבו חוט אדני כשתי למטה ואחד מלמעלה וממזיד השחי ככן כחוקו רש"י: [ג] והחפיר. מטוס דכעין לחתי קורע בחמתו ג"ס קתני החומר בו' הקורע בו' אפי"ד דכבר תמה ל"ס אכזות מלאכות גמול: (ג) ודקתני מהו שמוטל עליו לקרוע אבל לא להחליט לקרוע שאין מחולק האחריות כפסוקה אמר. וכתיב הרי"ם שפירשנו על מהו שחייב להחליט שחייב מטוס לדעתו מחיבתה ככך וחומר מתפספ בו' וקסס לגמר כן ולדכריו כשהוא קורע על מת משכך חמתו ככך ודבר זה נראה לדפוס שהרי חייב לכרך על הרעס שסס שמכרך על קטופס ועל רעסו כשמתו' וכלכ טוב ולכבוט כשבו ועוד אפי"ד נ"ס על מי שאלו חייב כן ופסקך נמי מחייב כקריעתו ועוד למה לא יחייבו כמתו חייב ששטס הגמול כחומר טעם המוטל עליו ופי"ט

שמכרנן הוא כמ"ס הפ"ט בו' ומיסו כתי' כסס ר' דהיוקן מזה לא חייב חיקון אלא כשמחיקו גם דבר אחר מלבד המלה והקריעה מתקן ככגד שזוכל לננוט ואין בו חמוט ע"כ. לכן י"ל שח"ס"ס שאין דעת החכמים כמלמס כדי לשכך חמתו אלא כקורע כטוב לכ כסס בו' מ"מ האמת כן הוא ושע"י' מוסלק חמתו. ע"ח"ט: [ד] המלכין. חף על גב דכדוריי קיימיני הוליל וישערן כפיט כפול לכרי אקרימינו לכאור' כח"ט: [ה] הצד וכו' . שחף ע"ס שלא ארנן על פני כל רוחב הכגד חייב: זלביברין. קרפיות המוקפים חומה שמכניטין שם חיות וגשמיים שם:

וויא גרוים זאל זיין דיא שטיקלע וואר וואס ער בארשט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם בארשטין ותצוב ווי גרוים זאל זיין דאס שטיקל קלייד וואס ער פארבט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם פארבען ותצוב וויא גרוים זאל זיין דער פארים וואס ער שפינט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם שפינען כמלא רוחב הסיט כפול וויא זייט עם אין ריא דער ווייטערען פון אדער פוינגער ביו צום בארשטין פוינגער, דאס איז מאפיר צווייא אפאהל אזוי ווייט וויא פון און פוינגער ביו צום אןדערין והאריג שני חושין אז ער וועבט צווייא פערס שיעורו איז דער שיעור אין דיא קרייט פון קלייד כמלא הסיט וויא ווייט עם איז פון איין פוינגער צום אןדערין פוינגער: ה רבי יהודה אומר הוצר צפור למגדל רבי יהודה זאגט אז ער פאנגט אפויגיל אום שבת כיו ער גריינגט איר אין אשאנק אדער אין אשטייג אריין יצבי זבית אז ער פאנגט אהערש ביו ער גריינגט אים אין שטוב אריין חייב איז ער חייב ותבטים אופי"ס און דיא חכמים זאגין צפור למגדל אפויגיל איז מען אןדערש גיט חייב ביו ער גריינגט אים אין אשטייג אריין יצבי אדער אז ער פאנגט אהערש זבית אין אשטוב ויצר אדער אין אהויף ויצבירי אדער אין אפלאץ וואס ארום איז וועגט איז ער אויף חייב. רבן שמעון גן גליאיל אופיר יא ג' הדיברין שוין רבן שמעון גן גליאיל זאגט גיט אלע דיברין וועגן גלייה יה הפלי דאס איז

דעם האט גיט אדעם, ציהט ער די פערס רורף אקליינע פלאקטע גיפלאקטין פון ריטלאך, דאס הייקט קירום גנפס אדער ער ציהט וויא רורף אדינע זיפ כגדרה אדער רורף אגראבע זיפ זיפ אדער רורף אגראב אז ער טוקט אזוי אום שבת חייב איז ער חייב והתופר שתי תפירות אז ער גייט צווייא נעט ותקורע על פנת הקפור שתי תפירות אדער ער רייקט ער זאל אויף דעם ארט גיינן צווייא נעט, אונ ער קען גיט דעם דיא צווייא נעט ביו ער מוז פריער אויף רייסען אז ער טוקט אזוי אום שבת איז ער חייב: ג תקובע כפסתי אז ער צו רייקט אואך אום שבת ווייט ער איז אין כעם וגי מהו אדער ער רייקט ויינע קליידער אום שבת וועגין צער אויף אטוישין ואויף אועלעין וואס ער דארף גיט קריעה רייסין וגי הפגלגין אונ אלע וואס מאכין קאלע אום שבת שיעור וועגן פטור הפגלגין על פנת תמו אז ער מאכט קאלע אום שבת אויף דעם תנאי צו פאריקטען, אונ ער קען גיט פאריקטען ביו ער מאכט פריער קאלע שיעור כפסתי אז ער שיעור חייב צו זיין אויף דעם קאלע מאכין וויא אויף דעם פאריקטען. וויא גרוים עם דארף זיין דאס פאריקטען אזוי גרוים דארף זיין דאס קאלע מאכין: ד שיעור הפגלגין וויא גרוים זאל זיין דאס שטיקל קלייד וואס ער וואשט אום שבת ער זאל חייב זיין אויף דעם וואשין והפנפץ אדער

כל המחוסר צידה. עסקה לתפסו סס כגון שאינו מניע לו בשחי' אחת שזוהי לתפסו והלכה כרשב"ג דמפרש למתלהו דרבנן (ד) : ו צבי שנכנס. מאליו לבית : ונעל אחד בפניו. זו היא ירתו : נעלו שנים

עמורים. יהו לך שנים עסקוה : לא יכול אחד לנעול. מורחה הוא לנעולו כניס והרי כל אחד עושה מלאכה דכלאו איהו לא מתעבדל : ור"ש פוטר. והין הלכה כרבי שמעון : ו השני חייב. שהא לל אומר : הא למה זה דומה. מאחר שגוד ע"י ראשון : לנעול את ביתו לשמור. ולא ללוד : ונמצא צבי.

שהא ללוד כבר (ה) שמור בתוכו כך זה אף על פי שמד הראשון אין זה חלל כשמורו ללדי שהיה לו ממתמול והשני פטור האמור במתניהו פטור ומותר :

עין ר"פ : (ד) ואף על גב דתני ליה כלשמה דלפניו אשכח עובל דכוותיה : [ו] אף על גב ד"ו הודך די. כלומר לפנים אל תוך הבית דלי לא תימי הכי הודך אספר לשטוני מלא מקומו של ראשון מבלי תת חתלה התקום פניו וכו' הלכי אמי נילוד ומלא כשני טור אמי ומתא הפתח הוא לוד לא לפני ומלא יוכי פטור כן נראה ל'. וסופו וי"ט. והמנן אכרסה פשיט דעיקר הדין לשטוני שיש לו חרנולה בכניו ונפתח דלתה ייה אסור לטונרו ובת"ה מוסק כהטוי"ט : (ה) ופי' הר"ן כגון שיש לבי בתוך הבית והדלת מנפוס והוא שמור ככך וכו' זה ובעל עוד מכתוב א"ע' שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר ולא אמרינן. הרי זה חלל לוי אורו שאלולא ועל פיה שאלו לוי בלדמות נפתחו והלכי מלא כך שני זה מותר לו לייבש גלג הראשון כיון שהראשון מלא את הפתח אף על פי שלאחר שנסתק הראשון נשאר הלכי נלוד ממדת השני אי נמי כגון שהיה לבי פטור בבית זה ונעל שא"ע' שניחר הלכי אין אומרינן ליה סיפתח את ביתו כיון שבעשה שנעל כהיתר כעל אף על השני כיון שבעשה ששכ כהיתר יבש אין מחייבין אורו לנסתק ממש לאחר שנסתק הראשון :

גיפאנגען גינארין דורך דעם אנדערין. דריבער השני מיב אין דער אנדערער חייב ישב הראשון על הפתח ופלאהו אויב דער ערשטער האט זיך גינעצט בייא מיר און דאך דער האט דעם פילקס דיא גאנצע ריא אין דאך שוין דער הערש גיפאנגען גינארין דורך אים יבא השני יושב בצדו דער דאך אין גיקוקען דער אנדערער און האט זיך גינעצט בייא דער וייט פון דעם ערשטין אף על פי שפטר הראשון והדך יו אפילו דער דאך אין דער ערשטער אויף גישטאנגען און אין אונעק גינאנגען פון די מיר און דער אנדערער האט מיט וייגע פלייצעם פארקאכט די מיר ווערט דאך שוין דער הערש געהיט דורך דעם אנדערין פון דעקסטווענין הראשון מיב אין דער ערשטער חייב והשני פטור און דער אנדערער אין פטור הא פמה זה דומה צו וואס אין דאם גלייך דנעל את ביתו לשמור ער שליקט צו דיא שטוב אום שבת אלץ וואס אין שטוב ואל געהיט וועדין קען ואל גיט גנגן. און אהערש אין אויף דא אין שטוב וואס ער אין שוין געפאנגען פון לאנג ונקמא צבי שטור בתוט און עס ווערט גיפונען אז דער הערש ווערט געהיט אין שטוב פון זיך אליין. אין דאך דער וואס פאר שליקט גיט חייב. ווייל גיט ער האט דעם הערש געפאנגען ער היט אים גאר ער ואל גיט ארויס גיין. אויך דא אז דער הערש אין שוין גיפאנגען גינארין פריער דורך דעם ערשטין. און דער אנדערער וואס האט זיך גינעצט בייא דער וייט פון דעם ערשטין מהוט דאך גאר גיט ער היט אים גאר ער ואל גיט ארויס גיין פון דיא שטוב איבער דעם אין דער אנדערער גיט חייב :

דער פלד גי המוסר צידה אויב דער ביבר אין גרויס אז קען דארף אים אין ביבר אויף פאנגען אין ביבר קען קען אים אויף גיט האפין געשווינגט גאר קען האט פיר אדקעט ביו קען קען אים האפין. אז קען פאנגט אים פון גאס אין ביבר פטור אין קען פטור ווארום דאם הייקט גיט גיפאנגען לשני מחוסר צידה מיב און אויב דער ביבר אין קליין אז ער אין שוין אין ביבר דארף קען אים גיט פאנגען. ווייל ער אין שוין גיפאנגען אין איין מינוט האפט קען אים דריבער אז קען פאנגט אים פון גאס אין ביבר אין קען חייב : ו צבי שנקם בבית אהערש אין ארין גינאנגען אין אשטוב ונעל אחד בקניי מיב און איינער האט פאר שלאסין דיא מיר פאר אים אום שבת ער ואל גיט קענען ארויס גיין אין ער חייב גענוי שנים צווייא האבין פאר שלאסין דיא מיר פשרין וענען וייא פטור. ווייל דער רין אין אז צווייא מוהען אפלאקה וענען וייא פטור יא יכול אהר דנעל אויב איינער האט גיט גיקענט פאר שליסקען דיא מיר ונעלו שנים האבין צווייא פאר שלאסין מיבין וענען וייא חייב ורבי שמעון פוסר און רבי שמעון זאגט וייא וענען פטור : ו ישב האחד על הפתח איין קענקש האט זיך גינעצט בייא די מיר וואס דער הערש אין גינען אין שטוב ויא פלאהו און ער האט גיט דער פילקס דיא מיר ריא מיר אין דאך גיט פארקאכט גינארין האט דאך דער הערש גיקענט ארויס גיין ישב השני און דער אנדערער קענקש האט זיך גינעצט נעבין דעם ערשטין ופלאהו און ער האט דער פילקס די מיר מיט אים אין די מיר פארקאכט גינארין אז דער הערש קען שוין גיט ארויס גיין אין דאך דער הערש

יצא ידי קריעה. שלם חייב לקרוע על מתי: הא במת רידיה. כתיבתא דקתני חייב כמת רידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה רידיה לאו לקולא הוא אלא תקון: והוא כמתו. נמי קתני מחמתנין: לעולם במת רידיה. ומוטל עליו לקברו ומיהו כהנהו דלאו בני אכילתא זניהו שאין מחמתנין האמורים כפרשת כהני אכזי ואמו כטו וזמיו ואמיו ואמיתו. ופרכיניה: וזיה שמת: חיובו מחויב.

נמי לקרוע וכיון דמחייב מתקן הוא ואמאי פטור: חולצין. ויולין לעניו תלוי לתפ הולקו קרוע עד שכתפו עומת: מברין עליו ברחבה. שהו מכרין האכלים כרחבה סעודה ראשונה שאכל אינו אוכל הלכך כלי חסותו דגבורה דמלמט דמלאה אבדמם הקורע בחמתו וכו'. ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתי חייב ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה. לא קשיא הא במת רידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני. לעולם במת רידיה ובהנך דלאו בני אכלות גינהו. ואי חכם הוא חייבו מחייב רתניא חכם שמת הבל קרוביו. הבל קרוביו סלקא דעתך. אלא אימא הבל בקרוביו הבל קורעין עליו הבל חולצין עליו הבל מברין עליו ברחבה.

הקורע בחמתו ועל מתי וכו' הפקדו פטורין או איינער צורייקסט ויין קלייד אום שבת ווייל ער איז ביוו, אדער ווייל ער האט צער וואס איינער איז גישטארבן. און אלע אנדערע מענטשן וואס מאכין קאלעע אונאך אום שבת, זענען פטור. וייא ווערין גיט גישטארפט, ואנט דיא גמרא ורמיהו איה וועל דיר אקשיא פּרעגין, מיר האבין גילערונגט הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתי חייב או איינער צורייקסט אקלייד אום שבת ווייל ער איז ביוו, אדער ווייל ער איז פרויעריג, אדער ווייל איינער איז גישטארבן חייב אויב ער האט דאס גיטאון אונקערין, ווייל ער האט געוואקסט אז מען פאר גיט דארף ער בריינגען אקרבן חמאת וואף על פי שפחלי את השבת יצא ידי קריעה אפילו ער האט מחלל שבת גיווען מיט דעם וואס ער האט דיא קלייד צורייקען. פון דעקסט-וועגין האט ער יוצא גיווען דיא מצוה וואס מען דארף צורייסין דאס קלייד ווען איינער שטארפט, איז דאך אקשיא אויף דער משנה וואס אין דער משנה שטייט אז ער צורייקסט ויין קלייד אויף אמת אום שבת איז ער פטור, ענפערט די גמרא אלע קשיא עם איז גיין קשיא הא גמט רידיה הא גמט דעקט אויב דער מת איז ויינער וואס ער דארף רייסין די קליידער, און ער האט דיא קליידער געריקט אום שבת, איז ער חייב, ווארום דאס הייקט גיט ער האט דאס קלייד קאלעע גימאכט, ווייל ער דארף דאך זיא צורייסין, און אין דער משנה שמועקסט אז דער מת איז אפערקמדר, וואס ער איז גיט גיבאטין ער זאל וועגין אים צורייסין די קליידער, הייקט דאס ער האט דיא קליידער קאלעע גימאכט דריבער איז ער פטור, פּרעגט דיא גמרא ווא פתי קתני אין דער משנה געזונט מען דאך מתו, ויין זאל, און אויף איז מת איז ער דאך גיבאטין ער זאל רייסין דיא קליידער פון דעקטונעגין שטייט אין דער משנה ער איז פטור אז ער צורייקסט די קליידער אום

הבג חולצין עליו. ואמר רשב"א דלפי' מינו רבו מייד כדאמרינן כמ"ק דף ל"ט מי חייב רבו שמת חסם שמת חני ופי' דאמר בשבילי פ' אלו מילות דף ל"ג רבא קרע פליס. דהווא' גברא דאפכריה וזמנת ליטערין היינו קרע שאינו מחסמה כדון תלמוד לרב דתני כפ' אלו מללחין דף כ"ז:

שבת, און אין דער בבייתא שטייט אז ער איז חייב, ענפערט דיא גמרא זעקסט גמט רידיה דיא משנה שמועקסט מאקי אז דער מת איז ויינער ויבטנד דלאו בני אכלות זניהו זאר אזוי אמת וואס ער דארף גיט רייסין די קליידער אויף אים, ער איז גיט פון דיא זעקען מתים וואס מען דארף אויף וייא רייסין דיא קליידער נאפאטער, אמוער, אוהן, אטאקטער, אפרודער, אשנועקטער, אנויבו, פּרעגט דיא גמרא זיא חכם הוא חייב פחייב אויב דער מת איז גיווען אאלדן דארף מען דאך אויך רייסין די קליידער דמתי ווארום מיר האבין גילערונגט חכם שמת חבל קרוביו אז אאלדן איז גישטארבן זענען אלע יודין זיינע קרובים, פּרעגט די גמרא חבל קרוביו פּלגא דעקט וויא אזוי קענקסטו ואגין אז אלע יודין זענען קרובים פון דעם למדן וואס איז גישטארבן, אז מען איז זיט גיבארין אקרב וויא אזוי קען מען ווערין אקרב זיא אפיא הבל בקרוביו נאר נאג אלע יודין דארפין אויף אים פרויערין גלייה ווי זיי וואלפין גיווען זיינע קרובים חבל קרוביו זיי אלע דארפין רייסין זיינע קליידער וועגין אים חבל חילצין זיי אלע דארפין רייסין זיינע קליידער בזו דיא אקסקעל וועלן אפינגעדעקט ווערין חבל פּרזין זיי בקחפה אלע יודין פארין גיט זעסין די פּרשעע סעודה וואס נאך די קבנה פון זייער אייגענע, נאר פון פּרעפּדע ורריבער איז גיווען דער מנהג ווען מען פּלעגט גיין צוריק פון קבר פּלעגט מען געבן בית עוקם אויף דעם פּלאץ שטעלן אמיש ואנדירעגן און דיא אכלים פּלעגן זיך זעצן אויף דיא אָרד געבין טיש און מען פּלעגט זייא געבין אסעודה פון פּרעפּדע זעלט, און אז אמלמיד חכם שטארבט דארפין אלע יודין אזוי מאהן דארף דאך זיין דער דין אז ווי רייקט די קליידער אום שבת אויף אמלמיד חכם וואס איז גישטארבן זאל מען חייב זיין, פאר וואס שטייט אין דער משנה מען איז פטור, ענפערט דיא

דחניא ר"ש בן אלעזר אומר
העמוד על המה כו'
משמע ליה לט"ס דחייבי חפ"י
באיתו כשר

לא צריכא רלאו חכם הוא. ואי אדם בשר
הוא חיובי מחייב דחניא מפני מה מתים בניו
ובנותיו של אדם כשרם קמנים כדי שיבכה
ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונו
שלא בכה והתאבל על אדם בשר שכל הבוכה
על אדם בשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה לו לא
צריכא רלאו אדם בשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת חיובי מחייב
דחניא ר' שמעון בן אלעזר אומר העומד על המה בשעת יציאת נשמה
חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרף לא צריכא רלא קאי בשעת יציאת נשמה: הקורע
בחמתו וכו'. וכהאי גוונא מי שרי והתניא רבי שמעון בן אלקנה בר אבא אמר
משום רבי יוחנן בן נורי הקורע בגדיו בחמתו והמספר כליו בחמתו ומעותיו בחמתו יהא
בעיניך כעובד ע"י שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך

משלו: מ"ת שנשרף.
שהרואה חיוב לקרוע חף
נשמת ישראל היטל דומה
לו שאין לו חרף כיצד בשרא
שאלו בו חרפה ומתו: מי
שרי והתניא וכו'. אלמא
לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל

גמרא לא צריכא דלא חכם הוא דלא משנה שמועקט
או דער נואם איז גישטארבין איז ניש גיניען
אפלימיר חכם, פרגנט די גמרא ואי אדם פשר הוא
חייב מחייב אפילו ער איז ניש גיניען אלסן נאר
ער איז גיניען אפרוקער יוד דארף מען דאך אויף
רייסין די קליידער אז ער שטארבן דמתיב ווארום
מיר האבן גילערונט פניי מה פתים בני ובנותי של
אדם פשהו פנים פאר נואם שטארבין ביי אפענקטש
זיינע קינדער ויהו אונ סעקטער ווען זיי זענען
נאך קליין כדי שביכה והתאבל על אדם פשר נוייל ער
זאל נויינען אונ טרויערין אויף אפרוקען יוד נואם
וועט שטארבין, פרגנט די גמרא כדי שיבכה ער
זאל נויינען שרייבא שגלי פניה מען נעמט פון אים
אמשופן, דער פרוקער יוד איז נאך ניש
גישטארבין קעמט מען שוין צו ביא אלע יודין
די קליינע קינדער פאר אשטארבין זיי זאלן נויינען
אז אפרוקער יוד וועט שטארבין זיי פניי שאל
בכה והתאבל על אדם בשר נאר די קליינע קינדער
שטארבין נוייל ער האט ניש גענוינט אונ האט
ניש געטרויערט אויף אפרוקען יוד נואם איז
גישטארבין שגלי הבוכה על אדם בשר ווארום דער
מענקטש נואם נויינט אויף אפרוקען יוד אז ער
איז גישטארבין מוחלין לו על כל עונותיו איז מען
אים מוחל זיינע אלע עבירות נואם ער האט
גיטאקן בשביל כבוד אלע געבורות נואם ער האט אים
גיטאקן כבוד, דארף דאך זיין דער דין אז מען
רייסט די קליידער אום שבת אויף אפרוקען יוד
נואם איז גישטארבין זאל ער זיין חייב, פאר
נואם שמיט אין דער משנה מען איז פטור,
ענפערט די גמרא לא צריכא דלא אדם פשר הוא דיא
משנה שמועקט או דער נואם איז גישטארבין
אונ מען האט וועגן אים געריסען די קליידער
אום שבת ער איז ניש גיניען אפרוקער יוד, האט
מען פון זיינעטוועגן ניש געדארפט רייסין דיא
קליידער, פרגנט די גמרא ואי דקאי בשעת יציאת
נשמה חייב מחייב אונ אויב דער מענקטש איז
געשטאנען שבת נעבן איד ווען דיא נשמה איז
פון אים ארויס געגאנגען האט ער אויף געדארפט

רייסין דיא קליידער דמתיב ווארום מיר האבן
גילערונט פניי שמעון בן אלקנה בר אבא אמר
הפת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע דער נואם שמיט
נעבן אפענקטש ווען דיא נשמה גייט ארויס פון
אים דארף ער רייסין זיינע קליידער זאל נשמה זה
דומה צו נואם איז דאס גלייך דמתיב מיר שנשרף
אזוי ווי אספר הורה ואלט פארברענט גינארין,
דארף דאך זיין דער דין אז מען רייסט די קליידער
אום שבת ווען מען שמיט נעבן אפענקטש ווען
די נשמה גייט ארויס פון אים זאל מען זיין חייב,
פאר נואם שמיט אין דער משנה מען איז פטור,
ענפערט די גמרא דיא משנה שמועקט דלא קאי
בשעת יציאת נשמה אז ער איז ניש געשטאנען נעבן
דעם מענקטש ווען דיא נשמה איז פון אים ארויס
געגאנגען, האט ער די קליידער ניש געדארפט
רייסין אום שבת, אז ער האט זיין דיא געריסען
אום שבת איז ער פטור הקובע בחסתי אז ער האט
געריסען זיינע קליידער מיט פעס, פרגנט דיא
גמרא וכהאי גוונא מי שרי מעג מען דען אזוי טאהן,
מען זאל רייסין קליידער ווען מען איז אין
פעס והתניא מיר האבן דאך גילערונט רבי שמעון
בן אלקנה בר אבא אמר פון חילפא בר אנראם
וועגן נואם ער האט גינאנט פון רבי יוחנן בן
נורי וועגן תקלה בניי בחסתי אז איינער צורידער
זיינע קליידער מיט פעס והקשבר בניי בחסתי אידער
ער צוקרעכט זיינע גלים מיט פעס והקשבר סתיו
בחסתי אדער ער האט פארשפרייט זיין געלט
מיט פעס זאל גינינדי קענער עבירה אלזיס זאל דער
מענקטש ביי דיר זיין גלייך ווי ער וואלט געדינט
געטצין דינער שפך אסמיהו שי יצר הרע ווארום אזוי
איז דער פירונג פון דעם יצר הרע מיט דעם
מענקטש, דער יצר הרע קומט ניש מיט איין
טאהל צו אפענקטש ער זאל אים אגרירדין צו
אגרויסע עבירה, נוייל ער ווייס דער מענקטש
וועט אים ניש פאלגין, נאר הייס אסמיהו זי גשה נד
היינט זאנט דער יצר הרע צום מענקטש מות
אזוי, דאס איז קיין עבירה וקסרי איבך זי גשה נד
מארגין זאנט דער יצר הרע צום מענקטש מות

אח יצרו לכה עליו: כך.
 משמע בקרבן שחם הוא כך
 משתחוה לאל נכר לכסוף:
 שלוף מצביותא. אחמי
 הכנד מחמתו להרוחם שהוא
 כוסם ויגורו מפניו: מונגיני
 יזר של דגים קטנים:
 נכתמא. כיסוי הכד:

ער שאומר לו עבוד ע"ו והולך ועובר. אמר
 ד' אבין מאי קרא לא יהיה כך אל זר ולא
 תשתחוה לאל נבר איהוה אל זר שיש בגופו של
 אדם היו אומרו זה יצה"ל. לא צריכא דקא
 עביר למרמי איתמא אינשי ביתיה כיו הא
 דרב יהודה שלוף מצביותא רב אאבן בר יעקב
 חבר מני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה
 מוניני ארשא רבי אבא חבר נכתמא:

לא גריכא דקעביד למירמי
 ליתמח כו'. שפתח ס"מ
 לאוקומי תרווייהו כרבי יהודה
 ומתניתין דלא עבד למירמי
 איתמח דכלאו הכי מוקמינן לקמן
 כ"ו דאמר מקלקל כחבורה פסור
 אלא דיתחיל ליה לאוקומי מתניתין
 כדעביד למירמי איתמח ד' ס"מ
 כחמתו פסיקא דפטור:

אזוי. דאם איז אויף קיין עבירה. דערנדיי
 געוואהנקט ער דעם קענקש אלע קאג צו
 אנגעקערע עבירה עד שאמר לו עבוד עבירה
 והולך ועבד ביו ער ואגט צו אים גיאי דיגן געמיצין
 דיגער אונ ער גייט אונ דיגט געמיצין דיגער
 אפס רבי אבין מאי קרא רבי אבין האט גיזאנט פון
 וועלכין פסוק ווייסן מיר דאס, עם שטייט אין
 פסוק יא יהיה בך אז יר ויא תשתחוו לאי נכר עם זאל
 גיט זיין אין דיר אפרעמדער גאט אונ ואקסט
 דיה גיט איינבייגין פאר אפרעמדן גאט איהוה אז
 יר שיש בגופו של אדם וועלכער איז דער פרעמדער
 גאט ונאם ער איז אין דעם קענקש היי אפס ויה
 יצר הרע דאם איז דער יצר הרע. זעהן מיר דאך
 פון ראגען אז קען פאר גיט צורייסן קליידער
 מיט פעם, אונ אז איינער האט צורייסן קליידער
 מיט פעם אום שבת, ארף ער דאך זיין פטור.
 פאר ונאם שטייט אין דער ברייתא קען איז חייב,
 ענפערט די בקרא יא צריכא דקא עבדי לפרסי איתמא
 איינשי צימח דיא ברייתא דארף אינז דעם

דין אז איינער מאכט אשארין מיט פעם אונ אין
 אקת איז ער גיט אין פעם ער מוהק דאם נאר
 צו ווארפן אמורא אויף זיינע שטוב מענקשין.
 אז קען מוהק אזוי אום שבת איז מען חייב די הא
 דב יהודה שלוף מצביותא רב יהודה פלעגט ארום
 געקען דיא פעדים פון זיין קלייד מיט פעם, קען
 זאל מיינען ער איז אין פעם וועט קען מורא
 האבין פאר אים בר אהא בר יעקב חבר מני תבירי
 רב אהא בר יעקב האט צו בראכין צו בראכגע
 בלים מיט פעם, קען זאל מיינען ער איז אין
 פעם אונ די פלים זענען גינען נאנצע וועט קען
 מורא האבין פאר אים רב ששת רמי לה לאסתיה
 טייני ארשא רב ששת האט גינארפין מיט פעם
 אביסור קליינע פישלאך די דיגסט זיינע אויפין
 קאפ, קען זאל מיינען ער איז אין פעם וועט קען
 מורא האבין פאר אים רב אהא חבר נכתמא רבי אבא
 האט צו בראכין מיט פעם אדעקיר פון אקריגעל.
 קען זאל מיינען ער איז אין פעם וועט קען
 מורא האבין פאר אים:

זוהר שמות דף ג' ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ווא הא

רבי יוסי פתח ואמר (שמואל א' יב) וישכחו את ה' אלהיהם וגו' ויעזבו את ה'. מאי וישכחו ויעזבו לדחו מנייהו
 ברות קיימא קדישא ויו גזרין ולא פריען עד דארת דבורה ועדיבת כהאי כלל ישראל כמה דכתיב (שופטים
 ה) כפרוע פריעתי בישראל בהתנדב עם כרכו ה' מאן דקטיל בנוי יהוא עוברא דמתעברא אחתיה וגרים לקטלא ליה
 כמעטא דסמיר כנייאל דקב"ה ואמונתא דליה. ארת מאן דקטיל כ"ג והאי קטיל בנוי. תלחא בישיב עביד דכל
 עלמא לא יכיל למסלב ועל דא עלמא מתמונגא זעיר זעיר ולא ידיע וקב"ה אסתלק מעלמא ותרבא וכפעא ומותנא
 אחתין על עלמא. ואלין אינין קטיל בנוי סתרי בנייאל דמלכא. דהיא סינתחא דא זאלא ומשטעא בעלמא ולא אשתחא
 גייתא ועל דא אלין רוהא (ס"א רוחין) דקודשא (עביד) ככיה. ועלמא אדתן ככל בני דינין. ווי להוא כ"ג ווי ליה
 עב ליה דלא יחברי בעלמא. וכאן אינין ישראל דש"ג דהוו בגלותא דמזרים אסתמרו מכל הני תלחא מנדא ומת
 אל נכר ומקטול זרעא ואשתדלו כפרהסיח כפריה ורביה. דאף ע"ג דגזרה אתגזרת כל הני הילוך היאורה תשליכוהו
 לא אשתחא בנייאל מאן דקטיל עוברא כמעטא דלתחא כ"ג ככיה. ובזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא. מנדא
 דתני רבי חייא מאי דכתיב (שמות לה) ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת צמראות הנובחות. מפני מה זכו נשין
 להאי כנין דאסתמרו גרמיהו בגלותא דמזרים דלכתר דאחדכין הוו אחתין מתקשטן ומסתכלן כמראה כבעליהן
 זמותרן לון כפריה ורביה. מתא כל נכר דכתיב (סס יב) יאלו כל זכבות ה' וגומר. וכתיב שבטי יה עדות לישראל.
 עדות לישראל ודאי. ואלה שמות בני ישראל. שבטי בני ישראל. דבר כל בני ישראל. וחי תימח וחי תביב והוא
 בן איש מזרי הא ודאי חד הוא ופרסמו קרא דכתיב והוא בן איש מזרי וגומר ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן.
 פריה ורביה דכתיב (שמות ח) ובני ישראל פרו וישראל ירבו וגו'. ומכל הני אסתמרו ישראל. בני ישראל עלאו.
 בני ישראל נפקו ה"ד ואלה שמות בני ישראל וגו'.

הלכות פסוקה יוסף לחק מספר דברים שבקדושה ס"ו ה' ו'
 הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג
 (א) הבינונים אם היה בכלל מתצה עונות שלהן שלא (ב) יוהר מלך לטפור רעונוי שלא יסרה כיוס ויכל לדי קרי כליל.
 (א) הבינונים אם היה בכלל מתצה עונות שלהן שלא (א) יוהר מאי לפרה ריעיוני אמענקש זאל זיין גערימ
 צו האבין ריינע געדאנקען שני יתבר
 בייס ער זאל גיט בראכטין ביי קאג פון זנות ונבא יידי קרי בליגה ווארום עם וועט פון אים ארום
 גיין

אמר רבי יוסי כשרואם הלום ככוריים רעים כלום על לכו יתסב כחורה ויעבור ממנו : (ג) לא חטט לך אשה של אילת בן ממזר או רשע כי אפי' מאחזק יהיה זה על ידי פסוקו כשעת הויזוג וכן בן פריזי הדור . וגם יוסר ממחלוקת שיהא לננסו ביסוד שהוא שלום : (ג) כי יבנה ריב וגו' אין שלום ויאל מתוך מריבה וכן לוא אומר ויהי ריב בין רשעי מנה אכרס וגו' . מי גרם לנו לפרוע מן הליקט הוי אומר ו מריבה : (ד) לא ואלה כמה נורם המחלוקת של כעורר כמחלוקת פקידים מאחד וכרו שמחלוקת קרת חטוקת בני יומן כוללו :

הגיה תפילין מעולם רנין אותך כפי המאור ויש לו חלק לעולם הבא וכן כל הרשעים שעונותיהן מרובין רנין אותן כפי חטאתיהן ויש להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואף על פי שחמאך שנאמר ועקר כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ ארץ זו משל כלומר ארץ תמיים והוא חולום הבא . וכן חסידיו אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא : (ב) ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדים ונידונין על גורל רשעם

החמאתם לעולם ולעולמי עולמים . האפיקורסים והכופרים בתורה והכופרים בחייית המתים וכיאת הנואל והבזורים לעכומ"ו ומחמאי הרבים והפורשין מדרבי

גנין זרע בני נאקמ חסר בני יוסי כשרואת אדם הרהורים רעים באים על גבו רבי יוסי זאנקט אז אקענקמש ועהמ שלעקטע פראקטונג קומען אויף זיין הארץ יתסב בחורה ונעברו פסגו זאל ער לערנען תורה וועלדן דיא שלעקטע געדאנקען אנועק גיין פון אים : (ב) לא תסע קה אשה רז זאלקט נים פלאנצין אדלינדען גוים שאז יזיר בן פסור או רשע רז זאלקט נים גיבארין אוהן אמקור אדער ארשע כי אמיי באשה יהיה זה אפילו פון זיין נוייב קען אויה זיין אוהן ארשע אדער אמקור על ידי התרהר בשעת הויזוג נוייל ער האט גיבארקט פון איין אנדער נוייב ווען ער האט זיה בעקעמט מיט זיין נוייב . דאס קינד וואס זיין נוייב גיבארט פון דעם בהעפמאנג . היקט ער אמקור . אונ איז ארשע ותו סו פריזי הרור דאס וענען די רשעים פון דעם דור וגם יוסר פמהחלוקת שביא . לפנסו ביסוד שהוא שלום ער זאל זיה היקען פון קריג . ווארום פון קריג קען קומען צו זרע לבקלה . ווארום דער גליר איז צו מאכין שלום אונ נים צו מאכין קריג : (ג) אין שלום יוצא סתוד קריבה פון קריג קוקט נים דאס פרידען . דאס הייקט פון קריג קוקט נים פאעס נוסם וכו' האז אומר ויהי ריב בין רועי מקנה אברם יבין רועי מקנה לום אונ אויז זאנקט דער פסוק גם איז גיזוען קריג צווישען די פאקטוקער וואס האבין געפיטערט דיא קהמות פון אברם אונ דיא פאקטוקער וואס האבין געפיטערט דיא קהמות פון לום . ביו לום האט זיה געמאט אפשיידן פון אברם מי גרם לום יקושו סו הצדיק ווער האט געבריינגט אז לום זאל זיה אפשיידן פון דעם צדיק אברם הגי אוסר וי קריבה דאס איז דיא קריג : (ד) בא ויהא פסח גרם ומהחלוקת קום אונ זעה צו וואס קריג בריינגט שגל העור במחלוקת דער מענטש וואס העלקט גאר צו די קריג הקדוש קוד הוא מאבר קוד מאכט אים גאט פארלירען עם זאל פון אים קיין אנדענקען זיין שפמהחלוקת קרת חטוקת בני יוסו נבלתי ביי די קריג פון קרח אפילו קינדער וואס זענען דעם טאג גיבארין גינארין זענען אויה איין געווענקען גינארין :

הגיה תפילין מעולם דיא מיטעלע קענקמשין וואס האבין העלקט מצות אונ העלקט עבירות אויב אין דיא העלקט עבירות איז דא איין עבירה וואס ער האט קיין סאהל געלייגט תפילין רנין אותך כפי חטאתיהן מען אים אויז וויא זיין עבירה איז ויש לו חלק לעולם הבא אונ נאך דעם משפט האט ער אהלק לעולם הבא וכו' כי השמים שגונותיהן מרובין אונ אזוי אקע רשעים וואס זייערע עבירות וענען קער וויא דיא מצות רנין אותך כפי חטאתיהן משפט מען וויא אזוי וויא זייערע עבירות וענען ויש להן חלק לעולם הבא אונ נאך דעם משפט מען וועלן וויא האבין עולם הבא שגל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ווארום אלע יודין האבין אפילו אין עולם הבא אף על פי שחמא אפילו זיי האבין געווינקלט שנאמר ועקר כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ ווארום עם שקייט אין פסוק דיין פאלק וענען אלע צדיקים אויף אייביג וועלן זיי ירשען דיא ערד איין וי פשי דאס ווארט ארץ איז אקושל ביסוד ארץ תמיים דאס מיינט מען דיא ערד פון די לעבעריגע והוא העולם הבא אונ דאס מיינט מען עולם הבא : וכן תפילין אומות העולם פון דעם העולם הבא אונ דיא פארקערט האבין אויה עולם הבא : (ב) ואלו הן שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדים ונידונין על גורל רשעם והכופרים בתורה והכופרים בחייית המתים וכיאת הנואל והבזורים לעכומ"ו ומחמאי הרבים והפורשין מדרבי גנין זרע בני נאקמ חסר בני יוסי כשרואת אדם הרהורים רעים באים על גבו רבי יוסי זאנקט אז אקענקמש ועהמ שלעקטע פראקטונג קומען אויף זיין הארץ יתסב בחורה ונעברו פסגו זאל ער לערנען תורה וועלדן דיא שלעקטע געדאנקען אנועק גיין פון אים : (ב) לא תסע קה אשה רז זאלקט נים פלאנצין אדלינדען גוים שאז יזיר בן פסור או רשע רז זאלקט נים גיבארין אוהן אמקור אדער ארשע כי אמיי באשה יהיה זה אפילו פון זיין נוייב קען אויה זיין אוהן ארשע אדער אמקור על ידי התרהר בשעת הויזוג נוייל ער האט גיבארקט פון איין אנדער נוייב ווען ער האט זיה בעקעמט מיט זיין נוייב . דאס קינד וואס זיין נוייב גיבארט פון דעם בהעפמאנג . היקט ער אמקור . אונ איז ארשע ותו סו פריזי הרור דאס וענען די רשעים פון דעם דור וגם יוסר פמהחלוקת שביא . לפנסו ביסוד שהוא שלום ער זאל זיה היקען פון קריג . ווארום פון קריג קען קומען צו זרע לבקלה . ווארום דער גליר איז צו מאכין שלום אונ נים צו מאכין קריג : (ג) אין שלום יוצא סתוד קריבה פון קריג קוקט נים דאס פרידען . דאס הייקט פון קריג קוקט נים פאעס נוסם וכו' האז אומר ויהי ריב בין רועי מקנה אברם יבין רועי מקנה לום אונ אויז זאנקט דער פסוק גם איז גיזוען קריג צווישען די פאקטוקער וואס האבין געפיטערט דיא קהמות פון אברם אונ דיא פאקטוקער וואס האבין געפיטערט דיא קהמות פון לום . ביו לום האט זיה געמאט אפשיידן פון אברם מי גרם לום יקושו סו הצדיק ווער האט געבריינגט אז לום זאל זיה אפשיידן פון דעם צדיק אברם הגי אוסר וי קריבה דאס איז דיא קריג : (ד) בא ויהא פסח גרם ומהחלוקת קום אונ זעה צו וואס קריג בריינגט שגל העור במחלוקת דער מענטש וואס העלקט גאר צו די קריג הקדוש קוד הוא מאבר קוד מאכט אים גאט פארלירען עם זאל פון אים קיין אנדענקען זיין שפמהחלוקת קרת חטוקת בני יוסו נבלתי ביי די קריג פון קרח אפילו קינדער וואס זענען דעם טאג גיבארין גינארין זענען אויה איין געווענקען גינארין :

מענקמשין וואס מאכין זינדנען פיל מענקמשין אנדערע ופארשין מדרבי הצבור אונ דיא מענקמשין וואס שיידין זיה אפ פון דעם וירישען פירונג והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא אונ דער מענקמש

(ג) מחלקת ר"ח מכה חרון לקוי קללה תועבה : (ו) אמר ריב"ל אמר פקד"ה לשראל אחס נרחמס להסרבי בימי ולהגלות כני מאלו כאלו ואני מוחל לכם שנאמר מאלו כאלו ירושלים : כאלו זה עס זה כיה חיקון חיקון חיקוד מדם פסלוס ויכה הנואל במהרה בימינו אמן :

ביהויקים והמוסרים ומשילים אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכים דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו : (ז) לא נמנע הכית אלה כשכיל ענאח חנס וכשהיו ישראל במהרה בימינו אמן :

(ח) מהלקת ראשי מיבות דיא אוחיות פון נוארט מהלקת וענען אנהייב ווערשטער. יעדער אוח ווייזט אויף אגאנץ נוארט. דער מ' מאכט מכה. דער ח' מאכט חרון. דער ל' מאכט לקוי. דער ק' מאכט קללה. דער ת' מאכט תועבה. דער וואס קרינט וועט אים גאט שפאנן אונ וועט זיין ביין אויף אים אונ ער וועט גישפאנן ווערין פון אנדערע אונ וועט געפארבט ווערין אונ איז פארמאוסקת בייא גאט : (י) אפר רבי יהושע בן נוי רבי יהושע בן לוי האט גיזאגט אפר בקדוש ברוך היא לישארי גאט האט גיזאגט צו דיא יודין אקט גרמסס להחריב בימי ולהגלות בני איר האט געבריינגט איה זאל תרוב מאכין מיין לשמוב ודעם בית המקדש אונ איה זאל פארברייבין מייע קינדער שאני משום פערעגט נאר דעם פרידען פון איין מענטש צום אנדערין זאני מוחל לכם ועל איה

נואס טוהט עבירות ווען אלע יודין זעהן אונ מיט גרויסקייט אן מורא ביהויקים אזוי וויא דער קלד יהויקים האט גיטאהן והפסידים דיא וואס מסרין מענטשין ופסילים איהם על הצבור שלא לשם שמים אונ דיא מענטשין וואס טארפין אמורא אויף דיא שפאט מענטשין. מען זאל פאר זיין מורא האבן. אונ זיין מיינען גיט נויל דיא שפאט מענטשין וועלין פאר זיין מורא האבן וועלין זיין פרימער ווערין. זיין טוהען דאס נאר ווענין זייער גרויסקייט. ושופכים דמים אונ זיין פארניסען בלוט. זיין הרגנן מענטשין אנדער זיין פארשעמען מענטשין ובגדי לשון הרע זיין ביידין לשון הרע והמושך ערלתו אונ דער וואס זייהט ארויף דיא ערלה מען זאל גיט דער-קענען אז ער איז געמלח :

איה אלץ שיינקען שנאמר שאני שמוס ירושלים וויא עס שטייט אין פסוק איר זאלט פרענין דעם פרידען פון ירושלים ודעם פרידען פון דיא מענטשין וואס זענען אין ירושלים : (יא) אנהיב הכית אלא כשביי שנתא חנס דער בית המקדש איז חרוב גינארין ווייל אייגער האט פיינט געהאט דעם אנדערין אומזוסע פיינדשאפט ער האט גאר גיט געהאט פאר וואס ער זאל אים פיינד האבן. אונ האט אים פיינד געהאט וכשהיו ישראל שמוס זה עם זה אונ ווען יודין וועלין זיין פרידען אייגער מיט דעם אנדערין וועלין זיין מתקן זיין דיא מדה פון שלום ויבא הגואל במהרה גיטיי וועט קומען דער אויפלייזער דער קשיחה געשווינקט אין אונדערע צייטן אמן :

איה אלץ שיינקען שנאמר שאני שמוס ירושלים וויא עס שטייט אין פסוק איר זאלט פרענין דעם פרידען פון ירושלים ודעם פרידען פון דיא מענטשין וואס זענען אין ירושלים : (יא) אנהיב הכית אלא כשביי שנתא חנס דער בית המקדש איז חרוב גינארין ווייל אייגער האט פיינט געהאט דעם אנדערין אומזוסע פיינדשאפט ער האט גאר גיט געהאט פאר וואס ער זאל אים פיינד האבן. אונ האט אים פיינד געהאט וכשהיו ישראל שמוס זה עם זה אונ ווען יודין וועלין זיין פרידען אייגער מיט דעם אנדערין וועלין זיין מתקן זיין דיא מדה פון שלום ויבא הגואל במהרה גיטיי וועט קומען דער אויפלייזער דער קשיחה געשווינקט אין אונדערע צייטן אמן :

שמות יום ג תורה אונקלדוס

לחמשיך מתית דרא יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. : שמה יהוה היה יחידה' דמילוי היה אז שם בן שבעשית בניקוד הולם :

יא ובניאו עליהן ששמונין יא וישמונו עליו שרי מסים למען מבאישין פדיל תרא ויטי. עס :

(יא) מסים. מן הכפולים הוא מסס. כמו פחות אותו פתים מן פחת. מסכנות. אוצרות כמו אל הסוכן הלו לשבנת אשר על הבית : רש"י

(יא) עליו. על העס : מסים. ל' מס שרים שנונין מהס המס. ומהו המס שיכנו ערי מסכנות לפרעה : למען פירוש לתורת אלהים (יא) נביטו אונ זיין האבין גיטאהן אויף דעם פאלק ישראל שרי העררין וואס זאלין געמען בייא דיא ישראל סיס צינס אונ וואס זאל ניין דער צינס זיין זאלין באהען שפעט צו פרעה פון אוצרות ווענין למען פון ווענין צו פייניגען דאס

ספר הישור מצינו. אונ פון יודין זענען גענאנגען הונדערט מיט מוציג מענטשין צו דיא מלכות. אונ דיא מלכות האט זיך גישפעלט אויסער דיא שפאט גושן אויף דעם פלאץ פתרוס. אונ נייר דיא מצרים האבין גיט געלויבט דיא יודין

עֲנֵתוּ בְּסִבְלָתֶם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת
 לַפְּרֹעָה אֶת־פִּתְחֵם וְאֶת־רַעְמָםס :
 יִבְנֶאֱשֵׁר יַעֲנֵוּ אֹתוֹ כַּיִּרְבֶּה וְכַיִּפְרֹץ
 וַיִּקְצֹו מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : יִי וַיַּעֲבֹדוּ
 מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ :
 יִימַרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדַת קִשָּׁה

לַעֲנֵוּ אִיהֶוּ בְּפִיחֵתְהוֹן
 וּבְנֵו קָרְוֵי בֵּית אֲצִרְיָא
 לַפְּרֹעָה יֵת פִּיתוֹם וַיֵּת
 רַעְמָםס : יֵב וּבְנֵא רַעְמָן
 דְּהוֹן בְּן סָנֵו וְכֵן פִּקְפִין
 וַעֲקַת לַמִּצְרָאִי מִן קִדְם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : יֵי וְאַפְלְחוּ
 מִצְרָאִי יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּקִשְׁוֵו : יֵי וְאַמְרֵוֹ יֵת
 חַיֵּיהֶוּ בְּפִיחֵתְהָ קִשְׁיָא

ה'ר"א י"ח : ס' : ויבנו : ס' : וימרו : ח' : ס' :
 רשבים

(יב) בן ירבה. כמו בן הרבו כמלפנים: ויקוצו. כחיהם
 כמו קצתי בחיי. וכן אשר אתה קץ מפני שני מלכיה:
 (יג) בפרך. לשון שברון הוא. כתלמוד ספרבין

שפתי חכמים

ע ק"ל דהנ"ל עתוה כסבלותו או עתוה כסבלותו : פ דק"ל
 ה"ל וכן ויש פיתום ואר רעמס לערי מסכנות לפרעס
 ומכתיב וכן ערי מסכנות לפרעס ש"ע סכנוות היו אלף וגו'
 (ח"ס) : צ' ר"ל דק"ל דכפסוק משמע מתוך ספרו מענין אופן
 לך היו רבין וכו' לא סני נלאו כתי וע"ק דלפרעה עיני ממעט
 פריה ורביה ועל זה פירס ככל כו' ר"ל לא היו מענין אופן
 אלף ממעטן היה כן : ק כיון דכן ירבה קאי אמתנת המקום
 ומתשבת המקום עירבו תמיד וז"ל קשה למה כתיב ירבה לשון
 עמד לכן פירס כן רבה וכן פרך שיהא ל' הוב תמיד :
 ר דק"ל שאלתו מפני בני ישראל והלא לא היו ישראל כפייהס

בער השורים
 (יא) עתוה. כל כמס' הכא ויבדק גבי אמנון ותמר לומר לך מה
 החס כענין תשמיש אף כלא היו מעשים אוחס כדי למעטן
 מתשמיס כנלס מפניה ורביה : רעמס. ראשון ראשון
 מתרוס : (יג) כפרך. כפה רך שאלר כנו לכס עריס לשכת :

רש"י

ענתו בסבלותם. של עמרים: ערי מסכנות.
 כמרגומו. וכן (ישעיה כב) לך כל אל הסיבן הלז
 גזכר הממוה על האלילות (ש"ל): את פתום ואת
 רעמסס. שלא היו ראיות מתחלה לכך שפחוס וזאת
 ובארות לזולת: (יג) וכאשר יענו אותו. ככל מה
 שהס נותנים לכ לענות צ כן לכ הקדוש כרוך הוא
 להרבות ולהפריץ: כן ירבה. כן רבה ק וכן פרך.
 ומדרשו רוח הקודש ואמרת כן. אחס אומרים פן
 ירבה וזני אומר כן ירבה: ויקוצו. קלו ר כחיהס
 (יז) מפרסס המלרים בעיני עמס וק"ל).

דעת וקנים מובלי החוסמות

מכס אני נתון שוכר מכל דבנה שיעשה ובאו כן ורחקו עצמן
 מפני חוסר השכר ועשו יותר מדאי וכיון שראה פריעה כך
 אמר להם השלימו חקכם לזבון כאשר בחיות שוכר נתן לכם:
 (יד) וימררו. ובאוהו פרק גוליה מרים ועל ש כך נקרא'
 מרים. בחמר בתחלה ובכל עבודה כסוף :

פירוש לתורת אלהים

פִּאֲלֵךְ יִשְׂרָאֵל כְּבִיּוֹתָם מִיֵּו וַיַּעַר אַרְבַּעַם פִּוֵּן דִּי
 מִצְרַיִם וַיְבָנֹו דָאָם פִּאֲלֵךְ יִשְׂרָאֵל הָאֵם גִּבְיָאֵהֵם
 עֵרִי שְׁמַעַם מִסְכְּנוֹת אוֹיֵף אוֹצְרוֹת צוֹ הָאֲלֵמִין פִּרְעֵה
 צוֹ פִּרְעֵה פִּתוֹם אוֹנֵו רַעְמָםס דִּיא צְנוּיִי שְׁמַעַם
 וַעֲנֵן פִּרְעֵר גִּיט גוּט גִּינְוֵן צוֹ אוֹצְרוֹת גָּאֵר דִּי
 יִשְׂרָאֵל הָאֲבִין זִיֵּא גִימָאֵכֵם שְׁמַאֲרָק אוֹנֵו פִּעְקֵם
 פִּוֵּן אוֹצְרוֹת וַעֲנֵן : (יב) וְכַאֲשֶׁר אוֹנֵו אוֹיֵו וַיֵּא דִּיא
 מִצְרַיִם הָאֲבִין גִּיטְעִין וַיַּעַר הָאֲרָץ צוֹ פִּיגִינְעֵן
 וַיֵּא כֵן יִרְבֶּה אוֹיֵו אוֹנֵו דָאָם הָאֲרָץ פִּוֵּן גָּאֵם פִּרְוֵךְ
 הוּא גִינְוֵן צוֹ קַעֲרִין אוֹנֵו צוֹ שְׁמַאֲרָקִין זִיֵּי גִינְקִינֵו
 אוֹנֵו דִּי מִצְרַיִם הָאֲבִין וַיַּעַר לַעֲבִין יוֹה וַעֲלֵקְרַם
 פִּאֵר מִיאֲקֵת פִּוֵּן גִּיט דִּי וַעֲנֵן דִּיא קִינְדֵרֵה כֵן
 גִּיטְעִין וַעֲנֵן וַיַּעַר הָאֲבִין הָאֲבִין וַיַּעַר הָאֲבִין וַיַּעַר הָאֲבִין
 אַרְבַּעַם נְוָאֵם צוֹ בְּרַעְמָם דַּעַם גּוּף : (יד) וַיַּמְרֵוֹ אוֹנֵו זִיֵּי הָאֲבִין פִּאֵר בִּיטְעַרְמָ וַיַּעַר לַעֲבִין צְבִטוֹתָ

(יז) ערי מסכנות. על שם שכל העוסק בכנין מסכסכן ולשון
 מסכן, רוא ויש אומר שמשכנתו הואבנין שעומרים כמה
 פעמים בסכנה על גבי הבנין: פיתום רעמסס. פיתום פי תהום
 כולע הבנין. רעמסס ראשון ראשון מתרוסס ומתרוסס וק"ל
 דבתי בפרך כפה רך בתחלה אמר להם פריעה לכל אחד
 לקושים על התורה

כיון גיוארין און יהודה מיט בנמיין האבין גיטאהוונאגעשריי
 איז איין גיטאלין פיתום אונ רעמסס. דריבער האט פריעה
 גונד גינען אויף די יודין זיי זאלין צוריק אויפגאהען פיתום
 אונ רעמסס. דער מדרש זאגט ווייל אין דיא יאהרין פון
 הגונגער האט יוסף פארזאמלט אין מצרים דאס גאנצע
 זיבעציג אונ גאנצן פון פנען. דריבער האט פריעה מורא
 געהאט טאקער וועלן דיא פנענים קומען אויף זייא
 מלחמה האלמיין :

(יד) וימררו את חיהם וגו'. ויאמר לך מצרים למלכות.
 דער לך פון מצרים האט גיזאגט צו דיא
 צווייאה האבאס. שפרה אונ פריעה. ווען זיי וועלן אפ
 קומען אקניד פון אגעניגענין זאלין זיי זעהן אויב דאס
 קניד איז גאנצ גאלין זייא אים קהנן. איז דאך אקליא
 דיא זיין ווען גינען אויף פיר. איז קער גיט גינען גאיר

וישאלר אונ דיא מוצרים האבין גיארבעט את בני יודין לךד סייט אשווערע
 ארבעט נואם צו ברעמט דעם גוף : (יד) וימררו אונ זיי האבין פאר ביטערמ ויער לעבין צבטות

ספר הישר

וועלן האלמיין שלעכט אין דיא מלחמה וועט איד קומען
 אונז העלפן. אין דער מלחמה פון צו אין גינען פלעם
 דער גרויסער קלשף האט צו גאנאס צו בלעסן פווב גאר
 מיט

יודין זיי ווי גינען מיט אמת צו העלפן זייא אין די מלחמה.
 דריבער האבין דיא מצריים אונעק געשעלעט די הגונדערט
 ספקיני יודין אין גושן אונ האבין גיאגט צו זייא אויב מיר

בְּחֹמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל־לְמִילְדוֹת עֲבָדְתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶד׃ טו וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדוֹת הָעֲבָרִית אֲשֶׁר־שָׂם

בְּמִינָא וּבְלִבְנִין וּבְכָל פְּרִלְחָנָא בְּחֻקְלָא ית קַל פְּרִלְחָנֵהוּן דִּי אֶפְלַחוּ בְהוֹן בְּקִישׁוֹ׃ טו וַיֹּאמֶר מֶלְכָּא דְּמִצְרַיִם לְחֻקְתָּא יְהִיְדִיתָא

תולדות אהרן
ויאמר מלך: טו

בעל הטורים

(יד) כחמר. חסר והוא אריותו כחמ"ח איברים. ל' מני עיניו
(יז) פסוק ומרוח את חייסה עבודה קשה. כחמר. וככניסה.
ויכל עבודה כשהו את כל עבודתו אשר עבדו כהם כפרך.
לקך יהיה כל מהם ומנה של ל' מכות ולמ"ד של ה' מכות

באגוים: (יד) ובכל עבודה כשהו. חריש וקציר:
את כל עבודתם. עם כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך.
בהם בתוך החי. פסוק: (טו) למילדות העבריות.
למילדות בהם: שמה: (טו) למילדות העבריות:

רש"י

קרה המפרכת את הגוף ומשכרתו: (טו) למילדות. הוא פסוק מולדות אלה שם לשון קל ויש לשון דעת וקנים כובעלי התוספות

גזרת פרעה

(טו) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגו'. הנה אי אפשר שלא קרא פרעה רק לשתי המילדות שפרע ופוסק. מהמחשבה שלא היו מילדות עבריות יותר מאלו. כי איך יספיקו שתי נשים למילדות עבריות לעם כבוד ועלוש כאשר היו או ישראל פרו וישערו ויבכו מלך. ואין לומר שהיו שחיס אלו שרות של המילדות. ה"ה מחרוז' לקרותם כן. כמו שר המשקים שר האופנים שר העכמים. גם מה ה' ושמול פרעה כפראו לפניו שרות המילדות אם לא יגורו כן למשכרות ואלו: והמילדות הולד האחות. ולומר כחמ"ח עמנה מחרס ה' שיהי בנות שתי מילדות לכל אשה יולדת. האחת מן היה עסקה כהולדת הולד ובשגלו ולכן קראת בהם שפרה ע"ש משפחה את הולד. והשניה היה עסקה להחיות כהולדת ולעוררה כדרכה וקולות ותשגות ולכן קראת בהם שפרה. מלשון כולדה אפסה. וע"כ היו מילדות רבות עבריות אשר כי שם שפרה ופוסק. ולאנו שדבר פרעה למילדות העבריות. ר"ל לכל המילדות העבריות קרא בני לא אמר הכתוב שדבר פרעה לשתי מילדות עבריות רקן ויאמר פרעה למילדות העבריות. שכלל המילדות הרבות ההנה דבר. וכלן היו נלקחות לשתי אומניות וזה אמרו ששם האחת שפרה ושם השניה שופה. והנה דקרו דברי הרמב"ן ור"ל כי לא לזכר פרעה שישבו רצותה כפרהס"א כ"א בהסתר שלא יגניעו שום אדם עמשה מילדות הבנים ועל ידם. כי פרעה חש על קולנו לעשות רצותה כפרהס"א. ומעט זה לא לזכר המלכות שיהרגו עם בני כפרהס"א. כי תהיה זה בנייה וקלן לעיני השמש אשר לא היה כחובו להרוג את הגרים אשר באו לגור ברחות המלך הראשון על לא חסם ככנס. וגם הלא נראה מסגנון הכתובים לקמן שרלו כעבדים כמ"ס מה וזה עשיתי כי שאלתי את ישראל בעשני ועוד כי כולדי מתהלל על ענה על דעת פרעה שהמילדות ימיתו כל הבנים. דשפיעא אפילו אם ור"ל פרעה לא היה אלא להרבות מספר הנקבות ולהמשיע הוכרים כדי שיתרבו הנקבות ויחתמו עם המלכות ובהסתר היותן שבת עם ישראל. א"כ לפ"ל לא היה לפרעה לחמוס את נמנמן וזה מה שלא חתו בניו לירוחן. כי שפיעא שהמלך חתן להחלל שאלם או הבינו היה בעיניו על הולד. ופסקוד היה שהמילדת לא תהרגו כפרהס"א. לאם ייהרגו קל אחד מהם כדורן. מי פתי יקרא אותן לילי את האשה. אבל דבר אחר ה' חתמה כעתי פרעה כי מאן דהו כפקודו הוהת ראה שתי המילדות משקיות ועמו ומגדנות ויון לכל יולדה. והוא לא חסד אותן שעשו כן לגורות דבריו ולעשותו מתיקון אל היסוף. ע"כ היה כ"ה. לעיני המלך כי מה שכן מנפיקות מהיה ומוון עשה ולא עשו כן קודם לכן. ודאי כוון איהו שנקובלה ליקום פקדוהו אבל לא היה הולך לזה ועמשה. וזו שאלה פרעה. מדוע עשיתן את הדבר הזה ותמיוון את הילדים. כלומר אין ספק אלא כי הוא איהו תחובלה לשומר פקדוהי. אבל לא ארע עשמו. ותעשינה לו בהכמה. כי לא כשמה המלכותו וגו' כי חיות הבני עזרם חתא אלהים המלכות ולדו. ור"ל יקראו אינם לרבים כלל למילדות. ובכ"ה אותן נקיים מזהות. ע"כ הסכמו להביא לכל יולדה מחיה ומגדנות. ועו"ל יקראו אותם לכל יולדת ועו"ל חסר עוקל המהיה לפעמים איהו כן זכר זמון והפ"י הוא כן היה ישראל היו לרבים להיות כמלכים ארבע מאות שנה. ועד אותו הזמן חתף ועבר מחיתם ושפר שנה. וחסר שר ק"ל שנה. פקודי בנימיתא ק"ל. יפקוד הוא לשון חסיון. כשיחסר ר"ל שנים כמנין פקודי מחרבש מאות שנה. או תהיה הגאולה. ושמו אדם אל הוא לזכר וע"פ ה' וזו ע"ה שנה מאה ע"ה ויפסד להם הכונה כ"ל ולכן שמוהו כ"ל

(טו) למילדות. רב ושבוכל ח"א אשה ובהה יוכבר וסריום
ח"א כלה וחמורה. ויכבר ואישישבע. ר"א למילדות
חסר וי"ל למד שלא יהיה כי אם מילדת אחת והיינו יוכבר
אבל מרים נערה היתה ולא היתה מילדת אחת פונה ליד
ולכן אמרו חז"ל שבהן זו מרים כחבר משה בהן. ר"א שפועה
יולד בביתו וקוראה כי צא והוא יואן:

שרות המילדות אם לא יגורו כן למשכרות ואלו:
האחות. ולומר כחמ"ח עמנה מחרס ה' שיהי בנות שתי מילדות לכל אשה יולדת. האחת מן היה עסקה כהולדת הולד ובשגלו ולכן קראת בהם שפרה ע"ש משפחה את הולד. והשניה היה עסקה להחיות כהולדת ולעוררה כדרכה וקולות ותשגות ולכן קראת בהם שפרה. מלשון כולדה אפסה. וע"כ היו מילדות רבות עבריות אשר כי שם שפרה ופוסק. ולאנו שדבר פרעה למילדות העבריות. ר"ל לכל המילדות העבריות קרא בני לא אמר הכתוב שדבר פרעה לשתי מילדות עבריות רקן ויאמר פרעה למילדות העבריות. שכלל המילדות הרבות ההנה דבר. וכלן היו נלקחות לשתי אומניות וזה אמרו ששם האחת שפרה ושם השניה שופה. והנה דקרו דברי הרמב"ן ור"ל כי לא לזכר פרעה שישבו רצותה כפרהס"א כ"א בהסתר שלא יגניעו שום אדם עמשה מילדות הבנים ועל ידם. כי פרעה חש על קולנו לעשות רצותה כפרהס"א. ומעט זה לא לזכר המלכות שיהרגו עם בני כפרהס"א. כי תהיה זה בנייה וקלן לעיני השמש אשר לא היה כחובו להרוג את הגרים אשר באו לגור ברחות המלך הראשון על לא חסם ככנס. וגם הלא נראה מסגנון הכתובים לקמן שרלו כעבדים כמ"ס מה וזה עשיתי כי שאלתי את ישראל בעשני ועוד כי כולדי מתהלל על ענה על דעת פרעה שהמילדות ימיתו כל הבנים. דשפיעא אפילו אם ור"ל פרעה לא היה אלא להרבות מספר הנקבות ולהמשיע הוכרים כדי שיתרבו הנקבות ויחתמו עם המלכות ובהסתר היותן שבת עם ישראל. א"כ לפ"ל לא היה לפרעה לחמוס את נמנמן וזה מה שלא חתו בניו לירוחן. כי שפיעא שהמלך חתן להחלל שאלם או הבינו היה בעיניו על הולד. ופסקוד היה שהמילדת לא תהרגו כפרהס"א. לאם ייהרגו קל אחד מהם כדורן. מי פתי יקרא אותן לילי את האשה. אבל דבר אחר ה' חתמה כעתי פרעה כי מאן דהו כפקודו הוהת ראה שתי המילדות משקיות ועמו ומגדנות ויון לכל יולדה. והוא לא חסד אותן שעשו כן לגורות דבריו ולעשותו מתיקון אל היסוף. ע"כ היה כ"ה. לעיני המלך כי מה שכן מנפיקות מהיה ומוון עשה ולא עשו כן קודם לכן. ודאי כוון איהו שנקובלה ליקום פקדוהו אבל לא היה הולך לזה ועמשה. וזו שאלה פרעה. מדוע עשיתן את הדבר הזה ותמיוון את הילדים. כלומר אין ספק אלא כי הוא איהו תחובלה לשומר פקדוהי. אבל לא ארע עשמו. ותעשינה לו בהכמה. כי לא כשמה המלכותו וגו' כי חיות הבני עזרם חתא אלהים המלכות ולדו. ור"ל יקראו אינם לרבים כלל למילדות. ובכ"ה אותן נקיים מזהות. ע"כ הסכמו להביא לכל יולדה מחיה ומגדנות. ועו"ל יקראו אותם לכל יולדת ועו"ל חסר עוקל המהיה לפעמים איהו כן זכר זמון והפ"י הוא כן היה ישראל היו לרבים להיות כמלכים ארבע מאות שנה. ועד אותו הזמן חתף ועבר מחיתם ושפר שנה. וחסר שר ק"ל שנה. פקודי בנימיתא ק"ל. יפקוד הוא לשון חסיון. כשיחסר ר"ל שנים כמנין פקודי מחרבש מאות שנה. או תהיה הגאולה. ושמו אדם אל הוא לזכר וע"פ ה' וזו ע"ה שנה מאה ע"ה ויפסד להם הכונה כ"ל ולכן שמוהו כ"ל

פירוש לתורת אלהים

מיט שנוערק ארבעט בחמר מיט ליים ובגבנים און
מיט ציגורל ובכל עבודה בשדה און מיט אלע
ארבעט אין פֿעלד את ק"י אלע ויערע ארבעט
אשר וואס וי"א האבין גיארבעט מיט וייאפר
אזו גייוען מיט שווערע ארבעט: (טו) ויאמר
האם דער מלך פון מצרים גיארבעט גיארבות צו די
הייבאקעס העבריות די יודישע אשר וואס דער
נאָר. געוויס נועט זיא שוין קיין קינדער גיארבן.
גידעכונט וואס דיא שטערין זעהר זאגין אז פון יוכבד אָדער פון מרים נועט דיא קינד גיארבן ווערין. דיא
מיינט מען דורך ויאי נועט דיא קינד גיארבן ווערין. ויאי וועלן זיין דיא הייבאקס פון דעם קינד. דריבער דיאם
פרעה גיארבטין צו יוכבד און מרים וועלן זיין ויאי וועלן אָפּגעקען פון גאָנצעווערן זאָלן זיי אים הרגן:

לקושים על התורה
צוויי הייבאקס. געוויס זענען גייוען הייבאקס מ"ה פאר
וואס האט פרעה גאר גיארבט צו דיא צוויי הייבאקס.
גאר דיא שטערין נערך גיארבן ויאנגט צו פרעה דיא צייט
דיאך גיארבן ווערין דיאם קינד וואס נועט ארום געקען
דיא ווערן פון מצרים און דיא מצינים וועלן קאמין דורך
איים גרויסע צרות. און דיאם קינד נועט גיארבן ווערין פון
יוכבד אָדער פון איר פאטערס מרים. און ווייזל דיא שטערין
זעהר זעהן זאגן גאר גיט זאגן ריכטיג. און פרעה האט
גייערן אז יוכבד איז שוין אלץ הגדערט מיט דרייסיג
מרים. געוויס נועט זיא שוין קיין קינדער גיארבן.
גידעכונט וואס דיא שטערין זעהר זאגין אז פון יוכבד אָדער פון מרים נועט דיא קינד גיארבן ווערין. דיא
מיינט מען דורך ויאי נועט דיא קינד גיארבן ווערין. ויאי וועלן זיין דיא הייבאקס פון דעם קינד. דריבער דיאם
פרעה גיארבטין צו יוכבד און מרים וועלן זיין ויאי וועלן אָפּגעקען פון גאָנצעווערן זאָלן זיי אים הרגן:

הַאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה : דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם תְּנִינְתָא פּוּעָה :

בעל הטורים

הכי נמי ויטבירו תלמידי אה בני ישראל בפרק : (טו) שפרה . כי כמס' מהרי ל'טני . דין ואודך כרוחו שמים שפרה . כי דרך סמילוחו שלפתיים שחולד נולד מת לוקחת המילדה שפופרת רש"י

כל שפה אלה כלרין גופן היו רחוק מפרטה ועמו לכן פי' קלו כמייסה של פלמן כשהיו מזכירין את שם ישראל מהרס"ל ויותר ל"ל דרש"י דייק מדכורין כפני דל"ל אלא ויקולו ככני ישראל : ש' שיק דגם בלמ"ד מילוחו ו' קל שחול בל"ל דגשח למ"ד : ה' שוכר ל' קל ומשכר לשון כד ופירושם שזה וכן דובר ומדבר נמי כן הוא : א' דתכתיב כסמוך וישע להם בחים ופס"י כתי כהונה וכתו ליהם ומלכו' ואל מליו שילאו מלשה אמרת אלה מיוכד ומרים והואיל וכן הוא פי"ל לריבים כתי סגרא אלה נכחוב כחמלה הכה ואחריה האם ופועה היינו מרים :

פירושו לתורת אהרים

נאקען פון איינע איו גינען שפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית אונ דער נאקען פון דער אנדערע איו גינען פּוּעָה :

ספר הישר

נאך אַמאָהל געמאכט דיא גיטוף אונ עם איו גיט גומ אריקטיגע נאך , האט גע'עס אונעק גישטעל'ט דיא גיטוף גינען , קען האט פון דיא גיטוף גיט גיקענט וויקען אונ האט שוין גיט גינא'ל'ט פריובין , דיא מ'ק'ק'ה האט

תרגום

נביאים ישעיה חכ

לחשיך מנ"ה דיא צבאות נש צ צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה אדני נשמה דהור : יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב'ן שבעשתי :

א פרנלים תרמסנה עמרת נאות שפזרי אפרים :
ב והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על-ראש
גיא שמנים כפבורה במרם קיץ אשר יראה תראה
אותה בעודה בכפו יבלענה : ג פיום ההוא יהיה
יהוה צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה
לשאר עמו : ד ולרוח משפט על-המשפט
ולגבורה משיבי מלחמה שעה : ה וגם-אלה
ביין שנו ובשכר תעו פהן ונביא שנו בשכר נבלעו
מן-היין תעו מן-השכר שנו בראה פקו פליליה :
בבית דינא למדן דין דקשום ו ד מן נחמא לדנפקין בקבא
ה נאף אליו דבמרא רון ובצמיקא אמת'עמו פקנא וספר רון מן צמיק אמת'עמו מן סמר פוע
מן צמיק אמת'גניאו דמר מיכל בסיס פוע דנקאה :

רש"י

מצורת דוד

(א) ברנלים תרמסנה . כרגלי האויב תרמסנה : (ב) עמרת נאות של סבורי אפרים . ר"ל האויב יפסיל נאותם : (ג) והיתה יכו' . סדר תפארתו הדומה לציצת הנבל אשר הולד לעמרה על ראש גיא שמנים : כבבורה . חזור על ויהיה האויב כחמלה המקרה לומר עמרת הנאות תהיה תחלש שנתכרה כעמם יהיה הקיץ והוא עת כשול החמנים כולם : אשר יראה וגו' . אשר מיד כשיואל תורה הרוחה יבלענה מיד כשהיא עתיני תהיה על הענף ואיט עמתיין עת שילוטם וזמנ שכן ימחר האויב לספיל נאותם ר"ל יתו סכנוד בנאון ה' : ובצמירת תפארה . (כ) כל הדבר כמ"ס : לשאר עמו . הם יסודה וכנימין : (ד) ולרוח משפט . הוא יסוד לגבורה לנני יהודים אשר עמו ממקום המלחמה להכנס אל עמם העיר נכרות היין שנו כדעתם וכעבור השכר תעו מדרך הישר : כהן . הוא המורה וכן האויב : (ה) גם אלה . גם יהודה וכנימין ובעבור שכרות היין שנו כדעתם בנימין מלחמה כי האל יראה להם ויכה את גלמרי כי שפתי כהן וכו' ותורה יקטפו ממיה (מלכו' ח) : נביא . הנביא השקר אשר תמידים להוסיפם וליישר דרכם : שנו בשכר בעבור שפתי השכר שנו כדעתם : נבלעו . נשמתו מן השכרות : שנו בראה . שנו כדעתם בנימין מלחמה כדרך השכר שאין דעת מסתמח לאחיות הדבר הנראה : פקו פליליה . הכשילו את המשפט ולא דמיון דין אמת : דעם פירושו עברי מייטש געפיגט מען בייא דער הפסורה פון דער וואך :

להמשיך מיסוד ומלכות ד'א' ש'ין דלת יוד :מש ש'ין ש'ין דלת ש'ין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה ריסוד א' אר' ארנ' אדני נמש ארני רוח ארף דלת נון יוד נשמה דמלכות י'ו הו' ו'ו הו' חיה יחידה ריסוד יתקה חיה יחידה דמלכות אל שם ב'ן שבעשיה :

א אהתא בשרתא פלילא * אשת חיל עמרת בעלה וברקב בעצמותיו מבישה :
ב מחשבות צדיקים משפט תחבולות רשעים מרמה :
ג דברי רשעים ארבהם ופי ישראלם : ד הפוך רשעים ואינם ובית צדיקים יעמד : ה לפי שכלו יהלל איש ונענה לב יהיה קבון :

ז פוקחון דתריצי ספצי דהון : ד נהפכו רשעי וקא גשפחון וביתחון דצדיקי יקום :
ה גרמא משנתא פוקא דסוקלתגונתיה וססיר דנענא יתני לשמותא :

רשי
(א) וברקב. תולעת הכנס בעלמות : (ג) דברי רשעים. ענת לארוכ על דס קרים : (ד) ואינכ כי כלס : יעמוד. יתקיים : (ה) לפי שכלו יהלל איש. יעול, סכרו. ובעות לב. שהמע לבו מן התורה :
למו חלל בית הדיקים יתקיים למד : (ה) לפי שכלו. כל איש מחמתה יסיה לביון .

מצודת דוד

(א) עשרת בעלה. ר'ל כעלה מחסרל כעפשים : מבישה . אשה שנמלא בה כל דבר כופה היא כעלה כרקבון בעלמיו :
(ג) משפט. לפקות משפט חמת להליל העשוק מיל עשוקו : מרמה. לעשות מרמה : (ג) ארב. לארוכ. על נקי כפלות שקר : יצוים. יצלו חת הנידונים כי ירכו לחקור עד ויכחשו זמ'ו : הפוך. כאשר הסכו הרשעים או אינם כעולם ויאכד זכר יסוכל לפי שיעור שכלו חס רכ ואס מעט חלל מי שלכו נסס מחמתה יסיה לביון .

פירוש עים

(א) אשת חיל עמרת בעלה די נוייב וואס איז אויךרשען ואבעל אפיקורסען אין שטוב, איז ויא אקרזין צו איר מאן, ויא בעשיינט דעם מאן ווי דיא קרוין בעשיינט דעם קלך וברקב בעצמותיו מבישה אונ די נוייב וואס איז פויר צו טאהן די שטוב זאכין, פארפילט זיא די ביינער פון מאן, דער מאן ארבעט אונ בריינגט אהיים, אונ אין דערהיים ווערט פון ניין גאנצע ארבעט גאר גיט, פוילין אין אים זיינע ביינער פון צער : (ב) מחשבות צדיקים משפט דיא צדיקים פראקטין גאר צו טאהן ארץ ווי דער דין איז, גיט גזקן גיט נגזקן, אונ גיט צו טאהן אפאלשע זאך פון נגזקן, אונ די רשעים פראקטין גאר צו טאהן אפאלשקייט : (ג) דברי רשעים ארבה הם דיא בייך פון רשעים איז

ברטנורא

משנה יבמות פרק ג

עיקר תוי"ט

[א] ארוסות. מפרט כגמלא מוסט טלין אלס טורה כסעודה ומספדה ולי חמת תמון ממנעו ולא נסבי. וביבא מרוויחו נחלא לכו דליפוק עליהו
פרק יג א בית שמאי אומרים בית שמאי זאגין אקליינע יתוקה וואס איר פאטער איז גישטאןבין אונ איר אירע ברידער האבין איר גינעבין צו אטאן אונ האבין גינעקען דיא קירושין פון איר מאן פון אירעשנוענין, אויב זיא זאגט זיא ווייל גיט דעם מאן גייט זיא ארויס פון מאן אונ דארף קיין גט,
כלי חלמיש דת"ת דמלכות לילכה צבאות
פרק יג א בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא [ב] ארוסות ובה"א ארוסות ונשואות.

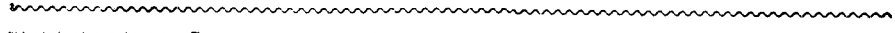
דאס הייבט פון אומרים בית שמאי זאגין אין ספאניו קען גען גיט פון אונ ויין אלא ארוסות גאר ווען זיא איז גאך אפלה פאר דער חתונה. אבער גאך דער חתונה קען זיא גיט פון אונ ויין גאך דער חתונה קען זיא גיט זאגין זיא ווייל גיט דעם מאן בית הלל אומרים אונ בית הלל זאגין ארוסות ונשואות סאיי פאר דער חתונה אונ סאיי גאך דער חתונה

ק"ל דלמיט' מ' והלך לא מנעתי : [ב] אשרו כו'. משום דכ"ס יהי עטמא נלתיחו כ"ס כלוני עבלי או אי אפטי [ג] דטמן . ואחרו מילין אמרה אי אפטי כלוני עבלי או אי אפטי בקדושין שקדשתי אחי ואחי אפי' היו לרודין מחבין ככח חלום והוא עונות ומסקה עליון ואמרה או אפטי כלוני עבלי או מילין . גמרא : [ד] שהשיאהו כו' .

בית שמואי אומרים בבב"ע ולא ביב"ס . ובה"ב כב"ע ולא בכ"ס . ובש"א כב"ד וכב"ה כב"ו . ובש"א כב"ד ובה"ב כב"ו ושלא כב"ד [ג] אמרו להן ב"ה לב"ש כמאנת והיא קמנה אפי' ארבעה וחמשה פעמים א"ל ב"ש אין בנות ישראל הפקר אלא ממונת וממתנת עד שהגדיל ותמאן והנשוא : ב איזו היא קמנה שצריכה [ג] למאן כל [ד] שהשיאהו אמה [ה] ואחיה [ו] לדעתה . השיאהו שלא לדעתה אינה צריכה למאן . רבי חנינא בן אבמינתא אומר כל תינוקות שאינה יכולה [ו] לשמור קידושהי [ח] אינה צריכה למאן .

אינה מוחלת אלא מן האירוסין : בבב"ע . אבל אם מת ולא מיהא בו ונסלה לפני יבם אינה יולדת כתיבין אלא המתין עד שתגדיל ותהולין : אין בנות ישראל הפקר . ואפי' מן האירוסין לא תמאן ותחרס לאחר ותהור ותמאן אלא מוחלת בזה ומתהין מלרס לאחר עד שתגדיל : ותמאן ותנשא . אלו למחדר ולמאן ומנה אחריה . אלא הכי קאמר מוחלת וממתנת מלרס לאחר עד שתגדיל או אם רוצה להשא מוחלת כבעלה ותנשא מיד דתו לא מוחלת לבית שמאי כדנראה היא : ב רבי אליעזר אומר אין מעשה קידושהי [ח] אינה צריכה למאן .

לא שפטר אוחן כדך כשמתה האונ ותמרה . ה"ל : (א) לאו למיחל עשוס עשוס דל"כ היא כעוסא ואין קדושה קדושין כלל אלא היינו נומר שאינה תרופס כלל וי"מ כיון שהוא כח' חוקק על הרוב שיהא יודעת לשמור קדושה . כ"מ : (ב) לפי שכבר נקית קידושהי דלווייתה ר"ל הדיאה הר"מ : [ח] אינה צריכה . בפני עיני אלא תוך ותפסה לרעה הר"מ :

ותגין אויף איין מאן איך וויל אים נישט אונ געמען נאך אמאן אונ זיא קען זאגן אויף דעם אנדערין מאן איך וויל דעם אנדערין מאן אויך נישט אונ צו אדרטיגען אונ צו אפגערין אונ אזוי ווייטער אפרו קחו בית שפאי האבין בית שמאי גיזאגט צו בית הלל אין בית יצא"ה הפקר יודישע מעכטער זענען נישט הפקר זייא קמנה זיא קען נאר זאגן אויף איין מאן איך וויל אים נישט יבסקמת אונ ווארט , זיא נעמט נישט מיין מאן עד שקדתי ביו ווערט גרויס , אנדער געזאגן זיא נאגט צום געראשען מאן איך וויל דיר נישט אונ זיא קען באלד געמען איין אנדערין מאן , נאר ותנשא זיא זאל באלד חתונה האבין מיט דעם אנדערין מאן אונ נאך דער חתונה קען זיא דאך נישט זאגן זיא וויל נישט דעם מאן נאך בית שמואי : ב איזו היא קמנה שקדשתי אפי' ארבעה וחמשה פעמים א"ל ב"ש אין בנות ישראל הפקר אלא ממונת וממתנת עד שהגדיל ותמאן והנשוא : ב איזו היא קמנה שצריכה [ג] למאן כל [ד] שהשיאהו אמה [ה] ואחיה [ו] לדעתה . השיאהו שלא לדעתה אינה צריכה למאן . רבי חנינא בן אבמינתא אומר כל תינוקות שאינה יכולה [ו] לשמור קידושהי [ח] אינה צריכה למאן .

חתונה קען זיא ארץ זאגן זיא וויל נישט דעם מאן בית שפאי אפרים בית שמואי זאגן בבב"ע נאר צום מאן קען זיא זאגן זיא וויל אים נישט , אבער אז זיא האט נישט גיזאגט זיא וויל נישט דעם מאן , אונ דער מאן איז גישטארבן אונ זיא פאלט פאר דעם מאנס ברודער עד זאל איר מעבס זיין זעמען פאר אווייבן וראובן אונ שמעון צוויי א ברודער אונ ראובן איז גישטארבן אן קינדער אונ האט גיזאזן אווייב , דאך שמעון זעמען ראובן נויב צו זיך פאר אווייב , הייבט שמעון איבם אונ ראובן'ס נויב הייבט איבם אונ זיא נישט קען זיא נישט זאגן צום רבם זיא האט נישט גיזאגט דעם מאן אונ זיא וויל אים אויך נישט , נאר זיא ווארט ביו זיא ווערט גרויס אונ נעמט חליצה וביית הני אפרים אונ בית הלל זאגן זיא קען זאגן צום מאן אונ קען זאגן צום רבם זיא וויל זיא נישט בית שפאי אפרים בפניו בית שמואי זאגן זיא מוז זאגן צום מאן איך וויל דיר נישט וביית הני אפרים אונ בית הלל זאגן בפניו ושאי בפניו זיא קען זאגן צום מאן איך וויל דיר נישט אונ זיא קען זאגן פאר ברענדע מענטשן איך וויל נישט מיין מאן איז אויך גוט בית שפאי אפרים בית שמואי זאגן בבית דין זיא מוז זאגן פאר בית דין איך וויל נישט מיין מאן וביית הני אפרים אונ בית הלל זאגן בבית דין ושאי בבית דין כאיי זיא נאגט פאר בית דין אונ כאיי זיא זאגט נישט פאר בית דין איך וויל נישט מיין מאן איז ארץ גוט אפרו קחו בית הני בבית שפאי בית הלל האבין גיזאגט צו בית שמואי מסנת והיא קמנה ווען זיא איז אקמנה קען זיא זאגן איך וויל נישט מיין מאן אפילו ארבעה תפסה פעמים פיר אנדער פונק פארה , זיא קען

קמנה אלא כמפותה . דכמי שלח נשאת דמי ואין הל' כר"ל והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס ופוחתה מנת שש כחוקת שאינה יודעת לשמור קדושיה ואינה לראון ויותר מנת י' בחוקת שידועת לשמור קדושיה ואע"פ שהיא סכלה ביותר (ח) ומנת שש ועד כח עשר לריכה כדקה אם יודעת לשמור קדושיה אם לא וממלכת הכת והכלת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ותביא סימנים . לאחר מכן אינה ממלכת אפי' לא בל עליה . ואם בל עליה לאחר י"ב

[ט] כמפותה . דקמתי בת יסבל נכנס כו' . דש"י ובל סבכר ר"א א"ל מילין שש ג"טו בו מלמדן חל' הקטנה

קמנה כלום . אלא [ט] כמפותה . בת ישראל כהן לא תאכל בתרומה . בת כהן לישראל תאכל בתרומה : ג ר"א בן יעקב אומר כל עכבה שהוא מן האיש כאלו היא אשתו . וכל עכבה שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו : ד הממאנת כאיש . הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה . נתן לה גמ . הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו . ופסלה מן הכהונה . נתן לה גמ והחזירה . מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה . מותרת לחזור לו . מיאנה בו והחזירה . נתן לה גמ ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו . והכלל . גם אחר מיאון אסורה לחזור לו . מיאון אחר גמ מותרת לחזור לו : ד הממאנת כאיש ונשאת לאחר

שנה ויום א' אש"פ שלא הביאה סימנים חיישין שנ' נשור הסימנים וקתה (א) ג כל עכבה שהוא מן האיש . נתן לה גט זו היא עכבה שהיא מן האיש לכיון דלא מילינה גילתה דעתה שכל מה שהיתה מתעכבת אללו היה בשבילו . מיאנה בו זו היא עכבה שאינה מן האיש שלא נתעכבה אללו משום אישות ומתני' מפרש לה וחזיל : ד מותרת לחזור לו . אע"פ דאם לא החזירה ושאת לאחר מתוך הגרושין ומילנה בו אלא היא כחזרה שניה כמחזיר גרושתו ונשאת' לאחר : כלומר אפילו עשמיים-הרכה גרשה והחזירה ומילנה בו אם נשאת לאחר מתוך גט אסורה לחזור לך

לחזור לו . אע"פ דאם לא החזירה ושאת לאחר מתוך הגרושין ומילנה בו אלא היא כחזרה שניה כמחזיר גרושתו ונשאת' לאחר : כלומר אפילו עשמיים-הרכה גרשה והחזירה ומילנה בו אם נשאת לאחר מתוך גט אסורה לחזור לך

קמנה גמיו ונאם אקמנה מודה אין נאר נישט . אין אירע קרדושין קרין קרדושין אלא קמפיה זיא אין נאר גליקה ווי זיא וואלט איבער גירעט גינוארין צו נונה , דארך זיא גיט זאגן זיא וויר גיט דעם מאן . ונארום זיא אין נאך נאר גיט גיווען ווין ווייב , דריבער בת ישראל קמנה זיא אקאמבער פון אישראל אונ ער אין אפהן לא תאכל בתרומה קאר זיא גיט עסין תרומה בת כהן ישראל אונ אויב דיא קמנה אין אקאמבער פון אפהן אונ ער אין אישראל האבי בתרומה עקם זיא תרומה פון פאטער : ג בני אלהינו בן יעקב אומר רבי אלעזר בן יעקב גמ גמ עכבה שהיא מן האיש אויב דאם אויך האלמונג ונאם זיא האם זיך אויך גיהאלטן בייא דעם מאן אין דאם גיווען דורך דעם מאן , דהיינו זיא האם גיט גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן פארוי היא אשה אין גליקה וויא זיא וואלט גיווען ווין ווייב צו אלע דינים זקל עכבה שאינה מן האיש אונ אויב זיא אין אויפגיהאלטן בייא דעם מאן גיט דורך דעם מאן , דהיינו זיא האם גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן פארוי היא אשה אין גליקה ווי ווייב : ד הפאטער האט אקמנה ונאם האם גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן אונ סתור בקרובותיה מעג ער געמען אירע קרובות והיא סתרת בקרוביו אונ זיא מעג געמען וויגע קרובים זיא פסלה מן הפהנה אונ ער האט איר גיט גימאכט פסול פון צו גענומען וערין צו אפהן נתן לה גט אז ער האט איר גיגעבן אנט היא אסור בקרובותיה קאר ער גיט געמען אירע קרובות והיא אסורה בקרוביו אונ זיא קאר גיט געמען וויגע קרובים ופסלה מן הפהנה אונ זיא קאר גיט התנה האבין מיט אפהן נתן לה גט אז דער מאן

האם איר גיגעבין גט התורה אונ ער האט מיט איר צוריק התנה געהאט , דער נאך נתן לה גט האט ער איר גיגעבין גט ונשאת אנדערין מאן ונתארמלה או נתגרשה אונ זיא אין אקמנה גינוארין אדער גיגט גינוארין פון דעם גינוארין אדער גיגט זיא צוריק גענומען וערין צום ערשטין מאן , ווי זיא אבער אזוי פארהן בו זיא האט אים פארהן גיווען זיא האט גיזאנט זיא וויר אים גיט התורה אונ ער האט מיט איר צוריק התנה געהאט , דער נאך נתן לה גט האט ער איר גיגעבין גט ונשאת אנדערין מאן ונתארמלה או נתגרשה אונ זיא אין אקמנה גינוארין אדער גיגט גינוארין פון דעם התנה האבין מיט דעם ערשטין מאן זיא הגי דאם אין דער פלל גט אחר פארהן אז דער גט אין גיווען נאך דעם וויא זיא האט גיזאנט זיא וויר אים גיט , אונ נאך דעם גט האט זיא התנה געהאט מיט איין אנדערין מאן אקמנה גיט איר צוריק התנה געהאט מיט איין גט אז זיא האט נאך דעם גט גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן , אונ נאך דעם וויא זיא האט גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן אונ דער אנדערער מאן אין גישטארבין אדער ער האט איר גיגט סתרת לחור לו מעג זיא צוריק התנה האבין מיט דעם ערשטין מאן : ד הפאטער האט גיזאנט זיא וויר גיט דעם מאן ונשאת אחר זיא האט התנה געהאט מיט איין אנדערין מאן

ומתוך מילוא מותרת לחזור לו: זה לאחר ומיאנה בו. כלומר חורה וכשאת לשלמי ומיאנה בו. כל שיאלתה ממנו בנג אסורה לחזור לו אע"פ שיאלת' משל אחריו במילואו לא בטלה לגיעול דידה (ג): מותרת ליבם. ולא אמר':

שחמלו בו לקמן כמ"ו. אלא ידמפרס כגמר' ראל' כ"ו ואין בעלה זכאי במיאנה כ"ו. כמיאנה כ"ו. כל שיאלתה ממנו זכאי כשחלו לכל דבר אלא שזריכה מילוא וסא לזרנגן על דבר זכאי כשחלו מפרס רש"י לרנגן אפקדוהו נכיס והספר כ"ד סוף ודף ע"ב גכ דשול"י לרנגן כיון דזריה לה הויא כחמ פלוס

בשואין הרפואים מפליגן היכמה לפני היכס ומשעה שגירסה אחיו קיימא עליה בציסור אשת אח דהויא לה גרוסת אחיו: רבי אליעזר אומר: דגור כל הוי אטו יתומה בחיי האב דלמרינן לקמן במתמיתין דלאחר מיתה הרי היא כגרוסה אפילו לרנגן ואין הלכה כר' אליעזר: בכתומה בחיי האב. אף על פי שהאב חיי הרי היא כיתומה לענין קדושין דגור אין לכך כח חזיה לינן כלום הויאל ופקע רשות אב מינה והוא אין לה יד והוא כגרוסה ועומדת: ז תצא כושם אחות אשה. ופטורה מן הכלילה ומן היבוס: מת בעלה של גרולה. ופטרה מן התורה אסרת קטנה עליו משום דשואיה לרנגן והוא לא אחות זקוקתו. מה יעשו:

וגירשה. לאחר ומיאנה בו. לאחר וגירשה. (לאחר ומיאנה בו) כל שיוצאתה הימנו כגם. אסורה לחזור לו. במיאן מותרת לחזור לו: והמגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ור"א אומר. וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם. ורבי אליעזר אומר: קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה. ביתומה בחיי האב. החזירה רכרי הכל אסורה ליבם: ז שני אחיו בשואין לשתיה יתומות קטנות ומת בעלה של אחת מהן תצא משום אחות אשה. וכן שתי [ו] חרשות. גרולה קטנה. תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של גרולה.

וקטנה. מת בעלה של גרולה. מת בעלה של גרולה. לקבל קדושה ואם החזירה כקטומה (ד) אסורה ליבם אם מת כקטומה קדושי חזיה לינן כלום הויאל ופקע רשות אב מינה והוא אין לה יד והוא כגרוסה ועומדת: ז תצא כושם אחות אשה. ופטורה מן הכלילה ומן היבוס: מת בעלה של גרולה. ופטרה מן התורה אסרת קטנה עליו משום דשואיה לרנגן והוא לא אחות זקוקתו. מה יעשו:

וגירשה און דער אנדערער מאן האט איר גינגט זאחר גאנצערס האט זיא חתונה געהאט מיט אירישישן מאן ומיאנה בו און זיא האט צו אים אויך גינאגט זיא ווייל אים גיט זאחר גאנצערס האט זיא חתונה געהאט מיט אפערערין מאן וגירשה און ער האט איר גינגט זאחר גאנצערס האט זיא חתונה געהאט מיט אפגינקשין מאן ומיאנה בו און זיא האט צו אים אויך גינאגט זיא ווייל אים גיט זיא שיצאתה הימנו גינס פון רעם מאן ונאם זיא איר ארויס גינגאנגען מיט אגמ אסירה חמוד בו פאר זיא גיט צוריק חתונה האבין מיט אים בימיון פון רעם מאן ונאם זיא איר ארויס גינגאנגען ווייל זיא האט אים גיט גינאגלט מותרת חמוד בו מעג זיא מיט אים צוריק חתונה האבין: ז הפגרש את האשה והחזירה ווען איינער האט גינגט זיין ווייב און האט מיט איר צוריק חתונה געהאט. דער נאך איר ער גישטארבין אן קינדער מותרת גינס מעג זיא גענומען ווערין צום גינס צו איר מאנס ברודער רבי אליעזר אומר און רבי אליעזר זאגט זיא איר אסור צום גינס וכן הפגרש את היתומה און אזוי און דער רין זיא איינער האט חתונה געהאט מיט ארתוקה און ער האט איר גינגעבין גש והחזירה און ער האט מיט איר צוריק חתונה געהאט און איר גישטארבין אן קינדער מותרת גינס מעג זיא גענומען ווערין צום גינס צו איר מאנס ברודער רבי אליעזר אומר און רבי אליעזר זאגט זיא איר אסור צום גינס קטנה שהשיאה אביה אקטנה ונאם דער פאטער האט איר חתונה גיטאקט גינגעשה און זיא איר גינגט גינארין כיתומת בחיי האב האט זיא רעם רין וזיא ארתוקה אפילו דער פאטער

לעקט. רחיינו דער פאטער האט שוין גיט מעהר קיין דעה אויף איר. און אז זיא וועט נאך אפאיהר חתונה האבין קען גיט דער פאטער צו לעקען פון אירעטוועגין קירושין חתימה אויב דער מאן האט מיט איר צוריק חתונה געהאט ווען זיא איז גיווען אקטנה. און ער איז גישטארבין אן קינדער דבר הכי זאגין אלע אסירה גינס זיא איר אסור צום גינס. ווייל רי אנדערער קירושין זענען קיין קירושין גיווען. ווארער דער פאטער האט גיט געקענט צו געקען פאר איר דיא קירושין. ווארום ער האט קיין רשות געהאט אויף איר און זיא אלליין פאר זיך האט אויך גיט געקענט געקען רי קירושין ווייל זיא איז אקטנה. דריבער הייקט זיא אנרושה און רעם ברודערס אנרושה פאר קען גיט געקען: ז שני אחיו גשאות לשתי אחיות יתומות קטנות צוויי ברודער האבין גיהאקטין צוויי שטועקסער יתומות קטנות ופת בעלה שני אחת שניו מאן דער מאן פון איין שטועקסער איז גישטארבין אן קינדער מצא זיא ארויס גיין פריי פון חליצה און פון יבוס משום אחות אשה ווייל זיא איז אשטועקסער פון איר מאנס ברודערס ווייב וכן שתי חרשות און אזוי צוויי שטועקסער שויבע גדולה וקטנה איינע אנרושע און איינע אקליינע ונאם זענען גיווען גענומען צו צוויי ברודער פת בעלה שני קטנה אויב דער מאן פון דער קטנה איז גישטארבין אן קינדער מצא הקטנה זאל דיא קטנה ארויס גיין פריי אן חליצה און אן יבוס משום אחות אשה ווייל זיא איז אשטועקסער פון רעם מאנס ברודערס ווייב פת בעלה שני גדולה אויב דער מאן פון רי אלטערער שטועקסער איז גישטארבין

אמר: (ה) ולעיל מ"ב כתב אם כה עליה ומיהו בנמרח להכא
 חסידיו אמוראי חי בעיניו שבעל אי לא ולא אפסוק הלכה וספיקא
 לומר. ה"ר"ף: [א] אי. כדכתיב אי לו האמר שפול:
 (ו) ומיבד כח לא יבנה תותיה דכסבר יג זיקף. ועממא דיתרסק
 כ"י. בנמרח דלמח דגולה ומיחמסא בה ור"ח ס"ל מילין
 דלמחא שמי: (ז) אי הכתס
 דלמחא לכל דעת אי כהרשת
 דגדולה ובה כיהא סוף. ל"ו
 [כ] ביבא. וה"ל מילתא אלא
 משום דלא מילינקט ואין מילת
 החרשת דלאו בת הלילה כלל

רבי אליעזר אומר מלמדים הקמנה שתמאן
 בו. ותעקור נשואיה והיא מיבס את הגדולה והלכתה
 כיומיה: רבן גבמליאל אומר. אין זיקת גדולה אוסרת
 את הקמנה דכסבר ר"ג ללא אלימא זיקת לאסור את
 חסותו עליו הילכך לא מימאנה
 מושב ותמידיס הגדולה ואס
 לוא תמתין הקמנה אללו עד
 שתגדלו ויהי נשואיה דאורוי'
 (ה) ואחר כך תלא הגדולה
 משום אחות אשתו אבל להלן
 לגדולה לא דפסלית את הראשונה
 עליו משום אחות הגולה:
 אי לו. מ"ו לו שמיאית את
 אשתו בנט ואין מלמדיו אותה
 למחן דלמריני טיירסקא חס
 מן המיאווי': (ו): ה' לשתיה
 יתומות. נכריות. או
 חריצתה. לאחר שתגדלו:

ואשת אחיו בחליצה: ה' מי שהיה נשוי לשתי יתומות קמנות ומת.
 [יג] ביאתה או חליצתה של אחת מהן פושרת צרתה. וכן שתי חרשות
 קמנה וחרשת. אין ביאת אחת מהן פושרת צרתה. פקחת וחרשת
 ביאת הפקחת פושרת החרשת. ואין ביאת החרשת פושרת את
 הפקחת. גדולה וקמנה. ביאת הגדולה פושרת את הקמנה. ואין ביאת
 הקמנה פושרת את הגדולה: ט' מי שהיה נשוי לשתי יתומות
 קמנות ומת, בא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה או שבא אחיו
 על השניה לא פסל את הראשונה וכן שתי חרשות. קמנה וחרשת.

וכן ב' חרשות. כל"ו כסם ששתי קמנות ביאת אחת מהן פושרת לרתה כך בשתי חרשות אבל חליצה ליכא
 למימר כהרשת דלאו בת הלילה היא: א' קמנה וא' חרשת. אע"פ דשמיין אין נשואיהן נשואין גמורין מ"ח לא
 ידעיין בהי מימניה ניהא ליה (י) והי חסוכה אשתו עפי: ביאת הגדולה פושרת את הקמנה. שדיחת מי
 שנשואיה נשואין גמורין פושרת אותה שזון נשואיה גמורין אבל חופכה לא: ט' דא פסל את הראשונה. שהיה ביאתן

גיששארבין אונ זיא פאקט צום יבום פאר דעם
 מאן פון דיא קמנה רבי אליעזר אומר רבי אליעזר
 זאגט פקדוין את הקמנה קען לערוקט דיא קמנה.
 שקמנא בו זיא נאר זאגן זיא וויל גיט דעם מאן
 אונ, ער זאל מיבם זיין דיא גדולה רבן גבמליאל אומר
 רבן גבמליאל זאגט לערנען דיא קמנה זיא זאל
 זאגן זיא וויל גיט דעם מאן דארף קען גיט.
 נאר אם מיאנה מיאנה אויב זיא האט אריין גיזאגט
 זיא וויל גיט דעם מאן זיא גוט, זאל ער מיבם
 זיין די גדולה זאם זא אונ אויב דיא קמנה האט
 גיט גיזאגט זיא וויל גיט דעם מאן פסקין עד
 שתגדל זאל די גדולה ווארטין ביו די קמנה נועט
 גרויס ווערין ופאד הליי נועט ארויס גיין די גדולה
 פריי פון חליצה אונ פון יבום משום אחות אשה ווייל
 זיא איז אשונעקסער פון דעם מאנס ברנדערס
 ווייב רבי יהושע אומר רבי יהושע זאגט קען לערוקט
 גיט דיא קמנה זיא זאל זאגן זיא וויל גיט דעם
 מאן אונ ווייבער זיין אנויב ביי איר מאן זאל
 זיא אויך גיט, נאר אי לו ער אשתו עס איז אים וויי
 אויף זיין ווייב זיא ער זאל אשת אחיו אונ עם איז
 אים וויי אויף זיין ברנדערס ווייב מוציא את אשתו
 בנפ ער זאל אויפזייען זיין ווייב פון זיך מיט
 אנט ואשת אחיו בחליצה אונ זיין ברנדערס ווייב
 ציהק ער אויס פון זיך מיט חליצה: ח' מי שהיה
 נשוי לשתי יתומות קמנות ווען איינער האט חתונה
 געהאט מיט צוויי יתומות קליינע ויפת אונ, ער
 איז גיששארבין אן קינדער אונ זיין פאלצין צום
 יבום צו זיין ברנדער ביאתה או חליצתה של אחת מהן
 או דער יבם האט בועל גינען ומיבם גינען
 אדער ער האט חליצה גיגעבין איינע פון זיא

שמורת יום ג

עיקר תו"מ

הוא : (ח) ואפילו לרכוש דר"ש דמ"ו סי' דקנאן לא חתנו נשואין כלל כו' אבל קטנה חתנו לא נשואין כדי שלא יבטל כ"ס מנהג ספק כדליתא בנדרה : [ג] ר' אבהו . סי' בלא י"ד ופוח' כן שמוע' כהנן ועליו מ"ו גרס כ"ד ופוח' כן סורקטע : (ט) וכבר נחלקו כזה אבות שפוטע סראב"ד סוכר' ללא חמר ר"ל דלמנדון אלא כגדולה וקטנה כדו לקיים

יבום על הקמנה וחור ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הקמנה . בא יבם על החרשת וחור ובא על הקמנה או שבא אחיו על הקמנה פסל את החרשת : יפקחת החרשת . בא יבם על הפקחת . וחור ובא על החרשת . או שבא אחיו על החרשת . ובא על הפקחת . בא יבם על החרשת וחור ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת : יא גדולה וקטנה . בא יבם על הגדולה וחור ובא על הקמנה . או שבא אחיו על הקמנה . לא פסל את הגדולה . בא יבם על הקמנה וחור ובא על הגדולה . או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקמנה . [ג] רבי אליעזר אומר במדיו [י] הקמנה שתמאן בן : יב [טו] יבם קטן שבא על יבמה קמנה יגדלו זה עם זה . בא על יבמה גדולה

לא וסבר תפסינן לה כו' שפחה עד שיעבור זמן מילואה . [טז] יבם קטן . גמורא קרי' כאלו לקיים לחתנו עם והוא לאו כד

הוא וזו ראשונה קטנה הוא הרי הוא אשתו וזאת האחרונה בשילת זנות וזו לאו קטנה' הוא הרי שתיים נכרות אלא שלא היו קטנות לחתנו ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו אבל אחרונה לא דלמא קטנות הו' ומשכח על הראשונה קיימא האידן עליה בראשון

שני כתיב : פסל את החרשת . דשמו קטנה קטנה' כולה וקטני החרשת משויירת והוא ליה שני כתיב דהכי מסקינן גמור' קטנה ספק אם היא קטנה לגמרי הואיל וראיה לכיאה לאחר זמן ספק אם אינה קטנה כלל (ח) ומרש קטנה ומשויירת כלומר קטנה במקלה ואינה קטנה קטן גמור ואפ"ה אם בא על החרשת אחר שבה על הקטנה לא פסל את הקטנה ממה נפשך אי קטנה קטנה לגמרי הרי קאהה וזיאת החרשת שחור כן לא כלום הוא ואי אינה קטנה כלל אף לחתנו לא היתה קטנה ופ"ה על הקטנה פסל את החרשת דשמו קטני ומרש קטני גמור הוא ופסל בא על הקטנה פסל את הקטנה יא רבי אליעזר אומר . בכלן (ט) מלמדיו והלכה כרבי אליעזר :

גינעון אקמנה און איינע אמויבע בא יבם על הקמנה און דער יבם האט בועז גינעון דיא קמנה יתיר ויא על התרש' דער נאך האט ער בועז גינעון דיא מויבע או שגא אחיו על התרש' אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון די מויבע יא פסל את הקמנה האט ער ניט גימאכט פסול די קמנה נאר זיא מעג פלייבין זיין נוייב דיא קמנה . אבער בא יבם על התרש' אבער או פריער האט דער יבם בועז גינעון די מויבע ויתור ובא על הקמנה דער נאך האט ער בועז גינעון דיא קמנה או שגא אחיו על הקמנה אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא קמנה פסל את התרש' האט ער גימאכט פסול די מויבע און ער שאר זיא ניט האלמין פאר אנוייב וועיין בהרע"ב : ון קמנה התרש' איינע און גינעון אגעוונקטע אי איינע אמויבע בא יבם על הפקחת אייב דער יבם האט בועז גינעון דיא געוונקטע ויתור ובא על התרש' דער נאך האט ער בועז גינעון די מויבע או שגא אחיו על התרש' אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא מויבע יא פסל את הפקחת די ביאה פון דער מויבע האט ניט פסול גימאכט די געוונקטע אויף דעם יבם , נאר דער יבם מעג האלמין דיא געוונקטע פאר אנוייב וועיין אבער אז פריער האט דער יבם בועז גינעון דיא מויבע וייב ויתור ובא על הפקחת דער נאך האט ער בועז גינעון דיא געוונקטע או שגא אחיו על הפקחת דיא געוונקטע או שגא אחיו על הפקחת אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא געוונקטע

נוייב פסל את התרש' האט די ביאה פון די געוונקטע פסול גימאכט דיא מויבע אויף דעם יבם : יא גדולה וקטנה איז גינעון אא"קטערע און יבם האט בועז גינעון די מויבע יא פסל את הקמנה האט ער ניט גימאכט פסול די קמנה נאר זיא מעג פלייבין זיין נוייב דיא קמנה . אבער בא יבם על התרש' אבער או פריער האט דער יבם בועז גינעון די מויבע ויתור ובא על הקמנה דער נאך האט ער בועז גינעון דיא קמנה או שגא אחיו על הקמנה אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא קמנה פסל את התרש' האט ער גימאכט פסול די מויבע און ער שאר זיא ניט האלמין פאר אנוייב וועיין בהרע"ב : ון קמנה התרש' איינע און גינעון אגעוונקטע אי איינע אמויבע בא יבם על הפקחת אייב דער יבם האט בועז גינעון דיא געוונקטע ויתור ובא על התרש' דער נאך האט ער בועז גינעון די מויבע או שגא אחיו על התרש' אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא מויבע יא פסל את הפקחת די ביאה פון דער מויבע האט ניט פסול גימאכט די געוונקטע אויף דעם יבם , נאר דער יבם מעג האלמין דיא געוונקטע פאר אנוייב וועיין אבער אז פריער האט דער יבם בועז גינעון דיא מויבע וייב ויתור ובא על הפקחת דער נאך האט ער בועז גינעון דיא געוונקטע או שגא אחיו על הפקחת אדרע זיין ברודער האט בועז גינעון דיא געוונקטע

הכי הוא ימשיך אמר קרא כי ישנו אחים יהודי הא אחי של
 היה בעולמו לא מכלל אלא היה בעולמו אפילו כן יום אחד :
 (א) וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטר מני שברי אמר שבעל
 וחסרה ממנו כגט ממי אכפת ליה כחליה שיטריך כפי' י"ל
 שהוא מתייבש כפי' לחלוץ לה שחרור ממנו חו' והלוי ח'י
 מפני שהוא יוכל לטעון אף על
 פי שנחתי לה גט אינה אסורה
 עלי כחוריה ואולי תחסיים ותחזור
 לי משא"כ בחליה : (וא) וא"ת
 דכיון שנפלה עליו אם כן לאחר
 לי הדין האמרו דלא מוקי
 אכפשה וברי היא כחיסור עליו .
 י"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי
 קודם כתיבה אפי' לאחר לי היתה
 היא נאמנת לומר שלח נכעלה
 כיון דאיכה אסורה מוקי נפשיה
 מתבטל : המגיד ועתי"ט :
 (ב) אפי' זה נאמן לאסרה על כל
 אדם אחר שבעה ה"מ . נראה שהוא מפרש אפי' חוד לי . וי"ש
 אחר שנכנס לה כחב אחר לי אבל רש"י ז"ל פירש דוקא לאחר לי
 ודברי רבינו ז"ל עיקר המגיד :

עד שיגדיל דגט קטן איתו גט : היבמה שאמרה בתוך
 שלשים יום . שכנסה היבם : לא נבעלתו . ליכנס והוא
 אומר בעלתך ודיך כגט כוסין אותו לחלוץ דהוא
 נאמנת דעד תלתי יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל : הוא
 לאחר שלשים יום . הוא
 נאמן ללא מוקי אינש נפשיה
 מלכעול יותר מלי יום ומינה
 אינה לא משחר' ואינה
 אנפשה חתיכה דאסורא
 וכעיל חלי' ומבקשים ממנו
 שיהלך אבל לא כוסין דהא
 הוא אומר שבעל והא לכוסין
 אותו לחלוץ חוד שלשים יום
 ומבקשין אותו לחלוץ לאחר
 ומבקשין ליכנס מוקי כנמרה
 כגון שגט יולא מתחת ידה (י) שכיון שנתן גט לזיקתו
 נפסקה עליו (יא) ומיהו בעיל חליה למכריה לעלמא
 חוששין לדבריו (יב) ולא כשי חליה : יג' הנודרת
 ללא אסרא דעתה סימות בעלה ותסול לפניו ליכנס
 וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם : מבקשים
 והיא מורדת בו וכלה להפסיד כתובתה כוסין אותו לחלוץ :

אמר קרא כי ישנו אחים יהודי הא אחי של היה בעולמו לא מכלל אלא היה בעולמו אפילו כן יום אחד : (א) וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטר מני שברי אמר שבעל וחסרה ממנו כגט ממי אכפת ליה כחליה שיטריך כפי' י"ל שהוא מתייבש כפי' לחלוץ לה שחרור ממנו חו' והלוי ח'י מפני שהוא יוכל לטעון אף על פי שנחתי לה גט אינה אסורה עלי כחוריה ואולי תחסיים ותחזור לי משא"כ בחליה : (וא) וא"ת דכיון שנפלה עליו אם כן לאחר לי הדין האמרו דלא מוקי אכפשה וברי היא כחיסור עליו . י"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כתיבה אפי' לאחר לי היתה היא נאמנת לומר שלח נכעלה כיון דאיכה אסורה מוקי נפשיה מתבטל : המגיד ועתי"ט : (ב) אפי' זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר שבעה ה"מ . נראה שהוא מפרש אפי' חוד לי . וי"ש אחר שנכנס לה כחב אחר לי אבל רש"י ז"ל פירש דוקא לאחר לי ודברי רבינו ז"ל עיקר המגיד :

ואי אמרה היא נבעלתו והוא אומר לא נבעלתו אין
 הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה .
 וטעמא כחובתה . אבל לאחר מיתה בעלה הויא מורדת וקיימא לן
 כותבין אגרת מרד על שומרת יבם : מבקשים
 והיא מורדת בו וכלה להפסיד כתובתה כוסין אותו לחלוץ :

אמר קרא כי ישנו אחים יהודי הא אחי של היה בעולמו לא מכלל אלא היה בעולמו אפילו כן יום אחד : (א) וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטר מני שברי אמר שבעל וחסרה ממנו כגט ממי אכפת ליה כחליה שיטריך כפי' י"ל שהוא מתייבש כפי' לחלוץ לה שחרור ממנו חו' והלוי ח'י מפני שהוא יוכל לטעון אף על פי שנחתי לה גט אינה אסורה עלי כחוריה ואולי תחסיים ותחזור לי משא"כ בחליה : (וא) וא"ת דכיון שנפלה עליו אם כן לאחר לי הדין האמרו דלא מוקי אכפשה וברי היא כחיסור עליו . י"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כתיבה אפי' לאחר לי היתה היא נאמנת לומר שלח נכעלה כיון דאיכה אסורה מוקי נפשיה מתבטל : המגיד ועתי"ט : (ב) אפי' זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר שבעה ה"מ . נראה שהוא מפרש אפי' חוד לי . וי"ש אחר שנכנס לה כחב אחר לי אבל רש"י ז"ל פירש דוקא לאחר לי ודברי רבינו ז"ל עיקר המגיד :

ואי אמרה היא נבעלתו והוא אומר לא נבעלתו אין הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה . וטעמא כחובתה . אבל לאחר מיתה בעלה הויא מורדת וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם : מבקשים והיא מורדת בו וכלה להפסיד כתובתה כוסין אותו לחלוץ :

נמרא יבמות דף ק"ה ע"ב

רש"י

עיניו למטה . כלפי ארץ
 רבי חייא ור' שמעון בר רבי הווי יתבו פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
 רבי חייא ורבי שמעון בר רבי הווי יתבו רבי חייא אונן פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
 רבי שמעון בר רבי הווי יתבו רבי חייא אונן פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
 רבי חייא ורבי שמעון בר רבי הווי יתבו רבי חייא אונן פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה

דאוינט

ישאל משום דשכינה החס
 קיימא דכתיב והיו עיני
 ולכי סס : אתא רבי
 למתיבתא : למידרש וכתי
 כל חד למתח דלכותיה: רבי
 ישמעאל בר רבי יוסי.
 בעל כשר היה : מפעם
 ואיל. הולך לאט : אבדן.
 תלמיד של רבי היה: שקליה
 רבי למטרפסיה. לגמלו
 על שטמט ולא יוחה: פוק
 בדקה. חס הביאה שמי

שנאמר והיו עיני ולכי שם כל הימים וחד אמר עיניו למעלה שנאמר
 נשא לבבנו אל כפים אדהכי אתה ר' ישמעאל בר ר' יוסי לגבייהו
 אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה כתפלה אמר להו כך אמר אבא
 המתפלל צריך שתון עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו ב' מקראות
 הללו אדהכי אתא רבי למתיבתא אינהו דהו קלילי יתבו בדוכתייהו ר'
 ישמעאל בר ר' יוסי אנב ויקריה הוה מפסע ואויל אמר ר' אבדן מ'
 הוא זה שמפסיע על ראשי עם קודש אמר ליה אני ישמעאל בר ר' יוסי
 שבאתי ללמוד תורה מרבי אמר לו וכי אתה הגון ללמוד תורה מר'
 אמר ליה וכי היה משה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה א"ל וכי משה
 אתה א"ל וכי רבך אלהים הוא אמר רב יוסף שקליה רבי למטרפסיה
 רקאמר ליה רבך ולא רבי אדהכי אתא יבמה לקמיה דרבי א"ל רבי אבדן
 פוק בדקה לכתר דנפק א"ל רבי ישמעאל כך אמר אבא איש רחוב כפרשה

אונ דער מענטש וואס גייט צווישען די מענטשן
 וואס ווען אויף דיא ערד נעהט אויס גלייך וויא
 ער וואלט געזאגטן אויף ווערע קעפן אפר גיט
 אבן האט אבן גיזאגט צו רבי ישמעאל מי הא
 וז שפסיע עי ראש' גס קודש ווער און דאס דער
 מענטש וואס גייט אויף די קעפ פון דאס הייליגע
 פאלק ופון דיא הייליגע מלמורים: אפר גיט האט
 רבי ישמעאל גיזאגט צו אבדן: אני ישמעאל ברבי יוסי
 שבאתי ללמוד תורה מרבי דאס בין אויף ישמעאל
 ברבי יוסי וואס אויף בין געקומען לערנען תורה
 פון רבי אפר גיט האט אבדן גיזאגט צו רבי
 ישמעאל וכי אמה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה
 ווערט ר' זאקאל לערנען תורה פון רבי אפר גיט
 האט רבי ישמעאל גיזאגט צו אבדן וכי היה משה
 הגון ללמוד תורה מפי הגבורה או דען משה רבינו
 ווערט גיזען ער נאל לערנען תורה פון גאט אפר
 גיט האט אבדן גיזאגט צו רבי ישמעאל וכי משה
 אמה גיזאגט צו אבדן וכי בך איהו היה או
 ישמעאל גיזאגט צו אבדן וכי בך איהו היה או
 דען דיין רבי וויא גאט, אפר רב יוסף שקליה רבי
 למטרפסיה האט רב יוסף גיזאגט רבי האט שוין
 אפגענוקטען זיין שפראך ופאר דאס האט ער
 האט גיהערט דיא אלע רייד אונג האט גאר גיט
 גיענטפערט: האמר גיט בך ויא רבי ווארום רבי
 ישמעאל האט גיזאגט צו אבדן וואיף רבי דיין
 רבי, אונג ער האט גיט גיזאגט מיין רבי, האט
 רבי ישמעאל פארשעקט צו רבי מיט דעם וואס
 ער האט גיט גיזאגט מיין רבי אהכי אתא יבמה
 לקמיה דרבי דערנוייל או געקומען אהכי פאר
 רבי אפר גיט רבי אבדן האט רבי גיזאגט צו אבדן
 פוק בדקה גיט פרעג איר וויא אלט זיא אויב
 זיא מעג שוין געמען חליצה דבתי דבס אבדן
 וויא אבדן אוי ארויס געזאגטן צו די אשה אפר
 גיט רבי ישמעאל האט רבי ישמעאל גיזאגט צו רבי
 בך אפר אבא אווי האט מיין פאטער גיזאגט איש
 כתיב כפרשה אין דער תורה שמיית איש, דער
 וואס גיט חליצה אדער ער אוי מיבס דארף ער
 זיין איש, אגרויסקר מענטש, אבדן גיט אהכי

דאוינקט דארף ער מיט דיא אויגן קוקען אראפ
 אוינטען צו די ערד פון ארץ ישראל שנאמר ווארום
 עם שמיית אין פסוק גאט האט גיזאגט ויהי עיני
 ויהי שם כל הימים מיינע אויגן און מיין הארץ
 וועלן דארט זיין אלע מעג שפענדונג, ווייל דיא
 שכינה אוי דארטן אין בית המקדש, דריבער
 דארטן דיא אויגן פון דעם וואס דאוינקט אויף
 זיין אין ארץ ישראל אונג אין בית המקדש וחד
 אפר אונג איינער דער אנדערער: האט גיזאגט
 ציני המקה ויינע אויגן זאלן זיין הויבן צום
 הימלעל שנאמר ווארום עם שמיית אין פסוק נשא
 קבניו אל פנים מיר וועלן אויפהייבן אוינער הארץ
 צו דיא הענט ואונג דיא הענט ווענען דאך אין
 דעהיהו ווען מען דאוינקט אדהכי אבא רבי ישמעאל
 בר רבי יוסי גבייהו דער ווייל אוי געקומען צו זיא
 רבי ישמעאל ברבי יוסי אפר דהו כפאי עסקיתו רבי
 ישמעאל האט גיזאגט צו רבי חזיא אונג רבי
 שמעון פון וואס שמועסט איר איצט אפרו יו
 בהפדה האבין וויא גיזאגט צו רבי ישמעאל מיר
 שמועסין פון הפדה אפר דהו האט רבי ישמעאל
 צו וויא גיזאגט בך אפר אבא אווי האט גיזאגט מיין
 פאטער המתפלל צריך שיפן זיניו פסה ויהי לפניה כתי
 שיתקיימו ב' מקראות הללו דער וואס דאוינקט דארף
 קוקען מיט זינע אויגן אונטען צו דיא ערד אונג
 די הארץ זינע דארף פראקטיון אונג בעטין הויבן
 צו גאט, עם נאל זיין אווי וויא עם שמיית אין
 ביידע פסוקים אדהכי אתא רבי למתיבתא דערנוייל
 אוי רבי געקומען צו דער ישיבה לערנען אינהו
 דהו קלי רבי חזיא אונג רבי שמעון ווייל ניא
 זענען גיזען גרינגע מענטשן יתבו בדוכתייהו
 האבין זיך בארד גיעזט אויף ווערע ארטער
 רבי ישמעאל ברבי יוסי אנב ויקריה תה מפסע ואיל אבדן
 רבי ישמעאל ברבי יוסי ווייל ער אוי גיזען
 אשווערער מענטש אוי ער געזאגט פאטער אבדן
 דער ווייל זענען שוין אלע געמלדיים גיזעסין
 אויף דער ערד וויא ווער פארהג אוי גיזען אונג
 רבי ישמעאל האט געזאגט דרבה גיין צווישען
 די מלמדים ביו ער זאל קוקען אויף זיין ארט,

שערות : לצ צריכת . למיכדק' : כבר הורה זקן . רבי יוסי : נצטרע אברין . עונשו של לשון הרע נעשים : מדבריו ברבי . רבי יוסי . כל ברבי לשון אלס גדול : קמנה חולצת . משיחא כפטעות ככת שית ככת שבע לתן כמסכת גיטין הפטעותות מקחן מקח וממכרן ומכר כמקלטין הלכך לטעין חלינה האיל ולא כתיב מיעוט כמשה משיחא כפי' הזה יודעת משיחא ליה הכמין : לעונת גרירים . שנה אחת קודם לזמן כ' שערות כדתן כפרק מלא דיוטן כתי י"א שנה ויום אחד לדריה כדקדק אס יודעת לסס מי נדרים והקדישה לדריה קיימת :

אבל אשה בין גדולה ובין קמנה א"ל תו לא צריכת כבר הורה זקן קא מפסע אברין ואתי א"ל ר' ישמעאל בר רבי יוסי מי שצריך לו עם קרוש יפסע על ראשי עם קרוש מי שאין צריך לו עם קרוש היאך יפסע על ראשי עם קרוש אמר ליה רבי לאברין קום בדוכתא תני באותה שעה נצטרע אברין ושבוע שני בניו ומיאנו שתי כלותיו אמר רב נחמן בר יצחק ב"ר רחמנא דכספיה לאברין בהאי עלמא אמר ר' אמי מדבריו של ברבי נלמוד קמנה חולצת בפעושות רבא עד שתגיע לעונת גררים והלכתא עד

מי שצריך לו עם קרוש יפסע על ראשי עם קרוש . וסא דלמך כפרק תמא דסנהדרין (דף ז') חזירה לרין שלא יפסע על ראשי עם קרוש הייב היכא שלא ילא לנורכ על קרוש חי נמי אפילו ילא לנורכ יש לו לקר דרטי כל מה שישול כדלמדין (קדושין דף זכ) חזרה לזקן שלא יטרתי מוינאל חזירות (דף יג) תנא בני חכמים ור"ח כותין שאלכו לרביין להס מפשיטין על ראשי העס כו' ילא לנורכ כנגס ויושב כמקומו פירע לנורכ טעס וכמוספתא גרסין כהדין ילא לנורכ העס : רבא אמר תשתעוב לעונת גררים . וזא חזמר דכפרק יולא קוס (דף מו זכס) קאמר רבא עטרה סנהינה לכלל שנותיא אינה לריבה כדוקה חוקה סכילה סנינין וסוקי כו' קאמר רבא למינאן חב' תלמי' כע' כדוקה אלתא קמנה לא תלמי' ואורי' דרבא אייבי גופיה אליבא דרבי יוסי חב' אלוהי נפיה כמר עד שמתיב כ' שערות וזא דמתיב חב' והלכתא עד שפויא

שחי שערות סימחא דמלחא הוא וכפי' המקל (רכ"ה זכס) דקאמר רבא נכי שלס מדות נקטן הייע לעונת גררים דלדו נדר הקדשו הקדס וכנגדן כקנסת חוללת מרס זו עושה אליבא דרבי יוסי וסוד דר' יוחיני שס מכת הסיח למי שמת (דף ק') דרכה גרס ולא רבא :

אבי אשה בן גרוה בן קמנה אברע ריא אשה וואס דארף געקען חליצה איז ארץ איינס אנרויסקע אדער ארלייגע אפר ליה האט רבי גיזאנט צו אברין תו לא צריכת דו דארקסט שוין גיט פרעגין ביא רי אשה וויא אקט זיא איז כבר הורה זקן דער אלטער רבי יוסי האט געפסקתא אז קען דארף גיט וויקען וויא אקט זיא איז קא מפסע אברין ואתי איז אברין געגאנגען צווישען ריא פלמירים ער זאל גיין צו יוין אקט אפר יו רבי ישמעאל בר רבי יוסי האט רבי ישמעאל גיזאנט צו אברין מי שצריך יו עם קודש יפסע על ראשי עם קודש דער קעגנש וואס די הייליגע פאלק דארפן אים וואס די פלמירים דארפן אים קעגן ער פרעמין אויף די קעפ פון דאס הייליגע פאלק ודאס הייקט ער קעגן גיין צווישען ריא פלמירים אפילו עם זעהט אויס אז ער גייט אויף זייערע קעפס מי שאין צריך יו עם קודש אברע דער קעגנש וואס דאס הייליגע פאלק דארפן אים גיט וואס ריא פלמירים דארפן אים גיט הייך יפסע על ראשי עם קודש וויא איז קעגן ער פרעמין אויף ריא קעפ פון דאס הייליגע פאלק וויא אזוי קעגן ער גיין צווישען די פלמירים עם זעהט דאך אויס וויא ער פרעט אויף זייערע קעפס אפר ליה רבי לאברין קום בדוכתא

האט רבי גיזאנט צו אברין שטייא אויף דיין ארמט און גייא גיט ווישער תאנא מיר האבין גילעדונגט באותה שעה נצטרע אברין איז ריא צייט וואס אברין האט פארשעקט צו רבי ישמעאל איז אברין קרעציג גינארין ופסעי שני בניי און זיינע צווייא קינדער זענען דערפרוהקען גינארין וימאני שתי כלותיו און זיינע צווייא שניר האבין גיזאנט זיא ווילען גיט זייערע מאגען אפר רב נחמן בר יצחק ב"ר רחמנא דכספיה אברין בהאי עלמי רב נחמן בר יצחק האט גיזאנט גיזויבט איז גאט וואס ער זאל גיט דארפן פארשעקט צו אברין אויף עולם הבא אפר רבי אמי מדבריו של ברבי נלמוד רבי אמי האט גיזאנט פון ריא רייד פון רבי יוסי חליצה ערן קר קמנה חולצת בפעושות אפילו די אשה איז נאך גאר אקינד זיא איז אקט גאר זעקס יאהר קעגן זיא שוין געקען חליצה רבא אפר עד שתגיע לעונת גררים רבא זאמט רי אשה נוס דארף געקען חליצה מוז אקט זיין זעלף יאהר מיט אטאנא . אז איר גדר זאל קעגען זיין אנושער גדר והלכתא עד שפויא שתי שערות און דער דין איז זיא טאר גיט געקען חליצה ביז זיא וועקט אקט צוועלף יאהר מיט אטאנא :

זוהר שמות דף י"א ע"א תית לזילות יוד הא ואו הא

וילך חס תנית לוי דא גבריאל כמדל"ח (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון וגו' . מכות לוי דא כתי' דלחית מסטרא דשמאלא . ויקח את כת לוי דא נשמתא . דתינתן כשעתא דלחילידי גושא דלדיק בהאי עלמא קרי לגבריאל וניול הויא נשמתא (דלדיק) די בגנתא ונחתא לה להאי גושא דלדיקה דלחיליד בהאי עלמא חזיה לחסדק עלה ונסיר לה . וזי חימא הווא מלאכא דלחמנא על רומיחיה דלדיקה לינה שמה וזת אמרת דלמירס גבריאל . הכי הווא דלוי בגין לחתי מסטרא דשמאל וכל מאן לחתי מסטרא דשמאל הכי חקירי . וילך חס דא פמרוס ויקח את כת לוי דא זוכנד . וכת וכל נחתא וחמרת ליה לאדוונג כה . דהא קריב זמנא דשורקא דישראל על ידא דכדא דלחיליד מתייה . וקב"ה סיבי ביה לחטין שכונתא שרי על ערומייהו ורעותא דלכהן כדבוקתא חזת הווא כה כשכונתא וס"ד לא חתעדו שכונתא מהכא כדא דלולידו לקיימא דכתיב (ויקרא יז) והתקדשתם וייתם קדושים . כ"ל דמקדש גרמיה מלרע קב"ה מקדש ליה לעילא כמה דרעותא דלכהו כדבוקתא דשכונתא הכי חתדבוקא

שבתות יום ג זוהר

שכינתא כהוא עולדא ממש דעבדו . א"ר יוחנן וכוון ארעו דרעותא לכהון כדקתא דקב"ה תדיר וכוון
דארעו מתדבקין כיה תדיר הכי נמי איכו אתדבק כהו ולא שביק לון לעלמין . ווי לרשיעיא דרעותא לכהון ודכתיב
דלכהון מתרחקא מניה ולא די לכו דמתרחקו מניה אלא למתדבקו כסטרט אחרא . ת"ח עמרם דלחדק כיה כקב"ה
נסיק מניה משה דקב"ה לא אעדי מניה לעלמין ושכינתא אתדבקת כהדיה תדיר וכוון חולקיא :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר חרדים דף ג"ה ע"ב

חרמב"ם הלי תשובה פ"ג

(א) חמשה הן מישראל הנקראין יוצאי . האומר שאין
שום אלוה ואין לעולם מנהיג . והא' שיש שם
מנהיג אבל הם שנים א' יותר והא' שיש שם רבון
אחד אבל שהוא כובד ובעל תמונה וכן האומר שאינו
לכבוד הראשון וצור לכל וכן העובר כובד וולתו כור להיות
מלוי כינו רבין רבון העולמים כל אחר מחמש' אלו
הוא יוצא : (ב) שלשה הן מישראל הנקראים אפיקורסין .

כשאני בין הפס בין שאין רואה סתר לכני אלא הוא לכל ועד
אין מסתגי חמיר כי ארטיבי לי . רק הוא לבדו ואין מי
שיוכל להליל אותו מלתי נגדו ואני והוא לבד עומדים והיינו
דכתיב כי הפס אשר עמדתו לפני וכתיב התהלך לפני . כי מהיין
לעית שמי נשים הא' אהבתו והאחת שונאתו סיבת שיהי לנו
ועניו לאותה ששונאתו ושכח עמנו אוחה ששונאתה . הנה התורה
היא הכאה אשר נתן לך ה' אלהיך להזהר ולתוכרך כההלך
תנחה אותך בימים הלילך מכל דבר ולמסרך ולהדריכך כדרך
הטוב בלילת שכרך משומר עיך מן המזיקין הגוף והנפש

והקילות טיה השיחך תלמד פליך סניגוריא לתמיח סתמים

בשאינו בין השם ווען איה בין צווישען דעם פאלק
וצווישען פיר קעניגשאין בין שאין רואה סתר
דכבי אף הוא דברו ויירר ליינער ועקת גימ וואם
עם איז געהאלטן אין מיין הארצין גאר גאט
אללין דער און פשוט פמיר בי תמידי זי ידק היא דברו
אונ עם איז גימ דא ווער עם זאל אויף מיר
אכטונג געבין שפענדיג קען זאל מיר גוטס
מאקן . גאר גאט אללין וואו מי שיינדי תמידי אומי
מירתי ויהוה אונ אויפער גאט איז גימ דא ווער
עם זאל מיר קענען רעכטן פון מיינע צרות זכו
יא נסיקו ביני לבינו הנקראים דריבער וועלין דיא
בשפענעישען גימ מפסיק ויין צווישען מיר אונ
גאט בי כולם כהון גביר ווארום אלע וענען ביי מיר
וויא גאר גוטש וואו יהוה דברו עמרם עם שטייען
גישט מער גאר איה אונ ער אללין והיינו דכתיב
דאם איז וואם שטייט אין פסוק (מ"ב ה) דער
גביר אלשישע האם גינאמט הי ה' אש צמרה לפני
אזוי וויא גאט לעבט וואם איה בין געשטאנען
פאר אים גלייך ווי עם וואלט קיין מענטש גיווען
גאר גאט אללין ויכתיב התנהג לפני אונ עם שטייט
אין פסוק ובראשית יו) גאט האם מיר אנאמט צו
אברהם גיאי פאר מיר . גאר פאר מיר אללין
זאלקען גיין גימ פאר גליינעם פי התנהג יאיש שתי
גישם ווען אמן זאל האבין צוויי ווייבער האחת
איהבתו והאחת שונאתו איינע זאל אים ליב האבין

(א) חמשה הן מישראל הנקראין יוצאי פליך
יודין ווערין דערופין וואם זיין גינען
ארויס פון יודישקייט האמר שאין שום אלוה ואין לעולם
מנהיג דער וואם זאגט עם איז קיין גאט דא אויף
דער וועלט . אונ דיא וועלט האט גימ ווער עם
זאל איר רעגירען . גאר זיא דעגריט זיה אללין
והאומר שיש שם מנהיג אונ דער וואם זאגט די וועלט
האט יא ארעגירער אבג הם שנים או יותר אפער
ווי זענען צוויי רעגירער אדער מער וויא צוויי
והאומר שיש שם רבון אחד אונ דער וואם זאגט עם
איז דא איין הערר אויף דער וועלט אבג שהוא
פוכב ובעל תמונה דער הערר איז שפענען
אדער זיין אדער געשטאמלט וכו האומר שאינו לבדו
הראשון וצור לכל אונ דער וואם זאגט אז דער גאט
איז גימ אללין דער ערשטער אונ איז גימ דער
בשעפער פון אלץ וכו העובר כובד וולתו אדער ער
דיגט צו אשטערין אויסער גאט כדי להיות מלוי
בינו וכו רבון העולמים דער שפענען זאל ויין אפאר .
מיטלער צווישען אים אונ גאט . וואם דער
שפענען זאל בעטן ביי גאט פון זיינעמוענין כי
אחד מהמשה אלו הוא יוצא דער פון די פינף ערליי
קענטשין ווערין דערופין ער איז ארויס געגאנגען
פון יודישקייט : (ב) שלשה הן מישראל הנקראים
אפיקורסים ערליי יודין זענען דא וויא ווערין

אונ די אנדערע זאל אים פייגט האבין התקפו שתיי זכו ועניו לאותה ששונאתו קען דען זיין אז די אויגין
אונ די הארץ פון דעם מאן זאל זיין צו די ווייב וואם האט אים פייגט וישפח ויעוב אותה שאהבתו
אונ ער זאל פארקעסין אונ זאל פארקלואין דיא ווייב וואם האט אים ליב היה חתונה היא האשה אשר
נתן לה ה' אלהיה להתאחד וישבתה די תורה דאם איז דאם ווייב וואם גאט האט דיר גליעבין צו דיין
פערגעניגען וועגין איר זאל דיר גוט זיין בהתהלך תנהג איתך ווען די וועקט גיין וועט זיא דיה פירען
בימים ביי מאג תצינך פני צרה וועט די תורה דיה רעכטן פון אלע צרות ויפנסה להידיק בדרך משוג
זיא זאל דיה שפוייה אונ זאל דיה מאבין מערעמין אין גוטשע וועב גיזית ביה נאכט זשכבד תשומר עיך
פון המזיז הנה ותנפש ווען די וועקט דיה לייגין וועט דיא תורה דיה היטען פון מזיקים דיין גוף
אונ דיין נשמה ותפזיה ויהי תשיחה ווען די וועקט דיה אויפואבין וועט דיא תורה מיט דיר ביידין
תזכר עיך סניגוריא ותחית הפתים ווען די מהים וועלין לעבעדיג ווערין וועט די תורה לערנען אויף דיר

וכן ככל נקר שהיה חמר כווסר סככל ילנל דנין אוחו אמ יקון
 משנתו או ימן שינת עולס וזסו סהתמילס תורס כרלסית כלומר
 סהתורס סנקרלס רלסית תועלת ללדס ככ' עולמות וסלסס
 סלסית ססוללסו הו סל נסר וס ועליו אמר סככס אויבי איס
 ללסו כיוס כמסורס נכמ' וזסו סמלך יסכרך ללסוב לוחס לך סמיו
 סלסס סהיס כרלסוקס ללס' כלסויס סמיס סלמדו ללסו תורס לוס
 לנו מיד הו סל כלס לסתיוי' עמו וסלמדו וסו סמיון נלדו ללסס
 סכרית ססולסו כולס נקלסל כרית וולס סהורס ללסר ס'ס מיס :

צדוק וביחוס האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר במלה תורה זו אף על פי שהיא היתה
 מעם ה' כל אחר משלשה אלו כופר בתורה :

האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מרע שמגיע
 מהבורא ללב בני האדם . והמכתיש נבואתו של משה
 רבינו . והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם
 כל אחר משלשה אלו הן אפיקורסין : (ג) שלשה הן
 מישראל הכופרים בתורה האומר שאין התורה מעם
 ה' אפילו אחד אפילו חיבה אחת אם אמר משה
 אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה וכן הכופר
 בפירושה והוא תורה שבעל פה והמכתיש מנייה כגון
 צדוק וביחוס האומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר במלה תורה זו אף על פי שהיא היתה
 מעם ה' כל אחר משלשה אלו כופר בתורה :

אֲבֹתָיו דָּו וְאַלְקָם אוֹיֵב לְעִבְדֵי דָּו וְעֵרְוִין וְכָנִי
 קָרָא אֹנֵי אֲלֵעַ אֵין דְּעַר פְּרִיהַ אֵייִדְעַר דָּו וְעֵקְמַס
 אוֹיִפְשָׁמִיין וְעֵמַס דִּיא תוֹרָה לְעֵרְנֵעַן אוֹיִף דִּיר
 אֲבֹתָיו דָּו וְאַלְקָם אוֹיִפְשָׁמִיין שְׁהִיר אִפְרוּ כְּוֹהַר
 וְנֵארוֹם דִּיר רְבָנָן הֵאָבִין גִּינוֹאָמַס אֵין וְוֵהַר שְׁבָכְלִי לִיִּהַ
 דְּנֵין אוֹתוֹ אִם נָקִיץ מְשָׁנְהוּ אוּ יִשָּׁן שְׁנַת עֵקְמַס אֲלֵעַ אֵין
 מְשָׁמַס מְעַן דְּעַם מְעַנְשָׁ אוֹיִבַּ עַר זֵאל אוֹיִפְנוֹאָמַס
 פּוֹן זֵיין שְׁלָאָף אֲדְעַר עַר זֵאל שׁוֹיִן שְׁלָאָפִין אוֹיִף
 אֵייִבִּיג וְוֵהַר שְׁהַתְּלִיָּה תוֹרָה כְּרֵאשִׁית כָּאִם אֵין וְנֵאָם
 דִּי תוֹרָה הֵייִבַּס זֵיָה אֵן מִיַּס דְּעַם וְנֵאָרְמַס כְּרֵאשִׁית
 כְּלוֹס שְׁהַתְּלִיָּה שְׁקָבַת רֵאשִׁית תוֹעַלַת לְלֵדַס כְּב' עֵקְמֹת
 אוֹיִו מֵייִנְמַס מְעַן דִּי תוֹרָה וְנֵאָם זֵיא וְעֵרְמַס גְּעֵרְפוֹין
 רֵאשִׁית . זֵיא וְעֵמַס זֵיין אֵהֵילְף צוּ דְּעַם מְעַנְשָׁ
 אֵין בֵּייִדְעַ וְעֵלְמִיין . דְּרֵייִבְעַר שְׁמֵייִמ כְּרֵאשִׁית .
 מִיַּס אָב' . וְיֵוִיל אָב' אֵין צְוִיִּי וְהֵאָשַׁה שְׁנַת שְׁלֹאָמֵתוּ
 דָּאִס צְוִיִּימַע וְיֵוִיב וְנֵאָם הֵאָמַס אִיַּס פֵּייִנְמַס הֵיא זֵיין
 בְּשַׁר רֵבַר דָּאִס אֵין דְּעַר מְעַנְשָׁ אֲלֵיין . זֵיין אֲלֵיין
 קְלֵייִש אִיַּס כְּלוֹמַס הֵאָמַס פֵּייִנְמַס וְעֵלִיהַ אִפְרוּ הִנְבֵּיא
 אוֹיִבֵּי אֵישׁ אִנְשֵׁי בֵיתוֹ אוֹיִף דְּעַם הֵאָמַס דְּעַר נְבֵיא
 גִּינוֹאָמַס דִּי פֵּייִנְמַס פּוֹן דְּעַם מְעַנְשָׁ . זֵעֵנְעַן זֵייִנְעַ
 שְׁמוֹב מְעַנְשָׁיִן כְּמִפְרֵשׁ כְּנִמְרַס וְוֵי עַם שְׁמֵייִמ אֵין
 דִּי נְקָרָא וְצוֹה סמְלָךְ יתְכַרְךָ לֵאָהוֹב אוֹתָהּ אֹנֵי נֵאָמַס הֵאָמַס
 גִּינוֹאָמִיין מְעַן זֵאל דְּעַם גּוֹף אוֹיִף לִיִּב הֵאָבִין אָד
 יִקְרִי אֵהָבָה תְּהִיָּה כְּרֵאשִׁית אִשְׁתְּ נְעוּרֵיִס נֵאר דְּעַר עֵיקַר
 לְיִבְשָׁאָמַס זֵאל זֵיין צוּ עֵרְשָׁמַס צוּ דִּי וְיֵוִיב פּוֹן זֵיין
 יִנְגַּעְךָ . צוּ דִּי תוֹרָה שְׁמֵייִס סְלִמדוּ אָבִיו תוֹרָה צוּהַ לְנוּ
 וְנֵארוֹם פּוֹן דְּעַם קָאָן וְנֵאָם דְּעַר פִּאָטְרַס הֵאָמַס
 מִיַּס אִיַּס גִּילְעֵרְנִמַס תוֹרָה צוּהַ לְנוּ מִיַּס אֵיָה אָהַ
 הֵתְתִיָּה עִמּוּ וְלִסְמְרוּ קוֹמַס כְּבֵאלְךָ דִּי תוֹרָה צוּ דְּעַם
 קִיְבַד זֵיא זֵאל זֵיין מִיַּס אִיַּס אֹנֵי זֵאל אִיַּס הֵיִטְעַן
 וְהֵיא מִיִּתּוֹן לְפָנֵס הִבְרִית דוֹרְף דְּעַם וְנֵאָם עַר לְעֵרוֹמַס
 תוֹרָה וְעֵמַס מְעַן אִיַּס מוֹחַל זֵיין דִּי עֵבְרֵוֹת וְנֵאָם
 עַר הֵאָמַס גִּינוֹאָמִיין מִיַּס דְּעַם כְּרִית מִיִּהַ שְׁהַתְּלִיָּה
 בְּלֵיָה נְקָבַת כְּרִית וְנֵאָרוֹם דִּיא נֵאָנְעַע גְּעֵרְפוֹין כְּרִית זֵיאַה הֵתְתִיָּה אֲשַׁר סַם תֵּייִס דִּיא תוֹרָה
 אֵין אִסַּס צוֹם לְעֵבִין :

גְּעֵרוֹפִין אִפִּיקוֹרְסִים הֵאָיִמר שְׁאֵין שָׁם נְבִואָה כְּלִי דְּעַר
 וְנֵאָם וְנֵאָמַס עַם אֵין נֵאר נִיַּס דֵּא קִיִּין נְבִיאוֹת וְאֵין
 שָׁם פְּרֵי שְׁמֵייִעַ כְּהִבְרַא לְבַב בְּנֵי הָאָדָם אֹנֵי עַם אֵין נֵאר
 נִיַּס צוּ קִיִּין וְיֵוִיסְעַנְשָׁאָמַס וְנֵאָם זֵאל קוֹקְעַן פּוֹן
 גֵּאָמַס דִּי דֵּא הֵאָרְץ פּוֹן אֲמַנְשָׁ שְׁאֵין הֵתוֹרָה נְבִיאַתוֹ
 שֵׁי מִשָּׁה רְבִינַי אֹנֵי דְּעַר וְנֵאָם לְייִקוֹנְמַס אֹנֵי וְנֵאָמַס
 אֵין מִשָּׁה רְבִינַי אֵין קִיִּין נְבִיא גִינוֹעַן וְהֵאָיִמר שְׁאֵין
 הִבְרַא יוֹדֵעַ מְשָׁעַה בְּנֵי אָדָם אֹנֵי דְּעַר וְנֵאָם וְנֵאָמַס זֵיא
 גֵּאָמַס וְיֵוִיס נִיַּס וְנֵאָם מְעַנְשָׁיִן מוֹהֲעֵן כִּי אֵחד
 כְּשֵׁנִישָׁה אֵלֵיהַ הֵן אִפִּיקוֹרְסִים יְעֵרְעַר אֵייִנְצִיָּנְעַר פּוֹן דֵּיא
 דְּרֵייִ עֵרְלֵי מְעַנְשָׁיִן אֵין אֵיִין אִפִּיקוֹרוֹם : (ג) שְׁלֵשָׁה
 הֵן מִישְׁרָאֵל הַכּוֹפְרִים בְּהוֹרָה כְּרֵייִ עֵרְלֵי יוֹדִין זֵעֵנְעַן
 דֵּא וְנֵאָם לְייִקְעֵנְעַן אֵין דִּי תוֹרָה הֵאָיִבֵי שְׁאֵין הֵתוֹרָה
 פִּסַּס ה' דְּעַר וְנֵאָם וְנֵאָמַס אֵין דִּי תוֹרָה אֵין נִיַּס פּוֹן
 גֵּאָמַס אִפִּילוּ פְּסוּק אֲחַד אִפִּילוּ חִיבָה אֲחַת אִם אִפְרַס מְשָׁה
 אָכְרוּ מִפִּי עֲצֵמוּ אִפִּילוּ זֵה כּוֹפֵר בְּתוֹרָה וְכֵן הַכּוֹפֵר
 אֲדְעַר אוֹיִף אֵיִין וְנֵאָרְמַס עַר מִשָּׁה הֵאָמַס דֵּיאִם אֲלֵיִין
 גִּינוֹאָמַס אֹנֵי נִיַּס גֵּאָהַ הֵאָמַס דָּאִם גִּינוֹאָמַס הֵרִי זֵה
 כּוֹפֵר בְּתוֹרָה הֵייִקְמַס דָּאִם עַר לְייִקוֹנְמַס אֵין דִּי תוֹרָה
 וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִירוֹשָׁהּ וְהוּא תוֹרָה שְׁבַעַל פֵּה אֹנֵי עַר
 לְייִקוֹנְמַס אֵין דְּעַם פִּשְׁמַס פּוֹן דִּי תוֹרָה . עַר לְייִקוֹנְמַס
 אֵין דִּי נְקָרָא וְכְּפִירוֹשׁ מְנִיָּה אֹנֵי עַר וְנֵאָמַס וְנֵאָם דִּי
 הַקְּמִים פּוֹן דֵּיא נְקָרָא זֵאָנִין אֵין לֵייִנְעַן כְּנֵין צְדוֹק
 וְכֵהִיִּים אֹוֵי וְיֵיא צְדוֹק אֹנֵי כְּתוּם אֵהָבִין גִּינוֹאָמַס
 וְהֵאָיִמר שְׁהִבְרַא חֲלִיף מְצוּהַ זוּ בְּמִצְוַה אֲחֵרַת אֹנֵי דְּעַר
 וְנֵאָם וְנֵאָמַס זֵיא נֵאָמַס הֵאָמַס אֹבְסִימֵאָהֲשָׁמַס דִּי מְצוּהַ
 אוֹיִף אֵיִין אֲנְדְּעַר מְצוּהַ וְכֵבַר כְּבֵלֵהַ תוֹרָה זוּ אֹנֵי דִּי
 תוֹרָה אֵין שׁוֹיִן לֵאָנְגַּב כְּמִפְרֵשׁ גִּינוֹאָרִין אֵף מִלִּי פִי שְׁהֵיא
 הֵיָהָה מִעַם ה' אִפִּילוּ זֵיא אֵין גִּינוֹעַן פּוֹן גֵּאָמַס כִּי אֵחד
 מְשָׁלִשָׁה אֵין כּוֹפֵר בְּתוֹרָה יְעֵרְעַר אֵייִנְצִיָּנְעַר פּוֹן דֵּיא
 דְּרֵייִ עֵרְלֵי מְעַנְשָׁיִן וְעֵרְוִין גְּעֵרוֹפִין עַר לְייִקוֹנְמַס
 אֵין דֵּיא תוֹרָה :

אֵין אִסַּס צוֹם לְעֵבִין :

לחשין סתת' דיא יהוה נש' י יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא : שמח יהוה חיה יהודה 'י דפלי ר' אל שמ
ב'ן שבשית בניקד חולס :

מ' ויאמר ב'לדכן את העבריות
וראתן על האבנים אס'כן הוא
ותמתן אתו ואס'בת הוא ותיה :

ת'יא ויאמר ב'לדכן : שם אל כו כוא : שם :
רשבים

בעל הטורים

(טו) על האבנים . כ' כמסורה ורואין על האבנים וארז בית
היולר והנה הוא עושה מלאכה על האבנים כדליתא כפי'ן
דקוט' ס' גלול מסר לנס כשעש שאהאס כרועת לילד יכוחתא
חיה אלף שנים פעמים . טעמו למטה ולשון זכר

(טו) על האבנים . על המשבר . כראמרי' בואו בניס
עו משבר . גם ככלי ויער כתב כורמיה עושה מלאכה
על האבנים ! וחיה . טעמו למעלה . כמו מן ישב
ישבה . מן ארפבשר ח' יאמר לגובה חיה . אבל ואלו

רש"י

(טו) בילדכן . כמו כהולדכן : על האבנים . מושב
האשה היוללת וכמוקס אחר קוראו משבר וכמוהו (ירמיה
ית) עושה מלאכה על האבנים . מושב כלל ואומות יולר
הזכרים אחרו לו אלטגניבו ב שטתוד להוליד בן המושע

שפתי חכמים
ב ואלת' ללמא כדו שלל יפרו ויכחו וי'ל דל'כ הילל להמית
הנקבות שוף אל ומות סוכים וישאלו הנקבות אל ישאל וכל
אחד יכול לטבור כמה נקבות . (נח"י) ולי' דל'סד' משום פריה
חרס : אם בן הוא וגו' . לא היה מקפיד אלה על

פירוש לתורת אלהים
אויב דאם קינד איז אנקר וקסמן זאלט איר אים
מייטין ואם אונ אויב עם איז אנקבה ותיה זאלט
איר זיא לאוין לעבין ווארדם ווייל וינען ככשפים
האבין גינעקן עם נועם גיבארין ווערין בייזו ריא

פירוש לתורת אלהים
(טו) ויאמר אונ ער האט ג'ואנט צו וי'א ג'לדכן אז
איר נועם כואבין גיבארין את העבריות ריא וירישע
ווייבער ריאיתן אונ איר זאלט זעקן על האבנים אויף
דעם ארט וויא ריא אשה האט דאס קינד אם בן

ספר הישר

מקריים האבין מורא געהאט פאר ר' יודין . אונ ריא יודין
זענען געקומען צוים אין גושן מיט גרויס שמחה . אונ די
מקריים זענען געקומען צוריק אהיים אויף זייערע ארבער
נאכדעם האבין זיך סארזאמולט אלע אלטע קענטשין פון
מקריים אונ אלע עצה געבערס פון מקריים אונ זענען
געקומען צום מ'ך אונ האבין ג'ואנט צו אים ר' יודין זענען
פיל' אונ שטארקער פון אונ ר' זאל'ין האסט גינעקן זייער
שטארקייט הונדערט פוסציג קענטשין האבין זיך
גישיקעלט האלטיין מ'ךקה מיט אזוי פיל זעלנער ווי זאמד
אונ האבין פון וי'א געהרג'ט פיל שוועקדער און פאר
מריבען פון מקריים אונ פון וי'א איז איינער גיט געפארין .
אונ מיט דער צייט וועלן זיי ווערין אגרויסע פאלק וועלן
זי'א אונז פארטייליגען אונ וועלן אונז אריינשרייבן פון
לאנד . אונ אויף עם נועם קרעסין נאך אמאדיל אס'ל'קמת
וועלן זי'א ווערין ג'וידען מיט אויבערע פינגר אונ וועלן
אנוועק גיין פון אונזערע לאנד . אונ עם איז אשארין
ארויסלאזן זעלבע גבורים פון לאנד . אונ דער מ'ך
זי'אנט צו ריא אלטע לייט דאס איז מיין עצה . ריא צוויי
שפעט פיות אונ רעקסט זענען גיט שפעטע שפעט גענין
אס'ל'קה . אונ מען בארף וי'א מאכין פארשעטטונגען .
זאלט איר שיקן מיט חקקה איר זאלט אויסרויפן איז גאנצין
לאנד מקריים אונ איז גושן דער מ'ך וויל מאכין ריא צוויי
שפעט פיות אונ רעקסט פארשעטטונגען ווער עם וויל
גיין צו ריא ארבעט וועט מען אים אלע טאג צוהאלטן פאר
זיין ארבעט' אונ איר זאלט זיין ריא ערשטע וואס זאל'ין
ארבעטין ארבעטין . אונ אויב איר זי'א וועלן אויך קומען
פאר זייער ארבעט אונ ווען אלע יודין וועלן שוין ארבעטין
זאלט איר זי'א גיבאלכטוויי אנוועק זיענען פון דעם ארבעט
אונ איר זאלט ווערין אלטעס אויף וי'א אכטונג גענין אויף

אנגעהויבן צום מיט חדר אונ ויינעט זעלנער אין און צייט .
אנגעהויבן איז געקומען פרעה מיט דרייא מנה'ל הונדערט
שווערע מקריים . יודין זענען אין ריא מנה'ה גיט גינען .
צפו אונ בר'ו האבין ניה געשפאקט אויף ריא מקריים אונ
דעם ערשטין טאג איז גיפארין פון ריא מקריים הונדערט
אכטיציג קענטשין אונ פון צפו מיט חדר זענען גיפארין
דרייצן קענטשין . ריא מקריים זענען אנטלאפן פון ריא
מ'ךקה אונ צפו מיט חדר האבין וי'א געזאגט אונ האבין
זי'א גיטלאזן אונ געהרג'ט אונ ר'ו מקריים זענען גיטלאזן
צו דעם ארט וואס דארטין זענען גיטשפאקט ריא הונדערט
פוסציג יודין . ריא מקריים האבין געשריגען צו ריא יודין
געשווינט העלפט אונז . ריא יודין זענען אריין גיטלאזן
אין ריא מנה'ה אונ האבין געשריגען צו חקבה ער זאל זיי
העלפן . אונ חקבה האט זיי גיהאלפן . אונ די הונדערט
פוסציג יודין האבין געהרג'ט פון ריא מ'כים פיר שווערע
קענטשין . אונ חקבה האט אויף וי'א גיטוואקסן אמורא .
אונ זענען דערשארקן גיטוואקסן פאר ריא יודין . אונ אלע
זעלנער זענען אנטלאפן פאר ריא יודין אונ ריא יודין
האבין געזאגט ביז צום ברענען פון ריא לאנד בוש .
אונ האבין פון וי'א געהרג'ט אין וועג נאך צווייא שווערע
קענטשין אונ פון ר'ו יודין איז איינער גיט געהרג'ט גיטווארין .
אונ ריא מקריים האבין מורא געהאט פאר ריא מ'ךקה .
אונ זענען אנטלאפן אונ האבין זיך געהאלפן . אונ וי'א
האבין גיטלאזן ריא ביטור יודין אל'ין אין ריא מ'ךקה . אונ
ריא יודין האבין פיל געהרג'ט פון ריא שפעטע זעלנער
ביז וי'א האבין פארשריגען ריא יודין צום לאנד בוש .
אונ ריא יודין זענען געגאנגען צוריק האבין וי'א
געזאקט וואס ריא מקריים האבין וי'א גיטאון . זיי זענען
אנטלאפן פון ריא מ'ךקה אונ האבין וי'א אל'ין גיטלאזן .
האבין ריא יודין געקריגט מיט ריא מקריים אונ ריא

וַיִּדְחִיָּא חֵיתָא מִן קַדְמֵי
 וַיֵּלֶךְ עִבְדוֹ קְמָא דְמִלְכֵי
 עֲמִין מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 וְקִיָּמָא ית בְּנֵיָא :
 וַיִּקְרָא מִלְכָּא דְמִצְרַיִם
 חֵיתָא וַאֲמַר לְהֵן מַה
 דִּין עֲבַדְתָּן ית פְּתִנְמָא
 דְדִין וְקִיָּמְתוּן ית בְּנֵיָא :
 וְלָדוּת אַהֲרֹן
 וְיִרְמֵן . ס . פ .

י וַתִּירָאן הַמִּלְלֹת אֶת־הָאֱלֹהִים
 וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ
 מִצְרַיִם וַתַּחֲיִין אֶת־הַיִּלְדִּים : שְׁנֵי
 י וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַמִּלְלֹת
 וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדִּבֶּר
 הַזֶּה וַתַּחֲיִין אֶת־הַיִּלְדִּים :

בעל המורים

מלכות כנענים דא מה הוילך יורך מכלן וירך מכלן וסדן
 כחמלע אף אשה ירך מכלן וירך מכלן והולד כחמלע דא מה
 עטין לויאל לפי שנאמר כי הנה קחומר ביד הויאל : (יו) המילת .
 בני ויכבד כו' : כאשר דבר אלויס : בני' שתבתי : (יח) עשיתן .
 כי כחמ' . דין וחיך עשיתן חונכה ביוחקל . כדלויאל כפ"ק דסוטה שפרעה תבע למילות שיהו בשמות לו ומינו בני עריות דכתיב
 כי כל העושות הלא : ותחיון . כי כהאי פרשה כדלויאל כפ"ק דסוטה לא דיון שלא רמיזום אלא שיהו מספקות להם מים ומזון :

רשי"י

ארוס : וחייה . ג ותחיון . ג (יו) ותחיון את הילדים .
 מספקות להם מים ד ומזון (סוטה ט) תרבות הראשון
 וקיימא הכשי וקיימתו לפי שלשון עבר לנקבות רבות
 חיבה זו וכו'אל כה משמשת לשון פעלו ולי' ה פעלתה
 בגון (שמות 3) ותאמרנה איש מזרי לי עבר כמו ואמרנו
 לזכרים ותדברנה בכיכם (שם ג) לי' דברתם כמו ותדברו
 ו לזכרים וכן (יוחקאל יג) ותחללה אותו אל עמי לי'

רשבים
 מגורת עשה עלה ראה : (יו) ותיראן . לשון ריאה .
 אבול ותראנה בלא יור' לשון ראייה שהרי יאמר
 ותראה ותחיון . אין חילוק בין פעלו . לפעלתם :
 שפרעה תבע למילות שיהו בשמות לו ומינו בני עריות דכתיב
 כי כל העושות הלא : ותחיון . כי כהאי פרשה כדלויאל כפ"ק דסוטה לא דיון שלא רמיזום אלא שיהו מספקות להם מים ומזון :

שפתי חכמים

ורבים למוד הוא א"כ למה חידש גורח המילדות דעממא מאלי
 הקפיד על פור' משום טענת ונלחם בנו והא כבר נכתבה כגורת
 שרי מסיס אלא שרלו וכו' ע"ש כדלויאל : ג סי' וזיה הוא לי'
 זכר דמלוינו כהרבה מקומות והאלי וזיה לשון נקה הוא כמו
 ותחיה ויש חילוק כי זה הטעם למעלה וזיה וזיה לשון נקה הוא כמו
 כשהטעם למטה כיו"ד אז הוא לי' זכר דמלוינו כמילת אסתר
 דכתיב את שרכיט הוכח וזיה וגם בקבלת אס מיה אף שנים .
 א"י כוננו דוחיה כיו"ד הופך את התיבה להבא : ד ומתחיון
 ולא עשו כאשר דבר אלויס לי' את המיתוס א"כ לי' ותו ותחיון
 אלא מספקות וכו' : ד לי' חיון הפרס בין הנספרות ובין
 א"י כוננו דוחיה כיו"ד הופך את התיבה להבא : ד ומתחיון
 ולא עשו כאשר דבר אלויס לי' את המיתוס א"כ לי' ותו ותחיון
 אלא מספקות וכו' : ד לי' חיון הפרס בין הנספרות ובין

הנמאלות כלשון עבר . ונראה דה"פ דרשי' מקשה על עצמו לפי
 התרגום למה שינה כלשונו דהראשון פי' וקיימא אשכנז פי'
 וקיימתו כשלא כלל זה הייתי אומר דוקיימתו פי' מספקות
 להם מזון מ"ה שינה אכל לפי מה שפירשתי דוחיון הא' פי'
 מספקות להם א"כ למה תירגם על ותחיון דראשון וקיימא לי'כס
 לפי שלשון עברי וכו' : ו כמו שמלוי ותאמרנה ובמקום אחר
 מלוי ותדברנה שתיבה זו כמו ותאמרנה כי הוא על משקל אחר

באור כוונת רש"י

ועשה . דפרעה אמר לכן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיון את
 הילדים . הלא למה חיון לירך עשהי אלא כיון שלא הניחום ממילא

(יו) ותחיון את הילדים . פי' רש"י מספקות להם מים ומזון .
 דקשה לרש"י איך שייך לומר על שם ואל תעשה כלשון קום

פירוש לתורת אלהים

דיא קבנרעט אונ האבין ויאי נאה אפילו דער
 גערעט : (יח) ויגרא אונ דער מלך מצרים האם
 גערופין מציירות צו דיא הייבאמקעס ויאמר אונ
 האם צו ויאי ויגראט מדיע ווארום האם איר
 גיטאדן דיא נאה ותחיון אונ איר האם גילאונט

ישראל אזהרן וואם ער נועם ויאי העלפין :
 (יו) ותיראן אונ די הייבאמקעס האבין יוך גיפארקטין
 את האלילים פאר גאט ויא עשו אונ ויאי האבין גיט
 גיטאדן פאשר ויאי דער מלך פון מצרים האם צו
 ויאי גרעט ותחיון אונ ויאי האבין גילאונט לעבין

ספר הישר

דער מלך גיפאטין מען נאל פארשטארקין דיא לאנד אונ
 מען נאל אויפבאהען דיא צווייא שטעט פוילת אונ בעמקס
 אונ מען נאל ויאי מבכין פארפעטונגען . אונ ווער עס
 נועט קומען העלפין באהען אונ מאהערין מצריים אונ
 יודין נועט דער מלך אים בצאהלן אפע טאג פאר זיין
 ארבעט . ויאי דיא מצריים אונ דיא יודין האבין דאס
 גיגעט נענע אפע געקומען צו דיא ארבעט . נאר דער
 שבת לוי נענע גיט געקומען . אנאנצין יאהר מיט פיר
 תדשים האט מען גיגאדעט דיא יודין אפע טאג פאר ויער
 ארבעט . אונ אנאנצין חודש האבין געארבעט די מצריים
 מיט דיא יודין צו זאמען . אונ אין סוף חודש האבין דיא
 מצריים אנועק געצויגן פון דיא ארבעט איינצונויין אונ די
 יודין האבין אפע געארבעט אונ מען האט ויאי גיגעטין

ויערע ארבעט איר נאט' ויאי גייסין צו דיא ארבעט ,
 ויאי נאלן ארבעטין אויפוקט . אונ אויב איר נועם אזוי
 טאדן נועם זיין גוט פאר אונ דיא לאנד נועט געשטארקט
 ווערין . אונ פאר דיא יודין נועט זיין שפעט . ווייז דיא
 שווערע ארבעט נועט אפשוואכן ויערע כחות אונ וועלן
 מויון זיין דערווייטערט פון ויערע ווייבער . נועלן ויאי גיט
 גיערט ווערין . דיא עצה פון מלך איז גוט גיעלפין בייא
 אפע מצריים אונ מען האט פאלד גיטאדן ויאי דער מלך
 האט גיבאטין . עס נענען ארומגעגאנגען קענטשין אין
 אפע גאטין אונ א"י אפע טאג פון ארבעט . אונ
 האבין געשיינען צו דיא מצריים איר האט גיגעטן דיא
 גרייסע מלכה וואס אייט גיט לאנג איז גיווען אויף אונ
 אונ מען האט אונ גיטאלט פארלענדין . דריבער האט

יֵשׁ וְהָאִמְרוֹן הַמִּלְדָּת אֶל־פְּרֻעָה כִּי
 לֹא כְנָשִׁים הַמְצַרִּית הָעֵבֶרִית כִּי־
 חַיֹּות הִנֵּה בְּמָרָם תָּבוֹא אֲלֵהֶן
 הַמִּלְדָּת וַיִּלְדוּ: כ וַיִּשָּׁב אֲלֵהֶם
 לְמִי־לָדָת וַיִּרְבַּ הָעַם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:

יֵשׁ וְאִמְרָא חַיִּיתָא לְפְרֻעָה
 אֲרִי לֹא כְנָשִׁיא מְצַרִּיתָא
 יְהוּדִיתָא אֲרִי חַכְמִין
 אֵינֵין עַד לֹא עֲזַת לְתַתְּהוֹן
 חַיִּיתָא וַיִּלְדוּ: כ וְאִשָּׁב
 לְחַיִּיתָא וַיִּרְבַּ הָעַם

תולדות אהרן
 יסאלמן . עס

רשב"ם

(יט) כי חיות הנגה . בריאות ופקחות וכמהרות לילד :

שפתי חכמים

רש"י

ותפ"ה מי לשון דכרתה לשון נוכח א"כ גם כהא ותחין ראשון ל' עתה והבני ל' נוכח והוא על משקל אחד: ז' כי לפי פי' ראשון קשה שאף אם הם כקולות ובי מילת אינה לריבוי מילת הנלויה . רא"ם: ח' ר"ל שמדמה כנסת ישראל לנביאה: ט' רענו לומר נאמנו: י' רענו לומר שפס נמי נקודים ויכרך אותם ועוד כתיב (יחזקאל ט) מה אמך ח לביאה: ז' אחריות וכן לה וי"ו וי"ד בחאשה כשהיא בזה לדבר ל' ויפסע הוא נקוד הוי"ד צד"ר"ש שהוא קמץ קטן (או ככגו"ל שהוא פחה קטן) כגון וייטב אלהים למולדות וירב בבת יהודה (איכה ב) הרבה תאמרו וכן ויגל השארות (דה"ב לו) דכזוראדן הגלה את השארות . (שופטים טו) ויפן זכ אל זכ וזכ המה הנובות זו לזו . כל אלו ל' מופעלי את אחיהם . וכשהוא מדבר בל' ויפסע ה הוא נקוד הוי"ד בחיר"ק . כגון (ויקרא י) וייטב כענינו לשון הוטב וכן וירב העם נתרבה העם ויגל יהודה הגלה יהודה . ויפן כה וכה פנה לכאן ולכאן ואל תשיבני ויך וישב וירד ויאל ל' לפי שאין מנוחתן של אלו שהרי הוי"ד יסוד כהן ירד יאל ישב ילך וי"ד אות שליטת בו: וייטב אלהים למילדות . מהו הטובה:

באור בוננת רש"י

דעת זקנים מבטלי התוספות

חזו ואך שיך לומר מדוע עשיתו וגי' . והליל מדוע לא עשיתו כדכר הוה למטות ותחין את סילתים לך מפרש רש"י שהיו עושים גם מעשה כדלים סטיו מספקות להם מים וכוון: ואינו צריכו' אחרת היה אומר פרעה שקרניות הם וכשראו כי ברור י' כי היה אחת או שתיים אינן מספקות עם רב כזה:

פירושי לתורה אלהים

לְעֵבֶין דִּיא קִינְדֵרַר: (יט) וְאִמְרוֹן הַאֲבִיבִין דִּיא
 הַיִּבְיָאמְעֵס גִּינוּאָמְט צו פְּרֻעָה כִּי יֵא וְנֹארוֹם דִּיא
 יִרְיֵשֶׁע וַיִּיבְעֵר וְעָנְעֵן גִּיט וַיִּיא דִּיא מְצַרִּוֹת
 כִּי חַיָּת וְנֹארוֹם וַיִּיא וְעָנְעֵן אֲלֵיין הַיִּבְיָאמְעֵס בְּפָרָם

ספר הישר

אֲלֵע טאג וַיַּעַר אַרְבַּעַט גַּעֲלֵט . בַּיז אִימָהָר מִיט כִּיֵּד חֲשִׁים
 אִיזו שׁוֹיִן בִּישׁ גִּינְעֵן אִיין מְצַרִּי בִּיֵּד דִּי אַרְבַּעַט . גָּמָר דִּי יִרְדִּין
 הַאֲבִיבִין גַּעֲרַבְעַט . אֹנֵב דִּי מְצַרִּים וְעָנְעֵן גִּינוּאָרִיין אֲרַבְעַט
 אִיזֵה דִּיא יִרְדִּין אֲבִטְוֵג צו גַּעֲבִין אִיזֵה וַיַּעַר אַרְבַּעַט .
 אַבְדֵרְעֵע וְעָנְעֵן גִּינוּאָרִיין אִיזֵה וַיִּי אֲרַבְעַט אֹנֵב הַאֲבִיבִין אֲנִיעַ
 גַּעֲבִימְעֵן מִן וַיִּיא דִּיא אַרְבַּעַט גַּעֲלֵט מִיטן תַּמַּט וַיִּיא
 גִּיבְעִיבִין . מִעַן הַאֲמַט גָּמָר גַּעֲבִימְעֵן מִיטלְעֵן מִעַן וְאֵל וַיִּיא
 שִׁינְיֵנְעֵן . אֹנֵב מִעַן הַאֲמַט אִיפְגִּיהֵעַרְט צו גַּעֲבִין וַיִּי אַרְבַּעַט
 גַּעֲבִימְעֵן מִן וַיִּיא דִּיא יִרְדִּין הַאֲבִיבִין גִּיט גִּינוּאָרִיין אַרְבַּעַט
 הַאֲמַט מִעַן וַיִּיא גִּישְׁלֵאָגִין . אֹנֵב וַיִּיא הַאֲבִיבִין גַּעֲמַמַּט
 אַרְבַּעַטִין אִימִיקְסַט . אַבְדֵרְעֵע יִרְדִּין הַאֲבִיבִין גַּעֲמַמַּט צִיגֵר
 אַבְדֵרְעֵע הַאֲבִיבִין גַּעֲמַמַּעַרְט דִּי שְׁטַעַט פִּיתוּם אֹנֵב רַבְמַס .
 אֹנֵב אִיזו הַאֲבִיבִין דִּיא יִרְדִּין גַּעֲרַבְעַט מִיֵּל יִתְרִיין בִּיֵּד הַקְּבִיָּה
 הַאֲמַט וַיִּיא אֲרִים גַּעֲבִימְעֵן מִן מְצַרִּים גָּמָר דָּעַר שְׁבֵט לִי
 הַאֲבִיבִין קִינְדֵרַר פִּעַל־שְׁמַבְעֵן אִז דָּאֵם אִיז פִּאֲלֵשׁ מִיט דִּיא
 אַרְבַּעַט גַּעֲלֵט . הַאֲבִיבִין וַיִּיא גָּמָר גִּיט גִּינוּאָרִיין אַבְהִיבִין
 אַרְבַּעַטִין . אֹנֵב הַאֲבִיבִין גִּיט גַּעֲרַבְעַט . גָּמָר דִּי אִיבְרֵיבְיֵע

וְתִקְיֹפוּ קַחְדָּא: כַּא נְתִיחָה כַּא וְיִהְיֶה כִּי־יִרְאוּ הַמִּיִּלְדוֹת אֶת־
פֶּד דְּחִילָא חִיִּתָּא מִן
קָדָם יִי וְעֵבֶד דְּקֹדְ בְּתִין: הַאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם פְּתִים:
הוּא וְיִי פ. ט. ע. ט:

רשבים

(כא) ויעש להם בתים. לשכרם מן ילכו לעבריות היולדות:

שפתי כחמים

(כא) ויעש להם בתים. כ כתי כהונה ולויה ומלכות
שקריון כחמים. ויכן את בית ה' ואת בית המלך. כהונה ולויה מיוכד. ומלכות ממרים כדליתא כחמ' כוסיה (טס):

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) יהי כי יראו המילדות. פי כשראה פרעה שראו היו
מקיימין מצותו ויעש להם בתים אצל עבריו כדי
שיראו אם הולכת אצל העבריות:

התנלו למר כערס תכא אלהין המילדת וילדו וע"כ חכסס ככית
שזרע העם מחד ומהו כיון פרעה שהמילדות התנלו כדכר אמתי כי
מנית האסורים וזהו שער הכתוב ויעש אלהים וגו' והפסוק מפרס
כחם. כתי האסורים. וע"י שסכין פרעה כי האמת אהס. פטין
מנית האסורים: פטין מנית האסורים:

פירוש לתורת אלהים

וַיַּעֲבִי אֹנָן וַיֵּימָר הַאֲבִין יִהְיֶה גִישְׁמֵאֲרָקָם:
(כא) ויהי אונן עם איו גינוען כי יראו המילדות אז דיא
הייבאקסם האבין ויה גישארקמין את האלהים פאר

ספר הישר

אונ אויב זיי נעליון זיי איוי שאקון נועם קען פארברענגען
זיי מיט ווייזערע היינער. דיא הייבאקמען האבין גיט גיטאון
ווי פרעה האט זיי גיבאמין נאר זיי האבין גילאמט לעבין
די קינדער. פרעה האט געשיקט רוטין דיא הייבאקס אונ
האט זיי גיברענגט פאר וואס זיי לאזין לעבין דיא קינדער.
האבין די הייבאקס גיעקשקעט די יודישע ווייזער גיבארין
ווייזערע קינדער און הייבאקס אונ נען מיר קומען האקש
שוין דיא כושער דאס קינד לעבין ויה אונ מיר קענען אים
שוין גיט הרנגן. פרעה האט זיי געגלויבט אז עם איו אקט
וויא זייא זינגין:

נביאים ישעיה כח

תרגום

להמשך מנ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהודה נשמה רנצא אדני נשמת רדור יהונה חיה
יחידה רנצת יהונה חיה יחידה רדור אל שם ב"ן שבועשה:

א ארי קל פתוריהון קלון
מיכל מנעז ומשקץ לית
להון אסר די נקי מן אונג:
ב לטן אתהיבת אורייתא
וכן אתפקד למספר חוקמא

הלא לבית ישראל רדחמין קבל עממיה וסביבין מסר מפקנתא: ג ארי אתפקדו למעבר
אורייתא ומה דאתפקדו לא זביאו למעבר ואתגביאו עליהון נבניא דאם ותובין ישמקב להון
ילמלי נבניא לא קבילו גרעות נקשהון ולא סמירו למעבר אורייתא סברו

מצודת דוד

רשי

(ה) כי כל שלחנות. טלחה על זכתי ממים טהן כתיא
טלחה: בלי מקום. אין הדעת כובלת: (ב) את
מי יורה דעה. טחא לתינוק: גמולי מחלב. כדולי
מחלב: עתיקי משדים. מוסרים מלפני ח"ח: (ג) כי
צו לצו וגו'. נביא טלחה להם מאת הקב"ה והם יש
לכם צו של מ"ו: קי לקו. יען להם קו משקלות משפטיו
עד סייא וגדר למטה ו' ואל הוואה הוסיג כזה הפכרת לעשות
(ה) כי כל שלחנות. אהר סס מסונים עליס: קיא ציאה.
סקלס ושטולס הילוס כדכר יין המניסם הקלס ושלטול
מלמט: ב: אין מקום סניו ונקי מאלה: (ב) אח סי.
כואלי וכדולס מניס אל המכות אל"כ למי למוד הכטיא דעת
ולמי יבין השמועה אהר שטע מלח' ס' כבולוי סחלב. ובי למלך
לאלל שנמלו הכניקת הנלכ: עחיסי. הנעתיקס משדי אמן ווסל
הכר כח"ס: (ג) כי צו צו. מתענע ומרוב כל המס רמוקס
ממלח' ה' עד סהכרת לעשות להם טלחה למלח' ה' ר"ל לעשות
עד לה סיג וטלחה מלח' קי לקי. ט"ש שקו מחשבות עשויס
לשכמ

דיתקנים להון פולחן משנתא
 ולא סברו פולחן בית
 מקדשי בועיר הנה בעיניהון
 בית מקדשי למקלה סמן
 בועיר בעיניהון לשכינת
 סמן: ד ארי בשנוי מקלה
 ובלישן תולעבא הון קלענין
 לקביר גבייא דמתנבן להון
 עמא דרין: ה דאמרין להון
 גבייא דין בית מקדשא פלחו

קו לקו זעיר שם זעיר שם: ד פי בלעגני שפה
 ובלישון אחרת ידבר אל-העם הזה: ה אשר
 אמר אליהם זאת המנוחה הניתנה לעיף וזאת
 המרגעה ולא אבוא שמוע: ו והיה להם דבר
 יהיה צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו זעיר שם
 זעיר שם למען ילכו ובלשון אחר ונשפרו ונזקשו
 ונלכדו:

ביה נדיא אחסנה ביה זינחא ולא אבו לקבלא אולפן: ו דין יהי גם פורענותהון על דאתפקדו
 למעבד אורייתא וקא דאתפקדו לא צביאו למעבד בון ויתמסרון לעממיה דלא ידע אורייתא
 על דהליבו ברעות נפשון ולא חמירו למעבד רעותי בון וסברון קסעיר בעידן דאיתי עליהון
 עמא ולא יהי להון קסיר וקסיה על דהנה זעיר בעיניהון בית מקדשי למקלה סמן בון וישפארון
 בועיר בני עמטין ויגידון למתן דרדי דיהבון ויתקלדון לאחורא ויפארון ויתמסרון:

מצורת דוד

רשי

הרשע כנגד קו הדק: זעיר שם. הנביא אמר להם
 עוד מעט תבא עליהם רעה והם אומרים ימחר ימיש
 מעשהו ליימים מועטין: (ד) ב' בלעגני שפה ובו'.
 כל המדבר עליהם דבר נכונה דומה להם לל' עלעג:
 (ה) אשר אמר. הנביא להם: וזאת המנוחה.
 להיותכם שלום: הניחו לעיף. שלח תגלוהו: (ו) והיה
 להם דבר ה'. כמדת: צו לצו. הנכרים יסתעבדו
 בהם סקידה על סקידה: קו לקו. קו של פורעניות
 כנגד קו עכיות שבידם: זעיר שם ובו'. ליימים
 מועטין יתמעטו הם:

לשומר לכל יעקמו הכנין לוח קורא למשמרת כל' קו ר"ל
 הסברה לשנות להם משמרת למשמרת הורה ולשנות עוד
 משמרת למשמרת והענין כסול כתיב: זעיר שם. ר"ל אף
 במקום המוקן ללמוד תורה ה' און ללמד להם מעט כי
 למשא יחסך להם: זעיר שם. הכפל יורה על הלאומים: (ז) כי
 ביעני שפח. כי דבריו הנכוח כעוניהם כאלו ידבר עליהם כלעני
 שפה וכל' אחרת שאינם מכירים בו: (ח) אשר אמר עליהם.
 ר"ל הלא לטובתם ודבר כי וכו' הדבר אשר אמר אליהם הניחו
 לעיף וחס כח ואל תגלו אותו וכזה תמלאו מנוחה ומרגוע
 ועיף' אולם רוצים לשמוע עם שדבר הוא לטובתם: (י) והיה
 להם דבר ה' ונ'. ר"ל מאד נקל להם לעבור על דבר ה' כאלו
 לא היה רק. וזאת וסובי וזאת אחרת. ואף האחרת יהיה רק
 אולם וסובי למלות ה' שאין אדם נוהג כ"כ בשמירת' לפי שהיא
 זולת דחוקה למלות ה': קו קו. כאלו היה רק משמרת
 למשמרת אחרת ואף האחרת רק משמרת למשמרת הורה שאין
 שאלמה נמשכת ונעט ואף כי אולם שלח דרכו בנתיבותיה: זעיר שם. הכפל יורה על המעט: דמעט ילכו. בעבור זה
 כעליו יכעלו לפול אחר ויסכרו ויפלו כהמוקס ויולכדו בה ר"ל יפלו כלהם ולא יוכלו לשמלט:

דעם פירוש עברי שיישע בשפינס מען בייא רער הפסוקת פון דער וואך

תרגום

לחשיך מסוד ומלכות היא שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהודנהו נשמה דיסור א אור
 אור ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חית יחידה דיסור יתנה חית יחידה
 דמלכות אל שם ב'ן שבועשה:

א טוב נקלה ועבד לו ממתפבד וחסר לחם: ב יודע צדיק
 נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי: ג עבד אדמתו
 דבעיריה ורחמיהו דרשיעי נקרויהו: ד דפלח בארעיה

מצורת דוד

רשי

(א) טוב. יחקר טוב למי שפוגע קלות כעלמו והוא עבד לעלמו
 לעשות מלאכתו להספיקו בה ממי שמחוק עלמו למכור
 ובוש הוא לעבוד עבודתו ועבדו זה יחסר לחם: (ב) יודע
 צדיק. הלויק נותן לב לעשת אף רלון בהמותו למלכות חלואתה
 כי קניו אלנו מרת בהממות אלכל הרשעים אף בהממות שיש
 בהם הוא מלכותיות כי למרסא העין ורחמו ולא

פירוש ע"ש

(א) טוב נקלה ועבד לו דער מענטש (ואם איז גרינג
 בייא זיך ער איז ביי זיך אללין אקקעכט
 ער ארבעט אויף זיין גרויט איז אים עקסער
 אמתפבד וחסר רחם ווי דער מענטש וואס וויל האבן
 כבוד אונג ניש יעדער וואו פאסט אים אונג דורך
 דעם כבוד פקעט אים ברויט: (ב) יודע צדיק נפש
 בהמתו דער צדיק ווייס דחמיות צו האבן אפילו
 אויף זיין בהמה ובהמי רשעים אכזרי אבער דער
 מענטש וואס האט דחמיות אויף רשעים איז ער
 איין אכזר, אומערבארעקדיג, ווארום אויף
 רשעים

יִשְׁבַּע לַחֲמֵם וּמְרַחַף רִיקִים חֶסֶד-בֶּן : י חֶמֶד רָשָׁע מִצֹּד
 רָעִים וְשָׂרָשׁ צְדִיקִים יִתֵּן : ה בְּפִשַׁע שְׁפָתַיִם מִקֶּשֶׁת הָעַ
 וַיֵּצֵא מִצִּדָּה צְדִיק : י מִפְרֵי פִי-אִישׁ יִשְׁבַּע-טוֹב וְנִמְלֵל
 יְדֵי-אָדָם יָשׁוּב לִי :
 יִסְיֹשׁ קָרִי

יִקְבַּע לַחֲמֵם וּדְרַחַף כְּחֵר
 סְרִיקוּתָא חֶסֶד כְּעִנְיָא הוּא :
 ד רָאג רָשִׁיעָא מִצֹּדָתָא
 בִּישָׂתָא וְעַקְרָהוּן צְדִיקִי
 נְתַקִּימִים : ה בְּחֻבָּא דְשִׁפְוֹתָא
 סְתַקֵּל בִּישָׂא וּפְלִימִס צְדִיקָא
 כּוֹן עֲקֵתָא : י וְגַרְמָא מִן פְּרִי פּוֹמִיָּה יִשְׁבַּע סְבָתָא וְקַל כֵּר נֶשׁ הִיָּה עוֹבֵד אִידוּ מִתְפָּרִיעַ :

כּוֹן עֲקֵתָא : י וְגַרְמָא מִן פְּרִי פּוֹמִיָּה יִשְׁבַּע סְבָתָא וְקַל כֵּר נֶשׁ הִיָּה עוֹבֵד אִידוּ מִתְפָּרִיעַ :

רש"י

ד"ח שחזר על תלמודו ממנו: (ד) רשע. להיות כיוון ומתפרנס ממנו: רשע. ויורש צדיקים. יתן פירות טובים: (ה) בפשע שפתים. דור המבול: ויצא מצדה. מה הלוי: (ו) מפרי פי איש. על עוסקי חרה: ישבע טוב. חובל פירותיו בעולם הזה: ישוב לו. בעולם הבא:

ומדרף ריקים. הידוף אחר דברים שאין בהם תועלת הוא חסר לב כי טוב לטפול או בעבודת האל: (ז) חסד. הרשע חומד לשבת מתכנן הרעים אשר יתחזקו עם לפנות חסם הכל הליקום אינם לריבוע לעור מתחזן כי שרשם יתן פרישם הראוי ר"ל מלמדם יתחזקו להיטיב לפנות: (ח) בפשע שפתים מןשם רע דרך ר"ל ויגד פון ר"ל עֲפָצִין. בְּרִינְנָם עַר אוֹיֵף וְיָה אֶשְׁלַעְכֶּמֶט שְׁמֹרֵי וְיִלְוֹנָג. אִמְאֵהֶל רַעַם אִינְעַר אַרְוִים פּוֹן מוֹיֵל אֶשְׁלַעְכֶּמֶטִין נוֹאֲרָם אֹנֵן דְּעַר נוֹאֲרָם בְּרִינְנָם אוֹיֵף אִים אֹאוּמְגִלְדִיק וַיֵּצֵא מִצִּדָּה צְדִיק אֹנֵן דְּרַחַף רַעַם נוֹאֲרָם גִּיט רַעַר צְדִיק אַרְוִים פּוֹן אֹאוּמְגִלְדִיק : (י) מִפְרֵי פִי אִישׁ יִשְׁבַּע טוֹב אֹנֵן אִמְאֵהֶל אִיו פִּאֲרַקְעֶרְט רַעַר כְּעַנְטָשׁ רַעַם נוֹטַע וְעַרְקָטַע. פּוֹן דִּי פִּרְקָם פּוֹן וַיִּין מוֹיֵל. פּוֹן וַיִּין רִיזִיין נוֹעַם עַר נָאֵם וַיִּין מִיט נוֹטַם וַיִּמְלֵל יְדֵי אָדָם יָשׁוּב לִי אֹוִי וַיִּין רַעַר כְּעַנְטָשׁ מוֹהָם מִיט וַיִּינַע הַעֲנָם צוֹ אַנְדְּרַעַע סְעַנְטָשִׁין. אֹוִי נוֹעַם הַקְּבִיָּה אִים צוֹרִיק נְעִבִין :

לו המקום אם טוב ואם רע :

פירוש ע"פ

אֶמְתַּע צְדִיקִים. וְיִי אִיּוֹב הָאֵם גִּינְאָם וְכִין רָשָׁע וְצְדִיק יִקְבַּשׁ. דְּעַר רָשָׁע גְּרִימִס אֵן פִּאֲר וְיָה אֶקְלִייד. אֹנֵן עַר שְׂמֵאֲרָקָט אֹנֵן דְּעַר צְדִיק בְּקִלְיִדְטִין וְיָה מִיט דִּי קְלִייד : (ה) בְּפִשַׁע שְׁפָתַיִם מִקֶּשֶׁת רַעַר דְּרַחַף וְיָה פּוֹן רִי עֲפָצִין. בְּרִינְנָם עַר אוֹיֵף וְיָה אֶשְׁלַעְכֶּמֶט שְׁמֹרֵי וְיִלְוֹנָג. אִמְאֵהֶל רַעַם אִינְעַר אַרְוִים פּוֹן מוֹיֵל אֶשְׁלַעְכֶּמֶטִין נוֹאֲרָם אֹנֵן דְּעַר נוֹאֲרָם בְּרִינְנָם אוֹיֵף אִים אֹאוּמְגִלְדִיק וַיֵּצֵא מִצִּדָּה צְדִיק אֹנֵן דְּרַחַף רַעַם נוֹאֲרָם גִּיט רַעַר צְדִיק אַרְוִים פּוֹן אֹאוּמְגִלְדִיק : (י) מִפְרֵי פִי אִישׁ יִשְׁבַּע טוֹב אֹנֵן אִמְאֵהֶל אִיו פִּאֲרַקְעֶרְט רַעַר כְּעַנְטָשׁ רַעַם נוֹטַע וְעַרְקָטַע. פּוֹן דִּי פִּרְקָם פּוֹן וַיִּין מוֹיֵל. פּוֹן וַיִּין רִיזִיין נוֹעַם עַר נָאֵם וַיִּין מִיט נוֹטַם וַיִּמְלֵל יְדֵי אָדָם יָשׁוּב לִי אֹוִי וַיִּין רַעַר כְּעַנְטָשׁ מוֹהָם מִיט וַיִּינַע הַעֲנָם צוֹ אַנְדְּרַעַע סְעַנְטָשִׁין. אֹוִי נוֹעַם הַקְּבִיָּה אִים צוֹרִיק נְעִבִין :

פירוש ע"פ
 אֶמְתַּע צְדִיקִים. וְיִי אִיּוֹב הָאֵם גִּינְאָם וְכִין רָשָׁע וְצְדִיק יִקְבַּשׁ. דְּעַר רָשָׁע גְּרִימִס אֵן פִּאֲר וְיָה אֶקְלִייד. אֹנֵן עַר שְׂמֵאֲרָקָט אֹנֵן דְּעַר צְדִיק בְּקִלְיִדְטִין וְיָה מִיט דִּי קְלִייד : (ה) בְּפִשַׁע שְׁפָתַיִם מִקֶּשֶׁת רַעַר דְּרַחַף וְיָה פּוֹן רִי עֲפָצִין. בְּרִינְנָם עַר אוֹיֵף וְיָה אֶשְׁלַעְכֶּמֶט שְׁמֹרֵי וְיִלְוֹנָג. אִמְאֵהֶל רַעַם אִינְעַר אַרְוִים פּוֹן מוֹיֵל אֶשְׁלַעְכֶּמֶטִין נוֹאֲרָם אֹנֵן דְּעַר נוֹאֲרָם בְּרִינְנָם אוֹיֵף אִים אֹאוּמְגִלְדִיק וַיֵּצֵא מִצִּדָּה צְדִיק אֹנֵן דְּרַחַף רַעַם נוֹאֲרָם גִּיט רַעַר צְדִיק אַרְוִים פּוֹן אֹאוּמְגִלְדִיק : (י) מִפְרֵי פִי אִישׁ יִשְׁבַּע טוֹב אֹנֵן אִמְאֵהֶל אִיו פִּאֲרַקְעֶרְט רַעַר כְּעַנְטָשׁ רַעַם נוֹטַע וְעַרְקָטַע. פּוֹן דִּי פִּרְקָם פּוֹן וַיִּין מוֹיֵל. פּוֹן וַיִּין רִיזִיין נוֹעַם עַר נָאֵם וַיִּין מִיט נוֹטַם וַיִּמְלֵל יְדֵי אָדָם יָשׁוּב לִי אֹוִי וַיִּין רַעַר כְּעַנְטָשׁ מוֹהָם מִיט וַיִּינַע הַעֲנָם צוֹ אַנְדְּרַעַע סְעַנְטָשִׁין. אֹוִי נוֹעַם הַקְּבִיָּה אִים צוֹרִיק נְעִבִין :

ברמנורא

משנה כבא מציעא פרק ג

עיקר תוי"ט

פרק ג א המפקיד ולא רצה לישבע שבעת השומרים שהיא יכול לישפר אם נשבע שלא פשע בה ושלא שלח בה יד :

כלי חלטי דלח דמלכות דלוייה א אל
 פרק ג א המפקיד אצל חבריו כהמה או שילם ולא רצה לישבע. שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הנגב

[א] כלים. אמרין בנחלא דלויטריך לחתיי כהמה לאשמתין דכטרוהי לשלם ואינו דוהי לשבע שמתקו לו כלל ופ אש"י שהיא מוכוה דהא כשעמך ומכר כנגב משלם ל' וז' ואשתיך לחתי לים לאשמתין דלח' כו' נג דלוי טווח שמתין כו' דלויכ כהמה אש"י תקי לים משום יוקר' שם נתייקר אחר אכידה וזה רצה לשלם ולא לישבע

שארבו. נקט אכדו אף על פי שאין כלל אלא דכדכ הנגב שהרי אפיו נוארום מען האם גינאגט שופר חנם דער נואם היט אומזיכטם אונ עם וערמט בייא אים גינגבף אדרע פארזוירן נשבע שווערמט ער אז ער האט גוט עשהים אונ האט גיט לעניצמט מיט דער זאף ויציא אונ ער דארף גיט בצואליון, אונ שמעון האט גיט גינאטמט שווערין נאר ער האט באלד בצואהקלט. אדרע ער האט גינאגט צו בית דין ער נועט בצואליון נמצא הנגב אז דער נגב איז גיטוען

למי שהפקדון אצלו. דכיון דלמס קנה לה תשלומיה. ואפי' לא שלם אלף כיון שאמר ככ"ד הריני משלם קנה לה תשלומיה לא שנה תשלומיה כולל שנה תשלומיה ארבעה וחמשה: ב השוכר פרה מחבירו. ועמד השוכר והשאלה לאחר ברשות המשכיר שאל את נתן לו המשכיר רשות הך קיימא לן שומר שומר לשומר חיוב: ישבע השוכר. למשכיר שמתה כדרכה ופטור שהשוכר פטור מן האוספין: והשוואר שהוא חיוב באוספין משלם לשוכר כשכונתה שהוא נכסו למשכיר: אמר ר' יוסי ביצד הרה עושה סחורה וכו'. והלכה כרבי יוסי: ג אחד לאחד לשנים גזלתו ג אחד מכם. והס' ארבע מוכרין לו כלום אלף הוא כא

משלם תשלומי כפל מבח ומכר משלם ד' וה' למי משלם [ג] למי שהפקדון אצלו: [ד] נשבע ולא רצה לשלם נמוץ הונב משלם תשלומי כפל מבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון: ב השוכר פרה מחבירו [ה] והשאלה לאחר ומתה כדרכה. ישבע השוכר שמתה כדרכה והשוואר [ו] ישלם לשוכר אמר רבי יוסי [ז] כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו אלא תחזור פרה לבעלים: ג אמר לשנים גזלתו לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם או [ח] אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא. גותן לזה מנה ולזה מנה שהורה מפי עצמו:

כדי דינא. ל"י: [ג] ימי כו'. דקום לכו לרנן דניחא: וכו' לבעלים שהיא כמות בקרן על מנת שיהא ספק כפל העמיד כולל של שומר והרי הוא כחומר' לו ע"מ כן אהא מנבד וישלם לו קרן שחבא שדק קטויה לו נפש' משמרו. גמ': [ד] נשבע כו'. ללאורה קשה הך סיפא למה' סיפוא מיכא ככ"ק דכ"ק דייק דכא מיהא דלמי' נכסע אהי סילג' אה"כ סכנא לשומר ואמרי סליג' כוזה והכנה כרנא. ל"י: [ה] והשואר. לבעלות בני שוכר. כרנא: ל"י: [ו] ישלם לשוכר. ובגמרא פריך ויניחא משכיר לשוכר דל אהא ודל כשוער וזלח משחטינא דניחא כהדי שולא ונפשני מני סכרת שוכר כשכונת הוא דקנה מנפשת מיתה הוא דקני ושכונתו להפסיד דעתו של כהדי' ופסקי' דמה שיהא נכסע ונשכיר להפסיד דעתו של אחד מה שפעת כו' וישלם ה"כ כשכונת כו' הוהאקט' ונפשת: ונפשת: [ז] כיצד כו'. עטמא דרבי' תמוס דתמוס שוכר כלאו השאלה' כשליחות המשכיר הליך דין המשכיר עם השואל. ה"ה"ש:

(א) שכלל גדול הוא לכל הטעמים שלא כליו אפיו טעמין אלף כשכונת' כדליתא כשכונתו דמ"ח. ל"י: (ב) תמוס דמתני' אפיו אכיו נקט נמי כחכונתו אכיו כו'. אבל ה"ה אי נכסו כל אחד ואומר אתי כחכונתו וכו' כהכח כחמתקין דליק'. וד' למתק דפ"ט' ונפשת משנה' ו' דהתם שולא להתפרש מיד ולא ה"ל למידק. ל"י: [ח] אביו כו'. שכל אחד מכם הפקיד כו'

לזה ומנה לזה דלחיה פשע כנפשיה דהוה ליה למידק ולומר שְׁווערין צו שמעון או די קוה איז גיפניגערט אויז וויא דער שְׁווייגער איז. אונ ער איז פטור. ער דארף ניט בצארהלין צו שמעון והשוואר ישלם לשוכר אונ לוי וואס האט גיבארנט ריא קוה פון ראובן ואל ער בצארהלין צו ראובן פאר ריא קוה. וועט ראובן פארדינען אפר רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאנט פיצד הרה עושה סחורה בפרתו של חברו וויא אזוי קענע דער מענטש [ראובן] מאכין אהאנדל די מיט ויין חבר'ס ושמעון'ס קוה. ראובן הט גינעמען אקוה פון שמעון. שמעון ואל האבין שארין ריא קוה. אונ ראובן ואל פארדינען. פאר וואס אפי מחזור פרה לבעלים נאר לוי וואס בצארהלם פאר די קוה צו ראובן. מוז ראובן געבין דאס געלט צו שמעון: ג אפר לשנים גזלתו יודע אמר כפס מנה ראובן ואנט צו צווייא מענטשין ושמעון אונ לוי בייא איינעס פון אייך ביידע האב איך אנועק גענומען הונדערט גילדן ואיני יודע איזה פסג אונ איך ווייס ניט בייא וועמען פון אייך ביידע. בייא שמעון אדער בייא לוי או אדער ראובן האט גיזאנט צו שמעון אונ צו לוי אביו של אחד פסג דער פאטער פון איינעס פון אייך הפקיד לי מנה האט בהאלטין בייא מיר הונדערט גילדן ואיני יודע איזה היא אונ איך ווייס ניט וועמען פארדינען האט בייא מיר כעבהאלטין די הונדערט גילדן גיזו לוי מנה ומה גינה ואל ראובן געבין הונדערט גילדן צו שמעון אונ הונדערט גילדן צו לוי. שחודה מפי עצמו ווייל ער האט אליין מורה גינען אונ ער וויל מאהן

ללאת ידי שמים: גותן לזה מנה ולזה מנה. אלף טעם שכתובו וזודה שגול לאחד מהם ישלם (א) כל אחד מהם ששם גזל ונתן מנה לזה ומנה לזה. קנס קנסוהו תקממו מפני שעבר על לא תגזול וכן קניס שכתבו לאחד כל אחד אומר אתי הפקיד (ב) אללך מנה והוא אומר אכיו של אחד מכם הניח לי מנה ואיני יודע איזהו. הדי כל א' מהם נשבע שאביו היתה אללו מנה ונתן מנה גיפונען גינארין משלם השוייגי פפי בצארהלם דער גנב טאפיר וויא ער האט גיגנב'ה סבה ויפסי או דער גנב האט ריא פאר קויפט משלם השוייגי ארבעה וחמשה דארף דער גנב בצארהלין פיר אדער פינף אויב ריא בהמה איז גינען אשעפס ואל ער בצארהלין פיר שעפסקין. אונ אויב ריא בהמה איז גינען אאקס ואל ער בצארהלין פינף אקסין קמי משלם צו וועמען ואל ער בצארהלין קמי שהפקדון אצלו צו דעם מענטש וואס דער פקדון איז בייא אים גינען. צו שמעון וואס ער האט געמייט ריא בהמה אונ פון אים איז ויא גיגנב'ה גינארין אונ ער האט בצארהלם פאר איר נשבע ויא רצה לשלם אבער אז שמעון האט גישווארין אונ האט ניט גינארלם בצארהלין נמוץ הונב אז דער גנב איז גיפונען גינארין משלם השוייגי פפי בצארהלם ער טאפיר סבה ויפסי אז ער האט גישאקמין אדער גא קויפט משלם השוייגי ארבעה וחמשה בצארהלם ער פיר שעפסקין פאר אשעפס אדער פינף אקסין פאר אאקס קמי משלם צו וועמען בצארהלם דער גנב צניי הפקדון צו דעם בעל הבית פון פקדון. צו ראובן: ב השוכר פרה מחבירו ראובן האט גינודגען אקוה פון שמעון והשואר אהא אונ ראובן האט ריא קוה פאר בארנא צו לוי ומה דידעך אונ די קוה איז גיפניגערט. אזוי וויא דער שְׁווייגער איז אבהמה ואל קראנק ווערין אונ פיינערין ישבע השוכר שמתה בפרה ראובן וי

פסוק המפקיד עמונו הו' ליה למידק הכלים : (ג) ומס' ליה למי' הרי"ג כתי' פ"י דכ"ק דכטעונו שנת' הלויתך מיב' ללכת ירי עמים כ"י : [ט] והשאר כו' . ואין להקשות כיון שכל אחד חובב ר' והוא מורה ודל' מנה ס'ל' כחמסין ידענא וז' לא ידענא דלמירין משאילת' הדקס רמא רחמנא שבוטה עליה שלא יענב מנון חבירו ברשותו אבל הכל הרי מודה סג' מאות שחובבים כין עמיה ואין הפסיד' וסוקול' אלא כין הפסיד' ל"י :

מי הניח אללו המנה : ד' שני' שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים . כגון דאפקידו תרוויחו כי הדלי זה כפניו זה (ג) : נותן לזה מנה ולזה מנה וכו' . דלמר לכו אחון לא קפדימו אהדדי ולא השדתם זה את זה שנתח חבירו ויחבע החלטים

אנח נמי לא רמי אנפשא למידק המאיתים של מי כן . ונעשו כאלו הניחו כל השלש מאות בצרור אחד דללא הוי ליה למידק מה יש לזה בתוכו . ומה יש לחבירו : מה הפסיד הרמאי . לעולם לא יודה על האמת : ה' וכן שני כלים . לרבנן אפטרובא ליה לכו' זו אף

זו קמי' לא מבעיא כמנה ומאיתים לזכא פסידא דשכירת כלי אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה אלא אפי' שקני כלים לזכא פסידא שרין לזכור הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן ולכביבה אליהו נמלא שבעל הכלי הגדול הפסיד ששכר ער' וס' דאמינא דכחא מנדו דכחא מנדו דכחא מנדו דכחא מנדו . ע"י עכברים או רבובין : לא יגע בהן . למכין לפי שרובה ארס בנק שלו קמ"ל . והלכה כחכמים : ו אבורין .

השוכה או אנדערש קיין השוכה סידרין ער גיט דעם הונדערט גילדן אונ דעם אנדערין אויה הונדערט גילדן : ד' שנים שהפקידו אצל אהר צוויי מאנעטשן האבין בעהאלטין בייא איינעם . ראובן אונ שמעון האבין בעהאלטין געקט בייא לוי זה סנה ויה פאמיה איינער האט בעהאלטין בייא לוי הונדערט גילדן אונ איינער האט בעהאלטין בייא לוי צוויי הונדערט גילדן נאכדעם ווען זיי ווענען געקומען אפ געמען דאס געלט פון לוי זה אויפ' שני מאתים ראובן ואנא מיינע ווענען דא צוויי הונדערט גילדן ויה אויפ' שני פאמיה אונ שמעון נותן לוי מנה וזה מנה ואל לוי געבין הונדערט גילדן פון ראובן אונ הונדערט גילדן צו שמעון והשאר יהא מנה ער שיבא אליהו אונ דא ריישע הונדערט גילדן ואל ליגען ביו אליהו הנביא וועט קומען . וועט ער נאגין צו וועקען די ריישע הונדערט גילדן גיהער אפר רבי יוסי האט רבי יוסי גיזאנט אס בן אויב אזוי . אז ראובן געקמט הונדערט גילדן אונ שמעון געקמט הונדערט גילדן פה הפסיד הרמאי ונאם פאר אשארין האט דער פאלשער . ויינע הונדערט גילדן האט ער דא אפ גינוקען . צו ונאם ואל ער מודה ויין אלא הל' יהא מנה ער שיבא אליהו נאר אלע דרייא הונדערט גילדן ואל ליגען ביו אליהו הנביא וועט קומען . אז דער פאלשער וועט זעהן זיינע הונדערט גילדן געקמט ער אויה גיט . וועט ער מוזין מודה ויין : ה' וכן שני כלים אונ אזוי איז דער דין אז ראובן אונ שמעון האבין גיגעבין בעהאלטין צו לוי צוויי פלים אהר יפה סנה איינער האט גיגעבין צו בעהאלטין אפלי ונאם איז ווערט הונדערט גילדן ואהר יפה אהר זה אונ איינער האט

גיגעבין צו בעהאלטין אפלי ונאם איז ווערט שווער גילדן זה אויפ' יפה שני ראובן ואנא מיינערע פלי איז מיינע ויה אויפ' יפה שני אונ שמעון ואנא די מיינערע פלי איז מיינע נותן את הקטן ואהר מהן זאל לוי געבין דא קליינע פלי צו איינעם פון ויין וימחוק הנדוד נותן דמי קטן ושני אונ פון דא גרויסע פלי זאל ער אפ גרענין אזוי אשטיקרי ויזא פיל דא קליינע פלי איז ווערט . אונ זאל דאס געבין צום אנדערין והשאר יהא מנה ער שיבא אליהו אונ דא איבעריגע שטיק פון דא גרויסע פלי זאל ליגען ביו אליהו הנביא וועט קומען וועט ער נאגין צו וועקען קען זאל געבין דא שטיק פון דא גרויסע פלי אפר רבי יוסי האט פה הפסיד הרמאי ונאם פאר אשארין האט דער פאלשער ער דאס אהר שני ויין חלק אפגענוקען צו ונאם זאל ער מודה ויין אלא הל' יהא מנה ער שיבא אליהו נאר אלע ואל ליגען ביו אליהו הנביא וועט קומען . אז דער פאלשער וועט זעהן ער געקמט ויין פלי אויה גיט . וועט ער מוזין מודה ויין : ו' הפסיד פירות אצל חבירו איינער האט געהאלטין פירות בייא ויין חב' אפילו הן אבירים אפילו ער זעהט די פירות ווערין פארלוירן ויזא ווערין פארפולט אדער מיוו עסין פון ויזא זע ער טאר עס ויזא גיט אגרינען צום פאר קויפין . דאס איז נאר אז עס ווערט פארפולט אזוי פיל ווי דער שטיינער אז עס זאל פארפולט ווערין פון פירות אז ויזא ליגען . אדער מיוו עסין . אזוי פיל ווי דער שטיינער איז מיוו נאלין עסין פון פירות אז ויזא ליגען ויזא עס שטייט אין די אנדערע משנה דא איז דער דין קען זאל לאזין ליגען די פירות ביו דער בעל הבית וועט

מתעשה קבין של חבירו. (ד) קב שלו חביו עליו ע"י שמעל בו. מתעשה קבין של אחרים שיקה בדמיון אם יתכנס. ולא אמרו רבנן הרי זה לא יגע בך אלא שלא אבדו אלא עד כדי חסרונו האפורס כשחמטל נחמס ולאורו חטטה חלוי קבין לכור וכו' (ה) אכל אם אבדו יותר ממקדו חסרונו. מודים חכמי' לרבי שמעון בן גמליאל דמותו צבית וזו הלכה כחכמי' ז' המפקיד פירותו אצל חבירו. ועברך הנפקד ע"י פירומו והיה

(ד) נמנה אחריו וזמניו דנחמט הוא דהא ביזרח מקדי חסרונו מוכרן כדמסיק רבי' ופתיח' : (ה) וסוף שטור מחמטין גסה ונחמטו נכסותו משנה וה"ל דפליגי ועטמיהו דרבנן דהני עכברי רשעי' נכסו דק' חמין עבור לא מחמטין דאכלו אלא קריין לחכמיהו דאכלו עמסון. יהושלמי : (ו) כלומר מדה מרובה היינו'

רשב"ג אומר מוכרין בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים : ז המפקד פירותו אצל חבירו. ה"ז יוציא לו חסרונות לחטין ולאורו מ' חצאי קבין לכור. לשעורין ולרוחן תשעה קבין לכור. לכוסמין ולזרע פשתן ג' סאין לכור. הכר לפי המדה. הכר לפי הזמן. אמר רבי יוחנן בן גוריו [ו] וכי מה איכפת להן לעכברין. והלא אוכלים כין מהרבה. וכן מקומעא. אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור אחד כלכור. רבי יהודה אומר. אם היתה מדה מרובה. אינו מוציא לו חסרונות מפני שמתירות :

ממדה מוטעת כמו ממדה מרובה. הלכך חטטה חלוי קבין לגסה בין לכור בין לעשרה טרין : אם היתה מדה מרובה. שהפקיד אצלו הרבה מעשרה טורים ולמעלה (ו) לא יוציא לו חסרונות : מפני שהן מותרות. שכימות הגורן כשמפקדים החמס יבשים וכימות הגשמי' כשמחזירן ונפחות וזכאילת עכברים אינן נחמטין כל כך

גיין האלקע קבין פון אכור. ונארום אזוי איז דער שטיינער עם זאל פֿעלין נאכור איז רייטיקני קאָה און אַקאָה איז זעקס קבין? ששערים ידוהו פון גערשטין און הירו השעה קבין? כיר פֿעלט גיין קבין פון אכור? כיוסין יזרע פֿשתו פון בוסמין און זרע פֿשתן שיש סאין? כיר פֿעלט ריי קאָה. פון אכור חבל? כיר פֿסדה דעם שאדין זאל קען רעקענען נאָה די קאס. וויא פיל פֿור עם ליגט. אזוי פיל קבין זאל ער אָפֿ רעקענען פון זענדער פֿור חבל? כיר פֿי חסון און ער זאל דעם שאדין רעקענען נאָה די צייט. וויא פיל יאהר עם ליגט. אזוי פיל זאל ער אָפֿ רעקענען פון זענדער יאהר אכר רבי יוחנן בן טרי האט רבי יוחנן בן גוריו גיזאנט נבי מה איכפת קהן זעקדוין וואס איז דען דער חילוק ביי די מיין צו עם ליגט פיל תבואה צו עם ליגט ווייניג תבואה נהיא אובות. בין פֿהרבה יבין פֿקמטא וויא עסקין דיא זעלביגע קאס פון פֿיר תבואה אזוי וויא פון ווייניגער. אז עם ליגט פֿיר תבואה עסקין זיי גיט קעהר ווי זיי קענען עסקין. און אז עם ליגט ווייניג תבואה עסקין זיי גיט ווייניגער וויא זייא דארפֿין עסקין אָא אינו מוציא לו חסרונות אָא לכור אָהר בָּבָד נאר סאיי עם איז גילענין איין פֿור און סאיי עם איז גילענין הונדערט פֿור רעכונט ער גיט מער אָפֿ נאר פון איין פֿור. צו זענדע יאהר רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אם היתה סדה סרובה אויב די קאס איז גינען פֿיר. דאָס הייסט ער האט גינעבין צו פֿעהאלטן זעהן פֿור אָדער ער וויא זעהן פֿור אינו מוציא לו חסרונות זאל ער אים גיט אָפֿ רעקענען וואס עם פֿעלט דירך דיא מיין פֿגני שמוחיות ווייל דיא תבואה נוערט קעהר, געוויס האט ער גינעבין פֿעהאלטן דיא תבואה איז דיא צייט פון זוקמער נוען קען האט ניא

קומען און גיט פאר קויפין. אָבער אז זיי פֿוילן צו פֿיר. אָדער מיין עסקין פון זייא צו פֿיר. אז קען נועם זיי לאזן לינען נועם פון זייא נאר גיט קלייבין. זאל קען זיי פאר קויפין און לאזן לינען דאס געלט ביי דער בעל הבית נועם קומען אָפֿ געמען רבן שפען בן נגליא אומר רבן שפען בן נגליאל זאגט מוכרן פֿגני בית דין אפילו עם הייבט נאר אָן פאר פֿויקט צו נוערין. זאל ער די פירות באלד פאר קויפין פאר בית דין. בית דין זאלין שאַצען וויא פֿיר דיא פירות זענען נוערט און פאר אזוי פֿיל זאל קען זייא פארקויפין פֿגני שהיא פֿגשיב אָבדה זעגליס ווייל עם איז גלייך וויא ער נואלט אנועק גינעבין צום בעל הבית אזאך וואס ער האט פארקויפין. ונארום ביי דעם בעל הבית איז זעקסער ער זאל האבין דאס געלט פון דיא פירות. איידער דיא פירות זאלין פאר פֿויקט נוערין און ער זאל פון זייא נאר גיט פֿויקט און אפילו דיא ביסול נואס נועם פאר פֿויקט נוערין איז אויה אשארין : ז המפקיד פירות אצל חבירו ראוהן האט פֿעהאלטן פירות בייא שמעון. און שמעון האט אויסקעמישט זינע פירות מיט דיא פירות פון ראוהן. און ער האט גינעסין פון דיא פירות. און ער נוייס גיט וויא פֿיר ער האט גינעסין. אז ראוהן קומט אָפֿ געמען זינע פירות מיט די קאס וואס ער האט גינעבין צו פֿעהאלטן זיי זען יוציא לו חסרונות זאל שמעון אָפֿ רעקענען פון דיא פירות וואס ער גיט צו ראוהן וויא פֿיר עם נואלט גינעלט ער זאל זייא וואלטן גילענין הונדערט. ונארום דער שטיינער איז אביסול פירות זאלין פארפֿולט נוערין אביסול זאלין מיין אויף עסקין? חסין יאהר פון ווייץ און רייז נאר קען אָפֿרעקענען השעה חצאי קבין קבד

כלל כד וכו' דכולו האי לא אכלי עכברים מי' כדיון . הלכך נסחחו משלמת למה שהעכברים אוכלים ואין הלכה
לא כר"י ולא כר"ל כן נורי וכל השעורים הללו בלחץ ישראל וכיומי החלום כלל בשאר ארצות וכזמנים הללו
הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר כחותה מדינה וכחותו זמן : ח יוציא לו שותות ליון . אם הסקיד אללו יין
וערכו עס ייני (ז) הקקקניס כולעים שמות : ר' יהודה אומר חומש . שהקרקע שהיו עושים ממנו הקקקניס

כקין : (ז) וחלה מרחיב דלעיל
נקט דלח בענין נתי שמים
מחלקת מין וא"ל כמה דלעיל
דאל"ה הו"ב מחקר לפי המדק :
[ח] לוב כו' . פירושו ז"ל
לויין הוא : (ח) כגון לעלות עלים
כדרך סולם לעול גזולת מקן
גבוה ואפ"ה הו"ב גזולת למיקם
ברשותיה עד דעביר השנה
דסקר שאל שלח מדעת גזול
סוף . ולשחמט היינו ונשחמט

ח יוציא לו שותות ליון ר' יהודה אומר
חומש . יוציא לו שלשת לוגין שמן למאה
[א] לוג המחצה שמרים . לוג המחצה בלע .
אם היה שמן מווקק אינו מוציא לו שמרים .
אם היו קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע .
רבי יהודה אומר אף המוכר שמן מווקק לחבירו
כפי ימות השנה . הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה
שמרים למאה : ט המפקיד חבתי אצל חבירו .
ולא יחרו לה הבעלים מקום ומלטלה ונשברה
אם מתוך ידו נשברה לצרבו חייב לצרבה

לה הבעלים מקום . נכית שומר לומר לו זיות זו השאלתי : לצרבו . להשחמט כה (ח) : לצרבה . שהיתה כמקום
אראם גענוקען פון פערד . זוקמער וענען דיא
הבוואה פרוקין . ווען ער קומט אָפּ נעמען דיא
הבוואה ווינקער . זענען דיא תבוואה פייקט . אונ
די קענדער זענען גרעסער . אז קען נועט איצט
אָפּ דעם עטמין צעהן פור תבוואה . וועט צו קוקען
אויף די פאם אוי פיל . ווי דיא האבן אויף
גיגעטין . אונ גאך מערה : ח יוציא לו שותות ליון
אויב ראובן האט געהאלטן ביי שמעון וויין . אונ
שמעון האט צו מישמ דיא וויין פון ראובן מיט
זיגע וויין . דער גאך אז שמעון גיט אָפּ צוריק
דיא וויין צו ראובן . זאל ער אים אָפּ רעכענען
אזעקסטיר פון די פאם . ווייב די קריג זאפין איין
אזעקסטיר רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט חומש
אפינקמיל זאל שמעון אָפּ רעכענען צו ראובן
ווייב עס זאפט פאר איין אפינקמיל זיאיט נו שלשת
לויין שטן גמאך און די הונדערט קטוארט אייב זאל
שמעון אָפּ רעכענען צו ראובן דריי קטוארט לוג
ויפחז שפריס איין קטוארט מיט אָפּ אהאלקע זאל ער
אים אָפּ רעכענען פאר הייווין זוג ופחז גזע איין
קטוארט מיט אהאלקע זאל ער אים אָפּ רעכענען
פאר איין זאפין . צו זאמען איז דרייא קטוארט
אם היה שטן סיקק אויב ראובן האט גיגעטין
געהאלטן צו שמעון קלארע אייב אן הייווין
אינו מוציא לו שפריס . זאל שמעון גיט אָפּ רעכענען
פאר הייווין אָם היי קנקנים ישנים אויב דיא קריג
זענען גיטען זאפט . וואס ניט זאפין גיט איין אינו
מוציא לו גזע זאל שמעון גיט אָפּ רעכענען פאר
איין זאפין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט אף
המוכר שטן מווקק חבירו אויב שמעון האט פארקויפט
קלארע אייב צו ראובן גז' ימות השנה זאגט יאהר
זאל שמעון געבין צו ראובן אייב ביסלאקטיווי .
דכיניו ראובן האט גיקויפט בייא שמעון פינג
הונדערט קטוארט אייב . נאר ראובן האט ווי אָפּ
גענוקען ביי שמעון ביסלאקטיווי . ווען ער האט
גידארט עקליקע טעפ אייב . האט ער גענוקען

ביו שמעון ריינע אייב אן הייווין הרי זה פקד עני
מוז ראובן אויף זיך געמען אז שמעון זאל אים
אָפּ רעכענען זוג ופחז שפריס גמאך צו יערע
הונדערט קטוארט אייב . אקטוארט מיט אהאלקע
קטוארט פאר דיא הייווין . ווארום שמעון קען
זאגן אויף האב דיר פארקויפט פינג הונדערט
קטוארט אייב . האקטו זיאי ברארפט באַר אָפּ
געמען צו דיר . וואקסטו אויך גיהאט פון יערע
הונדערט קטוארט . אקטוארט מיט אהאלקע
קטוארט הייווין . אז איך האב דיר גיגעטין דיא
אייל ביסלאקטיווי אונ קלארע . דארף איך דיר
אָפּ רעכענען פאר דיא הייווין אקטוארט מיט
אהאלקע קטוארט אייב : ט המפקיד חבתי אצל חבירו
ראובן האט גיגעטין זאפט צו שמעון ער זאל
זיא הימען זיא יהוי גה הבעלים סקוס אונ רער בעל
הבית וראובן האט גיט אָפּ געוונדערט אָרט ביי
שמעון אין שטוב ווא דיא פאם זאל שטיין .
נאר ער האט גיגעטין דיא פאם צו שמעון ער
זאל זיא הימען . אונ ער קעג זיא שמעון זא
ער וויל אונ שמעון האט געמאכט אָרט אונ
האט דארט גישעלט דיא פאם ופיפלה ופיפלה
אונ גאקרעם האט שמעון גענוקען די פאם פון
דעם אָרט וואס זיא איז געשטאנען אונ האט זיא
געטראגן אונ דיא פאם איז צו גראבן גינארין
אם סמוך די גשבה אויב דיא פאם איז ארויס
גיפאלין פון שמעון'ס הענט ווען ער האט איר
גיטראגן אונ זיא איז צו גראבן גינארין זצט
אויב ער האט די פאם גיטראגן פון זיגעטעניגן
ער האט גינארט גיטצען מיט איר . אָדער ער
האט גענדארט רעם אָרט וואס דיא פאם איז
געשטאנען הייב דארף שמעון בעזאהלן פאר די
פאם זענען אז ער האט דיא פאם גיטראגן פון
אירעטעניגן . ער האט איר גינארט שמעלן
אויף אָבעקערין אָרט זיא זאל גיט צו גראבן
ווערין אונ גראגענדיג איז דיא פאם צו גראבן

שמות יום ד

עיקר תוית

גמרא: (ט) לא היינו דוח' מ' דנ"ק דהתם כנ"ח כו' ולרוביה שמינה יחזר ויבא כדכחש שמורר כדחשו ויבני מושות עלמו פוח וס' לר"ש ללא בעיני דעת בעלים עדיין שומר הוא עליו וסני דעתיה' גמרא: (י) דכיון בעינן דעת בעלים שומר עליה ולא שמינתה שלא היו חזין הכללים שיהיה עודו שומר עליה ולא הוה חזרה כלל. ט"ז:

(יא) וחומיה דהא חזן ונב' כפניהם שלא כראוי חייב משמע הא כראוי פטור. והכי כתב דהא דלאמרי' דדוק בקרקע דוק לפני דר' וכהנהו אחרי דשכיחי גביי וכ"מ בגמרא וכו' כהדיל' שולשלא נעל כראוי כו' פטור. (ב) אהר כסבט הנפקר שביע' התורה שנתן אוחה לדבר להם. ה"מ: (ג) ועל' לא קאי' מאסכו' כו' אלף בהיותו כביתו

שקרוכה להשכר: אם משהניחה. שכלה השמישה היטה במקום השתמר. בין שנטלה ממחלה לנרכו בין שנטלה ממחלה לנרכה פטור לחמרינן משהחזירה הרי הוא ברשות הבעלים ככתבתי לה עליו אלף כשומר חנם. ופטור על אונסה ואף ע"פ שלא הודיעו הבעלים ואמר נטלתי והחזרתיה וזימא דמתני' רבי ישמעאל היא דאמר בנוכח טלה מן העדר והחזירו למקומו כהוא פטור ללא בעיני דעת בעלים (ט) והא דקתני לא יחזרו לה הבעלי' מקום. לא מכעוב' דאמר לא מבעי' יחזרו לה הבעלים מקום והחזירה למקומו לאחר שנתמש' בה לנרכו שהוא פטור וס'פ' שלא הודיע לבעלים למקום המיוחד לה אלף אפילו לא יחזרו לה הבעלים מקום ללא למקום מיוחד לה החזירה פטור. והאילו והחזירה למקום משתמר ללא בעיני דעת בעלים: ובין משהניחה לצרכו חייב. סיפא זו אחת לר"ע דאמר בנוכח טלה מן העדר והחזירו למקומו והלום הוא חייב עד שיודע לבעלים שגנבו והחזירו (י) והכי נמי לאחר שנתמש' בה לנרכו ועשה גזול עליה אע"פ שהייתה במקום המשתמר חייב. והאי דקתני כסיפא יחזרו לה הבעלים מקום לא מבעי' אהר' לא יחזרו שהיא חייב משהייתה לאחר שנתמש' לנרכו. דהא לא הייתה במקום מיוחד לה: אלף אפי' יחזרו לה מוקם שחזר והייתה במקומו חייב דבעיני דעת בעלים ור"טא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע והכי מקמינן לה בגמ': י צררן שבורדו. ודפשי' לאחוריו. אע"פ שמינה מעולה הוא חייב. שהמוליך מעות של פקדון ממוקם למקום אין להם שומרה אלף כדון. לכתוב' (ד' כר'ס יד) ונתת הכסף בידך. אע"פ שרורים הם יהיו בידך. ואם בבית האם או להם שמי' אלף בקרקע (יא) ויכחול כעטת הסמוך לתקרה. או כעטת הסמוך לארץ. שאין דרך הגנבים להפשט שם ואם שמר בעיני אחר פושע הוא וחיוב. אלף א"כ התנה מתחלה עם המפקיד שעה"מ כן הוא מקבל הפקדון שלא יחייבו בכל השמירות הללו: לבגו ולבתו הקטנים. אהל לגדולים נשכסים הם שמרו כדרך השומרים ופטור (יב) ולא חמרינן בה שומר משמר ושומר חייב שדרך האדם הפקיד מה שהפקיד בידי כול אשתו וכויו. וכל המפקיד על דעת

הבעלים מקום והחזירה למקומו לאחר שנתמש' בה לנרכו שהוא פטור וס'פ' שלא הודיע לבעלים שחזרה הייתה למקום המיוחד לה אלף אפילו לא יחזרו לה הבעלים מקום ללא למקום מיוחד לה החזירה פטור. והאילו והחזירה למקום משתמר ללא בעיני דעת בעלים: ובין משהניחה לצרכו חייב. סיפא זו אחת לר"ע דאמר בנוכח טלה מן העדר והחזירו למקומו והלום הוא חייב עד שיודע לבעלים שגנבו והחזירו (י) והכי נמי לאחר שנתמש' בה לנרכו ועשה גזול עליה אע"פ שהייתה במקום המשתמר חייב. והאי דקתני כסיפא יחזרו לה הבעלים מקום לא מבעי' אהר' לא יחזרו שהיא חייב משהייתה לאחר שנתמש' לנרכו. דהא לא הייתה במקום מיוחד לה: אלף אפי' יחזרו לה מוקם שחזר והייתה במקומו חייב דבעיני דעת בעלים ור"טא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע והכי מקמינן לה בגמ': י צררן שבורדו. ודפשי' לאחוריו. אע"פ שמינה מעולה הוא חייב. שהמוליך מעות של פקדון ממוקם למקום אין להם שומרה אלף כדון. לכתוב' (ד' כר'ס יד) ונתת הכסף בידך. אע"פ שרורים הם יהיו בידך. ואם בבית האם או להם שמי' אלף בקרקע (יא) ויכחול כעטת הסמוך לתקרה. או כעטת הסמוך לארץ. שאין דרך הגנבים להפשט שם ואם שמר בעיני אחר פושע הוא וחיוב. אלף א"כ התנה מתחלה עם המפקיד שעה"מ כן הוא מקבל הפקדון שלא יחייבו בכל השמירות הללו: לבגו ולבתו הקטנים. אהל לגדולים נשכסים הם שמרו כדרך השומרים ופטור (יב) ולא חמרינן בה שומר משמר ושומר חייב שדרך האדם הפקיד מה שהפקיד בידי כול אשתו וכויו. וכל המפקיד על דעת

גיוראין פטור דארף גימ' שמי' בציאהלין פאר די פאם אים משהניחה ונשרה אויב. דיא פאם איז צו קראכי' גיוראין דער גאך נויא שמי' האם איר שוין אנדער גישטעלט בין זיצנ' בין זיצנ' סאיי גר האט די פאם גיטראגין פון זייגעמינעגין צו גיטצען מיט איר אדער נוייל גר האט געדארפט דעם ארמ' פון די פאם, אונ סאיי. גר האט איר גיטראגין פון אייגעמינעגין צו שטייען איר אויף אפגעקערין ארמ' פטור דארף גר גימ' בציאהלין פאר די פאם, נוארום אויף וועלכין ארמ' גר האט זיא גישטעלט שטייט זיא אין דעם רשות פון ראובן איז גלייך וזיא שמעון וואלט גאר גימ' דערקרט דיא פאם יחזי קה' הבעלים מקום אויב גר פער הכות פון ריא פאם (ראובן) האט אפ געוונדערט אארט ביא שמעון אין שטוב ווא די פאם זאל שטיין. ראובן האט גיזאגט צו שמעון בארג מיר דעם ארמ' דא זאל שטיין דיא פאם ופסקיה ונשרה אונ שמעון האט גענומען די פאם פון ארמ' אונ האט זיא גיטראגין, אונ דיא פאם איז צו קראכי' גיוראין בין כתיב ידו סאיי רי פאם איז ארום גיפאלין פון זיין האנט אונ איז צו קראכי' גיוראין זיין משהניחה אונ סאיי דער גאך וזיא גר האט איר אונעק גישטעלט אויף איין אנדער ארמ' איז צו קראכי' גיוראין זיצנ' אונ אויב גר האט גיטראגין די פאם צו גיטצען מיט איר, אדער גר האט געדארפט דעם ארמ' וואס

די פאם איז ארמ' געשטאנען תיב' דארף שמי' בציאהלין זיצנ' אויב גר האט גיטראגין רי פאם פון אייגעמינעגין צו שטייען איר אויף אפגעקערין ארמ' פטור דארף גימ' שמעון בציאהלין וועיין בהרע"ב: י המפקיד פעות אפי' הגבו ראובן האט גיגעבין געלט צו שמעון גר זאל זיין היטען צירן והפשי' נאחזירי אונ שמעון האט איינגעבונגין דאס געלט אין אמונה אונ האט זיין גיטראגין אויף די פלייצע או שפיקרן דבנו ודבתי הקטנים אדער שמעון האט גיגעבין דאס געלט צו זיין קליינעם וזהו אדער צו זיין קליינע סאקטער זיין זאלין היטען דאס געלט, אונ די קינדער זענען גינען מיט דעם געלט אין שטוב ונעל כפניהם שלא פראי אונ גר האט פאר געלאסען דיא טיב פון שטוב פאר זיין גאר, גר האט גימ' פאר שקלאים וזיא מען דארף פאר שטייען ועתוייט, אונ די געלט איז געגנב' גיוראין פון זיינע פלייצעס אדער גנבים זענען אריין געגאנגען אין שטוב אונ האבין אונעק געגנב' דאס געלט פון דיא קינדער תיב מוז שמעון בציאהלין צו ראובן זיא שפר גרד' השוקרים ווארום שמעון האט גימ' געהיט דאס געלט וזיא מען דארף. זיין היטען זאם שפר פדרד השוקרים אונ אויב שמעון האט געהיט דאס געלט ווי מען ארמ' זיי היטען, אונ זיי זענען געגנב' גיוראין פטור דארף גר גימ' בציאהלין: יא המפקיד פעות אפי' שתיני אז אייגער האט גיגעבין געלט צו

די פאם איז ארמ' געשטאנען תיב' דארף שמי' בציאהלין זיצנ' אויב גר האט גיטראגין רי פאם פון אייגעמינעגין צו שטייען איר אויף אפגעקערין ארמ' פטור דארף גימ' שמעון בציאהלין וועיין בהרע"ב: י המפקיד פעות אפי' הגבו ראובן האט גיגעבין געלט צו שמעון גר זאל זיין היטען צירן והפשי' נאחזירי אונ שמעון האט איינגעבונגין דאס געלט אין אמונה אונ האט זיין גיטראגין אויף די פלייצע או שפיקרן דבנו ודבתי הקטנים אדער שמעון האט גיגעבין דאס געלט צו זיין קליינעם וזהו אדער צו זיין קליינע סאקטער זיין זאלין היטען דאס געלט, אונ די קינדער זענען גינען מיט דעם געלט אין שטוב ונעל כפניהם שלא פראי אונ גר האט פאר געלאסען דיא טיב פון שטוב פאר זיין גאר, גר האט גימ' פאר שקלאים וזיא מען דארף פאר שטייען ועתוייט, אונ די געלט איז געגנב' גיוראין פון זיינע פלייצעס אדער גנבים זענען אריין געגאנגען אין שטוב אונ האבין אונעק געגנב' דאס געלט פון דיא קינדער תיב מוז שמעון בציאהלין צו ראובן זיא שפר גרד' השוקרים ווארום שמעון האט גימ' געהיט דאס געלט וזיא מען דארף. זיין היטען זאם שפר פדרד השוקרים אונ אויב שמעון האט געהיט דאס געלט ווי מען ארמ' זיי היטען, אונ זיי זענען געגנב' גיוראין פטור דארף גר גימ' בציאהלין: יא המפקיד פעות אפי' שתיני אז אייגער האט גיגעבין געלט צו

שיתנס הנסקד כיד אשתו וכניו הוא מפקד: **יא אם צוריון**. והתוהו או קשורים קשר משנה לא ישתמש בהן אבל אם אינם תחומים או קשורים קשר משנה אף על פי שצוריון (א"י) הרי כן כמותוין וכלו אינם קשורים כלל ומותר להשתמש בהן:

אם צוריון לא ישתמש בהן. [ינ] לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. אצל בעל הבית בין צוריון ובין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. תנוני כבעל הבית דברי ר' מאיר. רבי יהודה אומר תנוני כשולחני: **יב [יד] השולח יד בפקדון**. ב"ש אומרים ילקה בחסר. וביהר.

אמיתו חיירי: (ג) הכתמקד אללו יודע שהיא לרד מיד למשוח ולפיכך הכתמקד לזכרון נמי ישתמש בהן דרך כל אדם לזר ומתוין. אבל תחומים גרי פטויה שאינו חסן שישתמש בהם. רש"י (ד) וא"ע נכפ' ללעיל מ"ו פטויה דרמי אבידה היו שאל עליה פלי קודם שנשתמש בלחא שמוז' דהכל ברעא מדרתם לפי שירא

לגלות בהן יד לנפוח כסן סחורה שמו א"ל הכתמקד לנפוח פקדונו אבל דמי אבדה יודע שישנה אצל ועם רכוש הר"א והרש"א: [ג] לפיכך כ"ו. והוא שיעמין בקרקע. כ"מ: [ד] השולח כ"ו. שמינו הכחו אפי' נלחמו דכתיב או מת או נסבר או נסכה שבעות ה' תפיה בין שניהם אם לא שלח דמשתמ' פא' שלח תחמיב טוב מיתחה ושבייתה. רש"י:

יב ילקה בחסר וביהר. כמה שחסר העקדון וכמה שהותר. כגון שהפקדו אללו רחל עטונה למר או מעוברת ובגזזה או ילדה לאחר ששלח כה יד משלם אות' ואת גזוזתה ואת ולדותיה ומלא' שהוא לוקה כמה שחסרה אללו

אזוי אַמענקשט וואס פאָרשט געלט ער נאר דאס געלט געהעאָלטן ביו ער נועם זייא קומען אפ- געמען אונ דער מענקשט אזי ויין האַנדל' צו פאָהשין געלט פון קליינע אויף גרויסע אונ פון גרויסע אויף קליינע אס צווייזן אויב דאס געלט איז פאָרבונדן. אונ פאָר אַז אונדערש פאָרבונדן געקער וויא קען פאָרבינדן עס זאל גיט אויב- גישאמין ווערין. אַדער דאס געלט איז פאר חתומת לא ישתמש בהם מואר ער גיט נישט צען מיט דעם געלט. זיך דריבער ווייל ער מואר גיט נישט נישט צען מיט דעם געלט אס אַבדו אויב דיא געלט איז פאָרלארן גינוארין איט מיט באַהייהו דארף ער גיט בַצאָהלין פאר וויא מותרין אז דיא געלט איז אויף געבונדן. גיט פאר חתומת. ואונ אַפילו אז די געלט איז פאָרבונדן אזוי וויא דער שטייגער איז קען נאר צו בונדן עס נאר גיט אויבגישאמין ווערין. איז אויף גלייך וויא זיי נואלטיין גינען אויף געבונדן. ישתמש בהן מעג ער נישט צען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער מעג דאס געלט נישט צען. אַפילו ער האט וויא נאך גיט געניצט אס אַבדו אויב דאס געלט איז פאָרלארן גינוארין מיט באַהייהו דארף ער גיט בַצאָהלין פאר וויא אַזי בעל הבית אויב מען האט דאס געלט געהאלטן ביי אבעל הבית בין צוויי ויין מותרין סייא דאס געלט איז פאר בונדן אונ סייא דאס געלט איז גיט פאר בונדן לא ישתמש בהם מואר ער גיט נישט צען מיט דעם געלט זיך דריבער ווייל ער מואר גיט נישט צען מיט דעם געלט אס אַבדו אויב דאס געלט איז פאָרלארן גינוארין איט מיט באַהייהו דארף ער גיט בַצאָהלין פאר דעם געלט תנוני כבעל הבית אז מען גיט געהאלטן געלט צו אַקצעמער. איז דער דין גלייך וויא מען גיט צו אבעל הבית. דער קעקער מואר גיט נישט צו אבעל הבית. סייא דאס געלט איז צו גיבונדן אונ סיי דאס געלט איז אויף גיבונדן

(טו) גמרא. ופרש"י כשעת סגולה: [טו] רע"א כ"י. פי' הסוף' דלפנותייסו דל"ג סברי שניו אינו קונס זכ"ס סברי דקונס וסיינו כחסר ויתר אבל ביוקרא וולגל מודו ל"ג ל"ג דלס סוקר משלם כשעת סגולה מן ספולס וכו' וסוף משלם כשעת סגולה ור"ס פליג אלא ויודק דמשלם כשעת החיוב' ל"ג כולל בין ביוק' וטוסי' :

(יז) קרא אספי' מכלל דל"ג עילית דלכר עבירס כמו דלחסי' מתי' וכן עכ"ס. כמו איתא כסדית כגמלה וטוסי' : (יח) גמרא. ויביא פ"מ וסוף כענין. דשליחות יד אף על פי סוף' ספרין פ"מ לחסרו כענין וי"ד גמ"ס דלא כענין פ"מ לחסרו אלא כחשמי' כגמלה מחיוב' ל"ג דלסס סמוס

שאל שאל מדעת מחייבין ל"ג. ולכן כתב ססור דלא מחיב אלא משפת חשמי' ואלה משפת סגולה סברי אינו שאל יד כיין שאיט דולס לחסרו: (י"ח) עין דרך פ"מ לסתמן ככלי חסר. רע"ט :

דכר שטע דרשי ביה כולל אמר נעלדו ולגלמו לגלות יד כסקדון מנין שהוא חייב ח"ל על כל דבר שטע (עו) : כיצד הטה את החבית. השתחא מפרס למלתייהו דכ"ה אית ספרים דלא גרסי כ"ל ומלתא כהנשה נכשה היא: ונשברה. לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית. דשליחות יד אינו מחייב אומ"י עד שישמך או יניכה דהוי קניה: הנביחה ונשל. לאו דוקא נשל דמכי הנביחה פ"מ ליגול חייב בלחובין אומ"י לא נשל ממנה כלום (י"ו) חסר נשל רביעית מן הסכמת והחמין היין הנשאר כחכיה אחר כן. אע"פ שלא הנכיה הסכמת משלם כל היין שהוא גרס ל"ג סתמין גירי ידידה הוא דלהני ליה (י"ח) :

נוערם גיווען איצט ווען ער איז פארלוירן גיטארין מיט די וואל אונ מיט דעם קינד וואס זיא איז גיווען מעוברת דארף נאך שקען פצאהלין קער ווי ער האט גינגען. דאס הייקט ער ווערם גישלגאנין קינד. מיט דעם וואס בייא אים און מערר גיטארין זייה הייז אומ"ים אונ דיא בית הלל זאגין קשעת היצאה אזוי וויא דער שעפס איז גיווען ווען ער האט מיט אים גיטאהן אמלאכה אזוי זאל ער פצאהלין דאס הייקט קשעת היצאה אזוי וויא ער נעמט דעם שעפס ארויס פון בעל הבית פאר ויך] רבי גמיקא אויפ רבי עקיבא זאגט קשעת התביעה אזוי וויא דער שעפס איז גיווען ווען ראיבן מאנט שקען בייא דין תורה אזוי זאל אים שקען פצאהלין החושב לשינה יד בגדרן אז איינער האט גיטראכט ער זאל גיזען מיט די וואך וואס מען האט בייא אים פעהאלטן גיטארין זאגט גיטארין פאר ערודת וואס ראיבן האט בייא מיר פעהאלטין וועל איך דאס געמען פאר מיר איך זאל מיט דיא וואך גיטארין דער נאך איז די וואך גינגקת גיטארין אדער זיא איז פארלוירן גיטארין. איינער ער האט מיט די וואך געניצט בית ששא אומ"ים מיט בית שסאי זאגין שקען דארף פצאהלין פאר די וואך. ווארום אין די תורה שטייט זעל פל דבר פשע. אז ער דעם נאר ער וועט דיא וואך געמען פאר ויך צו גיטארין מיט איר. ווערם ער שוין חייב צו פצאהלין אויף אלע שאדריגס וואס עס ווערט אין די וואך זייה הייז אומ"ים אונ בית הלל זאגין אינו חייב עד שישלח בו יד ער ווערם אנדערש גיט חייב צו פצאהלין. סיידן ער האט שוין דיא וואך ערדן

זכיתר שאס מעטכרה או נעטנה למר כשהיה אללו משלם אותה עטונה ומעוברת כמות שהיא עכשו והוי לוקה ביתר: ובי"ה אומ"ים בשעת הוצאה. מכ"ה הבעלים (טו) אס עטונה עטונה ואס ריקנית ריקנית: ריע בשעת הרביעה. כמות שהוא הסקדון כשעת העמדה כדיו דלחייב ויקרא (ה) לאחר הוא לו יזנתו כיוס אשמתו וכן כמו שהוא כיוס אשמתו. כיוס שמתחייב בו כדיו ולכנה ככ"ה: החושב לשלוח יד פקדון.

אמר כמני עדים אטול פקדוני על פלוגי לעמי: ב"ש אומ"ים חייב. דלחייב (שמות כב) על כל דבר שטע משעה שדבר לגלות יד הוי סופס: ער שישלח בו יד. דלחייב אס לא על כל דבר כמלאכת רעבו והוא על כל דבר כסקדון מנין שהוא חייב ח"ל על כל דבר שטע (עו) : כיצד הטה את החבית. ונשברה. לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית. דשליחות יד אינו מחייב אומ"י עד שישמך או יניכה דהוי קניה: הנביחה ונשל. לאו דוקא נשל דמכי הנביחה פ"מ ליגול חייב בלחובין אומ"י לא נשל ממנה כלום (י"ו) חסר נשל רביעית מן הסכמת והחמין היין הנשאר כחכיה אחר כן. אע"פ שלא הנכיה הסכמת משלם כל היין שהוא גרס ל"ג סתמין גירי ידידה הוא דלהני ליה (י"ח) :

גיטארין פאר ויך אונ ער האט שוין געניצט מיט איר דער נאך איז גיווען אשארין אין דיא וואך דארף ער פצאהלין שגאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אס יא שיה יד גמלאכת רעבו ער זאל שווערין אויב ער האט גיט גינגען די וואך פון זיין חבר פאר ויך דאס הייקט אויב ער האט מיט די וואך געניצט מיט די וואך. שמועקט דיא תורה אז דער שווערין איז גיווען דער נאך וויא ער האט שוין דיא וואך גיטארין פאר ויך אונ האט געניצט מיט איר זיצד וויא אזוי הייקט ער האט גינגען דיא וואך פאר ויך. אויב ראיבן האט גינגען צו שקען פעהאלטין אפאס וויין חסה את החבית אונ שקען האט איין גיבויען די פאס אויף אזוי'ס ויפסי היינט רביעית אונ ער האט ארויס גינגען פון דיא פאס אקוואטירול וויין פאר ויך ונשברה דער נאך איז די פאס צו קראכין גיטארין זייה ששגם איה רביעית פצאהלין גיטארין גיט מערר גיט מערר נאר פאר דעם קוואטירול וויין גיבית אפער אז שקען האט אויף גיטארין דיא פאס ער זאל זיא געמען פאר ויך. אונ ער האט גיטראכט ויפסי חסמה רביעית ער זאל געמען פון איר אקוואטירול וויין. אפילו ער האט נאך גיט גינגען ונשברה אונ די פאס איז צו קראכען גיטארין ששגם ימי כליה דארף ער פצאהלין פאר די נאנצע פאס וויין זאגט אויב די פאס איז גיט צו קראכין גיטארין נאר ער האט אראפ גינגען אקוואטירול וויין אונ דער קעשט איז ווער גיטארין דארף ער פצאהלין פאר דעם גאנצין וויין אפילו ער האט איר גיט אויף גיבויען ווייל ער האט דאס גורם גיווען. ווארום וויין ווערם ווערר אז דיא פלי איז גיט פיהר:]

מאי הוי ליה למיעבר .
 הכי לרין : מצוי
 בידו . לא יסקידלו לחמים
 כמקום אחר טעם תודמן לו
 סמורה לשכר יבא מומון לו :
 תחת ידו . לפיכך מומון
 לו לנודך יבא טעמוס :
 כאסמך . דריש ליה לטון

סלכט ס' כלל כלי החיטון דלחא דלמטת דכריחא בהם
 צרון והפשילן ובני' צרון והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו
 הקטנים ונעל בפניהם שלא בראוי חייב . בשלמא כולחו שלא
 שמר בדרך השומרים אלא צרון והפשילן לאחוריו מאי הוי ליה למיעבר
 אמר רבא אמר רבי יצחק אמר רבא וצרת הכסף בידך אף פי
 שצוררים יהיו בידך . ואמר ר' יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי
 בידו שנאמר וצרת הכסף בידך . ואמר רבי יצחק לעולם ישליש אדם
 מעותיו שליש בקרקע שליש בשאמר רבי יצחק אמר רבא אמר רבי
 יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' את הברכה באסמך
 תנא רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנא' יצו ה' אתך
 את הברכה באסמך ת"ר ההולך למור את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח
 ברכה במעשה ידינו . התחיל למור אומר ברוך השלוח ברכה כברי הזה . מדר ואחריו כך
 בידך הרי זו תפלה שוא לפי שאין הברכה מצויה לא בדבר הכשול ולא בדבר המרוד

צרון והפשילן וכו' דער דין איז אז איינער האט
 גינעבין געקט צו זיין חבר צו זאל זיין
 היטען פון זיינעטווענין צרון והפשילן לאחוריו דער
 חבר האט איין געבונדען דאס געקט אין אסוף
 אונד האט די מוף מיט דעם געקט געלייגט אויף
 דיא פלייצע או שפסון קעגן ויבאו הקטנים אדער
 דער חבר האט גינעבין דאס געקט צו זיין
 קליינעס ויהן אדער צו זיין קליינע סאקטער
 זיין זאלין דאס געקט היטען ויגיי בפניהם שלא כדאי
 אדער דער חבר האט דאס געקט אריין געלייגט
 אין אקאסמין אונד האט נים נגט צו גישלאסן .
 אונד דאס געקט איז געגנגק גיטארין הייב דארף
 דער חבר בצאהלין . פרענט דיא גמרא בשלמא
 קדוה אויף אלע זאכין דארף ער חייב זיין שניא
 שפר גרוד השומרים ויזי ער האט נים געהיט ויזי
 אהישער דארף היטען אלא צרון והפשילן לאחוריו
 גאר אז ער האט דאס געקט איינגעבונדן אין
 אסוף אונד ער האט דאס מוף מיט דעם געקט
 געלייגט אויף אקאסמין אויף דיא פלייצע אונד
 מען האט דאס געקט געגנגק פאר וואס זאל
 ער זיין חייב פה תיה זיה למיעבר וואס דער האט
 ער גיזאלט סאהן . ויזי רען האט ער גענדארקט
 היטען אפר רבא אפר רבי יצחק רבא האט גיזאלט פון
 רבי יצחק'ס וועגן אפר קרא וצרת הכסף גרוד די
 זאלקט איינגינדען דאס געקט אין דיין האנט
 אף על פי שצוררים יהיו גרוד אפילו דאס געקט איז
 איינגעבונדן פון דעקטווענין זאלקטו זיי האלמין
 אין האנט ואפר רבי יצחק גאך האט רבי יצחק
 גיזאלט געקט יהא כספו של אדם מצוי בידו דער מענטש
 זאל אייביג האבן זיין געקט ביי זיך אין האנט .
 סאקער וועט אים טרעפן אסחורה וואלוייל צו
 קויפן שגאמר וצרת הכסף גרוד וארום עם שמיט
 אין פסוק די זאלקט איינגינדען דאס געקט אין
 דיין האנט ואפר רבי יצחק גאך האט רבי יצחק
 גיזאלט געקט ישליש אדם מעותיו אקענטש זאל צו
 טיילן זיין געקט אין דריי טייל שיש בקרקע פאר
 אדריטור געקט זאל ער קויפן פעלד שיש

אמר שמואל כספא אין להם שמירה כו'. לרבי עיון אם שמרם כקרקע ונגנבו משם אם שומר שכן חייב כקרקע הכנסה (דף פ"ט) משמע דחייב דפרוך אכי לרבי יוסף והלאה מר יוחנן (שם) טעמא טעמא גבגב כחבריה משלם פלוגתא כפל וכו' אמר אברהם שומר שכן הוא קרנא כשי נשלמו ומאי פריך דלוקמא כטאמן שנגנבה

דבר הסמוי מן העין: אין להם שמירה וכי' דלמס לא שמרן ונגנבו פשיטה היא: ואי צורבא מרבבן הוה. המפקיד שהוא חרד על מלות הכלכל על רבוס. אמר השומר: דילמא מבועי ליה וזווי לאבדלתא.

ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אמר שמואל כספא אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומודה שמואל כערב שבת בין השמשות דלא אמרחוהו רבנן ואי שהה למוציא שבת ישוער למקבריהו ולא קבריהו מחיוב ואי צורבא מרבבן הוא סבר דלמא מביעי ליה וזווי והאידינא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא

ולכן לא קבריהו ופסורו: נשואאי נמשטין בקרקע בשפודין של כרנול הכריק מקום שתחתיו הלל: בשמי קורא. כנג מתחמו: פרומאי. שוכרי התקרה: ביני אורבי. בין שויה

כעטנת גביה לטסי מוויין מיקו סכנו יך לדתוח דהמ' למימר וליטעמך דכלאו הכי מני מני למימר ולטעמך אפי' גזוה הוה תמלא שומר שכן תמלא ככל כפליס ויש להכיא ראיס מפי' שמואל (דף ט"ז) דכי יליף גניבה ואכנס בשולא שומר שכן פריך מה שומר שכן עין תמלא ככל כעטנת ליסטיין מוויין ומשיי אי כעיה אימא גזוה הוה משמע שזין שוס גניבה טייער כה שומר שכן אך תמחו גזוה הוה למא לא יסא אונס אם השמתי כקרקע ק' אמות דמאי יסל חו למיעבר או אם וקחטשו סינא או חוילי גזול ואין יתכן ששום גניבה לא נמלא שמהא אונס גמור בליסטיין מוויין ולכנס איה ליה כקוף הסופים (דף ל"ג) דלוי על עידיאל דמילי איכסי טורא אם לא תמלא גניבה אונס כשומר שכן ומיחו יך לדתוח דרכה יסבור כלויך עטיה דקרנא עדיף כרבי יוסף כהסינס (דף נ"ז) ומ"מ אין סכרא כלל שלא נמלא גניבה אונס טייער כה שומר שכן וזין לתרך דהואיל ומיחי רחמנא שומר שכן כגניבה א"עס שהיא קרוכה לאונס דלמחר כהשולא מיחי ק"פ ככל גניבה אונס דלא כליסטיין מוויין הוה פטור ק"פ כל דנכח הוה לרבי יוסף אם כן מלי משיי בשולא (דף ט"ז) לטסיין מוויין גזוה הוה אכתי איהל ומיפריך מה לשומר שכן מפי' ככל כעטנת גניבת אונס תמחר בשולא דכי יליף עמידי כגניבה ואכיל לא יסאל כפל חילוי כעטנת גניבת אונס דמסתמא הוה חייב קין ככל אונסיין דענין ס' פריך כפי' דמחמת (דף ט"ז) בני הלל להולא טריטיס ובער שר שנגח ד' ה' דק"פ שני ליהוין ככיון דשומר שכן פטור מגניבת אונס שאלא שן קמ' שומר שכן אין לחייבו כגניבת אונס כקין דזיו לכא מן הדן ליהוין ככיון דשומר שכן פטור מגניבת אונס שאלא שן וזיל גניבת אונס כליסטיין מוויין דלא חילוי מליט שמואל פטור אלא כמחמת מלחכה דשומר שכן לא אחי כדפי' וייל דנפקא לן מוכי יסאל אפי' וי"ו מוסיק על ענין ראשון והוה כאליו כתיב גניבה ואכנס להדיא כתיב וכוין דכתיב ביה גניבה ואכנס

אזאך ונאם אין גיבואקסין ויא בדברי המני אונ גימ אין אזאך ונאם אין געצייקלם אלא בדברי הסמיו מן השן דיא ברבא אין גאר דא אין אזוי אזאך ונאם אין פארמאקט פון דיא אויג, ונאם דער מענקמש ווייס גימ וויא פיל עס אין גיווען פרייער, ווייס ער גימ אויב עס אין דא אברבא אין די תבואה אנדער גיין שאמר ונארום עם שמיית אין פסוק יצו ה' אמה את הברכה באספיק גאט נעמט געביטען בייא דיר ויא ברבא אין גייען דערקעט הבואה ונאם דר ווייקס גימ ווי פיל הבואה דר האקט אפר שמואל קספא אין להם שמירה אלא בקרקע שמואל אקמ צו געקלט אין גימ גיין אנדער הימונג מען זאל וייא גימ נגנבן, נאר מען זאל וייא געהאלטין אין די ערד, אויב איינער גימ געקלט צו ויין חקר ער זאל וייא הימען פון וייעגעטוועניען מוז דער חקר געהאלטין דאס געקלט אין דיא ערד, אונ אויב ער האט גימ געהאלטין אין דיא ערד אונ עם אין געגנבן גינארין דארף דער חקר געהאלטין אפר דבא ובזיה שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אמרחוהו רבנן כרא ואקט שמואל אין מודה אויב ראובן האט גינעבין געקלט צו שמעון פרייקאן צווישען טאג אונ נאקט ער זאל וי הימען האבין אים די רבנן גימ מקריח גיווען ער זאל דאמאלס גראכין אנרוב דאס געקלט צו געהאלטין, נאר איפער דעם נאקצין שבת נעמט ער האלטין דאס געקלט בייא ויך אין שמוב, אונ אויב דאס געקלט אין געגנבן גינארין אום שבת, דארף גימ שמעון געהאלטין נאר מוצאי שבת פאלד וייא

עם ווערט נאקט מוז ער דאס געקלט בגראבין

ואי שהה למוציא שבת ישוער למקבריהו ולא קבריהו מתייב אויב דאס געקלט אין גימ געגנבן גינארין שבת אונ עם אין שוין גינארין נאקט מוצאי שבת אונ עם אין שוין אונעק געגאנגען אציית אין דער נאקט ונאם קען האט שוין דאס געקלט גיקעמט בגראבין, אונ ער האט וייא גימ בגראבין אונ וייא וענען געגנבן גינארין, דארף ער געהאלטין ויא צדיקא מפגן היא אויב ראובן אין אלמדן אונ ער זאקט די ברבות פון הבדלה אויף אכוס וויין ספר ונאקט מביעי ליה וזי' אבדוקמא קען לשמען זאנין דריבער האט ער נאך גימ בגראבין דאס געקלט ווייט ער האט געמבראקט מאמער נעמט ראובן וועלדין געמען עפעס פון דעם געקלט צו קויפין וויין אויף הבדלה, דריבער אויב דאס געקלט אין דער ווייט געמבראקט געגנבן גינארין דארף גימ שמעון געהאלטין והאידינא דשכיחי נשואאי אין להם שמירה אלא בשפי קודה אונ איצט אז די גנבים ווייסיין שוין אז מען געהאלט געקלט אין דיא ערד, וזקען וייא שוין אין די ערד אויך, אין שוין גימ קיין הימונג צו געהאלטין געקלט אין דיא ערד, נאר מען מוז געהאלטין דאס געקלט אין דער הייך אינקער דעם דאך צווישען דיא געקלעס והאידינא דשכיחי פרומאי אונ איצט אז עם נענען דא גנבים ונאם אז קרעכין דיא געקלעס אונ וזקען געקלט אז להם שמירה אלא ביני אורבי אין גימ דא קיין אנדער הימונג נאר מען זאל גיינין דאס געקלט אין די נעמט צווישען דיא שדרות צינגל אפר דבא

מורה

הכנין הכתול: שפוחאי. ומורה שמואל בכותל (אי נמי בין הקרנות) מטפחים כותל לידע אם והאידנא דשכיהו שפוחאי אין להם שמירה יש עס חלל: אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה:

ופנה שפוחאי בניהו רבא ואנט שמואל איז מודה אז קען מאכט אפאך אין די וואנט אונ קען לייגט דאס געקט אין די וואנט איז דאס אגומע היטונג אי גמי בין הקרנות אדרע אז קען לייגט דאס געקט אין די ווינקלען פון דיא ווענט איז אויך אגומע היטונג והאיגנא דשכיהו שפוחאי אין דהם שפירה אפא טפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה אונ איצט אז דיא נבכים ווייסן שוין אז

זוהר שמות דף כ' ע"א ת"ת דלילת יוד הא ואו הא

פתח ואמר דודי לי ואני לו הרוצה בשופטים מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי מפני שהוא מנהיג עולמו כשופטים. מה שוקן יש בו ריח והוא אדום מוקף אותו והוא מתהפך ללבן ולשולם ריחו לא זו. כך הקב"ה מנהיג עולמו בדרך זה שלמלא כל הארץ יתקיים העולם כשכיל האדם המועד. והמחנה נקרא אדום כמה דלית אמר (ישעיה לא) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג וליכניו. מקריב קרבנו לאש שהוא אדום. וזרק הדם סביב למזבח שהוא אדום. מדת הדין אדום מוקף אותו הריח ועולה האש כלו לכן ולא האדום נספך ללבן כספך מדת הדין למדת רחמים. תא חזי כל מהר"ד אין דקדק הריח שלו אלא מלך אדום שהיה דלתיב דלתיב רבי יהודה מה יורה מה דלתיב (מלאכים א' יא) ויתגודדו כמטפס וגו' עד שסך לו עליהם. אלא היו יודעים שאלו ישגו ומתה מדת הדין כרצונם ודלתיב בלודם. אמר רבי יחזק עמוד אדום ולכן נקרב לשולם והריח עולה משמיהו. מה השוקן אדום ולכן כך ריח הקרבן. והקרבן מאודם ולכן. כל ורחה מריח הקטורת שהסמיים מהם אדומים ומהם לבנים כגון הלבונה שהוא לבן מר דרור אדום והריח עולה מהאדום וע"כ מנהיג עולמו כשופטים שהוא אדום ולכן. וכתיב (יחזקאל מד) וכתובי לי חלב ודם. כגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכסר לו זה אדום וזה לבן מה השובע שהוא אדום והוא לבן אין מוקף אותו לחזור כלו לכן אלא באש. כך הקרבן אין מוקף אותו לחזור כלו לכן אלא באש. עכשיו מי שישב בתעניתו ומקריב חלבו ודמו אינו נמק לחזור כלו לכן אלא דלר"י. מתוך תעניתו של אדם מחלישין חבריו וזכר עליו וזכר וכוונתה שעה צריך להקריב חלבו ודמו בחיות האש והוא הנקרא מונח כפרה. והיינו דר' אלעזר כדו הוה רבי יוחנן בתעניתו הוא מללי ואמר גלוי וידוע לפיך ה' אלהי ואלהי אבותי שהקרבתי לפניך חלבי ודמי והרחחתי אותם בחמימות חולשת גיפיה יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפיו כשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח ותרגמי. ומאל שאלדם הוא מקריב בתעניתו החלב והדם והריח שעולה מפיו הוא מונח כפרה ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן וכלכל שיתקין למה לתארן. אמר רבי יחזק מכתוב ולהלכה כותבי (במדבר ט"ז) כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש ועזר. אמר רבי יוסי כשהיה בית המקדש קיים אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכסר לו עכשיו חטלתו של אדם מתכסר לו במקום הקרבן כי האז גוונא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"א

צריך אדם להיות יגע בחורה שורה כמותה וסופנה לא יגרע. עונה מן המזון וכל שעת ימי הסעודה לקום להדבק נשמו כה

(א) שנים הם העבריינין מישראל. העבריינין לעבירה אחת והעבריינין לכל העבירה כולה. העבריינין לעבירה אחת זה שהחוק ענינו לעשות אותה עבירה בזמן ונתפרסם בה והורגל אפילו היתה מן הקלות פאה

(א) שנים הם העבריינין מישראל יודישע עבריינין ונענען צוויינעלייא העבריינין לעבירה אחת אז ער איז אעביריין צו איין עבירה והעבריינין זכי בתורה ביה אונ אז ער איז אעביריין צו דיא אנגעע תורה העבריינין לעבירה אחת אז ער איז אעביריין צו איין עבירה זה שהחוק עצמו נעשה אותה עבירה גורון דאס מיינט קען ער האט זיך פארנומען צו איין עבירה ער זאל ויא קאהן מיט זיין ווילען אונ גערין ונתפרסם בה ויהיגי אונ קען ווייס שוין פון אים אז ער מוהקט דיא עבירה אונ ער איז שוין געוואהנט מיט דיא עבירה ער זאל ויא קאהן אפילו היתה מן הקלות אפילו דיא עבירה איז פון גרינגע עבירות כגון שהחוק תמיד נזכר ששמו ער האט זיך איינגעוואהנט וייגע קליידער זאלין גענייש ווערין שעמגן או תקוף פאה אדרע ער האט זיך איינגעוואהנט ער זאל גיין דיא האר פון

ישקי מנסיקות פיהו כלאמר כווסר כעונת בני אדם כחלות לילה כלסע העטייה כל עתה עונת ח'ס כראשונה . ואף כשכתב כמחיימים תלוט עונת כשנייה כווסתם לטוליד בן כראשונה סיבה ת"ס סיו העויל כחמסכה . ככוסת כדכור שמסלנו ישרול לתולעת כשפיעס עושים להם כלוט מלכות שולטת ממנו ויטרו כדכין כשלת הפני שפחותיל ולח קורי עככיס עשכיס מוכדי' כעליס . כחלת ססס המוונות כעמסע כי כנו סלחנס קייס בגוף כן התלות העשיתות קייס הנפס וכסעדרס רעסיס כחסיס קרויס ממיס ועל העשסס העוטיס חמר כווסר שמלר הפכה' וססע לי מעמסיס ולח חמססס ככודס כח מלך פתימס מלכו על עולס ולחמס שיחטאו כמנשע שהיה חורג את ישראל עד

בהעפמין ויין נשקה אין די הייליגע תורה ישגמי
 מנשקות פיהו ער זאל מיר קושין מיט דיא קושונג
 פון זיין מויל דיאמר בויהר קשענת בני אדם בחיית
 ימה וויא עס שמיים אין זוהר טוען עס קומט
 הארבע נאכט וואס ראקמאלס איז דיא צייט פון
 מענטשן זיך צו בהעפמין באשה האריה מיט דיא
 צווייטע ווייב וואס גיהער צום גוף בא עקת ענת
 תמידי חכמים הראשונה איז געקומען די צייט וואס
 דיא תלמידי חכמים זאלן זיך בהעפמין מיט די
 ערשטע ווייב מיט דיא תורה ואף בשבת פשקמיסים
 מצות עונה בשנייה אפילו אום שבת טוען די תלמידי
 חכמים געהעפמין זיך מיט דיא אנדערע ווייב
 בנות החזיר בן הראשונה מייגען זייא אויף זיי זאלן
 גיבארין אווהן וואס זאל זיך בהעפמין מיט דיא
 ערשטע ווייב מיט דיא תורה שהיא תלמיד חכם ער
 זאל זיין ארמלדי חכם הרי התנה כחשבה
 מראקבענדין איז ער בהעפט מיט ערשטע
 ווייב ומיט די תורה אויך כסיתה דאס קלייד פון
 די תורה מיינט מען דידיך וואס ער לערנט תורה
 ריידערדיג שמשני ישרא' לתולעת די יודין ועגען
 געגליקען צו אנווארעם שבפיהם עושים להם גבוש
 פלכות דיא ווערים מאכין מיט ווייער מויל
 אקעניגדיקע קלייד כהולעת תפשי וויא דער ווארעם
 דאס שפינט די נייד דהיינו דחתיב כחוס השני שפתותיך
 וואס איז דיא דער פסוק זאגט דיניע לעפעין
 ועגען וויא דאס רויפט זייד ולא קורי עכביש שעששים
 ברחבים כסלים אונ גיט שפינגענבאכץ וואס זייא
 ווערין געמאכט פון דיא ליידיגע רייד וואס
 מענטשן ריידן שארה שהם המוונות כעעשה שארה
 מיינט מען איר שפיין דאס ועגען דיא מצות
 וואס ווערין גיבאדן פי כמו שהלחם קיים הנוף ווארם
 אזוי ווי דאס פרויט איז דאס געשטאנד פון גוף
 בן המצות המעשיות קיים הנפש אזוי דיא מצות וואס
 דער מענטש מוהמט איז דער געשטאנד פון דיא
 נשמה והתעורר אונ אז דיא מצות פערלין דיא
 מענטשן וואס מווערן גיט מיט מצות רשעים בחייהם
 קרוים פיהם ועגען רשעים אונ טוען וויא לעבין
 ווערין וזייא גערופן מתים וגי המעשים הטובים אמר
 בודה אויף דיא גומע מעשים וואס דער מענטש מוהמט האט דער ווהר גיזאגט שאמר תקווש ברוך
 היא ועשה לי מסעמים זאמ זאגט צו דעם מענטש דו זאלסט מיר מאכין אגומע שפיין זאת האשה כבודה
 בת מלך פניהם מלכו של עולם די תורה דאס איז דיא אשה מיט איר קבוד זיא איז דיא טאקטער פון

ונמצא כאלו כמלה מצוה זו מן העולם אצלו הרי זה
 עבריון דברו והוא שיעשה להקדים : (ב) העבריון
 לכל התורה כולה כגון החזור להתי עכו"ם בשעה
 שגזרוין גודה וירבק בהם ויאמר מה בצע לי להרבך
 בישראל שהם שלמים ונרדפים טוב לי שאדבק כאלו
 עכו"ם שידם תקיפה הרי זה עבריון לכל התורה
 כולה : (ג) מחטיאי הרבים כיצד אחר שהחטיא כדבר
 גדול כגון וירבע וצדוק ובימות ואחר שהחטיא דבר
 קל אפילו לבשל מצות עשה ואחר האנס אחרים עד
 שיעברו עכו"ם או השמעה אחרים והדריים :
 פון קאפ געשוירין ארום גלייך אן פאות ונגמא
 כאלו בפלה מצוה זו מן העולם אצלו בייא אים איז
 גלייך וויא דיא מצוה וואלט קיין מאהל גיט
 גיבאקטן גינארין הרי זה עבריון לאותו דבר הייסמ
 ער אעבריון צו דיא עבירה והיא שיעשה להקדים אונ
 דאס איז נאר אז ער מיינט צו דערצערנען זאמ .
 ווייל דאמ הייסמ גיט ריידער מהמט ער זא :
 (כ) העבריון לכל התורה כולה אעבריון צו דיא נאנצע
 תורה הייסמ כגון החזור להתי עכו"ם בשעה שגזרוין גודה
 דהיינו ער נעמט אן דעם מחסדאנישען גלויבין
 ווייל דיא מחסדאנער ווייען אים שלעקעמס
 סאקן אז ער טועט גיט אגנעקען וזיער גלויבין
 וירבק בהם ויאמר מה בצע לי להרבך בישראל אונ ער
 טועט וזיך בהעפמין צו זייא אונ ער טועט זאגין
 וואס וועל דיא האקין פון דעם וואס איך וועל
 זיין בהעפט צו דיא יודין שהם שלמים ונרדפים וזיא
 זענען גידעריג אונ ווערין געזאגט טוב לי שאדבק
 באי עכרים שידם תקיפה עס איז בעסער פאר מיר
 איך זאל ויין בהעפט צו דיא מחסדאנער וואכ
 וזיער האנט איז שטארקער הרי זה עבריון לכל התורה
 כולה דער מענטש הייסמ אעבריון צו די נאנצע
 תורה : (ג) מחטיאי הרבים כיצד וויא מיינט מען ער
 מאכט זינדיגען פיר מענטשן אחר שהחטיא בדרך
 גדול סייא ער האט זייא געמאכט זינדיגען מיט
 אגרויסע עבירה כגון רבגום וצדוק ובהים אזוי וזיא
 ירבקע אונ צדוק אונ ברוחם האכין גיבאדן ואחר
 שהחטיא בדרך קל סייא ער האט זייא געמאכט
 זינדיגען מיט אגרינגע עבירה אפילו לבשל מצות עשה
 אפילו ער האט זייא געמאכט זינדיגען זיי זאלין
 גיט פקדים זיין איין מצוה פון דיא תורה ואחר
 האנס אחרים עד שיתטאו אונ סייא ער גיט אנדערע
 מענטשן כזו וזיא מוויזן זינדיגען כעעשה שהיה הרב
 את ישראל עד שעברו עכרים אזוי וזיא מנשה האט
 געהרגת פיל יודין ביז די אידעריגע יודין זאלין
 דינען עכרים או שהשעה אחרים והדריים אדער ער
 האט זייא גענארמט אונ האט זייא פארשמיטן
 פון דיא מצות :

מן המלך מה נעים גורלך וממילא רוחא להטיב נדחוי ולקצן פורויו וישיב הכל לאותו ולא ידח ממנו נדח :

דעם מלך וואס קניגט אויף דיא גאנצע וועלט און ויא איז אינווייניג מיט דעם מלך ואתה המו הפך און דער וואס לערנט די תורה היינט ער דער איידים פון מלך פה נעים גורלך וויא נים איז דין גורל ופסיקא רוחא הקשיב נדחוי ולקצן פורויו עם וועט פון זך אליין פערדיגט ווערין אז גאט וועט

שמות יום ה תורה אונקלדס

למשוף מלית דיא יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד הא ואו הא. נשמת יהוה חיה יחידה ד' דמינו יוד אה שם בן שבעשה בניקוד חולם :

כב ופקיד פרעה ק'פ' עמיה מימר כל ברא דיתידיד ליהודאי בנהרא תרמוניה וכל בראתא תקימון : * וואו גברא תויא וילי משה. עס יג : כל הנו. מוסר יב ל סהודני קא : וילך איש. מוסר יב בתרא קיס :

כב ופקיד פרעה ק'פ' עמיה מימר כל ברא דיתידיד ליהודאי בנהרא תרמוניה וכל בראתא תקימון : * וואו גברא תויא וילי משה. עס יג : כל הנו. מוסר יב ל סהודני קא : וילך איש. מוסר יב בתרא קיס :

רשכים בעל המורים

(כב) הילוד . ב' כמס' . הכל אויך גם הנו הילוד לך מות ימות נבי דוד ל' כל כסע סענעס לוד סהקיס עליו רעה מכויו סאכסוס כמו לזה להרגו גם פרעה מסה סתגדל ככויו קס עליו והביא עליו כל המכות : (א) וילך איש . ב' כמס' . הכל אויך וילך איש מביא לחם יהודה ע"י הליכה זו כל גורל הלאשן וע"י אותה הליכה יבא הגורל

שפתי חכמים

ל' מקיס העולם איכ מאי דכתיב הכה נחכמה לו למושיען של ישראל סכר נכעס וכו' מאי נחכמה שייך סה מסוס אלעגניויו הים זה עוזה להסליך הילודי מסוס סעמיד ללקות כמים . וילי האחרון סהוא מסיס בן דוד :

שפתי חכמים

ל' מקיס העולם איכ מאי דכתיב הכה נחכמה לו למושיען של ישראל סכר נכעס וכו' מאי נחכמה שייך סה מסוס אלעגניויו הים זה עוזה להסליך הילודי מסוס סעמיד ללקות כמים . וילי האחרון סהוא מסיס בן דוד :

שפתי חכמים

ל' מקיס העולם איכ מאי דכתיב הכה נחכמה לו למושיען של ישראל סכר נכעס וכו' מאי נחכמה שייך סה מסוס אלעגניויו הים זה עוזה להסליך הילודי מסוס סעמיד ללקות כמים . וילי האחרון סהוא מסיס בן דוד :

שפתי חכמים

ל' מקיס העולם איכ מאי דכתיב הכה נחכמה לו למושיען של ישראל סכר נכעס וכו' מאי נחכמה שייך סה מסוס אלעגניויו הים זה עוזה להסליך הילודי מסוס סעמיד ללקות כמים . וילי האחרון סהוא מסיס בן דוד :

שפתי חכמים

ל' מקיס העולם איכ מאי דכתיב הכה נחכמה לו למושיען של ישראל סכר נכעס וכו' מאי נחכמה שייך סה מסוס אלעגניויו הים זה עוזה להסליך הילודי מסוס סעמיד ללקות כמים . וילי האחרון סהוא מסיס בן דוד :

לוי ויקח את בת לוי : ב ותהר

רמ"א וספר חסדים : חסד יב

רשמים

אהרן בן שלוש ושמונים ומשה בן שמונים בדרום אל פרעה : (ב) ותהר האשה . בעת גזירת פרעה בהשליך

ויקח את יוכבד בת לוי . אשר ילדה אותה ללוי בכצרים . והרבה שנים לקחה מלפני לידת משה שהרי

רש"י

שפתי חכמים

ללקוח על מי מריבה : (א) ויקח את בת לוי . פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה (ומהר ולקחה וזכו וילך סאלך בעלת כחו שממרה לו גזירתך קשה משל פרעה אם פרעה

דלמיל לא לזכ אלא על העברים ועל אותו לוי נאמר מאמר הכה נחמכה לו על מוסרין של ישראל אבל אותו יום שנידן משה היה לוי אחר זה על המלך ש' שילוכו אותו למוס על הנהלים באותו יום וכן היה נעבור שאלעגנוניו אמרו שילקה כמים ולא

הולדת משה

ע"כ יתכן ומהר די בראות פטרם שהיו נמחר להמית הילדים הנכרים ע"י המלכות ועוד מטע יעסא זכתי על פשו לא נחו אז לבן המלך את אשמו . אך בראות כי לזכ פרעה שלל ימיחס שום ארס כוידם רח בשליכה מיס בימור . וכן המיס נקל להקפיד להליל את מי ישראל להליל או וילך ארס וגו' והסויר ברששו ותפר הארס וזלג בן ותלח אותו כי טוב סוף . ומהו סוכתו . כמדגס ים המטה דעות ע"ז . ורש"י ז"ל לא הכיר רק שמים . יהיה ארץ סיבה כי אם טעם אחד לו כל המטעם

לקומרו על התורה ש'לעקבש . ווי צו רעשטין איין פענקש פון אונדערין פענקש . דריבער נוען דיא גזרה איז גיוען פון פרעה דיא הייבאקס זאלין הקנגן דיא קינדער געוים אז פרעה וועט זעהן דיא הייבאקס הקנגן גיש די קינדער , וועט ער זאגין די מצרים אלטן זאלן הקנגן די יודישע קינדער , דריבער האט זאקס גיש גיוואלט צוריק נעמען ניין נוייב יוכבד , אבער אז ער האט גיוען די גזרה פון פרעה איז מען זאל דיא קינדער הונדערט רעבערדיג אין וואקער , האט עקסם גיואקס געוים וועט גאט שאהן נסים אונד וועט זיין רעשטין פון וואקער ווייא עס שטייט אין פרקי דרבי אליעזר אלע קינדער נואם מען האט אריין געווארפן אין וואקער , האט בארד

רעם היוו געווגר פון לוי דאס איז עקסרם גיחא אונד האט גענומען דיא סאקקער פון לוי דאס איז יוכבד , רש"י שרייבט ויא איז גיווען ניין נוייב פריער נאר ער איז גיווארן אפרוש פון איר סחקת דיא גזירה פון פרעה האט זיין סאקקער סרנים צו אים גיואקס דיין גזירה איז געקער פון גזירת פרעה ווארומ פרעה האט גוור גיווען נאר אויף זכרים אונד דו זיבט גוור אפילו אויף נקבות דרום האט ער זיא צוריק גענומען אונד האט נאך אקאהל מיט איר קידושין גיהאט : (ב) ויבחר איז דיא אשה מעוקרת גיווארן אונד זיא איז געקסמאל אלס גיווען הונדערט מיט

רמ"א וספר חסדים : חסד יב

פרקי דרבי אליעזר

ויכפרם צו אבדקם אבינו איר ועס נעבן דיא לאנד נעבן זי זיינע קינדער , האט אבדקם גיואקס פאר חקביה דבגו של טלם דיא האקס פון ירושלים געבליב אונד דיא וואקס צו מיר . צו זיינע קינדער וועל איך געבין דיא לאנד מיט וואס ווייס איך אז איך וועל סאכין זיכען דיא לאנד צו סייע קינדער , האט חקביה גיואקס צו אבדקם דיא גאנצע וועלט שטייט אויף סייע רייד , אונד דיא וואקס גיש סייע רייד , נאר די וואקס מיט וואס וועל איך ווייסן אז איך וועל סאכין זיכען די לאנד צו סייע קינדער , איך שונער בייא דיין לעבין צוויי סאהל רינד פרע . וויסען וועקס וויסען , זיינע קינדער וועלן זיין זרים אין אפרעקער לאנד אונד מיט וועס מיט זיין אפרעקס אונד מען וועלט זיין פינגעל פיר הונדערט יאהר , זכי אלעור בן עזריה וואקס דיא ירושלים געבן גיווען אין מצרים נאר צוויי הונדערט מיט צעהן יאהר , איך וועל רייד ווייזן דעם רעכעננג און עס איז אויף ווארם ווען יזפם איז געקומען אין מצרים אין זר אלס גיווען דרייסיג יאהר , וזכען יאהר איז גיווען נעם , אונד צוויי יאהר איז גיווען הונדער , איז שוין יזפם אלס גיווען ניין אונד דרייסיג יאהר , אונד לוי איז גיווען אלשער פון יזפם מיט נעקס יאהר , אונד נאך איז געקומען אין מצרים אין זר אלס פונקט אונד פונקט יאהר אונד ער האט גילעקס אין מצרים צוויי אונד זיינציג יאהר , איז ער אלס גיווען ווען ער איז גישארפן וונדערט וזכען אונד דרייסיג יאהר , אונד ווען לוי איז געקומען אין מצרים

ספר הישר

שטארק מארגישעקט דאס לעבין פון די יודן , נאכדעם האט זיא גיבארטן אווען אהרן , אונד אין כמים איז איז דיא צייט גישטארבן זייער סוף צפא , נאך זיין שטארבן איז ברעם אנטלאפן פון זייער פתים אונד איז שטאנען צו פרעה איז מצרים , פרעה האט אים אונגענומען מיט גרויס קבוד ווייל ער האט גיהערט זיינע חכמות , מען האט אים גיגעבן סוף סתבות אונד ער פלעגט זייען בייא דעם סוף בלייבן מיט אלע שרים צו געפילן עצות צום סוף אין אלע זאכין וואס דער סוף האט געדארפט , וויא עס איז שוין גיווען הונדערט מיט דרייסיג יאהר פון די צייט וואס זעקב האט זיינע קינדער זענען געקומען אין מצרים , בייא נאכט מיט אים אלע אהרן פון זייער אהרן , האט זיין קעניגליכע שטונה אונד איין אלטער פאן שטייט געבן אים אונד האקט אין האנט אונדאשא , ער האט דיא וואקסאל געהאנגען אויף די וואקס אונד ער האט גענומען אלע מענטשן פון מצרים אונד אלע שרים אונד אלע זרויעס מיט אונד האט זיין געבונדן צו וואקס אונד האט זיי געלייבט אויף איין וואקסאל , אונד ער האט גענומען אויפגען שעפסיל אונד האט אים געלייבט אויף די אונדערע וואקסאל , האט דאס שעפסיל אראפגעריבן די וואקסאל , ער איז גיווען שווערער פון דיא אלע מענטשן , פרעה האט זיך אויס געוואקס פון שלאף אונד דער הלום שטייט אים פאר דיא אויבן , פרעה איז אויפגעשטאנען פרייה אונד האט גערוזן זיינע אלע קנעקט אונד האט פאר זיי געצוילט דעם הלום , אונד דער סוף האט גיואקס צו זיינע חכמים וויא זאלין אים געשידן זיינס הלום , בלעס האט גיואקס צום סוף דער הלום ווייזט אז אויף מצרים וועט אקאהל קומען אגרויסער אונגליק , עס וועט גיבארן ווען וועט אקאהל גיבארן יודן וואס ער וועט פארזויסען גאנץ מצרים אונד אלע מענטשן וואס איז געקומען אין מצרים

מצרים

אתתא וילדת בר ונות האשה ותלך בן ותראה אתו כיי טוב יתיה ארי טב הוא

בעל המורים

(ב) כי טוב הוא. ה' תנוי כ' כערת וחלד כוואו וכי ככל לוי שמתד לקבל תמשה חומטי תורה שנתאר עולה כי לקח טוב נתתי לכם: ירחים. ד' כמטריה הכל אוחד גשר ירחים כמספר ירחים אל יבא תמסור ירחים תמלגה כלחאה כעל' לסועה זהנה טוב מאד. הסתכל והביט כל מעשיו וכל כולם ימים ומתוקנים אתן כוואו לפי שמשנה נולד לטוף ששה חרשים כמו שמצינו בשמואל שנולד להקומת

רעשי

גור על הזכרים ואתה נ"ב על הגקבות. כרש"י (כן) והזמירה ועשה כה לקומין מ שניים. ואף היא הפכה להיות נערה. וכת ק"ל שנה היתה. שגולדה כבואה לזכרים בין החמות ומתאים ועשר שנה כתתה מס ומשאלה היה משה בן שמיים שנה. וז"כ כשנתעברה ממנו היתה כת ק"ל וקורא אותה בת לוי: (ג) כי טוב הוא. כשגולד נתמללה הבית מ כולו אורה (סועה שם):

דעה וקנים מבעלי התוספות

(ג) ותרם אותו כי טוב הוא. לפי שנועד לרשעה חרשים כדפרש"י כשבורה היא שהיא נפל וראתה בנפרטיו אם גברו שהוא מיטן לבן קיימא מיד ותרם אותו כי טוב הוא שהיו בו סימני בן קיימא ולכך ותצפנהו. ד"א כי טוב הוא פירושו לתורה אלהים

דרייסיג יאהר ותלך בן אונ ויא האם גיבארין אזוהן צו ועקם חרשים מיט אמאג ותרא אונ ויא האם אים גינעקן כי טוב ער איו גומ ווארום אז ער איו גיבארין גינוארין איו ריא שטוב פול

פרקי דרבי אליעזר

מצרים האם זיין ווייב אים גיבארין זיין סאקשער ייבנד, אונ יוכבד איו אלם גינען הונדערט מיט דרייסיג יאהר ווען ויא האם גיבארין איר ווון משה, אונ משה איו אלם גינען סאקשע יאהר מען ריא יודן וענען ארויס גענאנגען פון מצרים, אבקשיב אונ הונדערט מיט דרייסיג איו צוויי הונדערט מיט צעהן יאהר, איו פסק שפייט יאהר ריא יודן וענען סאקשע פון הונדערט יאהר, האם רבי אלעזר בן עזרן גינאנט הקב"ה כונגס ריא פון הונדערט יאהר, פון דער צייט וואס ציקא איו גיבארין גינוארין ביי די יודן וענען ארויס גענאנגען פון מצרים איו גינען פון הונדערט יאהר, האם רבי יוחנן בן זכאי גינאנט צו רבי אלעזר עס שפייטס האך איו פסק ריא יודן וענען געשען איו מצרים פון הונדערט מיט דרייסיג יאהר, וענען ריא יודן וענען איו גינאנט צוויי הונדערט צעהן יאהר וענען ריא יודן וענען איו גינאנט צוויי הונדערט צעהן יאהר ערשט ייבנד ייבנד איו געשען איו מצרים איו גיבארין גינאנט צוויי הונדערט צוויי הונדערט אונ אקרים אונ ויא ווערן גינענגס מיט אלע יודן צו נאמען, וויא ייבנד האם גינאנט אקרים אונ כנשה וענען בייא מיר ראוין אונ שטענן, וענען יאהר ריא יודן וענען איו גינאנט צוויי הונדערט ספען יאהר, אונ ווייל האבן געארבעט בייא פאן אונ בייא האבן מענטש געענגען צוויי הונדערט ספען יאהר פון הונדערט מיט צעהן, רבי אלעזר זאגט ריא אלע יאהרין וואס ריא יודן וענען גינען איו מצרים וענען ייא. גינאנט אונג רחוב ביו עס איו געשען אגינער יגונן ער איו גינען אגיניקול פון אקרים אונ ער האם גינאנט צו ריא יודן הקב"ה איו גינען גינוארין צו מיר אונ ער האם מיר גינאנט איו זאל איה ארויס גינאנט, אונ דעם לאנד מצרים, ריא יודן וענען גינען איו געשען אקרים וענען בייא יוד גרוסיקינארין אונ וענען גינען צפאקע ספען יאהר ווי גענומען ווערע ווייבער אונ ווייבער

אביבילך האם ארויס געטרעבען פון גרר רעם יצחק דער ווין פון אונקלוס, ארויס געטרעבען אונ איוף ריא בויבער האם האם גיין פרוכטין געשטראקט, ריא פלשתים אלע גענומען

רשבים

הזכרים ליאר. ותלך בן ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו. המפרש לפי שראתהו שטוב הוא חטמינתהו שקר הוא שכל היולדות אמותן מרחמות עליהן. א"כ צריך לפרש ותרם כמו וירא אלהים את כל אשר עשה פעולותיו שעשה אם יש לחקן שום דבר בהם והנה כולם ימים ומתוקנים אתן כוואו לפי שמשנה נולד לטוף ששה חרשים כמו שמצינו בשמואל שנולד להקומת

שפתי חכמים

היו יודעים הם מלגדים הוא כדפרש"י וז"ל: כ להא מיד אחר ליקומין ו נחשבה וילדה את משה והלא אהבן ומרים היו גדולים יותר ממשה ואם כן מתי לרתן אלא וכו': כ לנעו לומר מדמתי כת לוי שמעט שיהיה כת דהיינו נערה: כ כתיב הכל כי טוב ונחבן היה לומר וירא אלהים את האור כי טוב

כשגולד נתמללה הבית מ כולו אורה (סועה שם):

הולדת משה

עטמים יחד. לכס נהל לנס כי הילד הזה יגלו ונגלותו ונגלותו נולד הילד הזה. כהער פסידו סתוה כזכוכיס לפני

לקומים על התורה

דער וואסער זיי ארויס גינוארען צוירק לעקערניג איו דער מרבה. דאסאלס האם עקדם צוירק גענומען ווייב ייבנד:

ספר הישר

מצרים מיט אשטארקין כח, אונ איעם דארף מען טראכטין מען אעצה וועגן דער זאך צו פארלידען ריא שפארקייט פון די יודן אונ ווייער האפענונג איידער דאס שלעכטס אויף מצרים וועט אנהייבן קומען, דער סלף האם גינאנט צו גרעם וואס איו ריא עצה, וואס זאל מען טאון מיט ריא יודן, דער קינד וואס די וואנטס זאל גיש פירען ווערן בייא ריא יודן, בלעם האם גינאנט צום סלף פירען שיק רויסן וויינע אלע צעהן עקערס מיד וועלדין הערין וואס איו זאגין גינאנט וועל איה זאגין מיינ עצה. דער סלף האם געשיקט רויסן צווייא גרויסע חקמים, רעואל פון מרין (דאס איו יתרו) אונ אויב, וויא (ענען געקומען פאר רעם סלף, דער סלף האם גינאנט צו זיי איר האם ראה גיהערט רעם חרשים מיט זיין געשיידונג, זאנט איר איינער עצה וואס זאל מען טאון יודן ריא יודן מען זאל זיין אפגעהייט איו זיין זאל, מיין שלעכטס קומען אויף מצרים, רעואל האם גינאנט צו פרעה פיון עצה איו די וואנטס אפלאזין זיין האנט פון ריא יודן אונ וואנטס וויא מיין שלעכטס טאונן, ווארום הקב"ה האם זיין אויסקערנווייט פון אלע שלעכטס, ווער עס האם זיין שלעכטס גיטאנה איו גישטראקט גינוארין פון ווייער זאנט, געוויס האפטו גיהערט פון ווייער ווייער אברעם וואס, צו איו געקומען איו מצרים מיט זיין ווייב סלף אונ דער סלף פון מצרים (פרעה) האם גענומען זיין ווייב צו זיך, אונ הקב"ה האם בארר אויף אים געשיקט פכות אונ ער האם געמוזט ריא סלף צוירק געבין זיך אברעמען אונ האם אים איה גינענגען סתנות אים צו איו אברעמען, אונ איו איו גינען מיט אביבילך דער סלף פון פלשתים, ער האם אויף גענומען ריא סלף צו זיך, אונ זאנט האם אים אויף גישטראקט, אונ ער האם איר געמוזט צוירק געבין זיך אברעמען מיט סתנות, אונ ווען אביבילך האם ארויס געטרעבען פון גרר רעם יצחק דער ווין פון אונקלוס, ארויס געטרעבען אונ איוף ריא בויבער האם האם גיין פרוכטין געשטראקט, ריא פלשתים אלע גענומען

אונקלוס הוא ותצפנהו שלשה ירחים : ואטמר תיה תלתא

רשבים

הימים. שני תקופות ושני ימים. ולמיכך יכלה להצמינו שלשה חדשים שהמצויים היו במקרים למעבורות לסוף חדשת החדשים לבן נסתכלה בן בשעת לילדת אם הוא נפל ולא הטרדה בהסתמנתו ודאחאו כי טוב ויפה הוא כי נמדדו סמוכיו שערו וצופוהו כמו ששנינו ביבמות יורעה שהוא כר קיימא והצפנהו שלשה ירחים עד סוף אמרה להם נפל היה או השליכוהו המצרים ליאור :

פירוש לתורת אלהים

בַּהֲרָמְלִין כִּרְיִי תֵרְשִׁים בֵּית כּוּף גַּיִנְיָן חֹרְשִׁי
גינורין מיט ליכטינגייט ותצפנהו האם ירא אים

ספר הישר

געמוט קועטן צו אים מיט זיינע שרים אונטערקועטן, און געבן דער וועג פון יצחק אין זינעטעט גינורין פון זיינע שוואַגים, פון געש און פון לבן און פון דירא כנענים וואס זיי אה אלע האבן אים גינוראלט הרגען, און דיין זינע דער פּרענדיגער סעף אין מצרים גרויס געמאכט יצחק דער וועג פון יצקב, ער איז גינורען געסער פון אלע שרים אין מצרים ווייל מיט זיין חקמה האט ער גינעטעט גאנגן מצרים פון הנגער, און דיין זינע פרעה דער סעף האט געשיקט צו זיין פאטער ער זאל קועטן מיט זיינע קינדער אין מצרים, און אין זייער יזכות איז גינעטעט גינורין מצרים און גינור פון הנגער, און דיא ידן וואס ארבעטן פייא דיין זענען זינערע קינדער, און פאלגן מיין עצה און פייניג זייא נישט, און אויב די ווייסט זייא נישט האבן אין מצרים שיק זייא ארויס פון דיין לאנד וועלן זיי גיין אין זייער לאנד בנען, וויא רעואל האט גענדיקט זיינע היד אין דער סעף אויף אים שטארק פייא גינורין, און רעואל איז אונזעק געמאנגען פון סעף מיט שאנדע, און דעם ועלביגען שאב איז ער, אונזעק געמאנגען פון מצרים צו זיך אהיים אין מדן, און ער האט גענומען מיט זיך דעם שטיק פון יצחק, אונדעק האט דער סעף גינאנט אים אויב, די אויב פון אים זאמסט, וואס איז דיין עצה וואס זאל קען שארן מיט דיא ידן, האט אויב גינאנט צום סעף דיא גאנצע לאנד מיט אלע קענטשן פון לאנד זענען גינעטעט זיך מיט זייא וואס די ווייסט, נאכדעם האט געלעגט אונטער צום סעף, און אלע עצות וואס דער סעף וועט פראכטען צו שאלן מיט דיא ידן וועלן זייא גינעטעט ווערן, אויב די וועסט זייא וועלן פארברענען מיט פיער, וועלן זייא גינעטעט ווערן, ווארום זייער זינדע אברקה איז אויך גינעטעט גינורין מיט פיער, אויב די וועסט זיי וועלן זייערן מיט אשווערד וועסטן אויך נישט קענען, ווארום פון אשווערד איז שוין גינעטעט גינורין יצחק, און אפעט אים געקועטן אויף זיין ארם, און אויב די מינטק זייא צו פארברענען מיט שווערע ארבעט, וועסטן אויך נישט קענען, ווארום זייער פאטער יצקב האט געארבעט שווערע ארבעט פיי לבן און אין פון די ארבעט געארבעט גינורין, נאר איין עצה האב איך דיר צו געבן וואס די וועסט זייא קענען פארברענען די וואלט הייסן אלע קינדער וואס וועלן גיבארן ווערן פון היינט און וועלן זייערן מיט מצרים אין מצרים אלע זכרים וואס וועלן גיבארן ווערן זייא זאל קען גינורין דיא ידן און דיא ידן זאלט זען וועלען קינד זאך וואס ווערעט גיבארן זאלט איר אים געטען און אריין ווארפן אין טיפ, וויא די ידן האבן גינעטעט דיא גנה אז פרעה האט גיבאטן מען זאל זיינערע קינדער ווארפן אין וואסער, דיא איבער שול זיין זיך אפגעשידט פון זייערע ווייבער זייא זאלן קען קינדער האבן, און דיא ווייבער וואס זענען נישט אפגעשידט גינורין פון זייערע מאנען, אז זיי זענען גינורען אפגעברא און האבן זייערן אפגעברא און האבן געאויגן זיינע קינדער זענען זייא ארויס געמאנגען פון עפּלד און דארטן האבן זייא גיבארן דיא קינדער און האבן געאויגן זייא קינדער

בעל הטורים

שמנו לה המלכים ט' חדשים מימי שהחזרה והיא נחעברה נ' חדשים קודם שנירשע וזכו מספור ירחים תמלגס מספור ירחים כדי שדעו עת לידתה מספר ירחים אל יבוא ולא יבוא לידע מספר ירחים כי להם ט' חדשים קודם שנירשע וזכו נכע ירחים קודם שנירשע היו לה ירחים מסעוד :

ב"י ירחים שהוא זמן לידת דוב נשים וכשבאו לבדוקה ירחים קודם שנירשע היו לה ירחים מסעוד :

פרקי רבני אליעזר

קינדער און זענען ארויס געגאנגען פון מצרים די מצרים האבן זייא געיאנט און האבן געחוקט פון זייא גענויט סאבל האנדערט סוינדער קענטשן, רבי ינאי זאגט די מצרים האבן געארבעט מיט דיא ידן נאר איין עצה פון דעם סאג פון הקב"ה דאס איז דרייא און אכצניג יאחר מיט אקריסול יאחר ב"י משה איז גיבארן גינורין, נאכאמס האבן דיא תרסומים גינאנט צו פרעה דיא עינים וועט גיבארן ווערן אפּדן וואס ער וועט דיא ידן ארויס זענען פון מצרים, האט פרעה גיבאטן אלע קינדער זכרים וואס וועלן דיא עינים גיבארן גינורין ווערן זאל קען אריין ווארפן אין טיפ, דער קינד אויך אריין גינורין ווערן מיט דיא קינדער צו זאמסן, דאס האבן דיא תרסומים גינאנט צו פרעה דרייא יאחר מיט אקריסול יאחר איידער משה איז גיבארן גינורין, און אכצניג יאחר מיט אקריסול יאחר איידער משה איז גיבארן תרסומים גינאנט צו פרעה דער קינד איז שוין גיבארן גינורין נאר ער איז געפלאסן פון אונזערע אויגן, סיי זעהן נישט ווא איז שוין גיבארן גינורין און דיא מצרים ווייל דער קינד גינורין גינורין, זאל קען שוין מער נישט ווארפן דיא קינדער אין וואסער, נאר קען זאל דיא אפּשעין זייערע פייניגן פון זאל פארברייטערן זייער לעבן, רבי רתמאל זאגט וואס וועלן קען גיבארן גינורין האבן זייער אפּשעין גינורין זיין פנים איז ווי אפּלעך פון גאס האבן זיי אים געזען צו אפּקס סאג און האבן גערופן זיין נאמען יקתיאל, רבי שמעון זאגט זייא האבן געשטוב אונזער מיט ערד דרייא תרשים, נאך דרייא תרשים האט קען אים שוין נישט געקענס געפלאסן, האט דיא מוסער אים אריין געלינגט אין אקספיל און האט דיא קעסלן שרייבן געלינגט אין טיפ זייערן דיא נאם, און הקב"ה האט געשטארקט דיא אפּשעין פון פרעה זייא זאל שטארק קענען ווערן און זאל האט נישט געקענס זיך באדין אין ווארעט וואסער איז דיא קעקשן זיך באדין אין טיפ, דער ווייל האט זייא גינעטעט דיא קעסל האב זייא אונטערגינגן אין האנס און האט גענומען דיא קעסל, איז זייא באלד געווען גינורין, וויא זייא האט געשיקט דאס קעסל און האט גינען אינווייניג לינג קאנד, האט זייא גינאנט דאס קינד וועט געווען זיין אפּדיק האט זייא אים געלינגט לעבן, און ווייל דער קענסש וואס דערבאקס פייס

דְּרָחוֹן: ג וְלֹא יִכְבְּדוּ עוֹד ג וְלֹא יִכְבְּדוּ עוֹד הַצִּפְרִינֹו וְתַקְחִילוּ ג וְנִסְמִיתָ תְּהַמְרֹתֶיהָ וְנִסְמִיתָ תְּהַמְרֹתֶיהָ

תרא ולא יכלה וסופה עט:

בעל המורים

(ג) ולא יכלה. כ' כמס'. ככל ואיך ולא יכלה ארץ מגוריהם מלמד שעשה לו מערה בדרך ואפי' תחת הקרקע ספרו אחריו

שפתי חכמים

(ג) ולא יכלה עוד הצפרינו. שמנו לה המגוריים מיום שהמורה והוא ילדנו לשפה הדסים ויום א' שהולדת

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ג) ולא יכלה עוד. פרש"י שטנו יה המצרים מיום שהחירה והיא ילדה לשה חרשים ויום אחד והם בדקו אחריו לסוף תשעה חרשים קשה מרא אמרתי' בסופ' דמנו לא מצרים מוסמא אהררה ואיני הוא מסברא ביה רכיש מתכסה הפכה ע"י יסוף האור. ולא יתקן שמה יסבור כי נספה היסור כמזרים מקום גדול קיים מתוקים אשר

פירוש לתורת אהרין

(ג) וא לא יכבדו עוד. פרש"י שטנו יה המצרים מיום שהחירה והיא ילדה לשה חרשים ויום אחד והם בדקו אחריו לסוף תשעה חרשים קשה מרא אמרתי' בסופ' דמנו לא מצרים מוסמא אהררה ואיני הוא מסברא ביה

פרקי דרבי אריעור

לעבין איין פנקשין פון יידן איין גליה וויא ער וואָס פֿרעה האָלטן ביים לעבין אַנאָנצע וועלס פֿענשלין, דריבער האָט די טאָקטער פֿון פֿרעה זיך געווען צו גיין אין היסטע נאָנט פֿון הקבֿ"ה און זיא ווערס געוויסן דיא טאָקטער פֿון הקבֿ"ה, און וויא משה איז אָלשער גינארין און פֿען אים געבליבן און פֿרעה אין שטוב, אַלע פֿענשלין פֿון פֿרעה'ס פֿאלאץ האָבן געזען אים משה'ן, אַסאָהל איז משה געגאָנגען זעהן ווי די יידן אַרבעטן, האָט ער גיפֿראָפֿן אַפֿצירי שלאָנט אַייגעס פֿון פֿינע בריִדער פֿון אַשכּוּם לוי, האָט משה אים גיפֿלעכט מיט דעם נאָמען פֿון הקבֿ"ה און ער איז געפֿאלן סוים אויף דער ערד, האָט משה אים געמאָלד'ן אין וואַסר, אויף פֿאָרן איז משה נאָך אַסאָהל געגאָנגען צו דיא יידן האָט ער געזעהן צווייא יידן קריגען און צווייבער וויל געלאָנגן דעם אַנבערן, דיא צווייא יידן זענען גינען דען און אַרביס, משה האָט גינאָנט צו דעם געבאָנער נישט פֿאר וואָס ווילקסט שלאָנגן גיין דער, האָט ער גינאָנט צו משה די ווילקסט טיף אויף דערנאָך וויא ער האָט געהערט דעם פֿאָרן איז משה פֿון זיא אַוועק געגאָנגען, דערווייל איז געוואָקסן גינארין צו פֿרעה און משה האָט געהערט דעם פֿאָרן, האָט פֿרעה גינאָלדס דערנאָך, גינאָלדס האָט פֿענשלין אין ספר זכֿרדן, נאָכדעם האָט הקבֿ"ה געשעקט משה און אַהרן צו פֿרעה און זיא האָבן גינאָנט צו פֿרעה דער גאָט פֿון דיא יידן האָט גינאָנט צו אונז טיר זאלן דער זאָגן זיך אַרויס דיא יידן פֿון זיין וואַסער און זאלן טיף דרינגן, האָט פֿרעה גינאָנט צו זיא אַיך ווייב גיט גוער און אַיבער נאָט, און דיא יידן זעל אַיך נישט אַרויס שיקען פֿון אַיבער לאַנד, האָט אַהרן גינארפֿין זיין אַשעקען פֿאר פֿרעה איז פֿון אים גינארפֿין אַשלאָנג, פֿרעה האָט באַנד גינארפֿין דיא תְּהַמְרֹתֶיהָ און זיא גינארפֿין אַשעקען אים פֿון זיא אַיך גינארפֿין שלאָנגען, נאָכדעם האָט דער אַשעקען פֿון אַהרן אַיינגעשלאָנגען דיא אַשעקען אים אין תְּהַמְרֹתֶיהָ, נאָכדעם האָט משה אַרביין גינאָנט גינאָנט און זיא אַיך אַרויס גענעטען איז זיא גינען קרעציע ווייס וויא אַשעקען, דיא תְּהַמְרֹתֶיהָ האָבן אויך אַזוי גיפֿראָפֿן זיא האָבן אויך אַרביין גינאָנט זיא אַיבער גענומען און האָבן אַרויס גענומען דיא הענט פֿון דיא גענומען קרעציע ווייס וויא אַשעקען אַלע פֿכות וואָס הקבֿ"ה האָט געבריינגט אויף די פֿאָרן

און צו ענדע ווערן תְּהַמְרֹתֶיהָ האָט זיא גיפֿראָפֿן אַוועק, און וויא דאָס קינד איז אַרביסאָקען פֿון דיא מוסער אין שטוב אַיך ריכטיג גינארפֿין אין שטוב גלייך ווי די ווען פֿון הימלע וואָלט גינען אין שטוב, און ווי יוכבֿד האָט געזעהן דאָס קינד ווי גוט און ווי אַיין ער איז האָט זיא אים געמאָלד'ן אויף דרייא תְּהַמְרֹתֶיהָ, אין דיא זעלביגע צייט איז גינארפֿין אַעצה

תַּבַּת גִּמְא וַתְּהַמְרָה בַּחֶמֶר וּבַזֹּפֶת

וַחֲפַתָּה בַּחֶמְרָא וּבַזֹּפֶתָא

מפני שידעו שמעם לא הגזילו והיו ולא יכלו ארץ ולא יכלו שור הזכירו: ומא: ג' נחם: הכא ואיך השולט כיון יזכיר וככלי נומא: נומא ואיך כליוט הינאה גומא רומא למ"ד איוב כיומי משה הים:

רש"י
במא. גמי כלסון משנה ובלעז יונקו"ל (בינוע) ודבר כך הוא ועומד בפניו כך וכפני קסה: בחמור ובזופת. זפת מכהוך ועיט מכפנים פ כדו שלא ירוא אותו לזיק רוח רע

רעת וקניס מעבלי התוספות

תלת ירחא מטיקרא מכזר שגילר לחשעה חרשים. ור"ף דרואי לששה חרשין גנורו נבוי אפראי נבוי היו ירוב ויורה לשבעה ויורת לבקופעים וכמו שנתעברה כיוס שהחזירה ופיר בדקו אחריה והיא היהת מעוברת ששע הדחשים

המות ינלא המון יספיק בהולאת האמת וכןעד דעז חל לחיו - כשפת הפניו כדו סיחא נקל לעכרים על שפת הנהר לתפס פירוש לתורת אלהים

און זיא האט דאס קעקסטיל באקלעבט בחצר מיט ליים איננויינג ובזפת און מיט פעה אויסקיניווינג

פרקי ארבי אליעזר

האבין זיא חרשנים ארבי גיטאון, נאר זיא ספה פון שחין האבין זיא חרשנים זיס נקעטנס פאון, רבי עקיבא זאנס זיא אלעקס פון פעה פלעגן חאפין יודין און פלעגן זיא איינקאטערין אין ריא ועקנס שווישן זיא ציגול, און זיא האבין געשריבען פון זי וועגס און הקב"ה האס גיהערט זייער געשויב, נאך האבין זיא חרשנים גיטאון זיא פאן האבין פארברענט זיא יודישע קינדער אין פייער, וועגן דעם האס הקב"ה געהערקט זיא בכורים פון זיא חרשנים, און ער האס צונארפן זייער עלמים זענען זיא צובראכן ניווארין, רבי יום זאנס זיא חרשנים האבין ספסא ניווען די יודין מיט פאשכ נכור און האבין ספסא ניווען זייערע נויבער אויך, איינער פון זאנס האס גענומען אייביג פון זיין שכם, שלומית בת דהרי, און זיא אלעקס פון פעה זענען געקופטס איר פאן זאנס צו איר אין זאנס און זיא האבין געהערקט איר פאן און קיס איר האבין זיא פונקט ניווען און זיא אוי סעקרת ניווארין, און זיא האס נאכארין אויך פון דעם מצרי, און ער איז ארויס געגאנגען פון מצרים מיט זיין כוסעט זליק מיט אלע יודין, אפארטל האס ער געלעט פערס הקב"ה האס קען אים געהערקט, רבי ישמעאל זאנס זיא מיט פלעגער פון זיא רעקעס האנס פון הקב"ה זיא זענען זיא פוראקסטיל פון אלע אויסקליווינג, מיט דעם פלעגערס פינגער האס הקב"ה געווען צו זיין וויא ער זאל מאכן זיא מכה, מיט דעם אנדערין פינגער פון קליינים האס ער גישלאגן זיא מצרים, מיט דעם מיטלסטן פינגער האס ער געשריבען זיא לוחות, מיט דעם פערטן פינגער האס ער געווען צו זעם וועלכע פלעגער זאל שרייבן צו פאנעל זשעקל, און מיט דעם נאכארין פינגער און מיט זיא נאנצע האנס וועם הקב"ה פאן סילינגן זיא קינדער פון עכו"ל און פון שפאנאל וואס זי זאנען וואס זענען געשאפן און זיא חזרה לייטן הקב"ה אים די יודן פון זייער צרות, מיט זיא צווייא קפון האס הקב"ה אויך געליינט ארבעט אבינו פון אור כשרים, וויא עס שפייסט אין

רשבים
(ג) בחמר, מכפנים, ובזפת מבחוץ, שלא יכנסו בו

על פני המים שפתי' כיון שלא יזר דהיינו כח פירש להליל כלי

שפתי חכמים

שלימים אלא מקוטעין פן ואינן אלא טפה חרשים יום אחד

אפ"ה הוא מי: פ: ומה שפירש' כפרשת נח וכתיבתו של משה על ידי שתי המים תשים דיה כחומר מכפנים כו' ע"ש:

הולדת משה
פי הילך, ועל שפת הילוח הן נולדת לא תוך הילוח. והסנה השניה לפי שאלתה כיו כתיבת הילך כתיבה אלא המות בלואה בולאי ואין עוד מן ממות וגם אלהי לכל כיתה יהיה סכנה ממה שהלחינו לפי שעברה מלות המלך, אמנם כהוליה אורו מתיבה כיה ההלל מן המות אפס כו לא יודע בן מי הוא הבער אם הוא עברי או מזרי ועל הספק לא יתייחסו ואם מן ולוה עוכה המות ההכרחות וקחה האסטרית. וע"כ טעה ארוח

דיא מצרים אים געווכט ויחקה האט זיא גענומען מיכה נומא אקעקסטיל פון פומקען האלץ וההקרה

ספר הישר

אעצה ביא די מצרים זיי זאלין פארלענדן די יודין זענען געמאנגען די יודישע נויבער און האבין גענומען זייערע קליינע קינדער וואס האבין נאך זיס גיקענט ריידן און האבין זיי גיטראגן אויף די אקסלען און זענען מיט זיא געמאנגען אין גושן, אין די יודישע שטובין, זייל זיא יודישע נויבער פלעגן זייערע גיטראגען קינדער דאס מצרים זאלין זיי גיט געזען געפינען, און זיא מצרישע נויבער האבין געווישט זייערע קינדער זיי זאלין זיינען און היידן מיט זיא קינדערשע שפראכע, אזוי וויא די מצרישע קינד האס געוויינט און גירעט האס די יודישע קינד די געהאלטענע אויך געוויינט און גירעט, דערנויף האס זיא מצרים שוין געוואקס אז אין זיא שטוב אין געהאלטן אקנד, זיא זיא געמאנגען און האס דאס גיזאנט צו פרעה, און פרעה האס געשיקט זעקנשוין זיי זאלין וועקן אין שטוב ביי זיי וועלן דעם קינד געפינען און זאלין אים נוארפן אין טיף ווי עס איז שוין ארבערער געמאנגען זיא רביי חרשים ווי משה איז גיבארן, און די מצרים האס אין שוין געווכט, האס זייער גענומען אקעסטיל און האס געקלעבט איננויינג מיט ליים און אויסקליווינג מיט פעה און זיא האס אריין געליינט דעם קינד אין דעם קעסטיל און זיא האס געטראגן אריין קעסטיל צום טיף זיילט און זיא האס דאס אקעסטיל אריין גישטעלט אין וואסער ביא דעם ברעג טיף צווישען זיא גראו, אין זיין שוועקשער מרנס האס זיין געשטעלט פון הקב"ה האס געמאכט אים פון טאג אברוישע היין אין מצרים, די וון האס גיברענט וויא פייער, אלע מצרים זענען געמאנגען זיך באדין אין דעם טיף נילום און בתיה דיא סאקטער פון פרעה איז זענען געמאנגען זיך באדין אין נילום האס אידע דינקען זענען אויך געמאנגען מיט איר ביא דעם ברעג טיף, בתיה האס אויפקעהיבן אידע אויזין און האס דערעוין צווישען גראו איז דא אקעסטיל,

זיא האס געשיקט איר דינקט געבען דאס קעסטיל און זיא האס דאס קעסטיל אין האט געזעהן אין קעסטיל ליינט אקנד און וויינט, האט זיא רוקנות געהאט אויף דעם קינד און האט ניוואקט דאס איז געוויס איודישע קינד, אלע מצרישע נויבער וואס זענען גישפאנען ביא דעם קינד האבן איה גינאדל'ש געבין זייגין האט ער זיס גינאדל'ש זייגין פון זיא, דאס איז גינען פון הרביה ער זאל קוקען צו זיא קרסט

לְשׂוֹאֵת בָּהּ ית רבִּיא
 וְשׂוֹתָהּ בִּיַּעֲרָא עַל בְּרִיָּה
 וְנָהָא : ד וְאִיתְעַפְדִת
 הוֹרֵיא וְחָסְדַּי . מְגִילָה י' טוֹטוּ ט' י"א י"ט

רש"י

המים . ותשם בסוף אשר סמוך לשפת היאר והמטמיתו
הים שההולכים על שפת היאר לא יכלו לראות
לא נכנסה בנהר להצמינו מכל צדדיו הישב ולכך ראיתו

על זפת : ותשם בסוף . הוא לשון אגם רש"י זלנו (שילפראהר) ודומה לו (ישעיה יט) קנה וסוף קמלו :
דעת זקנים ומבלי התוספות

כרם הלוקחים שניים ולכך הטמיתו שלשה חדרים :
יתבונן בו האויב . לפי שהוא דומה לסוף ששל שפת היאר ויא
לכודו בו תמאיה במטה סמך מכאן בצדדים סמוכים
בתיב עליהם יותר מנחם וכל כך לפה לפי שאנו פורשין ידן
בגול : והחמרה בחסר . מבחוח ופת מבפנים כדי שלא יכירו
כי הרבה עפרים אשר והוקף בשרת היאר מוכלכלין הן
השחרורות מבחוח ומכירים בה מיד . אמנם פרש"י איכא החסר
בפנים והפת מבחוח . והאב"ע פירש והחמרה

פירוש לתורה אלהים

וַתִּשֵׂם אֹנִי הָאֵם רִדְוֵנֶן אֲרִינִי גִימְוִיוּכְךָ זַל שַׁפָּה בִיּוּא דַעַם בָּאֲרַטִין
קִינְדִ וַתִּשֵׂם אֹנִי וְיֵא הָאֵם דַּעַם קִאֲטִין אֲרִינִי

פרקי רבבי אליוער

פסק הקב"ה האם גי'אם צו אַבְרָהָם לְךָ לְךָ . גי'א ארום פון
דַעַם לֹאֲדָּ בְּשִׂרָיִם . מִיָּם צְוִיּוּיָּ מִיָּם אִיז צִדְקָּ אִיִּקְטִילְיוּן
גִּיּוֹאֲרִין פּוֹן דָּו פְּלַשְׁתִּים . וְיֵא עַם שְׁפִיָּם אִיז פִּסְקֵּ אִיִּבְרָךְ הָאֵם
גִּיּוֹאֲמִ : צוֹ צִדְקָּ לְךָ מִעֲטָּ מִי עֲעָקָּ מִכְּנָּ מִאֲד . גִּיּוּ אִיִּקְטִ
פּוֹן אֹוֹ וְהָרִים דִּוּ בִּיָּם שְׁפִאֲקִיעָרִּי לִיִּבְרַן פּוֹן אֹוֹו , מִיָּם
צְוִיּוּיָּ נִגְזַן אִיז נִעְבָּךְ אִיִּקְטִילְיוּן גִּיּוֹאֲרִין פּוֹן עִין בְּרִדְוֵרִ עֲשֵׁר ,
וְיֵא עַם שְׁפִיָּם אִיז פִּסְקֵּ יַעֲבָךְ הָאֵם נִיבְעִין בִּיּוּא הַקְּבִיָּה הַצִּילַּיָּ
נָאֵ מִיָּד אִיִּי מִיָּד עֲשֵׁר . הַעֲשִׂעֵ מִיָּד פּוֹן רִיָּא הָאֵם פּוֹן מִיָּן
בְּרִדְוֵרִ פּוֹן רִיָּא הָאֵם פּוֹן עֲשֵׁר . מִיָּם צְוִיּוּיָּ פְהִין נַעֲנַן רִיָּא
גִּיּוֹן אִיִּקְטִילְיוּן גִּיּוֹאֲרִין פּוֹן מִכְּבִּיָּם . וְיֵא עַם שְׁפִיָּם אִיז פִּסְקֵּ
פִּקֵּר פְּקִרְתִּי אַבְרָם , מִשָּׁה הָאֵם גִּיּוֹאֲמִ צוֹ רִיָּא יִדְוִין הַקְּבִיָּה
הָאֵם גִּיּוֹאֲמִ אִיז נַעֲבִיָּךְ אִיִּי אֹוֹ וְנָא צוֹ אִיִּי אִיז נִשְׁתְּאַן
גִּיּוֹאֲרִין אִין מְכִרָּם . מִיָּם צְוִיּוּיָּ צְרִיקוֹן וַעֲטֵּ הַקְּבִיָּה אִיִּסְרָּ
גִּיּוֹן רִיָּא יִדְוִין וַעֲטֵּ מִשְׁרֵיַת וַעֲטֵּ קוֹטְעִן . וְיֵא עַם שְׁפִיָּם אִין
פִּסְקֵּ הַגָּבִי אִישׁ עֵבֵת שְׁבוּ וּפְתַחְתִּיוּ יַעֲבָךְ וּבָנָה אֵה רַחֵל ה' .
דַּעַר מַעֲטָּשָׁן וְחָסְדַּי וַעֲטֵּ קוֹטְעִן אִיִּקְטִילְיוּן רִיָּא יִדְוִין פּוֹן לַעֲטִין
בְּלַחַת וְיֵא נַאֲטְעִן וַעֲטֵּ וְיֵא עֲמָה אֹוֹ גֵּר וַעֲטֵּ שְׁפִאֲרִצִּין פּוֹן יִדְוֵ
אַלְיִין אֹוֹ גֵּר וַעֲטֵּ בְּהָרָּ דַּעַם בִּית הַבְּקִרְשׁ , רִיָּא אֹוּתוֹת
נַעֲנַן נִיבְעִין גִּיּוֹאֲרִין צוֹ אַבְרָהָם אַבְיוּ אֹוֹ אַבְרָהָם הָאֵם וְיֵא
גִּיּוֹעֵבִין צוֹ יַעֲרָק , וְיַעֲרָק הָאֵם וְיֵא נִיבְעִין צוֹ יַעֲבָךְ . וְיֵא הָאֵם
וְיֵא נִיבְעִין צוֹ יַסָּה , וְיַסָּה הָאֵם וְיֵא נִיבְעִין צוֹ וְיַעֲרָק בְּרִדְוֵרִ ,
אֹוֹ אֲשֶׁר דַּעַר וְהָרָּ פּוֹן יַעֲבָךְ הָאֵם וְיֵא נִיבְעִין צוֹ גִּיּוֹן סִּמְכָטֵּר
שְׁרָה , אֹוֹ וַעֲטֵּ מִשָּׁה מִיָּם אֲהֵרֹן נַעֲנַן נַעֲקִטְעִן צוֹ רִיָּא אֱלִשֶׁבַּ
וְיִדְוִין אִין הָאֲבִיבִּי גַּעֲמָכְט פִּאָר וְיֵא רִיָּאֲנִיִּדְוֵר וְחָסְדַּי הַקְּבִיָּה
הָאֵם וְיֵא נַעֲבִיָּיָטִין פִּאָרִין , וְנַעֲנַן רִיָּא אֱלִשֶׁבַּ וְיִדְוִין נַעֲקִטְעִן צוֹ
שְׁרָה דִּי סִמְכָטֵּר פּוֹן אֲשֶׁר אֹוֹ הַבְּבִין גִּיּוֹאֲמִ צוֹ אִיר אַבְרָםִשׁ

מער קינדר אין וואסקער האט מען גוט גינוארפין ווארום דעם טאג
געלויבט אין מייד האט בלעם גיאגט צו פערע דער קינד וואס האט געארמט העלפין די יודין אז שוין אין וואסקער.
אז די אשה וואס האט אים געוויגן די רבני חדשים וואס גר אין גינוען געארמט האט אים גערויפן אפי סובו,
יא האט גיאגט אין אבידיל אז גר גינוען געהאלטן רבני חדשים , אונ אלע יודין האבן אים גערופין שפעטער
שפעלי פן נתלאל , ווייל זיי האבן גיאגט אז גינוען צייטן האט גאט גיזערט דאס געשייט , פון די יודין אים מ'מ'ת
אז גר האט ווי גיבעטעט , בתיה די סאטקער פון פערע האט געהאלטן משה'ן ווי גר וואלט גינוען איר ווען , אונ
גר האט שפענדט גינוען ביי פערע אין שטיב , משה האט זיך געארבעט געווישן די קינדער פון מ'רָה , וויא פערע
האט געוויקן אז די רעה פון בלעט האט איר גוט גיהאלפן , אונ די יודין זעען אלע מאה פערט , האט פערע גיבאטן
די מ'מ'ת גאט אפצוגען דער דארף אין גר וואס האט אפגעטן . אונ זאלן גוט מאכן ווייניגער ציגל ווי גוט
ווייניגער

מרחק לדעה מהייעשה לו : אהתיה מרחיק למדע מה יתעביר ליה :

רשבים

בת פרעה שהיתה רוחצת בתוך היאור אבל גערותיה שהיו הולכות על שפתו לא יכלו לראותו : דעת זקנים מבעלי החוסמות הולדת משה

וגדולה מוה אמרו שמחוס הוא נחמלה הניורה מפני שראו אלטגנייה פרעה שכבר לקה מושיען במים . ואלויו עוד סבה שפסליתוהו בנהר כי אולי נגזר עליו שישלכו אותו המלכים לילוח לא יקם מיתהו וליקחתו מיתהו נגד עיניה כמו שאלמרה כבר ולא אלהה כמות היל . אבל הקלה חשב אחרת . כי אל דעות כ' לו נכחו עלילות להסב נקם לרבו וכחמרת פרעה הכין לו כלי מות ע"י כחו אשר אהבתו להסב אל ביתו מהרסו וממיתו . והראה לפלות כי ממה ספיה פרעה מתירא . ממושיען של ישראל . ועשה תחטות כללו . הוא כעלמו גדלו ככיתו ולא ידע כי זה הוא :

פירוש לתורת אלהים

שנועסקטגרי ישמעלט פון נוימיזן דגעה צו וויסען מה נואם צו דעם קינד נועט גיטוהען וערין :

פרקי רבי אריעזר

אזי נעקסטן צו אפן און האם נעמאכט וואנדער וואס פיר האבין זיין גיטעהן און ער נאכט ער נועט אונן אויסקלייבן פון מצרים , האם שלח ניווארן פון דיא וואנדער זיין קיין בעניווינג אז ער איז דער אויסקליינער , האבין דיא אלטע ליים ניוואנט צו שלח דער קעניג האם , דאך אונן גיואנט פקד פארטי אהבס . האם שלח ניוואנט צו דיא אלטע ליים , אז ער האם אוי ניוואנט , אז ער דער קעניקש וואס נועט זיין אויסקלייבן פון מצרים ווארם אוי האב איה גיטערש פון סייין פאטער מיט געוויי אפהי פקד פקדטי ווער עס נואם זאגן , דער קעניקש וועט אויסקלייבן דיא זידין פון מצרים , האבין דיא זידין באלד נענלויבט או משה אזי נעלשט גינארן פון הקב"ה ער זאל זיין אויסקלייבן פון מצרים , רבי עקיבא זאגט די אהבה פון פרעה פלעגן זאלן פון דיא זידין זיין זאלן סאכאן אלע סאג זייער זאכל ציגול און שפרויה צו דיא ציגול האם סען זיין ניש גינעבין , און די זידין פלעגן טוהן גיין אין דער פדבר קלויבין שפרויה צו דיא ציגול , און האבין ניטערטן דיא שפרויה אין דיא ליים מיט די גלויבע בארויניקע פיס דיא סאכען מיט דיא ווייבער און זייערע זידן און זייערע טעכטער , און טויל דיא שפרויה פון דער סדבר אין הארם האבין דיא שפרויה צושאכטן זייערע פיס און גס אין נענאנגען בלוט פון דיא פיס און דיא בלוט איז איינגעקערטעטן גינארין אין דיא ליים , און דאך דאס וואס איז גינען אריינקול פון שותלח , איז ניווען טעכרת , און נוא מיט איר סאן האבין גיטערטן דיא ליים איז ארויס פון איר דאס קינד און אריין נעשאלן אין ליים און איז צוטערטן ניווארן און איר געשרייען איז נעקסטן פאר הקב"ה , דער פלאך מיכאל איז אראפגעקומען און האם נענאנטן דעם ציגול ליים וואס איינטייער איז דאס קינד ניווען איינגעטערטן און האם דאס געבריינגט פאר הקב"ה , אין דאס זעלביקע נאכט איז אראפגעקומען הקב"ה אין מצרים און געהרנט אלע בוכרים , הקב"ה האם ניוואנט אויב איה וועל ארויס נעקטן דיא זידין פון מצרים זיין נאכט וועלן דיא מצרים זאגן איה סוה מיט זיין וויי נאכט , נאך איה וועל זיין ארויס נעקטן פון מצרים ביי סאג ווען אלע מצרים וועלן זעהן דיא זידין גייען ארויס פון זיין און זיין האבין סאך דיא זידין צו פארהאלטן , רבי יהודה זאגט דיא נאמען נאכט פסח האבין דיא זידין גינעטן און נעשטראקען זיין און נעקטן זייערע פרייער לוסטין און האבין געלויבט אז הקב"ה מיט אהויכע שטיממע און דיא מצרים האבין געשרייען מיט אביטער

ספר הישר

ווייניגער זייים , נאר אונע פל ציגול און זייים ווי זיי האבין געמאכט די ערשטע טעג ווען מען האט זיי געצאקלט פאר די ארבעט אזוי מוויין זיי מאכין אלע טאג , און דער יוד וואס וועט מאכין אפילו נאר איין ציגול ווייניגער , זאל בען זיי אים נעמען זיי קליינעס קינד און איינמאקערען אין די וואנט און דעם ארט פון ציגול , די מצרים האבין אזוי גיטאקט זיי האבין גיט אכטונג גינעבין אויף די ארבעט פון די זידין , און אז זיי האבין גינעבן אין יוד האט געמאכט איין ציגול ווייניגער , זענען זיין פארד גילאטן צו דעם יוד אהיים און האבין געמאכט זיין קליינעס קינד און האבין אים איינגיטאקערט אין די וואנט , און אזוי האבין די יטערים זיין האט צו די זידין אלאנגע צייט , נאך דער שבת זיי האט ניש געארבעט , ווען משה איז שוין אלץ גינעבן אין דריבען יואר , איז אמהלך געווען פרעה און האט גינעטן , און די מלכה ארפערט אין גינעטן נעבין איהם ביי זיין רעקסע האנט און זיין סאכטער בתיה איז גינעטן ביי זיין לייקע האנט און משה איז גינעטן ביי בתיה אויף די שוים , און באלד מיט געוויי זיהן און אלע שרים פון מצרים ונענען אויף גינעטן ביי דעם טיש פאר דעם סוף , און משה האט אויפגעצויגן דיא האנט זייער ביי צו קאם פון מלך און האט אראפגענומען דיא קרוין פון מלך'ס קאפ און האט זיין געלייבט אויף זיין קאפ , אלע שרים האבין דאס גינעהן און האבין זוף געוואנדערט , דער מלך האט גינאנט צו די שרים וואס האט איר צו דיא זאך וואס דאס קינד זאמט איינע גיטאקע , האט פלעגט גינאנט צום מלך , געדיינק נאך דעם הלום וואס דוך האט געגלייבט און נואס איה דיין געקעט האב דיר גינאנט ווענען דעם הלום , די וואס וויסען אז דער קינד איז פון זיידן , און די וואס ניש מיינען ווייל , ער איז קליין האט ער דאס גיטאקע ניש וויסענדיג וואס ער טוהט , זיין , ער האט דאס גיטאקע מיט חקקה , און ער וויל שוין צינעקען פון דיר די מלכה און ער זאל ווערין אפמך , אויב די וויסערס סאקען זיין צעהן זאל מען דעם קינד פארד הרגן , נואכטס אז דער קינד וועט גרויס ווערין וועט ער ניש רוהען ביי ער וועט צו נעמען פון דיר זיין מלכה , דער מלך האט גינאנט מען וועט רויפן אלע שופטים און אלע חקמים און

הארץ אויף דיא מנקה וואס בייא זיין גינען , ווי עס שטייט אין פסוקס אז גינען ארויס געשרייען אין מצרים ווייל עס איז ניש גינען איין שטוב וואס אין איר איז ניש גינען אפ , און ווענען דעם וכות פון דרייא זאכין נעמען זיין זידין ארויס נענאנגען פון מצרים , ווייל זיין האבין ניש געטען לשון קדש , און זיין האבין נענלויבט און הקב"ה אז זייער , איה דער נאמען וועל , און דיא זידין נעמען ארויס גענאנגען פון מצרים מיט גוסס וויא הקב"ה האם צונוואנט צו אהרם אריינ זאך דיא ארבעט וועלן דיא זידין ארויס גיין פיס פיל פארכענין :

להמשיך מנה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשפה רנעה אדני נשפה רהור יהוה חיה חיה רנעה יהוה חיה וחיה רהור אל שם בן שבעשה :

א קָבַן קָבִילוּ פִתְקָא דִּין נִבְרִין רְשִׁיעִין שְׁלֹמֹנִי עָמָא הַדִּין דִּי בִירוּשָׁלַם : ב אַרְי אָמְרִהוּן גִּרְנָא קִיּוּם עִם קְטוּלָא וְעִם מְחַבְלָא עֲבָדְנָא שְׁלֵמָא מַחַת קִנְיָה אַרְי תִּיתִי עֲלִיבִין פְּנַחַל מִנְבַר דְּאִהוּן אִמְרִין לֹא תִיתִי עֲלֵנָא אַרְי שְׂוִינָא בְּקָדִיב בְּחֻצְנָא וּבְגִין שְׁקִרִין אִסְמִרְנָא : ג קָבַן קָבַן אָמַר יי אֱלֹהִים הָא אָנָּא קִמְנִי בְּצִיּוֹן קִלְדָּא קִלְדָּא פִּקְרִי דְבַר נֶאֱמָרְנָא אֲתַקְפִּינְיָה דְאֲחַסְרָנְיָה אִמְרִנְבִּינָא וְצִדִּיקָא דְהִימְנֵנָא בְּאִלִּין בְּמִיתֵי עָמָא לֹא יִזְדַּעְזְעוּ : ד אֲשֵׁנִי דִּינָא מְקִינִי דְאִסְמִרְהוּן פְּחוּשׁ בְּגִינָא וּנְכוּתָא בְּאִבִּין מְשַׁקְלָתָא וַיִּדְבַּק רִוּגֵי בְּרוּחְצִין קְדוּכִיבִין וְעַל דְּאִסְמִרְהוּן מִן קַדְמָא מְעִיקָא וְתַכּוּן עֲקֻמְיָא גִרְזִין : ה וַיִּבְטַל קְרִמְכוּן דְּעִם קְטוּלָא וְשְׁלֵמְכוּן דְּעִם מְחַבְלָא לֹא יִתְקִים מַחַת קִנְיָה אַרְי תִּיתִי עֲלִיבִין פְּנַחַל מִנְבַר וְתִהוּן לְהוֹן לְרִינָא :

סשומט קרי סעבור קרי

לֹא יִזְדַּעְזְעוּ : ד אֲשֵׁנִי דִּינָא מְקִינִי דְאִסְמִרְהוּן פְּחוּשׁ בְּגִינָא וּנְכוּתָא בְּאִבִּין מְשַׁקְלָתָא וַיִּדְבַּק רִוּגֵי בְּרוּחְצִין קְדוּכִיבִין וְעַל דְּאִסְמִרְהוּן מִן קַדְמָא מְעִיקָא וְתַכּוּן עֲקֻמְיָא גִרְזִין : ה וַיִּבְטַל קְרִמְכוּן דְּעִם קְטוּלָא וְשְׁלֵמְכוּן דְּעִם מְחַבְלָא לֹא יִתְקִים מַחַת קִנְיָה אַרְי תִּיתִי עֲלִיבִין פְּנַחַל מִנְבַר וְתִהוּן לְהוֹן לְרִינָא :

מצודת דוד

רשי

- (א) אנשי ציון : המלטינים כדברי הנביא : מושלי . המושלים על העם אשר בירושלים : (ב) כי אמרתם . אשר אמרתם כלענן : גנה כרתנו ברית . עם המות . שלא יבא עלינו קודם הזמן ולא ירחל א"כ מהמחלה הנכזב : עשינו חוזה . עשינו נבול : שלא נבוא . אל השאל קודם הזמן : שום שושפ וגו' . כאשר יעבור מכה המתהלכת בלחן לא יבוא עלינו : כי שפנו כוב סחבנו . נחסה כלל הכוב כי נכחש לומר לפני המכה שלא לזו המקום לכזו עלינו והוא ענין לזנות : ובשקר נסתרנו . כפל הדבר כמש" : (ג) צָבִין . הואיל ויש כנס אנשים מלעגים כדברי הכנזאס יבא עת שיקבלו נמולם וכאשר מסיים והולך : הנגי יסד . הנה אני הוא אשר מלא גור ויסד להיות בליון מלך חוק בלכין ועל חוקי' יאמר : אבן בחון . האבן הזה יהיה להם למלכזר פנת יקרת . יהיה בלכין יקר הכוסס כפנת הכנין למען יהיה כרחש המעבד מזה ומהעבר מזה : מוסד מוסד . יהיה כביסוד המיוחד כדברי הנביא כימי לחן לכן אשר המאמין לדברי לא ימהר לרחות הדבר ר"ל לא יחשב בלבו שעתה תהיה לדברי כי לא תהיה לו לאחר זמן : (ד) וישחתי משפט דם . או אשוי נמול המפעל ואשים משפט יסורים להרעים הללו פני קו חקאס ר"ל כדבר הנמדד כקר לא פחות ולא יותר : וצדקה למשקלת . והל הצדקים אעשה כפי משקל צדקתם כי בנימי חוקים יכנסו סנחריב ערי הצלזלות שביהודס ויהרבו הרעשים והצדקים ויתרו ויקבלו העובד : ויעה ברד . כלפי אשחרו כי שמתו כוב מחסנו המנה לא יפנה אל דברי הכוב : וסתר . כלפי אשחרו כשקר נסתרנו סנחריב לא יפנה אל השקר וכפל הדבר כמש" : (ה) ובפר וגו' . כלפי אשחרו ועם שאלו עשיו חוזה אמר אז לא תקום הבטול ששטים עם השאלו כי אם תטאול אל השאלו : שום שושפ וגו' . כלפי אשחרו שוט וגו' לא יבואו אמר כאשר יעבור המכה המתהלכת תהיו לו למרמס כי יליהט יבוא וירעום אתכם :

לחמשוך מיסוד ומלכות ד'א שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד הח יאהרונה נשמה ריסוד א אר
ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הז וז היה יחידה ריסוד יתנה מה יחידה
דמלכות אל שם ב'ן שבששה

א דרה אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם: ב אויל ביום
יודע פעסו וכסה קלון ערום: ג יפיה אמונה יגיד צדק
וגעד שקרים מרמה: ד יש בוסה פמדקרות חרב וישון
חכמים מרפא: ה שפת אמת תכון לעד ועד ארניגיה
לשון שקר:

ד איה דאמריה ספיקא רגשא ולשא דחפויי ססוא: ח שפתא דקשטא תמקין לעלם
וסהרא מסתרהב קלישא דלשקרא:

רשי

(ב) אויל. כיום שהוא כועס מודיע כעסו. אכל הערום
כוסה הקלון ואינו ממחר לרוב: (ג) יפיה אמונה.
מי שמדבר אמונה מניד כדיו עדות לדק לזכות הנכחי:
(ד) יש בוסה. מדבר: במדקרות חרב. לשגות
מריב בין הכרות: ולשון. חכמים. המכיר שלום בין
אדם לחבירו: מרפא. למכסה ההוא: (ה) חכון
לעד. תמקיים: ועד ארניגיה. למעט רגע הוא כלה
והולך שחקר אין לו דגלים:

והולך שחקר אין לו דגלים: חסדא מסתרהב קלישא דלשקרא:

מצודת דוד

(א) ישר בעיניו. כי מחזיק עצמו לחכם: ושימע. כאומר לכל
לא כן הוא כי הסומע לעלם וזולתו לחכם יחשב: (ב) ביום.
כי ביום שבוטע על מי. ביום הוא יודע כעסו ויתפרסם כעסו
כי מיד יתקוטע עמו ויבזוהו אכל הערום עם: כי וכעס כוסה היא
אח הקלון ולא יבזה את רשעו מיד כפרסום: (ד) יפיה אמונה.
המורגל לזכר דבריו לחכמה כלם בשדותיו יגיד דק אכל המורגל
לזכר שקרים עם כי מהם בדבריהם של מה בכך עב'ו קרוב הדבר אשר
גם דבר העדות מרמה כפיו והב' ים לחלו בדבריו: (ה) יש
בוסה. יש מי יבטח בשפתיו ויזיק כזה בללו מקורו כחכם והוא
מדבר לה' ומזלזל עם רע: ולשון. אכל אמרי לשון חכמים חכם
עוד למרפא כי כחמק אמרי בוטע יפיה חכם לחסו' וכי ורפא לו:
(ה) חכון לעד. מתקיימ ע ועלם אכל לשון שקר לא תמקיים כ"א עד רגע הוא עם סאמירא כי לחס' ויחבר הסקר:

פירוש עים

(א) דרה אויל ישר בעיניו אלץ נואם דער נאר טוהט
אין דאס בייא אים קלייף אונ גוט ושומע
לעצה חכם אבער דער חכם פאלאזאם זיך נים
אויף זיין שקר אליין נאר ער גייט הערין אעצה
פון אונדערע חכמים: (ב) אויל ביום יודע פעסו אויב
דער נאר איז אויף איינעם בייז, פאלד דעם
ועלביגען טאג נוייזט ער ארויס זיין פעס וכוסה
קלון ערום אבער דער קלונער בעהאלט לעם פעס
אונ ברעקט אים, נוייל ער וויל נים נוייזן זיין
שאנדע פאר מענטשין: (ג) יפיה אמונה יגיד צדק
דער מענטש נואם איז געוואהנט צו זאגן אמת
אפילו כייא אקלייגע זאך, נואם עם נוערש נאר
ניט גערופין ריידן נאר גיבלאזן פון מויל, דער
מענטש וועט עוועים זאגן דאס זעקעטשקייט,

משנה ובהים פרק יג

ברטנורא

פרק יג א השוחט. קדשים כחון. והטלן כחון. כהטל א':
כלי חלמיש דהוד דמלכות דליה א אל אלה אלהי אלהים.
העלייה. ר"י הגלילי אומר. שחט בפנים והעלה בחוץ חייב.
חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. טהן טי גופי עבירה דמרוויחו כתיבי אשר ישמע ואשר יעלה:

אקרבן אויסער די עזרה טייב על השחיטה ותיבי על
העליה דארף ער בריינגען צוויי קרבנות, איין
קרבן אויף די עבירה פון דעם זעקטין, אונ איין
קרבן אויף דיא עבירה פון דעם סקריב זיין כפי
י"ב ה'יזי אפי רבי יוסי הגלילי זאגט שחט שניים
והעלה בחיץ טייב אויב ער האט גישאקטין דעם
קרבן

כיון שהוציאו פסלו. ואפי"ה חייב (ה) וה"ה לשחט כחון ומעל' כחון. ור' יוסי הגלילי אמר לך מה לישחט בפסח ומעלה כחון שכן היתה לו שעת הכושר לחומר לשחט כחון ומעל' כחון שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: ב הממא שאכל כו'. משום דלניני ר"י הגלילי ורבנן כתרומתו ודמי הקד תרתי פלוגתא להדדי תנינכו גבי הדדי: ר"י הגלילי אומר וכו'.

שחט כחון והעלה בחון [ח] פמור. שלא העלה בחון אלא דבר פסול. [כ] אמרו לו אף השוחט בפנים ומעלה בחון. כיון שהוציאו פסלו: ב ממא שאכל בין קודש ממא. ובין קודש מהור חייב. רבי יוסי הגלילי אומר ממא שאכל מהור חייב. וממא שאכל ממא פמור. שלא אכל דבר ממא. אמרו לו שיתחייב עליו חף משום טומאת הגוף. ור"י הגלילי לית ליה איסור חל על איסור כולל ואין איסור של

קרָבן אינטייניג אין דיא עֲזָרָה. אונ האמ אים מקריב גיווען אויסקער דיא עֲזָרָה. דארף ער גְּבִינְגֵנען אַקְרָבן אויף די עֲבִירָה וואס ער האט דעם קרָבן מקריב גיווען אויסקער די עֲזָרָה שפס בחון וְהִעֲלָה בחון פמור אָבָעֵר אָז ער האט גישאַקמין דעם קרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה. אונ גישאַקמין מקריב גיווען אויסקער דיא עֲזָרָה. דארף ער נים גְּבִינְגֵנען אַקְרָבן אויף דעם מקריב זיין גָּאָר איין קרָבן אויף דעם שְׁעָקמין דארף ער גְּבִינְגֵנען שׂא הִעֲלָה בחון אָלָא דָּבָר פּסוּי ווארום ער האט דאך מקריב גיווען אויסקער רי עֲזָרָה אַקְרָבן וואס איז פּסוּי. ווארום באָלָר ווי ער האט גישאַקמין דעם קרָבן אויסקער די עֲזָרָה איז ער שוין פּסוּי גיווארין אפּוּי וי האבין ריא חֲקִמִים גִּזְאָגְט צו רבי יוסי הגלילי אף השוחט בפנים ופִּעֵלָה בחון כיון שהוציאו פסלו אפִּירו ער הָאָר. אונ גישאַקמין דעם קרָבן אינטייניג אין די עֲזָרָה. אונ האמ אים מקריב גיווען אויסקער דיא עֲזָרָה. דארף קען דאך אויף פמור זיין. ווייל וויא ער נַעֲמָט גָאָר ארויס דעם קרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה. אײַדער ער איז אים מקריב. ווערט ער שוין פּסוּי. אין ער דאך מקריב אַקְרָבן וואס איז פּסוּי. פון דעקטוועגין זאָקמט אָז קען איז חייב אויף דעם מקריב זיין. אזוי אָז קען שְׁעָקמ דעם קרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה אונ קען איז אים מקריב אויסקער דיא עֲזָרָה. דארף קען אויף חייב זיין צו גְּבִינְגֵנען צווייא קרָבנות אויף צווייא עֲבִירות. איין קרָבן אויף דעם שְׁעָקמין אויסקער דיא עֲזָרָה און איין קרָבן אויף דעם מקריב זיין אויסקער די עֲזָרָה. אונ רבי יוסי הגלילי זגפערט אָז ער שְׁעָקמ אַקְרָבן אינטייניג אין די עֲזָרָה. איז ער דאך גָאָר דער שְׁחִימָה קָשֶׁר מקריב צו זיין אויף דעם מִזְבֵּחַ. הייבט ער אַקְרָבן. ריבֵּיעֵר אָז ער נַעֲמָט ארויס דעם קרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה אונ איז אים מקריב. הייבט דאס ער איז מקריב אַקְרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה איז דאס אַעֲבִירָה. אָבָעֵר אָז ער שְׁעָקמ אַקְרָבן אויסקער דיא עֲזָרָה. וויא ער האמ אים גָאָר גישאַקמין איז ער שוין

י"ט

סומאת הגוף חל על אימור של עומאת כמא ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי : וטהור ששאל טמא פטור. מן הכרת יוסט אה המ' : משום דכתיב (ויקרא ז') והכשר אשר יבט בכל טמא לא יאכל : שאינו חייב אלא על

סומאת הגוף. וככתיב (טז) ועומאתו עליו וכדמרתה בעומאת הגוף הכתוב קדש (ב) : א שהשוחט להדיוט בוי' : השוחט קדשים כחון לאכילת הדיוט : קיבי : המעלה בחיץ לצורך הדיוט פטור. משום העלאת חס' : דנבי שמיטה דכתיב חס יטש לאיש אשיר השוחט לאיש : ועבי העל' כתיב לעשות לה' (ג) אינו חייב כשמעלהו כחון עד טיבון בו לה' : ושוחט פטורים. דכתיב (טז) דכתיב (טז) אש לאיש (ד) וגו' אשר יעלה וכו' שאין תשל לאיש אש לא לרבנות כ' שחוו כלכר והעלוהו טען קייבין : העלה : ונדע לו : וחזר והעלה. מאותה צדמה אשמה חייב על כל אחת ואחת : עד שיעלה לראש המזבח. דכתיב (בראשית ח') ויבן נח מזבח לה' אלמלא אשיר כמת יחיד שהוא כחון אינה העל' כלא מונח : אפי' העלה על הסלע. דכתיב (ויקרא יז) וזכר הכבד את הדם על מזבח ה' פחה אהל מועד. ולא מונח בצמת יחיד (ה) וכפר' המעל' כחון כתיב. והלכה כרבי יוסי :

משום דמחולל ושומר הוא. ועמו"ט : (ב) מי שטומאת טורח ממנו. רש"י : (ג) ובגמ' דכשיטה בני כתיב להקריב קרבן לה' : ומכתי ליה להויתא פטור המשתלח : (ד) ואיש ארס דכתיב בני שמיטה אמרו' כגמולא לחייבו כששטה נסדו על כל רבנות לנ' שאלו לה דכא כתיב מוטעא פאזס סהוא ותחילת על הר"ב נטיל [פ] : עד מרס יחשכ וגו' : ועמו"ט : (ג) על כל עיפיה כוי' : ואמר כמעלה חון לעשות אותו לו : על כן אר"ס אותו טמא על כל אכר ואכר. ולפיכך שחיה כחון חייב על כל אכר ואכר ואפי' הוא חסר ורבי יוסי אומר שהוא טמא על כל האכר כולו וא"כ אומר על הפסל חייב ולא על הפסל. הר"מ : [ק] המזבח. סיכה מונח לאש דך ויעלה. רש"י : (ה) פרש"י כהיתר הכמות. מסיס כגמולא ולפיכך (כשעת אימור הכמות) חייב : או על האבן חייב :

יוסי הגלילי אף ספא שאכל טהור ביון שנגע בו סיפאיו עם קצן נאר גיט ינין אטמא ואל עסין אקרנן וואס איז טהור. ווארום אפילו אטמא עקט אקרנן וואס איז טהור. איז דאף אויף דער אקרנן טמא. ווארום אז דער טמא ריחט נאר אר דעם אקרנן ווערנט דאך שוין די פלייש פון אקרנן טמא וטהור שאכל טמא פטור און אטענטש וואס איז טהור אויב ער האט גיגעסין אקרנן וואס איז טמא. קומט אים גיט ברת שאינו חייב אלא על סומאת הגוף עם קומט נאר ברת אז דער מענטש איז טמא און ער עקט אקרנן. אבער אז דער מענטש איז טהור און דער אקרנן איז טמא קומט גיט ברת : ב חוסר בשיטה בפלישה עם איז דא זאבין אז מען שעכט אקרנן אויסער די עזרה איז הרבוער וויא מען איז מקריב אקרנן אויסער די עזרה ובעליה מבשחיה און עם איז דא זאבין אז מען איז מקריב אקרנן אויסער דא עזרה איז הרבוער וויא מען שעכט אקרנן אויסער דא עזרה חוסר בשיטה שעכט אקרנן אויסער די עזרה איז הרבוער ווי מקריב ויין אקרנן אויסער דא עזרה שישחט דהיינו חייב אז איינער שעכט אקרנן אויסער די עזרה ובעליה דהיינו חייב אז איין אים עסין. קומט אים ברת והפעלה דהיינו פטור אז ער איז מקריב אקרנן אויסער דא עזרה פון אטענטשין וטענין איז ער פטור פון ברת וחוסר בעליה מקריב ויין אקרנן אויסער די עזרה איז הרבוער ווי שעכטין אקרנן אויסער דא עזרה שנים שחוו בסוף ושחטו פטורין אויב צוויי מענטשין האבין גיהאלטין אטעסער און האבין גישאכטין אקרנן אויסער די עזרה. זענען ויין פטור פון ברת און ברת אקרנן ובעליה חייבין

אבער אז צוויי מענטשין האבין גיהאלטין אטמיק קרבן און האבין אים מקריב גיווען אויסער דא עזרה פון אטענטשין וטענין. קומט ויין ברת בעליה אויב ער האט מקריב גיווען אטמיק פלייש פון אקרנן אויסער דא עזרה בשוגג. ער האט גיט געוואקט אז די פלייש איז פון אקרנן. דער נאך איז אים דערוואקט גיווארין אז דא פלייש איז פון אקרנן וטור ובעליה דער נאך האט ער נאך אטמאקל מקריב גיווען אטמיק פלייש פון דעם זעלביגען קרבן אויסער דא עזרה. ער האט פארגעסין אז דא פלייש איז פון אקרנן. דער נאך איז אים דערוואקט גיווארין אז דא פלייש איז פון אקרנן וטור ובעליה דער נאך האט ער נאך אטמאקל מקריב גיווען אטמיק פלייש פון דעם זעלביגען קרבן אויסער דא עזרה. בשוגג. ער האט פארגעסין אז די פלייש איז פון אקרנן חייב על פי עליה ובעליה דארף ער בריינגען אקרנן אויף יעדער מאהל וואס ער האט מקריב גיווען. אויב ער האט מקריב גיווען דריי מאהל בשוגג בריינגט ער דריי קרבנות. אויב ער האט מקריב גיווען מער וויא דריי מאהל בריינגט ער מער קרבנות דברי בני שבעין אויז אנטר רבי שמעון רבי יוסי אומר רבי יוסי אנטר פטור ער האט מקריב גיווען עטליכע מאהל און פון דעס טענווענין איז חייב אלא אחת דארף ער נאר בריינגען איין קרבן ואינו חייב עד שיעלה לראש המזבח און ער איז אנטערש גיט חייב צו בריינגען אקרנן סיידין ער האט גימאכט אמונת אויסער די עזרה. און האט מקריב גיווען דעם קרבן אויף דעם מונח בני שמעון אומר רבי שמעון ואנט' אפי' העלה על הסלע. או על האבן חייב :

סעלה על הקטע על און חייב: [ה] קדשים כו'. ילפינן מכל קדשים מדכתיב וכן. וילפינן להקטין וכולו מדכתיב ואל פתח אהב מועד לא ויבואו כל כהל לכל מועד חייבים עליו כחוק: [ו] כדתיב כו'. כיון דלדכו וסמי לטיל המעל' אכר חסר פסוק. הכל כשלאותו כותי הוא אכר א"נ כשהוא ממקום שאינו אכר כיון שהוא כשר או חלב כ"מ:

ד שהיה פסולן בקודש. כגון הלן והואל והגשט חזן לזמוו חזון למקומו והואל ובגמי' אס עלו לא ירדו מתקבל בפנים קרינן ציה וחיבין עליה בחון. דכתיב (סס) לעשות אותו לה' כל הגשטה לה' חייבין עליו בחון וכל שאינו גשטה לה' אינן חייבין עליו בחון. המעלה ה' כותיב מן ה' עו ל ה' ומאימורין. חלי יות מזה ומלי יות מזה: חייב. דכול' כליל: ה' הלבונה. של מנחת נדבה: והקטורת. של כל יוס פרס נשחרית ופרס בין הערבים: מנחת בהנים. שהיא כליל ורואיה להעלה קתמן על מנחת ישראל אכל שירי מנחות ישראל אינו חייב על העלאתו בחון:

ד א' [ה] קדשים כשרין. וא' קדשים פסולין שהיה פסולן בקודש והקריבון בחון חייב. המעלה [ו] כותיב מן העולה ומן האימורין בחון [ז] חייב. הקומץ והלבונה והקטורת מנחת בהנים ומנחת בהן המשיח. ומנחת נסכין שהקריב מאחד מהן כותיב בחון חייב. ר"א פוטר עד שיקריב [ח] את כולו. וכולו שהקריבון בפניו. ושירי בהן כותיב. והקריבון בחון חייב. וכולם [ט] שחסרו כל שחן. והקריבון בחון פטור: ד המקריב קדשים ואימוריהן בחון חייב. הכשר דלגלוני עסקר' פליגי כמנחות

מנחת בהן המשיח. עשירית האופה שהוא מביא בכל יום: כותיב. לדיעו ששור הקטרה: עד שיקריב את כולו. דקסבר כל המקטירין מפסלי כחסרון וכל זמן שלא קרבו כלן לא היו הקטרה ללאת עבליס ידי מוכתן. ולרבוני ה"ל הויא הקטרתן ככותיב היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: ושירי' בהן חייב. שחרי כזה נגמרה הקטרה: וכלן שחסרו כל שחן. קודם הקטרה ע"ל איבוד או שריפה נפסלו כחסרון דכתיב (ויקרא ז') והנותרת מן המנחה פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה: ד המקריב קדשים ואימוריהן. שהקריב הכשר ולאמרי' מחובר' זו: חייב. משום אימורין. ולא אמרינן הכי כשר חזון בין האימורין

גיווען פון איינע פון די זאכין גרויס ווי איינציקר דיא עזרה אויף אשמיין. ד אהרן ער אויף בריינגען קשירה פאר די עבירה: ד אהרן קדשים פשרים סאי קשירה פארשט ויאהר קדשים פסיון שתיית פסיון בקדש און סאי פסולה קרבנות. גאר ויאי זענען פסול גיווערן אין די עזרה והקריבון בחון און מען האט זייא מקריב גיווען. אויסקער דיא עזרה חייב קומט אים פרת אויב ער האט מקריב גיווען במויד. און אויב ער האט מקריב גיווען פשווג דארף ער בריינגען אקרפן הפעלה גות מן העזרה וכן האימורין בחון חייב אויב ער האט גענומען אשמיקול פלייש פון אקרפן גרויס ויאי אהאפבער איילבירט און ער האט גענומען אשמיקול חלב פון אקרפן גרויס ויאי אהאפבער איילבירט. צו זאמען דיא פלייש מיט די חלב אין גרויס ויאי גאנזאער איילבירט. און ער האט דאס מקריב און אויסקער דיא עזרה. אויב ער האט מקריב גיווען במויד קומט אים פרת. און אויב ער האט מקריב גיווען פשווג דארף ער בריינגען אקרפן בחון חייב. ויזון שחסרו כל שחן והקריבון בחון חייב פשווג דארף ער בריינגען אקרפן פון די זאכין וזעם איז פארלוירן גיווערן אדער פאר ברענט גיווערן און דאס איבעריגע וואס עס איז געבליבען האט ער מקריב גיווען אויסקער דיא עזרה אויב ער האט מקריב גיווען במויד קומט אים גיט פרת און אויב ער האט מקריב גיווען פשווג דארף ער בריינגען אקרפן: גיווען פון די פסקריב קדשים: ואימוריהם מיט דער דין איז אין דיא עזרה אויף דעם מוזה פון מען מקריב זיין דיא פלייש פון קרבן בוונדער. און דיא חלב בוונדער. אבער אז די חלב איז בהעפס צו דיא פלייש. פאר מען גיט מקריב זיין צו זאמען אויף

דעם

דעם

לאש ודכוותה בפנים לאו העלמה היא לרחמנא אמר
 (סס א') על העצים אשר על האש. והמעלן בחור נמי לא
 יהא חייב (ו) לא אמרינן הכי לפי שמיין במינו אינו
 חוזק (ז) מנחה שלא נקמצה. אינה ראויה לפנים

פרק קמא דל"ג כסירה אפילו עמדה על קורט אחד ולרי' בשני
 קרעין. רש"י: (ו) כר' ויסי' דלמר אינו חייב עד שיעלה לראש
 המזכה כהקטר' פנים. רש"י: (ז) וכלו' דלף כפנים לא אמרינן
 ככהא' ונוול' לפי שמיין במינו כו' כך יל' וכן מוכח מטסתא.
 ועוה"ט: [ז] פסוק: לפי שקמזקן אינו יודע הוא כמו האומרים

הלכן הקריבה בחוץ פטור:
 לנמצה וחזר קומצה
 לתוכה והקריבה בחוץ
 חייב. שניול' כה בפנים
 כשרה כדמין כהקומץ נעשר
 קומצה כשירים לא יקטיר ואס'
 הקטיר כשרה: ו' הקומץ
 והלבונה של מנחה
 גרבה. טיהה מתירים את
 שריה לכולו' הלכך ר"א פוטר
 דכפי הקטר' כל המתיר:
 אחד בפנים. חתלה וחל"כ השני בחוץ חייב שזה

מנחה שלא נקמצה. והקריבה בחוץ [ז] פטור.
 קמצה וחזר קומצה לתוכה. והקריבה בחוץ
 חייב: ו' הקומץ והלבונה שהקריב את אחד
 מהן בחוץ חייב. רבי אליעזר פוטר עד שיקריב
 את השני אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. שני
 בזיכי לבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ
 חייב. רבי אליעזר פוטר עד שיקריב את השני.
 אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. [יא] הזורק
 מקצת דמים בחוץ [יב] חייב ר' אלעזר אומר
 אף המנסך מי החג בחג בחוץ חייב. רבי

השני בחוץ חייב שזה
 נמר וכו' הכל תלוי: שני בזיכי לבונה. מתירים:
 למעט הפנים: מי החג. שנתוללו לשם ניסוך המים:
 בחג. הסוכות אס' נסך חותן: בחוץ חייב. לסכר
 ניסוך המים כחג דלדוריתא הוא הלכך מחייב עלה
 בחוץ ואין הלכה כר"א ככולה מתחמין וניסוך המים כחג

דלדוריתא וכו' דכנמי' מסיק דעמי' דרי אליעזר דהרמ"מ הוא
 והספח יקטיל' מ"ד דמ"ט מ"ד דמ"ט כהני' כהני' דמסקת דגמול'
 דהרמ"מ הוא ור"א חמ"א אין הלכה כר' אליעזר כו' ור"א רחמי' לי
 דכשעורא פליג ר' אליעזר דס"ל דלין לר"ך שיעור כלל כדליחת'
 כגמול' דמי הת' שמעמ' אפי' פחות משלש' לוגין. ולפי דק"ל מ"ד
 כסוכה דכתיבן ששה לוגין לך פסק הרמ"מ דלא כר"א. דהכא ור"א

בחוץ ואין הלכה כר"א ככולה מתחמין וניסוך המים כחג לאו דלדוריתא הוא אלא הלכה למשה מסיני (ח):

דעם מִזְבֵּחַ, זָמַנְתָּ רִיא מִשְׁנֵה אָבְעֵר אִז עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה דִי פְּלִישֵׁי נוֹאֵם
 אִזוּ בְּהֶעֱפֵט מִיט דִי חֲלָב צוּ נִאֲמֵעַן. אִזוּ עֵר חֵיב
 מִנְחָה שְׁלֵא נִקְמָצָה וְהִקְרִיבָהּ בְּחוּץ פְּטוֹר אִז עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן אוֹיְסֵעֵר דִי עֲזָרָה אִמְנָתָה אִין גִּאֲנָצִין
 אִזוּ וַיֵּא מַעַן הָאֵם אִיר גִּיבְרָאֲכֵט אִז מַעַן הָאֵם
 גִּיט אֲרָאֵפ גִּינוּמַעַן רַעַם קוּמָץ אוֹיב עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּמִזְבֵּחַ. קוּמָץ אִים גִּיט בְּרַת. אִז
 אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג דִּארְף עֵר
 אִזוּ בְּרִיִּינְגֵעַן אֲתָרְךָ בְּקָצָה וְחִיר קוּמָצָה הִמְרָבָה וְהִקְרִיבָהּ
 בְּחוּץ חֵיב אוֹיב עֵר הָאֵם אֲרָאֵפ גִּינוּמַעַן אִקוּמָץ
 פִּזן רִיא מִנְחָה דַעַר נֶאָךְ הָאֵם עֵר רַעַם קוּמָץ
 צוּרִיק אֲרִיין גִּילִינְגַט אִין רִיא מְנַחָה. אִז הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן דִי מְנַחָה מִיט דַעַם קוּמָץ צוּ נִאֲמַעַן
 אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן
 בְּמִזְבֵּחַ. קוּמָץ אִים בְּרַת. אִז אוֹיב עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג דִּארְף עֵר בְּרִיִּינְגֵעַן אֲתָרְךָ:
 ו' הַקּוּמָץ הַיְהִיבָה שֶׁהִקְרִיב אֵת אֶחָד מֵהֶן בְּחוּץ חֵיב דַעַם
 קוּמָץ אִז רִיא בְּשָׂמִים פִּזן רִיא מְנַחָה. אוֹיב עֵר
 הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן אִינְגֵעַן פִּזן וַיֵּי אוֹיְסֵעֵר דִי עֲזָרָה
 אִזוּ עֵר חֵיב רִבִי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר עַד שֶׁהִקְרִיב אֵת הַשְּׁנִי
 דְּבִי אֱלִיעֶזֶר זָמַנְתָּ אִז עֵר אִז מְקָרִיב אוֹיְסֵעֵר רִיא
 עֲזָרָה דַעַם קוּמָץ אֲלִיין אֲדַעַר דִי לְבוּנָה אֲלִיין
 אִזוּ עֵר פְּטוֹר. אִז אִז עֵר אִז מְקָרִיב אוֹיְסֵעֵר דִי
 עֲזָרָה בִינְדַע דַעַם קוּמָץ מִיט רִיא לְבוּנָה אִז עֵר
 חֵיב אֶחָד בְּגָמִים וְאֶחָד בְּחוּץ אָבְעֵר אִז עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן פְּרִיעֵר אִינְגֵעַן וְדַעַם קוּמָץ אֲלִיין
 אֲדַעַר דִי לְבוּנָה אֲלִיין אִינוּינְגִיג אִין רִיא עֲזָרָה.
 אִזוּ וַיֵּא דַעַר דִּין אִזוּ. דַעַר נֶאָךְ הָאֵם עֵר רַאֵם
 אֲנִדְרַעַע מְקָרִיב גִּינוּעַן אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה חֵיב

קוּמָץ אִים בְּרַת אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן
 בְּמִזְבֵּחַ. אִז אֲתָרְךָ דִּארְף עֵר בְּרִיִּינְגֵעַן אוֹיב עֵר
 הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג שְׁנֵי בְּיַבִּי לְבוּנָה דִי צְוִי
 לְעִפְרִי בְּשָׂמִים נוֹאֵם לִינוּעַן אוֹיְף דַעַם לְחֵם הַפְּגִים
 שֶׁהִקְרִיב אֵת אֶחָד מֵהֶן בְּחוּץ אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב
 גִּינוּעַן אִין לְעִפְרִי בְּשָׂמִים אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה חֵיב
 אִזוּ עֵר חֵיב בְּרַת אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן
 בְּמִזְבֵּחַ אֲרַעַר אֲתָרְךָ אִזוּ עֵר חֵיב אוֹיב עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג רִבִי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר עַד שֶׁהִקְרִיב אֵת
 הַשְּׁנִי רִבִי אֱלִיעֶזֶר זָמַנְתָּ אִז עֵר הָאֵם נָאֵר מְקָרִיב
 גִּינוּעַן אִין לְעִפְרִי בְּשָׂמִים אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה אִז
 עֵר פְּטוֹר. אִז אִז עֵר אִז מְקָרִיב רִיא אֲנִדְרַעַע
 לְעִפְרִי בְּשָׂמִים אוֹיְף אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה. אִז עֵר
 חֵיב אֶחָד בְּגָמִים וְאֶחָד בְּחוּץ חֵיב אָבְעֵר אִז עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן פְּרִיעֵר אִין לְעִפְרִי בְּשָׂמִים
 אִינוּינְגִיג אִין רִיא עֲזָרָה וַיֵּא דַעַר דִּין אִזוּ. דַעַר
 נֶאָךְ הָאֵם עֵר מְקָרִיב גִּינוּעַן רִיא אֲנִדְרַעַע לְעִפְרִי
 בְּשָׂמִים אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה. אִז עֵר חֵיב בְּרַת
 אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּמִזְבֵּחַ אֲרַעַר אֲתָרְךָ
 אִז עֵר חֵיב אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג
 הַיְהִיב קוּמָצָה דַעַם בְּחוּץ אִז עֵר הָאֵם עֲשֶׁפְרִיעֵט
 אִפְסוֹל בְּלוֹט פִּזן אֲתָרְךָ אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה חֵיב
 אִז עֵר חֵיב בְּרַת אוֹיב עֵר הָאֵם מְקָרִיב גִּינוּעַן
 בְּמִזְבֵּחַ אֲרַעַר אֲתָרְךָ אִז עֵר חֵיב אוֹיב עֵר הָאֵם
 מְקָרִיב גִּינוּעַן בְּשׁוּגַג רִבִי אֱלִיעֶזֶר אִפְסוֹר רִבִי אֱלִיעֶזֶר
 זָמַנְתָּ אִף הַיְהִיב פִּזן חֵיב בְּחוּץ חֵיב רִיא נוֹאֲסֵעֵר
 נוֹאֵם מַעַן הָאֵם אִן גִּישַׁעֲפֵט סוּפּוֹת צוּ גִיסַעַן אוֹיְף
 דַעַם מְנַחָה אִין רִיא עֲזָרָה. אִז עֵר הָאֵם וַיֵּא
 גִינְאָסִין אוֹיְסֵעֵר רִיא עֲזָרָה. אִז עֵר חֵיב בְּרַת
 בְּמִזְבֵּחַ אֲדַעַר אֲתָרְךָ אִז עֵר חֵיב בְּשׁוּגַג וַיֵּי

נחברו המנכך שלשם לוגין חייב פחות מכן פטור. ופתו"ט :
 (ט) כלומר דלא כסתמא דמתניתין דר"פ : (י) כמ"ס כר"פ ושחיתו
 בחזן כש"פ פיר"י דר"המנא דרביי מלו ארז ישמע והשחיתו נמי
 אחריון וזליהם חתמר לעבר פרכיות דכל שמתחייב על שחיטתו
 בחזן אם חזר טו' : (יא) ואפי' עלת' חזר וכו' יהודה היא דלמר
 הכי נכ"ט מ"ב : רש"י :
 (יב) כדשחיתו חזן ל"ט לילה
 מיס דהא רזוי הוא לנפול
 פחה לזוי מועד למחר ובעתלו
 נמי חייב דהא כתיב וזליהם

שירי הרם שהקריבן בחוץ חייב. כשירי דמים
 הפלימים מיירי וסכר ששירי הדם מעכבים הם (ט) הילכך
 עבודה היא להחייב עליה בחזן אבל כשירי הדם של
 מזבח החזיון מודה רבי נחמיה שאינה חלה למזבח ולא לפכח

נחמיה אומר שירי הרם שהקריבן בחוץ חייב :
 ז המולק את העוף בפנים. והערה בחוץ חייב
 מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור. השו"ם את
 העוף בפנים והעלה בחוץ פטור. שחט בחוץ
 והעלה בחוץ חייב. נמצא דרך הכשרו מבפנים פטורו בחוץ
 הדרך הכשרו בחוץ פטורו בפנים. רבי שמעון אומר כל שהיביבן
 עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים. שהעלהו בחוץ .

הילכך הוורק כצ"ל ודלו
 פטור ואין הלכה כר' נחמיה :
 ז מלק בחוץ. כגילה היא
 שאין מליקה חלה בפנים
 לפיכך פטור על העלאתו בחוץ
 ואלא כל הנעלה בחוץ
 נפסלו בליאחז וכן השוחט
 בחזן פסול הוא וחיביבין על

העלאתו התם רחמנא דרביה (י) אבל לענין שחר פסולים מתקבלים בפנים בענין : שחט בחוץ והעלה
 בחוץ חייב. אף על הטעלה דכל שמתחייב על שחיטתו בחזן אם חזר והעלה הוא או אחר חייב : נמצא
 דרך הכשרו בפנים. כגמ' קאמר תני דרך חיובו בפנים פטורו בחזן ודרך חיובו בחזן פטורו בפנים כגון
 שחט העוף בפנים והעלה בחוץ פטור שחט בחזן והעלה בחוץ חייב חייב מלק בפנים והעלה בחוץ חייב. מלק בחזן והעלה
 בחזן פטור. נמצא כמקום שמתחייב על העלאתו אם נעשית עבודה הראשונה בפנים כגון במליקת פנים פטור על העלאתו
 אם נעשית במליקה בחזן. ודרך שמתחייב על העללה אם נעשית עבודה הראשונה בחזן כגון בשחיטתו : פטורו בפנים .
 אם נעשית בפנים והעלה בחוץ : ר"ש אומר בו' . כמילתי' דמ"ק חסורי מחסר' והכי קתני וכן השוחט בהמה כלילה
 בפנים והעלה בחוץ פטור דלוינה מתקבלת בפנים (יא) דכתיב (ויקרא טו) כיום וזמנכם ולא כלילה נמצא הוכח פסול
 ולפיכך אינו חייב על העלאתו. אבל אם שחט כלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב . מפני שהשחיטה בחוץ כלילה כשירה היא
 (יב) לפיכך חייב שחט על השחיטה ועל העלאתו. ופליג ר"ש כהא דאמר על שחיטתו עליו שחיטתו חייבין על כיוצא בו
 בפנים שהעלהו בחזן כלומר כשם שהשוחט בחזן כלילה והעלה בחוץ חייב

נחמיה אומר רבי נחמיה ואנטי שירי הרם שהקריבן בחוץ
 חייב אויב עם איז געבליקען אביסור בלוט פון
 דיא בלוט וואס מען האט געשפריצט אין היכל,
 אונ ער האט דיא גיסור געבליקענע בלוט
 געשפריצט אויסקער די ענדה, איז ער חייב קרת
 קטויד אדרע אקרבן איז ער חייב אויב ער האט
 געשפריצט בשוגג : ז הסוגף את הידף בגנים והעלה
 בחזן חייב אויב דער פהן האט מולק גינען אמויב
 ער האט אראפ געבראקן דאס קעפי' פון אמויב
 ואחטאת אדרע אעוהו אינגווייניג אין די ענדה,
 אונ ער האט איר מקריב גינען אויסקער די ענדה,
 איז ער חייב קרת אדרע אקרבן איז ער
 חייב אויב ער האט מקריב גינען בשוגג מלק
 בחזן והעלה בחזן פטור אקער אז ער האט מולק
 גינען דיא טאהב אויסקער דיא ענדה אונ האט
 איר מקריב גינען אויסקער די ענדה, איז ער פטור
 השוחט את הידף בגנים והעלה בחזן פטור אויב דער
 פהן האט גישאקטין דיא טאהב ואחטאת אדרע
 אעוהו אינגווייניג אין דיא ענדה אונ האט איר
 מקריב גינען אויסקער דיא ענדה, איז ער פטור
 שחט בחזן והעלה בחזן חייב אקער אז ער האט
 גישאקטין די טאהב אויסקער די ענדה, אונ האט
 איר מקריב גינען אויסקער די ענדה, איז ער חייב
 קרת קטויד אדרע אקרבן איז ער חייב אויב ער
 האט מקריב גינען בשוגג נמצא דנד הקשר בפנים
 ווערט גיפונען ווא די ערשטע עבודה פון דעם
 קרבן איז גיטאהן גינארין אינגווייניג אין דיא
 ענדה ווי קשר איז. דהיינו ער האט מולק גינען
 אטאהב וואס איז אחטאת אדרע אעוהו אין די
 ענדה, אונ מען האט איר מקריב גינען
 אויסקער

האמר רש"י: (יג) דלא כפניס אס עתה לא תרד חייב
 כחון שהוה פטור אף על פי שחס שחט והעלה בחון חייב
 ואין הלכה כר"ס: ה נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים
 חייב. מלחא דפשיעא היא ומשום סיפא קעט לה נתן
 בפנים וחזר ונתן בחון שאינו
 נותן בחון אלא שירי הדם
 חייב ומתניתין כר' נחמיה
 דסבר שיריט מעכבס (טו)
 ואינה הלכה: שניהן בחוץ
 חייב. אחת ואס היתה לו
 ידיעה כנתיים חייב שמים:
 א' והלכ' הכני
 בחון פטור ואפי' לרבי נחמיה
 דסבר כוס א' עוט' לת' חזירו
 דחוי להווח וספק לאמה הלכך
 אפי' שירי' לא הוי: והפנימי מכפר.

חוף מן השוחט בפנים. ומעלה בחון
 הוה החמאת שקבל רמה בכוס אחד נתן בחוץ
 וחזר ונתן בפנים בפנים וחזר ונתן בחון חייב.
 שכולו ראוי לבוא בפנים. קיבל רמה בשני
 כוסות ונתן שניהן בפנים פטור. שניהן בחוץ
 חייב. אחד בפנים וא' בחוץ פטור. א' בחוץ וא'
 בפנים חייב על החיצון והפנימי מכפר.
 [יג] למה הדבר דומה למפריש חמאתו ואבדה
 והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן
 עומדות. שחט שתיהן בפנים פטור. שחט שתיהן בחוץ חייב.
 להכשי' הוכח שהל' הנזכ' תחל' בחון לא עשה האמור כיו"ב: שתיהן בחוץ חייב

אויסער דיא עזרה חוץ מן השוחט בפנים ובעלה בחוץ
 גאר אז ער האט גישאקטן אטאקה איננוייניג
 אין דיא עזרה, אונ האט איר מקריב גיווען
 אויסער דיא עזרה, אוי מען פטור: ה תחטא
 שקבל רמה בכוס אחד אז דער כהן האט צו גינמקען
 די בלוט פון אחמאת אין איין פלי גמן בחוץ וחד
 ונתן בפנים אויב ער האט געשפריצט פון די בלוט
 אויסער די עזרה, דער נאך האט ער געשפריצט
 פון דיא בלוט אין דיא עזרה בפנים וחד ונתן בחוץ
 אדער פריער האט ער געשפריצט פון דיא בלוט
 איננוייניג אין דיא עזרה, דער נאך האט ער
 געשפריצט פון דיא בלוט אויסער די עזרה חייב
 אוי ער חייב פרת אויב ער האט דאס גימאהן
 במזיד אדער אקרן אין ער חייב אויב ער האט
 דאס גימאהן בשוגג שקילו ראו זבא בפנים וייר די
 גאנצע בלוט האט דאך גימענט געשפריצט
 ווערן איננוייניג אין די עזרה קבל רמה בשתי כוסות
 אויב דער כהן האט צו גינמקען דיא בלוט פון
 חמאת אין צוויי פלים גמן שתייהן בפנים אויב ער
 האט געשפריצט דיא בלוט פון ביידע פלים
 איננוייניג, פריער האט ער געשפריצט די בלוט
 פון איין פלי, דער נאך האט ער געשפריצט די
 בלוט פון דיא אנדערע פלי פטור אוי ער פטור
 שניהן בחוץ אויב ער האט געשפריצט דיא בלוט
 פון ביידע פלים אויסער דיא עזרה, פריער האט
 ער געשפריצט די בלוט פון איין פלי, דער נאך
 האט ער געשפריצט דיא בלוט פון דיא אנדערע
 פלי חייב אויב ער האט געשפריצט דיא בלוט
 פון ביידע פלים בשוגג, ער האט גיט געוואקסט
 אז דיא בלוט פון ביידע פלים ועגען פון אקרן,
 נאר דער נאך אז ער האט שוין אפ געשפריצט
 ביידע בלוטן, אוי אים דער וואקסט גינארין אז
 דיא בלוט פון ביידע פלים ועגען גיווען פון
 אקרן, דארף ער גריינגען אקרן אויף דיא

עבירה, אונ אויב וויא ער האט אפ געשפריצט
 די ערשטע בלוט אוי אים דער וואקסט גינארין
 אז דיא בלוט איז פון אקרן, אונ ווען ער האט
 געשפריצט דיא אנדערע בלוט האט ער פאר
 געסין אז דיא בלוט איז אויף פון אקרן, נאך
 דעם שפריצען אוי אים דער וואקסט גינארין
 אויף דיא אנדערע בלוט אויף אז ויא אז פון
 אקרן, דארף ער גריינגען צווייא קרבנות אחי
 בפנים וחד בחוץ פטור אויב פון איין פלי האט ער
 געשפריצט דיא בלוט איננוייניג אין דיא עזרה,
 דער נאך האט ער געשפריצט דיא בלוט פון
 די אנדערע פלי אויסער די עזרה, אוי ער פטור
 אחי בחוץ ואחר בפנים חייב על החיצון אויב פריער
 האט ער געשפריצט דיא בלוט פון איין פלי
 אויסער די עזרה, אונ די בלוט פון די אנדערע
 פלי האט ער דער נאך געשפריצט אין די עזרה,
 אויף די בלוט וואס ער האט געשפריצט אויסער
 די עזרה איז ער חייב, אויב ער האט געשפריצט
 בשוגג דארף ער גריינגען אקרן אונ אויב ער
 האט געשפריצט במזיד קומט אים פרת והפנימי
 ככפר אונ דיא בלוט וואס ער האט געשפריצט
 אין די עזרה אוי פשר אונ דער קרן איז ככפר
 דיא עבירה פון דעם ענטש גמה הדבר דוקא צו
 וואס ער דיא וואך גלייך געפריש חמאתו ואבדה
 איינער האט אפ גישויט אבהקה זיא ואל ויין
 אקרן חמאת אונ דיא בהקה איז פארלוירן
 גינארין והפריש אחרת תחתיה האט ער אפ גישויט
 איין אנדער בהקה זיא ואל ויין אקרן חמאת
 פאר דעם ערשטין חמאת ואחר כך נמצאת הראשונה
 דער נאך אז גינמקען גינארין די ערשטע בהקה
 ודער ערשטער חמאת והרי שתייהן עומדות שתייהן
 ביידע חמאות שחט שתייהן בפנים פטור אויב ער
 האט גישאקטן ביידע בהמות וביידע חמאות
 אין די עזרה, אוי ער פטור שחט שתייהן בחוץ חייב

על כל אחת ואחת. דשעת שמיטת כל אחד היחה ראויה (עו) כפניו: אחת בפנים. והשניה אחרי כן בחוץ פטיר דהוי' לה חטאת שנתכפרו בעליה ולמחוק זולה וזניה מתקבלת כפניו: חייב על החיצונה: דהא חיו לפטים ולזיוה מן שילה יקריבה: בשם שדרמה פוטיר את בשרה: מן המעיל דזריקת דס מניזאה כשר ק"ק מן המעילה ואלהט שמיטה כפניו וורק את דס האחת פטר את הכרתה מן המעילה מנשום טעלת שנתכפרו בעליה דקיימאל לן המטאות המתות לא נהנין ולא מועילין (יח):

(טו) והכל נמי כשי' ידיעה כתיב: (יז) אכל מנשום שמיטה חזן לא חילטיביה ליה. דכמחן קטניניהו דמי וליה כהו מעילה כדלמריני קדשים שמתו ילאו מרי מעילה כו'. רש"י: (יח) וכ"פ רש"י: וק' דמ"ב פ"ק. דמעילה תנן ארבע כסס שדמה כו' ומתקומין כגון דורק כששט שמיטה ככ"א רלה מזה וורק רלה מזה וורק אכל בז"ל לא ולי הכוז כהטאות המתות אפי' בז"ל מני חלה ודלי כיון שמתטה קודם זריקת הכרתה לא סיו הטאת המט' ודכ"א סוה כדל גופא ולקן פוטיר שער הכרת' מו':

דיהא בה שעת התורה לכהניס: כך הוא פוטיר את בשר חברתה. ואל"פ שפסולה. ואלהט שמיטה כפניו קאי (יז) ואלמעין הכל דהיכל דמוטאות שתייה וקדס וורק את דס האחת פטר את הכרתה מן המעילה מנשום טעלת שנתכפרו בעליה דקיימאל לן המטאות המתות לא נהנין ולא מועילין (יח):

כרת והפנימית נכפרת אוג דער חטאת ונאם אזי גישאקמין גינוארין אין די ענקה אזי מכפר אויף דעם מענטשין גשם שדקה פוטיר את בשרה אזוי וויא דיא בלוט פון אקררן אז זיא נערט געשפריצט אויף דעם מוּבַח וויא דער דין אזי, אזי זיא מתיר די פלייש זאל גינעסין ווערין צו די פהניס כף הוא פוטיר את בשר הכרתה אזוי בייא די צווייא חטאות, אויב מען האט גישאקמין גיידע חטאות אין דיא ענקה, אזוי וויא דער דין אזי, אונ מען האט געשפריצט דיא בלוט פון איין חטאת אויף דעם מוּבַח ווי דער דין אזי, אזי די בלוט מתיר מען זאל אים מעגיין עסין, דעם אנדערין חטאת עסין קאר מען אים גיט. קאר אז מען האט הנאה גיהאט פון אים דארף מען גיט גריינגען אקררן מעיעה:

אויב ער האט גישאקמין גיידע חטאות אויסקער דיא ענקה, אזי ער חייב אויף יעדער חטאת פונדער אויב עס אזי גינען בשונג דארף ער גריינגען צוויי קרבנות אחת כפניס ואחת בחוץ פטיר אויב ער האט גישאקמין איין חטאת אין דיא ענקה, דער נאך האט ער גישאקמין דעם אנדערין חטאת אויסקער די ענקה, אזי ער פטור אחת בחוץ ואחת כפניס אויב ער האט גישאקמין פריער איין חטאת אויסקער דיא ענקה, דער נאך האט ער גישאקמין דעם אנדערין חטאת אין דיא ענקה חייב על החיצונה אויף דעם חטאת נואם ער האט גישאקמין אויסקער דיא ענקה אזי ער חייב אויב ער האט גישאקמין בשונג גריינגט ער אקררן אונ אויב ער האט גישאקמין פטור קומט אים

גמרא וכתובים דף קמ"ו ע"ב

רש"י

הלכה ה' כלה כלי החילון דהוד דמלכות דכריאה במוכן כביילול ולא מיתקן. כי אתא רב דימי אמר רבי בגי' מקומות שרתה שכינה על ישראל בשרה ונזב וגבעון ובית עולמוס ובכלל לא שרתה אלא בחלק בנימין שנאמר חופץ עליו כל היום כל חפיפות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין כי אזיר אביי אמרה קמיה ולא מיתקן והא כתיב וימוש משכן שילה וכתוב וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר א"ר אדא מאי קא קשיא ליה דלמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרין גדולה בחלק יוסף כי אקא רב דימי אטר רבי רב דימי האט גינאנט פון רב"ם ונענין בשלישה מקומות שרתה שכינה על ישראל אין רביי ארמעד האט גערוקט די שכינה אויף די יודין בשילה ונזב ונבעון ובית עולמוס אין שילה אונ אין נזב אונ אין גבעון אונ אין בית המקדש יבבן לא שרתה אלא בחלק בנימין אונ אין די אלע ארמער וואס דיא שכינה האט גערוקט ונענין גינען אין חלק בנימין שנאטר חופץ עליו כי היום ווארום עס שמיים אין פסוק בייא בנימין. גאט גרעקט אויף אים אנאנצין מאג ושפענדיג מאכט גאט דודען זיין שכינה אויף דעם שבט בנימין כי חסיפות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין אלע ברעקונג פון גאט וועט גאר זיין אין חלק בנימין כי אזיר אביי אמרה קמיה רבב יוסף אז אביי איז געאנאגען אונ האט דאס גינאנט פאר רב יוסף אטר האט רב

כלה כלי החילון דהוד דמלכות דכריאה במוכן כביילול ולא מיתקן. כי אתא רב דימי אמר רבי בגי' מקומות שרתה שכינה על ישראל בשרה ונזב וגבעון ובית עולמוס ובכלל לא שרתה אלא בחלק בנימין שנאמר חופץ עליו כל היום כל חפיפות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין כי אזיר אביי אמרה קמיה ולא מיתקן והא כתיב וימוש משכן שילה וכתוב וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר א"ר אדא מאי קא קשיא ליה דלמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרין גדולה בחלק יוסף כי אקא רב דימי אטר רבי רב דימי האט גינאנט פון רב"ם ונענין בשלישה מקומות שרתה שכינה על ישראל אין רביי ארמעד האט גערוקט די שכינה אויף די יודין בשילה ונזב ונבעון ובית עולמוס אין שילה אונ אין נזב אונ אין גבעון אונ אין בית המקדש יבבן לא שרתה אלא בחלק בנימין אונ אין די אלע ארמער וואס דיא שכינה האט גערוקט ונענין גינען אין חלק בנימין שנאטר חופץ עליו כי היום ווארום עס שמיים אין פסוק בייא בנימין. גאט גרעקט אויף אים אנאנצין מאג ושפענדיג מאכט גאט דודען זיין שכינה אויף דעם שבט בנימין כי חסיפות לא יהיו אלא בחלקו של בנימין אלע ברעקונג פון גאט וועט גאר זיין אין חלק בנימין כי אזיר אביי אמרה קמיה רבב יוסף אז אביי איז געאנאגען אונ האט דאס גינאנט פאר רב יוסף אטר האט רב

ממצינו בבית עולמים רשבינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלק יהודה אמרי הכי השתא התם מיקרבן נחלות נבי הדרי הבא מי מיקרבן. הבא נמי מיקרבן כדאמר רבי מאם בר חנינא רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה היה מוכח בנוי והיה בנימין הצירוף מצטרף עליה לכול עה הכא נמי רצועה היתה יוצאה מחלקו של יוסף בחלקו של בנימין והיינו דכתוב תאנת שיהיה חופף עליו זה מקדש ראשון כל היום זה מקדש שני ובין כתפיו שכן אלו ימות המשיח רבי או כר חופף עליו זה העולם הזה כל היום אלו ימות המשיח וכן כתפיו שכן זה העולם הבא :

עליה דבוקתה אונ בנגמין הצדיק האם ציצר געהאמ פון דער נאך פאר וואס דער מןפם איז גיט געבאהט אויף זיין חלק האם נמי דא איז אויך אויז גינען רצועה היתה יוצאה מחלקו של יוסף בחלקו של בנימין אשטיק ערר איז ארויס גענאנגען פון יוספים חלק אין בנגמין חלק. איז אין בנגמין חלק גינען די סנהדרין ומיני דקתיב מאנת שיה דריבער שטייט אין פסוק מאנת שיה. בנגמין האמ געטריבערט אויף שיה וואס עס גייט אריין אין זיין חלק קטאי הנאים קריגען אין פשט פון דעם פסוק חופף עליו גאט ברעקט אויף אים ואויף בנגמין זה מקדש ראשון דאס איז דער ערשטער מקדש פי תימס אנאנצין טאג זה מקדש שני דאס איז דער צווייטער מקדש ובו כתפיו שכן אונ ער רוקם צווישען זיינע אקסלען איז ימות הפשיט דאס נועם זיין אין דאס צייט וואס משיח נועם קומען. רבי נאנט חופף עליו זה העולם הזה ער ברעקט אויף אים. דאס מיינט קען אויף דאס נועם פי היום אלו ימות המשיח קען אויף דאס מיינט קען אין דאס צייט נועם משיח נועם קומען ובו כתפיו שכן זה העולם הבא אונ ער רוקם צווישען זיינע אקסלען דאס מיינט קען צו עולם הבא :

גינען אין חלק פון בנגמין אונ די גרויסע סנהדרין איז גינען אין חלק פון יוסף ממצינו בבית עולמים דשבינה בחלקו של בנימין וסנהדרין בחלקו יהודה אזוי ווי מיר געפינען ביי דעם בית המקדש ריא שבינה איז גינען אין חלק פון בנגמין אונ ריא סנהדרין זענען גינען אין חלק פון יהודה. ענפערט דא גמרא אמרי אויך נועל דיר זאגן הכי השתא עס איז גיט גלייך איינס צו דאס אנדערע התם מיקרבן נחיות נבי הדרי נאכטין אין בית המקדש זענען גינען די נחלות נאנט איינע געבין די אנדערע. האמ געקענט זיין די שבינה אין חלק בנגמין אונ די סנהדרין אין חלק יהודה האם פי מיקרבן אפער דא בייא שיה מיט בנגמין זענען גינען נייט איינע פון די אנדערע ווי אזוי קען דאס זיין דא שבינה אין חלק בנגמין אונ די סנהדרין אין חלק יוסף. ענפערט די גמרא האם נמי מיקרבן דא בייא בנגמין מיט יוסף זענען זייא אויך גינען נאנט דאס בר מניא וויא רבי מאם בר חנינא האמ גינאנט רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין אשטיק ערר איז ארויס גענאנגען פון יהודה חלק אונ אריין גענאנגען אין בנגמין חלק אזוי וויא אקליון יבה התי מןפם נבי אונ אויך דעם שטיק ערר איז גינען געבאהט דער מןפם התי בנגמין הצדיק מצטרף

וודר שמות דף ב' ע"ב ת"ת דלילות יוד דא וואו דא

ובשה היה רועה את אלו יתרו חותנו כהן מדין. רבי חייא פתח ואמר (תהלים כג) מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר. כלומר ה' רועי ה' רועה שלי מה הרועה מנהיג את האלו ומוליכם למרעה טוב ולמרעה שמן במקום נחלי מים מישר הליכתך בדרך ובמסע אף. הקב"ה כתיב בנאות דשא ירבצני על מי מנוחות ויהלני נפש ישוב. אמר רבי יוסי דרך הרועה לנהוג בדרך את אלו להרחיקם מן הגזל להנהיגם במישור והשבע בידו שלא יעו ימין ושמאל. כך הקב"ה הוא רועה את ישראל להנהיגם במישור ובכל עת השבע בידו שלא יעו ימין ושמאל. דבר אחר ומשה היה רועה אמר רבי יוסי תשך לך שכל זמן שהרועה חכם לנהל את אלו הוא מוכן לקבל על מלכות שמים את הרועה שופע עליו נקרא (משלי כו) תקוה לכסיל ממנו. אמר רבי יהודה משה חכם היה ובקי לנהוג את אלו. כל וראה מדור שנאמר (שמואל א טו) והנה רועה בלאן. ללמדך שדוד חכם גדול היה והיה רועה אלו כדון וכשורה לפיכך עשהו הקב"ה מלך על כל ישראל ולמה לאן ולא בקר אמר רבי יהודה ישראל נקראים לאן שנאמר (יחזקאל לד) ואתן לאני לאן מרשיתי אדם אחס. וכתיב (סם לו) בלאן קדשים בלאן ירושלים. מה האלו כשקייבו על המוכח בשבילם וכה לחיי העולם הבא כך המנהיג לישראל כדון וכשורה בשבילם וכה לחיי השלם הכל. ועוד הרועה את האלו כשהאלו יולדת הרועה נוטל אותם טלאים בחיקו כדי שלא ילאו ויוגעו ומוליכם אחרי אמותם ומרחם עליהם כך האנחיג לישראל עריך להנהיגם ברחמים ולא באכזריות. וכן אמר משה (במדבר יא) כי תאמר אלי שאלה בחיקך ועו'. מה

הרועה את האלן כשהוא רועה טוב מילל את האלן מן הזאבים ומן האריות כך המנהיג לישראל אם הוא טוב מילין מן העכו"ם ומדין של משה ומדין של מעלה ומדריכין לחיי העולם הבא. כך משה רועה נאמן היה וזכה הקב"ה שכלהו בוא לרעות את ישראל בזכות הדין ממש שהיה רועה את האלן וכבשים כפי הראוי להם והגבקות כפי הראוי להן ולפיכך כתיב ומשה היה רועה את אלן יתרו חותנו ולא עלו:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר חררים דף ע"ב ע"א

הרמב"ם הל' השבוה פ"ג

העולם הזה יס קוטר לרין לדמות האדם נדעתי כללו הוא שט כים ולכן ירים רלשו למעלה לילארו ויסר פן יכנסו כפיו המים הזדונים וישמר מן הגלים הכלים לטורדו ולס לאו דמו כדלשו. כן אלס סתה שלום פרוס על ראשך ויבדק ככל שח ומתקן והלכת דרכיו לכתיב עושה שלום וטו' ופירשו בזוהר מדכתיב עושה ולא עשה שמתוך עושה לכן גם אתה חתיר עושה שלום. לדמות כלשון חכר חלד לזכירי המלחמה הלדקיים ללחמים כה נדל יזרס הרע ומייליו הפשעים נדל יזרס הפועל ומייליו ההולטים כחורת כו' וכתיב השלך על ס' יסכך

(א) הפרש מדרכי צבור מע"פ שלא עשה עבירות אלא נבדל מערת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא כנס בצורתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכיו כאתר מהעכו"ם וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא: (ב) העושה עבירות ביד רמה כיהויקים בין שעשה קלות בין שעשה חמורות כתיב ספסיס שנלתי ומורחק להכתי וכתיב אשרי תמימי

העולם הזה יס קוטר לרין לדמות האדם נדעתי כללו הוא שט כים ולכן ירים רלשו למעלה לילארו ויסר פן יכנסו כפיו המים הזדונים וישמר מן הגלים הכלים לטורדו ולס לאו דמו כדלשו. כן אלס סתה שלום פרוס על ראשך ויבדק ככל שח ומתקן והלכת דרכיו לכתיב עושה שלום וטו' ופירשו בזוהר מדכתיב עושה ולא עשה שמתוך עושה לכן גם אתה חתיר עושה שלום. לדמות כלשון חכר חלד לזכירי המלחמה הלדקיים ללחמים כה נדל יזרס הרע ומייליו הפשעים נדל יזרס הפועל ומייליו ההולטים כחורת כו' וכתיב השלך על ס' יסכך

(א) הפרש מדרכי צבור מע"פ שלא עשה עבירות אלא נבדל מערת ישראל ואינו עושה מצות בכללן ולא כנס בצורתן ולא מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכיו כאתר מהעכו"ם וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא: (ב) העושה עבירות ביד רמה כיהויקים בין שעשה קלות בין שעשה חמורות כתיב ספסיס שנלתי ומורחק להכתי וכתיב אשרי תמימי

זיה אונ אויף זיינע שמוב מענטשין והלכת בדרכיו אונ דו וואלסט גיין אין זיינע וועגין. אין דעם פירונג פון גאט דכתיב עושה שלום ונארום עם שמיים אין פסוק גאט מאכט פרידען ויפריש ביהר מדכתיב עושה ולא עשה זאגט דער זוהר ווייל עם שמיים אין פסוק עושה שלום. ער מוהט שלום, אונ עם שמיים גיט עושה. ער האט גיטאהן שחמיר עושה ווייל שפענדיג מוהט גאט שלום לכו גם אהה חמיר תעשה שלום דריבער וואלסטו אויף שפענדיג מאהן שלום דמות הלשון חכר חלד זאגט המלחמה דער צונג איז גענליכען צו אשארפין שווערר וואס ריא מענטשין האלמין אין אמלחמה מדקיים גתמים כה נדל יזרס הרע ומייליו די צדיקים האלמין מלחמה מיט דעם צונג געגין יצר הרע מיט זיינע חיר. מיט זיינע תורה וואס זיי לערנען אונ מיט זיינע תפלות וואס זייא דאונגען צו בקענין זייא דעם יצר הרע מיט זיינע מלאכי חבלה דיא מוהט הרשעים נדל יזרס השוב ומייליו דיא רשעים האלמין מלחמה מיט זיינע צונג געגין דעם יצר טוב מיט זיינע חיר. מיט זיינע דעם דער רכילות ליצנות אונ נאה אזעלכע רייד צו בקענין זייא דעם יצר טוב מיט זיינע צונג געגין מלאכים מיט גתמים שימתי ותחזק אהבתי עם שמיים אין פסוק דוד המלך האט גיזאגט די מלאכטונגען האב איה פייגט נאר זיין תורה האב איה לוי יחביב אשרי תמימי דוד המלך האט גיזאגט די מלאכטונגען האב איה גיזאגט וואהר צו ריא מענטשין וואס גייגן מיט גאנצקייט אין די וועג פון גאט, וואס זייא זיינען אין די תורה פון גאט יחביב השלך על ס' יסכך נאה האט דוד המלך גיזאגט ווארף אויף גאט זיין

לו חלק לעוה"ב והוא הנקרא בגלה פנים בחורה מפני שהעיו מצחו וגלה פניו ולא בוש מרכרי תורה: (ג) שנים הם המוסרים המומר חבירו (בשקר) ביד עכו"ם להרוג או להכותו והמומר כמון חבירו (ע"י כלישונות) ביד עכו"ם או ביד אנס שהוא בעכו"ם ושניהם אין להם חלק לעולם הבא:

הכוונה כי כמה זמן אדם מאכז כידו לרוק כחושבו על עניני עולמו ופנחסו וסוף אדם להכל דמה כלומר מהרהר ומחשב ומכיל זמנו ואינו משגיח כי ימיו כלל עובד וכבוד שהוא מחשב ומתקנה יעשה חבילה של מורה ומלות לשוה"כ ואח"כ מכלל רכ ספולקווא יסוד המעשה יקון מתרממו לנקן אשר עות ולסוד ארץ:

משה אונן ער וועט דין שפיזין הפונה זיין מיינונג אזוי כי פטה זמן אדם מאכז כידו לרוק וויא פיל צייט פארקירט דער מענטש מיט זיין אייגענעם ווירען אויף גאר נישט בחישוב עי עניני עולמו ופרנסתו מיט זיין טראקטין וואס ער טראקט וועגין עולם הזה אונן וועגין זיין פרנסה וסוף אדם להכל דמה אונן דער סוף פון דעם מענטש אזוי גרייך צו גאר נישט פליסר מתקנה ויחשב ויבטל ויפנה דער מענטש טראקט אונן פארבריינגט זיין צייט וזינו משגיח כי ימיו כצי שבר אונן ער גימט גימט אכטונג אז זיינע מענע אנטוויפן וויא דער שאמען פון אפויגיל וואס פליקט זיך ערד שהוא מחשב ומתקנה יעשה חבילה של מורה ומצות לעולם הבא אין דיא צייט וואס ער טראקט פון עולם הזה וואקט דאך בעסער גינען ער זאל דאקאלס לערנען תורה אונן זאל מאהן פיל מצות אנגברייטן פאר זיך צו עולם הבא וזתיא מכללא רב השלום פון דעם וועט ארויס קומען פיל שלום הוא יסוד המעשה אונן דער פראקטענט וואס דער מענטש זאל אויפגיין אין הייליגקייט קיין מתרממו ער זאל זיך אויף וואכין פון זיין שלאף זמן אשר עות צו פארברייטן וואס ער האט פאר- קרימט ולסוד ארץ אונן צו פארפעסטיגען די ערד וואס איר בעשטמאנד אזוי גאר אויף די תורה אונן מצות וואס יודין מוהיגן:

משה אונן ער וועט דין שפיזין הפונה זיין מיינונג אזוי כי פטה זמן אדם מאכז כידו לרוק וויא פיל צייט פארקירט דער מענטש מיט זיין אייגענעם ווירען אויף גאר נישט בחישוב עי עניני עולמו ופרנסתו מיט זיין טראקטין וואס ער טראקט וועגין עולם הזה אונן וועגין זיין פרנסה וסוף אדם להכל דמה אונן דער סוף פון דעם מענטש אזוי גרייך צו גאר נישט פליסר מתקנה ויחשב ויבטל ויפנה דער מענטש טראקט אונן פארבריינגט זיין צייט וזינו משגיח כי ימיו כצי שבר אונן ער גימט גימט אכטונג אז זיינע מענע אנטוויפן וויא דער שאמען פון אפויגיל וואס פליקט זיך ערד שהוא מחשב ומתקנה יעשה חבילה של מורה ומצות לעולם הבא אין דיא צייט וואס ער טראקט פון עולם הזה וואקט דאך בעסער גינען ער זאל דאקאלס לערנען תורה אונן זאל מאהן פיל מצות אנגברייטן פאר זיך צו עולם הבא וזתיא מכללא רב השלום פון דעם וועט ארויס קומען פיל שלום הוא יסוד המעשה אונן דער פראקטענט וואס דער מענטש זאל אויפגיין אין הייליגקייט קיין מתרממו ער זאל זיך אויף וואכין פון זיין שלאף זמן אשר עות צו פארברייטן וואס ער האט פאר- קרימט ולסוד ארץ אונן צו פארפעסטיגען די ערד וואס איר בעשטמאנד אזוי גאר אויף די תורה אונן מצות וואס יודין מוהיגן:

אונקלוס

שמות ל"ד ו תורה

כ"ו פסוקי שמות נבר מינו ב"ן ור' ה' ו' ה' ותעשה פמני צירוף והיה בניקוד ששי

ה וְהָיָה בַת־פְּרֻעָה לְרַחֵץ עַל־ הַיָּאֵר וְנִעְרַתְיָהּ הַלְבַת עַל־יַד הַיָּאֵר

בעל המורים (ה) ומלך בת פרעה. ס"ח דחה מלמד שסינתה דחה שהלכה להתגייר: ונערוטיה. ג' הכל ואיך ותקס רכסה ונערוטיה רש"י

(ה) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשאו ומלך עניני בחיה בת פרעה גדולה עשתה דקדק הכתוב להודיע דקדוק אופן המעשה והנה דכר ידוע הוא כי בת מלך לא תלך היאור כלא נערוט כמחפט פירוש לתורת אלהים

(ה) ומלך בתה דיא טאקטער פון פרעה האט גענידערט צו וואשען זיך ביי דעם טייך ונערוטיה

אונן איבער יונג פרויען האלכות זענען געגאנגען זי די בייא דעם פארטין ומרא האט בתיה גינען הישר

אונן קען וועט זיי פרעגן אויב זייא וועלן אויך זאגן קען זאל דעם קינד דענגן וועט קען אים הענגן. פרעה האט אזוי גיטאקען קען האט גערופן ארע שופטים אונן אלע תקמים אונן זיי זענען געקומען צו פרעה, אונן אפלאך פון תקב"ה

וַתֵּרָא אֶת־הַתִּבְהָה בְּתוֹךְ הַפּוֹף
וַתִּשְׁלַח אֶת־אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ׃
וַתִּתְּפַח וַתֵּרָאֶהוּ אֶת־הַיָּלֶד וַהֲגִידָה
נֶעַר בְּכָהּ וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר

פִּיף נִהְיָה וַחַתּוּת יֵת
תִּיבֹתָא בְּגוּ יַעֲרָא
וְאוֹשִׁישֵׁת יֵת אִמָּתָהּ
וְנִסְיִבְתָּהּ יוּ וַתִּתְּחַת וַחַתּוּת
יֵת רִבְיָא וְהָא עוֹדִימָא
בְּכִי וַחַסְתָּ עֲזוּדֵי וַאֲמַרְתָּ
רִוּיָא וַחַסְתָּ. טוֹט טס :

בעל הטורים

לומר שנתגייר ומפסי מעשה האמוה ואיך וישיב ואל נערוהי וישיב ששיבתה אל דתה ואלה נערוהי שכל המלך והרנס לפי שמעוה לקח החיבה וקחה נערוהי תרות : (1) והנה נער כוכב. זה אלהי שהניחוחו אלה החיבה. נער ככה בניו זה נקבה וראתה כי נער הוא. כלומר זה הילד זכר הוא אסופי שאם היה בת יש לזכר אסופי הוא וכן מצינו כתוב מה נעשת לנער הילד. כיום הילדו קרוי נער : והנה נער בוכה ותחמול עליו וגו' . לפי שהיה בוכה לכך רש"י

רש"י

(ה) אמתה. שפחה : (1) ותפתח וראתה את הילד. המפרש שראתה את הילד טועה הוא. וכי מי אינו יודע שאם פתחה את החיבה שחרתה את הילד. אלא כך פירושו פתחה את הידיבה והבישה בולל אם זכר אלא נקבה וראתה כי נער הוא. כלומר זה הילד זכר הוא אסופי שאם היה בת יש לזכר אסופי הוא וכן מצינו כתוב מה נעשת לנער הילד. כיום הילדו קרוי נער : והנה נער בוכה ותחמול עליו ולפי שראתהו נער זכר מהולל אמרה רש"י

שפתי חכמים

צ"ל השפחות מיהו בכת פרעה שלא להליל את משה : כי ואת רש"י עמו פי' לשל לפי זה לפי רבותינו שגבראל המיה כל השפחות שהולכות עמו ככר חירול במלך אשכנז לא הפיה כולם אלא הניה לה שפחה אחת שבידל כבוד מלכותו כדי שלא תשאר כת פרעה ולאו השפחה שהשאר לה שפחה : ר' מללל כתיב ותשלת את פרעה או שפחה ומללל כתיב ידה דרשו שפחה אחת אמת אמת רבות או שפחה שכלל הכה"ם בלא דגש דרשו כן : ש' דל"ז ותל מיכתי ליה ואל"כ הוי'

היאור כמו (שמואל ב' יד) ראו חלקת יואב על ידי הווא לשון יד ממש שוד האדם סמוכה לו. ור"ד (טוטה טס) הולכת לשון מיתה כמו געה אכזי הולך למוח (בראשית כה) הולכות למוח לפי צ' שמויה כפי י' והכתוב מסייע כי למה לנו לכתוב ונערוהיה הולכות : את אמתה. את ק שפחה. ורבותינו דרשו ד לשון יד' אכל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להקד' אמתה מ"ד. גושט. והס דרשו את אמתה את ידה ונשתרבה אמתה אמות את מי ראתה הילד זהו פשוטו. ומדרשו שראתה עמו דעת וקנינו טכעלי החוספות

(ה) ותשלה את אמתה. בטובה פליגי ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר שפחהו וחד אמר אמתה ופריך לטאן דאמר שפחהו קאמר שכא בבריאי' וחבטן בקרקע ומשני דשירי' לה חידא דלא אורחא דבת נילבא לטיק' לחודה ולמאן דאמר אמתה היה לו לכתוב ידה קנ"ל שנשתרבה אמתה עד ששים אמות וכן אמה מוצא בשני רשעים שברת אז חוקרי שברת

כנות מלכות גם ממוכר הגזילים וכפרת המלכים להיות לטס אחד חייחור מוכר לכה להתגלות לפניו ולשמשו ולרמוץ בניה המרמץ או ביאור וכדומה וכן הודיע הכתוב לחומר ונערוהיה הולכות שיהי' כמות שיהיה וחתלת שהלכו נערוהיה ממוכר המלכות לנשות לפיהי' ולא נשאר עמה אלא אחת המיוחדת לחומר ותשלח אותה והוא אמרנו ותשלת את אמתה פי' המיוחדת לו לחומר וגו' ומיתר ותקחה שקולה או שפחה אותה לכל מיתר וזונה כי ראוט של כת פרעה היה הוא ותקחה כת פרעה לחיבה. או ותשלח וגו' ותקחה אמתה ולכ' הדרכים שכת כל פרעה יגיד כי נפשה עתה וי' וכן עובד עמומ' וגו' ולדרכ' ה'א' ויבין ולומר שהגם שלא היתה עמוה אלא אחת וכל נערוהיה היו הולכות וגו' אשכ"כ חשקה למניעה ממנה ושלחת ונשאלת בת מלך שלא יהיה עמה אלא אחת ואין מרדך הנוסר שמשאר כת למרמוץ. ולכן הקדים לודיע ונערוהיה וגו' לדעת כוונה הודיעה היתה הכונה יודיע שנתכוין למה שפירשנו והכן :

(1) ותראתה את הילד וגו'. ל"ד אומר ותראתה וגו'. ונראה שנתכוין לומר שדעה שהתיבה היה המלידים המושלטים היו אורכה והתכווה להלילו וכמו שפי' כפסוק ותשלת את אמתה והוא אומר ותפתח ותראתה הילד שנתכווה להלילו ואם היה אומר ותראתה ילד יהיה הנשמעות כי ראתה מה שלא תשבע כן ובסן ור"ל דרשו ותראתה ראתה שניה עמו והוא דרך רש"י שלא הכירה ששפחה היא כי מנין ידעה השכינה מנית אכזי' ואל"כ אכזי' אלא שראת' עמו אור גדול ויה' עשה כן כדי שתגלו ושלח הילד כענינה גם לעסע שדרשו ז"ל כדכוח ויהי' נער כוכב שרמו על ויסאלל שהיו בוכים ככלות לזה ויגל כי את ענינה להראותה הלאו כספון' נעשה. עוד אפשר שהנשכח' כשביעה היה ל"ג כשנגעו בו פרעה' ממנה לראת' אהר' אלו ואל' כן אלא כן אלו' ואולי שמונו פירות הנרמזת בחומרנו ותראתה את הילד פי' תראתה להאורכו כספון' ככת דכתיב לחמוץ וכוז'י' כשכר ככת וכשפחה התיבה ותראתה לנשאר את הילד פי' כשנגעו בילד והנה נער פי' חור להיות ככשר נער קטן ע"כ מ"ש הכתוב כנעמן וישכ' כשור ככשר נער קטן (ואיכ"ח) :

פירוש לתורת אלהים

את התבה דעם באקסמן בתוך הסוף צווישען דעם גימיוויבן ותשלה האמ' ניא אוים גישמ'עריב את אקבה איר ארים, רש"י שרייבט איר אקים או קענגער גינארין פיל איירין על פי גא' ותקחה אונ' ניא האמ' גענוקען דעם באקסמען : (1) ותפתח

הקבה' איו אויף געקומען אונ' האמ' אויסקייען ווי איינער פון די תקבים, דער פלך האמ' דערצייג'ט פאר זיין וואס דער קינד האט גיטאקון אונ' וואס דער'עס האמ' גיאגט, זייס וואס האט צו דיא וואך, האמ' דער פלך'ד גיאגט פון

הישר עצה איו דער מלך זאל הייסן פרייגען אין אש"סור' גא' ה' אונ' אין אש"סור' פרייערדיק קיילין, אונ' קען זאל' דאס שטעלין פאר דעם קינד, אויב דער קינד נועט לעקען דיא גאלד' נועלין פיר וויסען אז ער מיהט אק'ן פיס קינד, וועט

מִלִּדְי הַעֲבָרִים זֶה׃ וַתֹּאמֶר אַחֲתוֹ
 אֶל־בֶּת־פְּרָעָה הַאֵלֶךְ וְקָרְאתִי לָךְ
 אִשָּׁה מִיִּנְקַת מִן הַעֲבָרִית וְתִינַק
 לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד׃ ׀ וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת
 פְּרָעָה לִכִּי וְהִלַּךְ הָעֶלְמָה וְתִקְרָא
 אֶת־אִם הַיֶּלֶד׃ ׆ וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־
 פְּרָעָה הַיִּלְכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה
 וְהִינַקְהוּ לִי וְאָנֹכִי אֶתֶּן אֶת־שִׁכְרֶךָ׃

מִבְּנֵי יְהוּדָאִי הוּא דִּין׃
 וְאִמְרַת אַחֲתֶיהָ בֶּת
 פְּרָעָה הַאֵלֶיךָ וְקָרְאתִי לָךְ
 אִשָּׁתָא מִיִּנְקַתָּא מִן
 יְהוּדִיתָא וְתִינַק לִיךָ ית
 דְּבִיבָא׃ ׀ וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת
 פְּרָעָה אֵיזִידִי וְאִזְלִת
 עִלְמָתָא וְקִבַּרְת ית אִמִּיהָ
 דְּרִבִּיבָא׃ ׆ וַתֹּאמֶר לָהּ
 בֶּת פְּרָעָה הַיִּלְכִי ית
 דְּבִיבָא דִּדִּין וְאִנְקִיהוּ לִי
 וְאָנָּא אֶתֶּן ית אִנְרָךְ
 תּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן

ותאמר אחותו . עס . ותאמר לה . עס :

דשבים

מילדי העברים זה . ודבומא זו ולחנה יתן מנה אמת אפים . חלק בחיר ולמה כי את חנה אהב . לכך נתן לה אפים מקערה שלפניו וא"כ למה מנה אמת כי ה' סגר רחמה אבל לפניה ולכל בנותיה ובניה נתן כנות הרבה כי בנים רבים היו לה . ותראה את הילד והנה הוא נער בוכה : (ו) ותניק . לשון כפעול . ותניק כשהיא עוצמה יונקת . ותניקהו . אין צריך לומר שהוא שתי אותיות כמו . בא . שב . קס . שיאמר בל' כפעול ותשיכוהו ותביאהו והקמיהו . אלא מגזרת ינק הוא . ולקצר את התיבה הוא אומר ותניקהו במקום ותניקהו :

בעל הטורים

אהרן הכהן : (ו) האלף . ג' כמס' הכל וליך סלק וסתיני כפלטים נבי רוד וליך סלק רמות נבלע לומר שדברי נבואים מתקיימו כדברי אורים ותומים שמרים נתנבלע על משה קודם שגורל כמו שארז"ל :

הוא נער בוכה : (ו) ותניק . לשון כפעול . ותניק כשהיא עוצמה יונקת . ותניקהו . אין צריך לומר שהוא שתי אותיות כמו . בא . שב . קס . שיאמר בל' כפעול ותשיכוהו ותביאהו והקמיהו . אלא מגזרת ינק הוא . ולקצר את התיבה הוא אומר ותניקהו במקום ותניקהו :

דעת זקנים

אלא שרבתת ורמו לדבר כי מן המים משיתוהו דמן המים דמשיתוהו יתרים הם הרי ששים . וכן בשני רשעים יכור

לכתוב שן רשע שברה ו'י' רשני ו"ם] רשעים יתרים הם שעולים בין כלם ששים :

שפתי חכמים

סנחבת ותראהו מרע על פסו ית' ודו"ק : ת קל' למה קרא אותו נער ולא לא היה בו י"ג שנים : א' ואע"ז צדק הלשון יך כמו הא' לנס זרע מ"ת מללא כתיב הא' לך דרשו לן אע"פ העלמה . הלכה בזריות ועלמות כעלם : (ט) הילכתי . פירוש לתורת אלהים

ת כנער : (ו) מן העבריות . מלמד שהזיכרון על מלכות הרכה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (מ"ר מוטה עס) : (ח) ותלך העלמה . הלכה בזריות ועלמות כעלם : (ט) הילכתי פירוש לתורת אלהים

אונ יוא האם גיזאנט מילדי פון די יודישע קינדער זע און דאס קינד : (ו) ותאמר האם דיא שנועסקטער פון דעם קינד גיזאנט צו די טאכטער פון פרעה האלך ואל אויך גיזן וקראתי אונ זאל דיר רופין אשה מינקת אויגינדיגע אשה מן העבריות פון די יודישע וייבער ותינק אונ יוא זאל דיר ויגיזן דאס קינד . רש"י שרייבט דיא טאכטער פון פרעה האם אים גימקאנין צו פיר מצרים צו ויגיזן האם ער

גיט גיזאנט ויגיזן מחמת ער נועט אקאהל ריידן מיט דער שכינה : (ח) ותאמר לה האם דיא טאכטער פון פרעה גיזאנט צו איר גיזי גיזאנט העלמה און דיא וינג פרויא גיזאנען ותקרא אונ האם גערופין דיא מוטער פון דעם קינד : (ט) ותאמר האם דיא טאכטער פון פרעה גיזאנט צו איר היילי געס דיר דאס קינד וויא היין אויגינס ותינקו י' אונ ויג מיר אים וגיזי אונ אויך

הישר

האם גיט גינקנט גוש ריידן , ווי דער ספרך אונ די שרים האבין דאס גיזען , האבין אלע גיזאנט און גיט מיט חכמה האם משה אראפגענומען דיא קרוין פון ספרך , איז משה געבליבען לעבין , אונ ער איז ווייטער גיזען ביי פרעה אין שטוב . אונ הקב"ה איז גיזען מיט אים , אונ ער האט זיך געאדעוועט מיט אלע קינדער פון מלך אונ פתיה דיא טאכטער פון פרעה האם אים גערעכונט פאר איר קינד . אונ אלע מעקשין פון פרעה האבן אים גיגעבן כבוד אונ האבין פאר אים מוכר געהאט אונ אלע פאג און ער געגאנגען אין גיזן זעקן ווי שווער די יודין טאנען . אונ משה האט פיי זיי גיפרעגט ווי אזוי זענען זיי געקומען צו

זעט מען אים ברענגן , אונ אויב ער נועט אויסציהען דיא האנט געמען די קוילין , וועלן מיר וויסען נאם ער טוהט און גיט מיט חכמה , וועט מען אים לאזן לעבין , דעם ספרך אונ די שרים און די עצה גיפעלן אונ מען האט אזוי גיטאקן , מען האט גישפעלט פאר משה איסכול מיט קוילין , משה האט אויסגעצויגן די האנט צו געמען דיא גאליד האט דער מלאך אים אישטויס גיטאקן די האנט צו די קוילין אונ ווי ער האט אהאפ גיטאקן אשטיקל קויל אונ האט אפגעפרישן די האנט ער אהאפ גיטאקן די האנט מיט די קויל צום מלך אונ האט אפגעפרישן די מויל און אונ פון די צייט אונ ווייטער האט משה געשטאמוט אונ

וְנִסְבַּת אִיתְהָא יַת רַבִּיא
 וְאוֹנִיקְתִּיהוּ יִדְבָא רַבִּיא
 וְאִיתְתִּיהוּ לְבַת פְּרַעָה
 וְהָהּ לָהּ לְבַר וְקַרְתָּ
 שְׁמִיהּ מִשָּׁה וְאִמְרַת אֲרִי
 מִן מִיָּא שְׁחַלְתִּיהוּ
 יֵא וְהָהּ בְּיוֹמֵיָא הָאִינוּן
 שְׂרִישֵׁי יֵא וְהִי אֲבִימִים הָהִם וְיִגְדַל

וְנִסְבַּת אִיתְהָא יַת רַבִּיא
 וְאוֹנִיקְתִּיהוּ יִדְבָא רַבִּיא
 וְאִיתְתִּיהוּ לְבַת פְּרַעָה
 וְהָהּ לָהּ לְבַר וְקַרְתָּ
 שְׁמִיהּ מִשָּׁה וְאִמְרַת אֲרִי
 מִן מִיָּא שְׁחַלְתִּיהוּ
 יֵא וְהָהּ בְּיוֹמֵיָא הָאִינוּן

דשב"ם

(י) משיהו. משתיהו. לשון זה נופל במשיכה מן המים. כדכתיב ישש"כ ממים רבים. מגזרת קנה. יאמר קניתיהו בלשון פעל. יקניו בלשון מפעיל:

שפתי חכמים

רש"י

(ש"ר סוטה ס): (י) משיתהו. שהלחיה והוא לשון הולאה בלשון ארמי כמשל ביטח ב מחלכל. ובלי עברי משיתהו לשון הסירותיו כמו (יהושע א) לא ימוש לא משו. כך חזרו מנסה. ואלי אומר שאינו ממחכת משיומוש אלא מגזרת משה ולשון הולאה הוא וכן (שמואל ב כב) ימשי ממים רבים. שאילו היה ממחכת מש לא יתכן לומר משיתהו אלא הניסיתיהו כלאר יאמר מן קס הקימותי ומן שב השיכותי ומן כל הכיאותי או משתיהו כמו (זכריה ג) ונשתי את עון הארץ. אבל משתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד כה"ל בסוף התיבה. כגון משה כנה עשה לזה פנה כשינא לומר כהס פעלתו תנא הו"ד כמקום ה' כמו עשיתי כתיבי פתיחי לויטי: (יא) ויגדל דעת וקנים מבדלי החוסמות

(י) והקרא שמו משה. וא"ת והלא מצריית הלשון קראה בלשון עברי ו"ל שהוא קראה בלשון מצרי שם שמשמעותו משה והתורה קראו משה בלשון עברי. ד"א שלמדה לשון עברי משבאו העבריות למצרים וכן מצניו שקרא פרעה פרעה שם יוסף צפנת פענח:

פירוש לתורת אלהים

וְעַל דִּיר גְּעִינן דִּירִין לִוִּין וְתַקַּח הָאֵם דִּיא אִשָּׁה
 גְּעוֹמָעֵן דָּאֵם קִינְד אֹנִי הָאֵם אִים גִּינְוִינְט:
 (י) ויגדל הילד און דאם קינד איז דער וואקסען
 גינוארין ותיבאיהו און זיא האם גיבראכט אים צו
 דער טאכטער פון פרעה ויהי זה און ער איז
 גינען בייא איר וייא אוהן פלוקר אזוי וייא
 איר אייגין קינד ויקרא און זיא האם גערופין זיין

הישר

זאזי אשוערע ארבעט. דיא יודין האבין אים אלץ דער
 ציילט וואס מיט וייא איז גינען איידער. ער איז גיבארין
 גינארין. און די אלע גזרות וואס פרעה האט אויף וייא
 גינען איידער ער איז גיבארין גינארין און זיי האבין
 אים דערציילט די אלע צעות וואס פלעג האט גינאכט צו
 פרעה אויף זיי. און די עצה וואס פלעג האט גיגעבין אויף
 אים מען זאל אים הרגן ווען ער האט אראפגענומען דיא
 רויין פון פרעה'ס קאפ. איז משה שטארק ביי גינען אויף
 פלעגן דיא אונדער האט גענומען צעות וויא אזוי ער זאל אים
 הרגן. דערנויף האט מען גינאכט צו פלעג אז משה וויל
 אים הרגן. האט פלעג מורא געהאט פאר משה. און ער
 האט גענומען זינע צוויי ויהו און איז אנטלאפן פון מצרים
 איז דיא אונדער האט גענומען צעות וויא אזוי ער זאל אים
 האט גיגעבין חן צו משה און פרעה מיט זינע אלע קגעכט
 און אלע מצרים האבין לויב געהאט מישה'ן. אפאה"ה איז
 משה געגאנגען איין גוישן ועהן זינע ברידער. האט ער
 גיגעבן ווי שטער זיי ארבעטן האט משה שטארק רחמנות
 געהאט אויף וייא און איז געקומען צום פלעג און האט
 גינאכט צו אים אויך האב ביי דיר צו געטין אקליינע טיבה.
 דיא וואס מיר גיט אפגאנין. האט פרעה גינאכט צו אים

**מִשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם
וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִפְּנֵי אִישׁ־עִבְרִי
מֵאֶחָיו : יֵי וַיִּפֶן כַּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי־
אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ**

**וַיֵּרָא מִשֶׁה וַיִּפְקֵ לֹת
אֶחָיו וַחֲזָא בְּפִי־הַתְּנִיחִין
וַחֲזָא גְבֵר מִצְרָאִי מִתִּי
לְגַבֵּר יְהוּדָאִי מֵאֶחָוָה :
יֵי וַאֲרַפְנִי דְבָא וַיֵּרָא
וַחֲזָא אִרְי לֹת גְבֵרָא
וַמָּהָא יָת מִצְרָאָה**

ה'ר"א ו'ת"א ו'ת"א ו'ת"א ו'ת"א

רשבים

(יא) מכה . שטא הכהו ולא הרגו :

רש"י

משה . והלא כבר כתיב ויגדל הילד אמר רבי יהודה כר"ל הרשעון לקומה והשני לגדולה שמינהו פסעה על ביתו : וירא בסבלותם . (כ"ר) נחן עיניו ולבו להיות מילר עליהם : איש מצרי . (ש"ר) נוגש היה ג ממונה על שטרי ישראל והיה מעמידם מקרות ד הגביר למלכותם : מכה איש עברי . מלקוה ורודוה ה ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניו בה ו זבללה העמידו והולילו מביתו והוא חזר וכנס לבית ובה על אשתו ז כסבורה שהוא צנלה וחזר האיש לביתו והרגש בדבר וכשראה אותו מלרי שהרגו בדבר היה מכהו ורודוה כל היום : (יב) ויפן כה וכה . רח המה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה . ופסי פשוטו כמשמעו : וירא כי אין איש . שאין

ג מדמקט ענין ההכאה למאי דכתיב וירא כסבלותם דמשמע ההכאה נמי מענין הסבלות לכך פירש נוגש היה וכו' : ד פי' שמד שקריי סתריגונין היו לריכוס לעמוד ולעשות מלאכתן : ה אין להקשות מ"ל לרש"י לפרש שבלקו ולא המיתו מהם דליתא מה שכתוב ומה איש עברי וכו' פי' שהרג אותו ממש . י'ל דלקמן פירש"י ראה שאין איש טוב ולא ממונ ולא הרגו הא אם היה רואה שלא איש טוב ממונ לא היה הורגו ואי אחרת דמה שכתוב מכה איש עברי פירוש שהרגו ממש א"כ למה היה רואה לנשח לראות שאין עמיד איש טוב בלא ממונ כתי דילא איש טוב ממונ אפי' היה לו מן הדין להורגו דכיון שהוא הרג את העברי דכתיב ביהוי נפש אחת נפש אלף ע"כ ל"ל דמה דכתיב מכה איש עברי פירושו נוקט ורודה ולא המיתו ממש ולפיכך היה לרדן לראות אם עמיד איש טוב בלא ממונ דאם היה רואה שלא שום אדם טוב ממונ לא היה הורגו דמן הדין לא היה קייב מיתה . ור"ל א"כ היך היה נשאי משה להרגו אותו וי"ל דכתיב נח וזרחתי וז נוחתי וכן מוהר"ן אהבה כשכרל ופס"ה אם היה רואה שלא ממונ איש טוב לא היה כשרל להורגו וזו היתה הנהגה של ישראל : דא"כ לא היה משה הורגו דאשוי משה וזנה ור"ל אי אחרת ששאה אחרת היתה נחלא ששתי זונות היו היה חייב מיתה אלא משום שנה על אשתו וכדלמי חייב מיתה

היה הורגו כי היה דן אותו כדון ישראל ולא כדון בן נח : ו דלקמן ישראל שפירקמה לנו הכתוב לנו לומר שהיה לכה היתה זונה כישראל : דא"כ לא היה משה הורגו דאשוי משה שחיו מכהו דהא משבע מלות בני נח הוא דכתיב ודבק בנשואו וכו' נמי

הבאת משה את הבכורי

אחד מהם ולא נוכל לקרא את זה כשם איש מזרי ולא את זה כשם איש עברי . רק מזרי ודברי ע"כ היה נכון נוסח הגם שאריו המזרי ליהרג אולי העובד שיהא בלתי חשוב יגיד דבר . ע"כ ויך את המזרי . ולא את האיש המזרי כי לא היה הוא ועל חשש העברי אמר המקתלא ייטכני רעה חמת טובה ואלה יגיד . וכדי שלא ירגשו המזרים כי יגור אחד מהם שאם היה נראה הרוב על פני השדה היו ממקצין גזאלי דמו וחוקרין אחיו הסורג ולכדי שי אין איש כולמר כי אין תומר איש כשום

הבאת משה את הבכורי . (יב) ויפן כה וכה וגו' . כחלה קרא אותם הפסוק אושים . איש מזרי איש עברי . ור"ל כתיב ויך את המזרי ולא כתיב איש . ובהו ה"ל ויפן כשם כלבו אולי יש משכיות כמזרי או עלדו או עלד רעה אולי עתידים להגמיר . ואי אין בו משכיות ור"ל ליהרג . ראו למוש אולי האיש העברי המוכה בלתי חשוב בזכות ויגנה סדק כאשר בלתי היה חמיר כן כי אמר להסרגי אתה אומר וגו' והגיד סדק למך . וזהו ויפן כה וכה כלומר בלתי המזרי ולכדי העברי וירא כי אין איש כולמר כי אין תומר איש כשום

פירוש לתורת אלהים

דער מאן האט זיך אום גיקערט אין שטוב און האט פאר שטאנען נואם דא איז גיווען און איבער דעם איז דער מצרי אויף אים ברוגו גיווארין און האט אים גישלאגן אגאנצן טאג : (יב) ויפן האט זיך משה גיקערט הין און האער כלומר דער האט זיך ארום גיקוקט וירא אונ ער האט גיווען כי עם איז גיט דא אמענטש נואם נועם זאגן נואם ער נועם טאהן . אדער דער פשט איז משה האט גיווען בנבואה אז עם נועם פון דעם מצרי גיט ארום קוקען אמענטש נואם ער ואר זיך מגייר ויין גיט האט ער גישלאגן דעם מצרי ורש"י שרייבט ער האט גיזאמט דעם שם המפורש איז דער מצרי געהרגה גיווארין נשקתה אונ ער האט אים געהאלטן אין זאמר :

ובא אונ משה איז ארום געגאנגען צו ויגע פריינד צו דיא וישרא וירא בביתם אונ ער האט גיווען ויגעע שווערע ארבעט האט ער זיך מיצער גיווען אויף זייא וירא אונ ער האט גיווען איש מצרי אמענטש פון דיא מוצרים ספה שלאגט אידו מאתו פון ויגע פריינד . ורש"י שרייבט דער מצרי איז גיווען איבער דיא געלאפע פון וישרא נואם האבין ברארפט צו שמעלון דיא ארבעט האט דער מצרי גיהאט איין אויג אויף דער אישה שלומית בת דברי האט ער איר מאן אויף גיוועקט פאר טאג אונ האט אים געשיקט צו דער ארבעט און אליין האט ער זיך אום גיקערט איין שטוב אריין און איז גילעגן מיט דער אישה און זיא האט גימיינט אז דאס איז איר מאן און

הישר ספר ביי נאכט געקוקט ביז איר אין שטוב אונ האט מיר געברענגן און האט גיזגה גיווען מיט מיין ווייב אונ איצט וויי' ער יעזמ

בְּחֹרֶם : י וַיָּצֵא בְּיָוֶם הַשְּׁנַי וְהִנֵּה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נָצִים וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע לָמָּה תָּכֶּה רֵעֶךָ : י וַיֹּאמֶר מִי שָׂמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשָׁפֹט עָלֵינוּ הֲלֹהָרְגַנִּי אֶתְּהָ אִמֵּר כִּי-אֲשֶׁר הִרְגָת אֶת-הַמְצַרִּי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר

וַיִּמְרִיהּ בְּחֹלָא : יג וַנִּפְק בְּיוֹמָא תְּנִינָא וְהָא תְּרִין גְּבָרִין יְהוּדָאִין נִצְן נְאָמַר לְחֵיבָא לָמָּה אַתְּ מְחִי לְחַבְרָךְ : יד וַיֹּאמֶר מִן שְׁוִינָה לְגַבְרָא רַב וְרִינָן עֲלֵנָא הַמְּקַמְלִי אַתְּ אִמֵּר כִּי-אֲשֶׁר דְּקַמְּלָתָא ית מְצַרְתָּה וְדְחִיל מֹשֶׁה תְּרִיא נְלִיס : נדוּסִים סד : וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע ססוּרְדִין סס : וַיִּירָא מֹשֶׁה עֲרִיבָה עֲרִיב : עג :

כַּעַל הַמּוֹרִים

(יג) נליס : ג' הלא אודוך גבוי כמוריה לכשאת גליס נליס ערס כלוחות חד כמלתיס ומד כעשיס למרס שרשכעס יסאס שממה ומרוב ימרו לכתיב כי מתו כל גלתיס המקכעס את נשך ודחיל' אלו דתן ודחירס שרורו ומכסעס ומרבו כתיס :

רשבים (יד) הלהרגני אתה אומר . בשביל שאני מכה את חברי . כאשר הרגת את המצרי בשביל שהי' מכה איש עברי :

שַׁפְתֵי חֲכָמִים

מתוך קושיא דלעיל : ח (מורכמ"ט) דה"ל וירא כי אין אדם וגו' לפשוט פניה כה וכה שהיה שאל ויבא שאל ויבא שאל אדם מה לו איש או אשה ל"ס איש עמיד להתנייר וכו' ולכל' איש ל"ל דלוק עמיד להתנייר ע"ד פירס"י פרשת שלח לך ופ' דברים אגוסס דלוקס וכל' לפוקי נסיס ע"ס : ו' ו' ו' ו' כפרסת אמור פירס"י ע"לנו על פסוק כחך בני ישראל מלמד שמתנייר וק"ל על כן המלרי דכתיב הלא שהולני עם ישראל כת דברי וי"ל דכשעם שהרג ושה את המלרי היה ככה משוכרת ממנו אבל היה רואה שאין עמיד ושה עוד איש ממנו שיתנייר : ו' דכתיב הלא שני אגוסס וכתיב החס סורו וא מעל אהני האגוסס הרשעס אהלס : י דה"ל למה אהה מהך רעך כמש"ל אך קראו ריעו וזה ס' היה רשע וזה לא היה רשע לכן פ"י הלהרגני אהה מנכס אלא ודאי כלמירס כרנו . ואין לתמוס מי

רש"י

איש עמיד ללאת ממנו ח שיתנייר : (יג) שני אנשים עברים . דתן ואכיריס מן הס שהותירו מן המן : נצ"ס . מריבס : למה חכה . חף על פי שלא הכה י נקרא רשע כהמת יד : רעך . רשע ב כמותך : (יד) מי שמך לאיש . והרי עודך נער : הלהרגני אתה אומר . מכאן אנו למדיס שהרגו ל' כסס המפורס : ויירא משה . כשפוט . ומדרשו דלג לו על שראה כי יבחרל רשעס

פִּירוּשׁ לַתּוֹרַת אֱלֹהִים

(יג) וַיָּצֵא אֹנֶן מֹשֶׁה אִין וַיִּוָּרַעַר אַרְוִים עֲרָנֶאנְגֶנְעֹן בַּיָּם אִין דַּעַם אַנְדֶּרְעִין מֵאֵן הָאֵם עֲרָ גִיזְעִהֶן וְהִנֵּה שְׁנֵי אֲנָשִׁים צַוּוּי מַעַנְטְשִׁין פּוֹן דִּי יוּדִין קְרִיגֶנְעֹן וַיֵּךְ אֹנֶן דָּאָם אִין גִּיזְעִהֶן דַּתֵּן אֹנֶן אֲבִירִם וַיֵּאָסֵר אֹנֶן מִשֶּׁה הָאֵם גִּיזְאָמַן לְרָשָׁע צו רַעַם לְשֶׁן מְטָה פֶּאָר וְנֹאֵם וַיִּרְקַטְמוּ גִיזְאָמַן דִּין חֲבֵר , וְזֶאֱמֹן הַיִּיבֵט נֶאֶר אוּרְךָ אֶהֱאָמַר צו שְׁלֵאֲגִין אִיזֶר וְעַרְמָתַּ מַּעַן גְּעוּרְפִין לְרָשָׁע : (יד) וַיֵּאָמֶר אֹנֶן אִיִּנְעֶר הָאֵם גִּיזְאָמַן צו מֹשֶׁה מִי שָׂפֶךָ לְאִישׁ וְעַר הָאֵם דִּין גִּימֵאֲכֵט פֶּאָר אִין אִישׁ הָשׁוּב דו וְאֶלְקַטְט זִין אַהֲרָר אֹנֶן אַרְיָבֵטֶר אֲבִעֶר אֹינֹן הַהֲרַגִּי אַתְּהָ אִזֶּר וַיִּרְקַטְמוּ דַּעַן וְאַיִן דַּעַם שֶׁם הַמְּפָרָשׁ אֹנֶן וְאֶלְקַטְט מִין אוּרְךָ הֲרַגְנֵן כַּאֲשֶׁר אֹזִי נִין דו הָאֵסֵט גַּעְהֲרַגְתָּ דַּעַם מְצַרִּי וַיִּירָא מֹשֶׁה הָאֵם זִין מֹשֶׁה גִיפֶאֶרְכְּטִין מֵאֲמַעַר וְנַעַם פֶּרְעֶה גִינְוָאֲהֶר וְנַעַרְיָן וְנֹאֵם עֲרָ הָאֵם דַּעַם מְצַרִּי גַעְהֲרַגְתָּ . אַדְרֵךְ דַּעַר פֶּשֶׁט אִין וַיִּירָא . מֹשֶׁה הָאֵם זִין גִּיפֶאֶרְכְּטִין אֹנֶן גַּעַמְטְט מִין קִיאַמְעֶר וְנַעַרְיָן דַּעַר גִּיט וַיִּירָא וַיִּיאַן אֶעֱמֵט פְּעַלִּי לְשׁוֹן דַּעַר

לְקוֹטִים עַל הַתּוֹרָה (יג) שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נָצִים וגו' . רש"י שְׁרִיבֵט דַּעַר מְצַרִּי וְנֹאֵם מִשֶּׁה הָאֵם אִים גַּעְהֲרַגְתָּ הָאֵם מְטָה גִיזְעוּעֹן מִיט דָּאָם זִיבֵיט פּוֹן דַּעַם יוֹד וְנֹאֵם עֲרָ הָאֵם אִים גִּיזְשָׁאֲגִין , וְהָאֵם דַּעַר יוֹד אִין עַקְמִקְעוּן אַהֲיִים אֹנֶן הָאֵם שׁוֹיִן גִּעוּאָמַן אֹן דַּעַר מְצַרִּי הָאֵם מִיט אִיר מְטָה גִיזְעוּעֹן הָאֵם עֲרָ זִיא גִיזְאָמַן גְּטִיִן , אִין זִיא גִעַנְאָנְגֶנְעֹן צו אִיר בְּרִידֶר אֲבִירִם אֹנֶן הָאֵם אִים דַּעְרִיצִיִּילְט אֹן דוּרְךָ מִשֶּׁה אִין דָּאָם אֶלְץ גִּעוּוֹאָקֵט גִיזְאָרִין , אֹנֶן דַּעַר מֵאֵן וַיִּירָא זִיא גְטִיִן , אִיף מֵאֲרִינֹן וְנַעַן מֹשֶׁה אִין עַקְמִקְעוּן צו דִּיא וַיִּזִּין הָאֵם עֲרָ גִיטְרָאֲמִין דַּתֵּן אֹנֶן אֲבִירִם קְרִיגֶנְעֹן זִין וְנַעַרְיָן דַּעַם גִּט , הָאֵם אֲבִירִם גִיזְאָמַן צו מֹשֶׁה דו וַיִּקְטַט מִין אוּרְךָ הֲרַגְנֵן אֹזִי וַיִּין דו הָאֵסֵט גַּעְהֲרַגְתָּ דַּעַם מְצַרִּי , וְנֹאֵם דוּרְךָ דִּין וַיִּירָא מַעַן מִינֹן שְׁלֹעַטְפֶּטֶר גְּטִיִן וְשְׁלֹשֹׁת הַקְּבִירָה דַּח דִּיא :

סֵפֶר הַיִּשְׂרָאֵל

אִין מִשֶּׁה נֶאֶךְ אַתְּאִיִּהָ עַקְמִקְעוּן אִין גּוֹשֶׁן צו וַיִּזְעַר בְּרִידֶר הָאֵם עֲרָ גִיזְעוּעֹן צַוּוּי מַעַנְטְשִׁין יוּדִין קְרִיגֶנְעֹן אֹנֶן אִיִּנְעֶר וַיִּירָא שְׁלֵאֲגִין דַּעַם אַנְדֶּרְעִין , הָאֵם מִשֶּׁה גִיזְאָמַן צו אִים שֶׁוּ פֶּאָר וְנֹאֵם וַיִּירְקַטְמוּ שְׁלֵאֲגִין דִּין חֲבֵר , וְזֶאֱמֹן הָאֵם עֲרָ גִיזְאָמַן צו מֹשֶׁה וְנַעַר הָאֵם דִּין גִּעַמְטְטֵט פֶּאָר אִישׁ אֹנֶן אֲשׁוּפֵט אַדְרִינֹן אִיף אֹנֶן , דו וַיִּקְטַט מִין אוּרְךָ הֲרַגְנֵן וַיִּיאַן דו הָאֵסֵט גַּעְהֲרַגְתָּ דַּעַם מְצַרִּי , הָאֵם מִשֶּׁה מוּרָא גַעְהֵט , אֹנֶן הָאֵם גִיזְאָמַן

הָאֵם אֹנֶן הָאֵם אִין וַאֲמַד , דַּעַר יוֹד אִין אֶתְּעַק גַּעַמְאָנְגֶנְעֹן אַהֲיִים , אֹנֶן מִשֶּׁה אִין אוּרְךָ גַּעַמְאָנְגֶנְעֹן אַהֲיִים , וַיִּין דַּעַר יוֹד אֶתְּעַקְמִקְעוּן צו דו אַהֲיִים הָאֵם עֲרָ גִיזְאָמַן גְּטִיִן זִין וַיִּיבֵיט וַיִּירָא דַּעַר מְצַרִּי הָאֵם מִיט אִיר מְטָה גִיזְעוּעֹן , הָאֵם דַּעַם זִיבֵיט דַּעְרִיצִיִּילְט אִיף בְּרִידֶר , הָאֲבִין זִיא אִים גִיזְאָמַן קְרַגְנֵן אִין עֲרָ אַנְטְלִאֲמִין פֶּאָר זִין , אִיף דַּעַם אַנְדֶּרְעִין מֵאֵן

אֲכַן נִודַע הַדְּבָר : מִי וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ
אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקַשׁ לְהַרְגוֹ אֶת־
מֹשֶׁה וַיְבַרַח מִצִּיּוֹן מִפְּנֵי פְרַעֲהַ
וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עִלֵּי־הַבְּאֵר :
מִי וַלְכַהֵן מִדְיָן יִשְׁבַע בְּנֹת וַתִּבְאֵנָה

ואמר בקושטא אתידע
 פתגמא : מי ושמע פרעה
 ית פתגמא הדין ובעא
 למקטל ית משה וערק
 משה מן קדם פרעה
 ויחב בארעא מדן
 ויחב ער פירא :
 מי ולרבא מדן שבע

בעל הטורים

(טו) ולכהן : ג' במס' ולכהן מדן ונ"ס גני פסל מכה כתיב
 לאב ולכהן יחרי היה כומר לע"ל כשכא משה כחו הולך משה
 לנורו לו שכן הכהנים שוללו לו שיהיה כומר לע"ל וזה כוונתו כי
 ידע שיחרי את חמיו לננועכ כמו עששה שהרי נתחייב מ"מ
 ועכש שכן כנו נעשה כומר לע"ל שחומר ויהוהוהו כן נכססו כן
 ונעשה ודרשו מ"ל כן משה היה אלף שחזינו הקלנא במקולאן
 רש"י

רשבים

אכן . ואך כן . לא כמו שהיהויה כבר כשמתחוו בחול שלא
 נודע אלא כן הוא שנודע : וישב בארץ מדן : כולל
 ואח"כ מפרש באיזה עיללה יושב במדן בתחלה וישב
 על הבאר שם נת החילה כאדם שעומד למוש :
 (טז) ולכהן מדן .

שפתי חכמים

שמתנו בחול ולא ראה אותו עששה מעשה צדיים שפט כשכלו
 שפרנו כס . רח"ס : מ' פ' . מלשינים : ג' דלע"ג דכבר נזכרה
 גזרת וענדוס וענו אחת מ' שנה מכל מקום היה ק"ל למשה
 שהרי אמרה תורה לא יומתו אבות על בני ועו' . (מהר"י א"ג
 הרי גם שאר בניו הי"ל לאכרסה וילחמ ומה לא נגזר הסענדו
 עליהם א"י ע"פם שגזר עליהם וענדוס וענו אחת מ"מ כעבודת
 פך לא נגזר ועליוס וזה היה חמיה נענינו : (נח"י) דכא

מ ללטורין אזר מעשה שמה אינס ראויין להגאל : אכן
 נודע הברר . כמשמעו . ומלרשו נודע לי הדבר שהיהויה
 תמה עליו שכן העלו ישראל ומל ע' אונות להיות נרעים
 נ כעבודת פרך אבל רואה חני שהס רחויים לכך :
 (טו) וישמע פרעה . לס הלסינו ס עליו : ויבקש
 להרגו את משה . מסרו לסמטור להרגו ולא סלטה
 בארץ מדן . נתעכב סס כמו יושב יעקב) : וישב
 (טז) ולכהן מדן . רנ שכהן ופירש לו מע"ל וידעו

דעת זקנים מצעלי ההוספוט

(טו) ויבקש הרגו . מסורו לסרדיוס להרגו ולא שלמה בו החרב
 ואח"כ שנעשה צוארו כעבור של שיש ורמו דרבר שלא
 היה לו לכתוב אלא ויברת הרו וישב משה יחרוין והן נכוסבריא
 אכן שיש מה"ר משה . ועוד אמרו במדרש שבא גבריא
 ותפך פני הסרדיוס כפעניו של משה ובמל הסייף מידו והרגו

בנות יהרו

(טז) ולכהן מדן שבע בנות . איחא נמדרש והלא הקד"ה שנה
 ע"ל ונתן מנוס ונעסה אלל עובד ע"ל . אלל אתרו רבוחינו
 יתרו כומר היה לע"ל ורואה שאין כה ממש וביסר עליו . והכר
 גסות שמוכע עד שלא כל משה . וקרא לבני יערו ואמר להם
 עד עכשיו הייתי חמסס אינס מעשה זקן אפי כחור לכס כומר
 אחר . עמד וכולא כלי שמטיסו ע"ל ונתן להם הכל . עמוד ודוהו
 שלא יודקו לו אדם ולא יעשו לו מלחמה ולא ירשו את אלטו . ובקש

לקוטרים על ההורה

(טז) ויברח משה וכו' . דער מדרש זאגט ווען דער
 קוסטיקער האט געזען די שווער אויף די
 האלדן פון משה צו הרגן אים , איז דא האלדן פון משה
 גיטארין האקט וויא שטיין אונ די שווער איז איינגיבליען
 גיטארין , בר קפרא זאגט אמל"ק איז אראפגעקומען
 פון הימל וואס ער האט אויסקייען ווי משה , אונ משה
 איז אָנגעלאפן , אונ דער מלאך איז געבליבען , האט מען
 געמינט אויף דעם פלאך דאס איז משה :

פירוש לתורת אלהים
 יאמר אונ ער האט גיזאגט אכן פאר ווארד דיא
 זאך איז געוואקס גיטארין וואס איך האב דעם
 מצרי געהרגט , אדער דער פשט איז אכן . היינט
 איז די זאך געוואקס גיטארין צו מיר וואס איך
 האב מיה געווארעט וואס האבין דיא ישראל
 געווינדנט מער פון אלע אומות מען זאל מיט
 זייא אוערזעכע שווערע ארבעט ארבעטין אָבער
 אצונד זעה איך אז זייא זענען בעלי לשון הרע :

(טז) וישמע פרעה האט פרעה גיהערט די זאך וואס
 משה האט דעם מצרי געהרגט , ורש"י שרייבט
 דתן ואבירם האבין דאס גיזאגט צו פרעה) ויבקש האט
 אנקלאפין גיטארין פון פרעה וישב אונ ער האט זיך
 גיעזעט ביי אברונען , ורש"י שרייבט משה האט זיך
 אפ גילערונט פון יעקב , ווארום צו יעקב
 האט זיך גיטראפין זיין ויווג בייא אברונען , האט
 משה זיך אויך גיעזעט נעבין אברונען . כדי
 דער ויווג זאל זיך אים אויך דאקטן אָבער
 (טז) ויכנה מדן אונ צו דעם געלצטין פון מדן וואס
 ער האט געהייסן יתרו איז גינען שבע בנות ויבען
 מעקטער תבאנא אונ זיי זענען געקוקט צו דער

ספר הישר

משהן , איז געקומען אמל"ק פון הימל אונ האט גענומען
 משהן אונ האט אים ארויס געזיכט פון מצרים אונ האט
 אים געפירט פערציי טאג ווייט פון מצרים , אונ אהרן איז
 געבליבען

בְּנֵי וְאֶתְּאָה וְדָאָה
 וּמְלָאָה יֵת רֶהְטָא
 לְאֶשְׁקָאָה עָנָא דְאֶבְרָהָן
 יוֹ וְאֶתוּ רַעִיא וּפְרִדִּינֵן
 וְקַם מִשָּׁה וּפְרִקִינֵן
 וְאֶשְׁקִי יַת עֵנָהּ יֵי וְאֶתְּאָה
 לְיֵת רַעִיאֵל אֶבְרָהָן וְאֶמַר
 מַה דִּין אוֹחֵיתָן לְמִיתִי
 וְיֻקָּא דִּין יֵי וְאֶמַרְא
 נְבִרָא מְצַרְאָה שְׂוִיבְנָא
 מִיד רַעִיא וְאֶף מִידְלָא
 דְדָא לְנָא וְאֶשְׁקִי יַת עָנָא

רשבים

אל רעואל רעואל אבי אביהן. איכ שם אביהן
 הוא יתרו ואם רעואל הוא יתרו א"ב בן יתרו היה

שפתי חכמים

דכתיב כי מתי כל האנשים הנקראים וגו' הם היו דתן ואבירם
 כדמשמע פ"ט דלדים: ע דק"ל לרש"י ביון שיתרו היה כהן
 מדין א"כ למה נרשע הרועים את זלכו וע"פ מ"י פירש מ"א
 א"כ כסמעת ק"ם את כל ונחגיג"ם (מהרמ"ם) שמעתי דל"ס פ"י

דברי בנוח יתרו

(ט) ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרועים. איך נאמר
 משל אלחז שכסכו פערוד וכו' כן ליתן רגליו כמיס חזק
 לכפר ודלח חינוק אחד שהוא סוקט כמיס וסלח ידו וסלחו חזק
 לו החינוק סלולל אהז ככר ימיתו י"ח אמר (להסיון) לא אני
 סללתיך אלא הערוד שכסכני וכרחתני היינונו הוא הליך. כך
 אמרו כנות יתרו למשה ישר כחך סללתינו מיד הרועים. אמר
 להם משה אותו מלכי סהרגתו הוא סלל לחכם. ולכך אמרו להצילנו
 איש מלנו סללנו מיד הרועים. מי גרם לנו סיבה סללנו.
 איש מלרי סהרג:

מפני הנדוי של יתרו שנדוהו מפני שכפר בע"ז ושונן ווישען
 ממשע כי כדאמר ווישען אהי כי באו מים עד נפש וגו' והה"ד וגם דלה דלה לנו ואחת לצאן:

לקוחים על התורה

(י) ויבואו הרועים ויגדלו וגו'. דער ווהר וְאָגַם ווען
 וְעַלְכּ אִיז גִּיעֵסִין פֿיִיא דעם קרנען אונ דער
 האט גִּיעֵקֶהן די וואַסער הייבן וְיָהּ אויף גענין אים, וְאָגַם
 ער גִּעוואַקט אז געבין דער וואַסער וועט קאָסען זיין זונג,
 אונ דער אַי פּאַלד געקוקען, אונ ווען משה אִיז גִּעווען
 געבין דעם קרנען אונ די וואַסער האַבן וְיָהּ אויפֿגעִהיבן
 גענין אים, האט ער אויף גִּעוואַקט אז זיין זונג וועט
 פּאַלד קאָסען, אִיז צפּוּקָה פּאַלד געקוקען:

עבודת כוכבים האבין זיין אים כחרים גיוען וינקם אונ משה איז זיין
 גיהאָרפּיִן וְיָשָׁק אונ האט אָן געטריַקט זייערע שאַף אונ די פּעכטער זענען געקוקען
 אַר רעואל אַבְיָהוּ צו זייער פּאַסער רעואל דאס מיינקט מען יתרו וימכר האט דער פּאַסער צו זיין גיאַנט
 מיזע פאר וואס זינקט איר היינט אזוי גער געקוקען: (יט) ותאמרן האבין די פּעכטער גיאַנט
 איש מצרי אַמְעַנְטֵש פון מצרים הצילנו האט אונז מציר גיוען פון דיא פּאַסער וְגַם דלה דלה לנו

ספר הישר

געבליבען אין מצרים אונ ער פֿעַנְט וְאָגַם וואָס מוסר צו דיא
 זיין וְיָיִא זיין קיין עכס"ד זינקען אונ די זיידן האבין זינקע
 מוסר נים גיאַנט הערין, אונ הקב"ה האט גיאַנט פּאַר
 זענדין דיא זיין און מצרים נאר וועגן דיא שבוּעָה וואס
 ער האט גישווארן צו אַבְרָהָם וְיָשָׁק אונ געבט האט ער זיין
 גיאַנט לעבין, אונ פון דיא צייט וואס משה אִיז אַנְטְוֶאָפּי

לָנו וַיִּשָּׁק אֶת־הַצֵּאֵן: כ וַיֹּאמֶר אֶל־
 בְּנֹתָיו וְאִיו לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־
 הָאִישׁ קְרָאֵן לָּו וַיֹּאכַל לָחֶם: כא וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־

כ וַיֹּאמֶר לְבָנֹתָיָהּ וְאִיו הָאִישׁ
 לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת־
 הָאִישׁ קְרָאֵן לָּו וַיֹּאכַל לָחֶם: כא וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־
 תוֹרָא קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לָחֶם. ומדרשו קט:
 ויֹאכַל. משה. הדרים סה יג

רש"ם

זמט שכתוב שבנאיב חותן חובב משה מוכיח
 שפתי חכמים

שחובב הוא יתרו שבכל מקום שמוזכר חתן משה
 רש"י
 (כ) למה זה עזבתו. הכיר בו שהוא מורשו של יעקב
 שהמים עולים פ לקראתו: ויאמר לחם. שמה ישא אחת
 צ מכס כל"א כי אם הלחם אשר הוא אוכל: (כא) ויואל.
 כתרנומו. (ס"א) כמשמעו) ודומה לו (שופטים יט) הואל
 כל ולין. ולו הואלנו. הואלתי ק לדבר. ומדרשו לשון
 אלה נכשע לו שלא ויון ממדין כי אם כרסותו:

מע"א שן מדן לט"א אחרי כמש"ל שלא הניח ט"א שלא עבדה
 ואל"כ ע"כ ל"ל ספירס מע"א אחד לט"א אחרת וכו' א"כ הא
 דפירש"י שהסנה עם משה בן ראשון היה לט"א וכו' וה"ל:
 פ (מהרש"ל) ל"ל שמדקדק רש"י מה זה ששאל יתרו לנתנו
 למה זה מה מרתון כ"ו אם היה יודע שכלל ויט כח"ס הרועים
 ומגריסו חותם א"כ למה היו הולכים מהלה קודם שהסקו
 קרושים ואם היה יודע למה כלל יום כל"ו הרועים מהלה א"כ
 למה היה שאל אותן למה חיס ג"כ לא כל"ו הרועים א"כ ל"ל
 שכלו היום כל כך והיה שאל אם לא כל"ו הרועים לא היה כמות
 ב"כ והיה לך שאל אותן למה מרתון והם הסביו לו שכל אחד
 כך ים לומר מודכתי ותמלאתי את הרכסיו וגו' משמע שלא היו
 ומקיס את הלחן אלא מן הרכסיו שטופסו מים לנס
 והם הסביו ס"א איש ודלה לנס והסקו את הלחן משמע שלא היה שופך
 אל הרכסיו אלא כך היה מקסא אותם א"כ ל"ל ל"ל
 לומר שאל המים לקראתו ולא היו ל"לך לט"א עד כלן לט"א
 (וכן ים לחדש גם כן ואין הפה"ל מספקת בשב"י): (אם
 ההרמ"ט) לומר דקסא לנס"י: למה לנס ואין ויאלל לחם ויט
 היה ש"ך לומר שדבר מעט ונאמר הכרב כדפירש"י ג"כ
 ונאקסא פת לחם וגו' אף על גב דלכרסיה היה ל"ל
 דוכר לדיקס ואוריסו מעט כ"ו ונא"כ כיתור אכל כלן דבר יתרו
 שלא בפניו לא משה א"ן סידר זה כלל דלכרסיה דבר כן
 בפני המלכיס ויתו דמשמע קראן לו רק כשכלל אילת לחם לנד
 ואח"כ י"ך לדרכו וכ"ל הכרסה וזה"ל שאמר למה עזבתו
 וגו' קראן לו וגו' כדלא כשכיל לו לנד ל"ס שמה"ל וכו' וי"ס
 ויאלל נמשך לנסת וגו' וישאר אלל יתרו על ד"י ויתן
 חת שטופסו מים וגו' וי"ס לשון ויאלל פ"י ויתרסל דמשמע
 כדכ"ו שיתרו דקס מלחו וי ומהם נתחלה לנמלוח
 כקמחו ולא כן על כרחך ל"ך לומר ש"ו רמזו
 כ"נ"ס קראן לו ויאלל לחם שמה"ל י"ס כ"ו דמש"ס
 שלא חתר משה ודו"ק: (ק י"ל דעיימי הכא
 רח"ס משלוח אהרן שח"ס לר"י מהולתי
 דכתיב לעיני כפרתם וירא דכ"ס כתיב שם
 מהולתי דכתיב לעיני כפרתם וירא דכ"ס כתיב שם

והם הסביו ס"א איש ודלה לנס והסקו את הלחן משמע שלא היה שופך
 אל הרכסיו אלא מן הרכסיו שטופסו מים לנס
 והם הסביו ס"א איש ודלה לנס והסקו את הלחן משמע שלא היה שופך
 אל הרכסיו אלא מן הרכסיו שטופסו מים לנס
 והם הסביו ס"א איש ודלה לנס והסקו את הלחן משמע שלא היה שופך
 אל הרכסיו אלא מן הרכסיו שטופסו מים לנס

פירוש לתורה אלהים

אונ ער האמ אונו אן נעטרונקמ די שאף: (כ) ויאמר האמ
 יתרו גינאנט צו זינען מעקבער זאי אונ וזיא איז
 דער מענקש למה פאר וואס האמ איר אנועק
 גילאנט דעם מענקש, ורשי שרייבט ער האמ
 זיי דאס גינענט, ווארום זייא האבין אים דער-
 ציירט או דאס וואקער איז ארויף גענאנגען
 אקענין אים האמ יתרו דערקענט או ער איז פון
 די קינער פון יעקב קראן זי רופט אים זינאב למה
 אונ ער זאל עסיין פרויס זענען זייא גענאנגען
 אונ האבין אים גערופן: (כא) ויאלל משה אונ משה
 האמ גינאנט זינען ביי דעם מענקש ביי יתרו.
 ואונ דער מדרש מיימשת ויאלל. ער האמ
 גישווארין צו יתרו ער זאל ניט אנועק זיין פון
 מדין סיידין מיט זיין רשות) וז"ל אונ יתרו האמ
 מדין סיידין מיט זיין רשות) וז"ל אונ יתרו האמ

לקוטי ע"ל התורה

(כ) ויאמר א"כ בנותי וזאי וגו'. דער שלשלת הקבלה
 שרייבט דער שפעקין פון משה איז בשאפין
 גינאריין אין דיא ערשטע זעקס טעג ווען דיא נע"ש איז
 בשאפין גינאריין, אונ דער ש"ס המפולש דערר באנער
 גאמען פון גאט) איז געווען אויפגעקרישט זאנא
 שפעקין, דער שפעקין איז געווען בייא אדם הראשון,
 באקבעט ביי נח, פון נח צו אברהם, אונ צו יצחק, אונ צו
 יעקב, אונ צו יוסף, אונ צו פרעה, נאכדעם איז דער
 שפעקין געקומען צו רעוואל דאס איז יתרו) וואס ער איז
 געווען דער גרעסטער פון די מבישנים, אונ ווייל זיין עצה
 איז געווען צו גיטן פאר די ידיו, דריבער איז פרעה ביי
 גינאריין אויף אים אונ ער איז אנטלאפן צו מדין אונ האמ
 דעם שפעקין מיט געקניגט אהיים אונ האט אים אריין
 גישפעלט אין זיין גארטן, אונ ווען משה איז געקומען צו
 יתרו אונ ער איז געווען אין זיין גארטן אונ ער האט געזעהן
 דעם שפעקין, האט משה גענומען דעם שפעקין צו זיך
 (מיט דעם שפעקין האט משה געמאכט א"ע וואקער אין
 מצרים, אונ מיט דעם שפעקין האט ער גישפארטן דעם
 נח, מיט דעם שפעקין האט ער גישפארטן דעם שפיין אונ
 פון אים איז געגאנגען וואקער), אונ נאכדעם האט יתרו געזעהן
 זיין חתונה איז גיבאריין א"כ ער זיין ווען, אונ ווען משה
 האט געפיערט דיא שפעקין איז גיבאריין א"כ ער זיין ווען,
 יתרו האט ער געמאכט ביי זיך דעם שפעקין, אונ די שפעקין
 זענען פון משה איז אנטלאפן פאר פרעה אונ איז געקומען צו יתרו,
 האט יתרו אים אריין גינאריין אין אפיגיסעריין
 רגוב, אונ משה איז געווען אין דעם רגוב זעהן יתרו
 אונ משה איז געווען אין דעם רגוב זעהן יתרו אונ משה איז געווען
 אין דעם רגוב זעהן יתרו אונ משה איז געווען

ספר הישר

אויף זיין מדינה, דערנווייל האט בלעם גירעט מיט דיא
 מענקשין פון כוש וזאל אים מוכיב פאר אכ"ה אויף
 דעם זאנר פוש, דיא מענקשין האבין אזוי גיטאן זיין

צִפְרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה׃ כִּב וּתְלָד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גְּרָשָׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה׃ פִּגְג וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֶבְרָה וַיַּזְעִקוּ וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל־הָאֱלֹהִים

כב וילידת בן ויקרא את שמיה גרשם ארי אמר בן ויקראה כב ויהו ביומיא סגיאא האינון ומית מלךא מצרים ואיתנהו בני ישראל מן פולחנה דהנה קשי עליהון וזעקו וסליקת קבליתהון לקדם

רשבים

מזכיר יתרו: (כב) כארץ נכריה. ישכם משמע גרשום גר שם בארץ חרוקה: (כג) ויהי בימים הרבים ההם. לאחר שהרג משה את העוצרי ובקש פרעה מלך מצרים

רש"י

(כג) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר כמדין וימת מלך מצרים והלכו ישראל לנשועה ומשה היה רועה וגו' ובלח תשועה על ידו ולכן נסמכו פרסיה הללו. (כרש"י יסן) וימת מלך מצרים. (ש"ר) נטע ר והיה שוקט חינוקות ישראל ורוחן בדמם: דעת זקנים מבעלי התוספות

ועקת ישראל מן העבודה

(כג) והיו בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וגו'. רש"י ז"ל פ"י נטע. ויז' ע"פ מה שהזכיר רז"ל ע"פ ויקרא ימי יוד נמות. ולא כתיב ויניח דוד. מפני שאין שנתון כיום הנותן. וכן מנינו כפי השלח וימת כלע וימת ויכב ולא כתיב מלך כלע מלך ויכב. ומחמת כי אין שנתון כלע הנותן. והנה קשה מה כיון שאומר וימת ארץ קוראוי מלך. היה לו לומר וימת פרעה. אלא ע"כ אינו ניתה ומש אלא חשוב כמות. וליכא למימר שהיה ענין ומשכוב כמות. שהרי נאמר קח מטה והשגך כתיב ומכור פרעה ויכב על כסאו. אלא ע"כ שלטעם (ויז'): והיו בימים הרבים ההם וגו'. הוא המלך מלכיה אשר כתיב ויסק מלך חדש. והוא אוונרו והיו כינים הכינים ההם וימת מלך מצרים. ומחמת רבים עד שמת. ומחמת כי ראו ישראל כאשר קם מלך חדש מדש עליהם גזרות הדשות. ויראו אלוני גמכיש סקיקוס מלך חדש ז"כ יתדש גזרות הדשות עליהם קאות יומר ומבאקאונט ע"כ ויחננו מן העבודה וגו'. נאקמט ונאחמטס היה מן העבודה. אבל עלתה שועתם אל האלהים. כללו אליו

פירוש לתורת אלהים

ג'תענין זיון סאקאקער צפורה צו משה פאר ארומ ג'תה אונ דער מלך פון מצרים אין ג'תוארין מצורע. אונ פאר אונ נואם שטייט אין פסוק וימת. נוארומ אקאקערן אין חשוב כמות. ורש"י שר"י גמט ער האט ג'תשאקאקין קליגע קינדער פון די יורין אונ האט זיך ג'תוארין אין זייער בלאזם ונאחמו אונ ר'א יודין האבין ג'עוואפעט מן העבודה פון דער שווערע ארבעט וזעקו אונ זי'א האבין ג'עשריגען

משלי חכמים

(כג) ופעל שועתם אל האלהים מן העבודה. למשל אפאקער שלאנס זיון קינד. אדער אין סקאקען שלאנס דעם אנדערין. אונ ד'א סקאקען זענען בידע זבליקע. האט דער קינד אדער דער סקאקען ג'ט סער דע שרייען נאר אויף ד'א סקאקען וואס ער זיידט פון דעם שלאנן. פיל אדער נייגיג. וי'א דאס שלאנן און. וי'א אין אדער און אדאקסער סקאקען שלאנס אין סקאקען וואס ער אין אידל און אדאקס. אין זיון צער סאקאל. שרשונס פון ד'א שסקערין וואס ערן שלאנס אים.

ז'א איינגענומען. אונ אין צוריק גענאנגען צו זיון לאנד בוש. וי' ער אין אדאקסען נאנט צו ד'א ששאט מיט זייגע אלצעס. האבין זיי ג'תועה די מאהער פון ששאט אין פיל העכער זיון ז'א אין גריבער. צווישען ד'א ששאט אונ דעם דערט. האבין די שרים ג'תואנט ד'א סקאקען פון ששאט האבין ג'תועה מיר זענען אזוי לאנג בי'א די מלכה האבין ז'א

מִן־הַעֲבֹדָה: כִּי וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־
 נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ
 אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:
 כִּי וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיַּדַּע אֱלֹהִים: רַב־עַם סֹג אֶם־מֹשֶׁה הִנֵּה
 רָעָה אֶת־צֵאֵן יִתְרוֹ חֲתָנוּ כִּתְּנֵן מִדָּוִן

יין מן פולחנה: כי וישמע
 קדם יית קבילההון
 ודכיר יית קיימיה דעם
 אברהם דעם יצחק ודעם
 יעקב: כה וגלי קדם יי
 שעבודא דבני ישראל
 ואמר במימריה
 למפרקהון יי: * ומשה
 הנה רעי ית ענא דיתרו
 חמוהי רבא דמדון ודבר

רשבים

וגו'. ונראה לו הקב"ה וציווה לשוב למצרים ולא היה משה רוצה כי היה מתיירא עד שאמר לו הקב"ה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך זה פרעה שמת רש"י

בענינם: (כד) ויזכור אלהים את בריתו. שנשבע לאלהים לתת להם את ארץ כנען ועתה נתקרב הזמן של ר' מואת שנה שנאמר לאברהם: (א) ובשה היה רועה את צאן

שפתי חכמים

שמה המלך שהיה אחר פרעה יהיה טוב אלא ודאי לנערע ינאלקו: את בריתו את אברהם. עם אברהם: (כה) וידע אלהים: נתן עליהם לכ זולא העלים עינו:

שמה המלך שהיה אחר פרעה יהיה טוב אלא ודאי לנערע ינאלקו: את בריתו את אברהם. עם אברהם: (כה) וידע אלהים: נתן עליהם לכ זולא העלים עינו:

זעקת ישראל מן העבודה

(כה) וירע אלהים. כסודר גליה כספר עשר השמים שלו כתיב וז"ל יומת מלך מצרים ויחלו בני וגו'. להנה מלך המוסר כשמלך מת אלו כל עמו כוכין ויעקין וזוי שאינו עושה פנים ככבוד הנלוות. והנה כל מצרים היו עושקים וכוים וישראל בני צעקו וכסודר מצרים שישראל ג"כ עושקים לכבוד המלוכה אבל כלמת זעקתם היום מקושי העבודה וידע אלהים. שהקב"ה לכדו ידע את זעקתם על מה הם עושקים וחולמו לא ידע:

(כה) וירע אלהים. כסודר גליה כספר עשר השמים שלו כתיב וז"ל יומת מלך מצרים ויחלו בני וגו'. להנה מלך המוסר כשמלך מת אלו כל עמו כוכין ויעקין וזוי שאינו עושה פנים ככבוד הנלוות. והנה כל מצרים היו עושקים וכוים וישראל בני צעקו וכסודר מצרים שישראל ג"כ עושקים לכבוד המלוכה אבל כלמת זעקתם היום מקושי העבודה וידע אלהים. שהקב"ה לכדו ידע את זעקתם על מה הם עושקים וחולמו לא ידע:

טעם מדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו

היה כהן מדין. ונחמתו מן מדין זה היום סמוך למצרים. ומשה היה רחוק מן המדבר במקום שהיה כבודו שהמלכים לא ירחיקו ולא יעשבו. ויבא אל הכהנים. משה בל אל הכהנים

(ה) ומשה היה רועה את צאן יתרו וחתנו בהן מדין. סיפר הכתוב מחמת שיתרו עדיין היום כהן מדין ע"כ לא רצה משה להיות עמו כחברו. ע"כ כהר משה כרעיית הללן כדי להתרחק ממנו. וסיפר הכתוב כי יתרו לא הכיר את משה שירעה אותו. אבל ומשה היה רועה. משה מעטלו ומרלונו סעוק כהר לרעות אלן יתרו חותנו. והטעם לזה. מחמת שחתנו לקושים על התורה

לקושים על התורה

וישמע ה' את רועה וגו'. דער מדרש זאגט ווען משה האט געפיעקט די שעפסין איז איין שעפסיל אנטלאפן פון די קטאיע אונ משה איז נאך גיפלאפן זעהן וואהין ער לויפט, האט משה גיזעהן ווי דאס שעפסיל האט זיך גישעקלט זעבין אונאקטע אונ האט געטרונקען, האט משה גיזאגט צום שעפסיל ווען איך קאלט וויסען אז די פייט איז בארשטיג, וואלט איך דיה אויף דיא הענט גיטרואגן צום וואסער, האט גאט גיזאגט צו משה אז די האקט איז פיל רחמנות אויף אשעפסיל אויז פיל וועט שוין זיין דייער רחמנות אויף די יודין, דריפער וועל איך דיה שריקען אין מלכים אויפגיין די יודין. דער מדרש תנחומא שריקט רבי יוחנן זאגט פאר וואס איז משה געזאגטען אין דער מדרש, ווייל ער האט גיזעהן דיא מלכות גיזעהן פון יודין וועט קומען פון דער מדרש, די תורה איז גיזעבין גימארין צו די יודין אין דער מדרש, דער פון אונ דער שריו אונ דער גרונגען אונ דער משלשן אונ די דער פנהיג די פנהיג די מלכות די וואקלן וואס זענען גיזעהן ארום די יודין, איז אלץ גיזעהן אין דער מדרש, כפי שמעון בן ווס' זאגט דיא שעפסין פון משה זענען געזאגטען פערציג טאג אין דער מדרש גיט גיזעפין, עם שפייט אין פסוק משה האט

(א) ומשה היה רועה וגו'. דער מדרש זאגט ווען משה האט געפיעקט די שעפסין איז איין שעפסיל אנטלאפן פון די קטאיע אונ משה איז נאך גיפלאפן זעהן וואהין ער לויפט, האט משה גיזעהן ווי דאס שעפסיל האט זיך גישעקלט זעבין אונאקטע אונ האט געטרונקען, האט משה גיזאגט צום שעפסיל ווען איך קאלט וויסען אז די פייט איז בארשטיג, וואלט איך דיה אויף דיא הענט גיטרואגן צום וואסער, האט גאט גיזאגט צו משה אז די האקט איז פיל רחמנות אויף אשעפסיל אויז פיל וועט שוין זיין דייער רחמנות אויף די יודין, דריפער וועל איך דיה שריקען אין מלכים אויפגיין די יודין. דער מדרש תנחומא שריקט רבי יוחנן זאגט פאר וואס איז משה געזאגטען אין דער מדרש, ווייל ער האט גיזעהן דיא מלכות גיזעהן פון יודין וועט קומען פון דער מדרש, די תורה איז גיזעבין גימארין צו די יודין אין דער מדרש, דער פון אונ דער שריו אונ דער גרונגען אונ דער משלשן אונ די דער פנהיג די פנהיג די מלכות די וואקלן וואס זענען גיזעהן ארום די יודין, איז אלץ גיזעהן אין דער מדרש, כפי שמעון בן ווס' זאגט דיא שעפסין פון משה זענען געזאגטען פערציג טאג אין דער מדרש גיט גיזעפין, עם שפייט אין פסוק משה האט

משלי חכמים

צווייטונס דיא שאקלע ווער עס שלאגט אים, אזוי אפראקטער מענטש ואל סיד שלאגן וואס איז פין אזוי אפסון, אפארל סרעפס אז דער יחסון איז ביא זיך אזוי גרונדיקערס אז ער שפייט גאר ניש זיין סופה, גאר אנדערע מענטשן וואס האבן גיגענט מויערין זענען פארשלאסן, זייא האבן גערופין די מויער היטערס ווי זאלין אויפשליסען די מויערין, האבן זיי גיט גיזעבין אויפשליסען, איז גימארין אפריקטע פייא דעם מויער, די מענטשן פון קיינס האבן געמאלטן פלחמח

ספר הישר

זייא מוצא געמאט טאקער וועלן דערנוייל קיסען אויף זיי דיא מלכים פון געזען צו אפריקטע דריקער האבן זיי אויפ גערואיזן העכער דיא מאקער פון שטאט אונ האבן דיא מאקער פארשלאקטערט, דער מלך מיט דיא שרים זענען געקיסען צו דיא מויערין פון שטאט האבן זיי גיזעהן אלע מויערין זענען פארשלאסן, זייא האבן גערופין די מויער היטערס ווי זאלין אויפשליסען די מויערין, האבן זיי גיט גיזעבין אויפשליסען, איז גימארין אפריקטע פייא דעם מויער, די מענטשן פון קיינס האבן געמאלטן פלחמח

וַיַּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא
 אֶל־הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה׃ וַיֵּרָא
 מִלֹּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבַת־אֵשׁ מִתּוֹךְ
 הַסֶּנֶה וַיֵּרָא וַהֲנֶה הַסֶּנֶה בְּעַד בְּאֵשׁ
 וַהֲסֶנֶה אֵינְנו אֶפְלֹ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמְּרָאֶה
 הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסֶּנֶה׃

ית ענא לאתר שפר בעיא
 למדברא ואתא למורא
 דאתנני עליה יקרא
 די לחורב : ו ואתנלי
 מלאכא די ייה
 בשלחוכית אשתא מנו
 אסנא וחוא והא אסנא
 בעיר פאשתא ואסנא
 ליתוהי מתאכיל : ו ויאמר
 משה איהפני כען ואחזי
 ית חיוננא רבא תדין מה
 דין לא מתוקד אסנא :

ה'רא' וירא מלאך . שבת סו : בלכת אש . ככל קאמ' ס : ויאמר צהא אסורה נא . שבת סו מקודס עטר סו :

רש"י

לכך הוא אומר וימת מלך מצרים . להעיר על מה שאמר
 הקב"ה כי מתו כל האנשים וגו' כמו וחס הוא אבי

רש"י

(א) אחר המדבר . להתרחק מן הגזל שלא ירעו כשדות אחרים : אל הר האלהים . על שם העמיד :
 (ב) בלבת אש . כלהבת אש לבו של אש כמו לב השמים . (שמואל ב יח) כלב האלה ואל תתנה על
 הת"ו שיש לנו כיוול בו (ויחזקאל עז) מה אמולה לבתך : מתוך הסנה . ולא חילן אחר משום עמו אכזי
 כזרה : אבל . נאלכו כמו לא עבדנו . (ג) אסורה נא . אסורה מלאך להתקרב

דעת וקנים מבעלי התוספות

שנים מדוע בחר משה לדעות את צאן יתרו
 אחד אשר לעמיד יקרא סר הבלטים . ולע"פ שם סהר מוכיח .
 מחמת כי המקום היה מרכז ושמם . זה נלמד מה שמיענו
 המקרא בכלל אסיה כפי מדין הלא ידענו מזה כבר . כי יש
 לדקדק כמה שמר נוסח אסורה נא ואלהם את המראה גדול
 סנה וגו' ופי' רש"י ז"ל אסורה מלאך להתקרב סם ומה כל
 ללמדנו כזה . גדולי כיון שיה' לשם יסור מלאך . וגם ילד
 כמשוכה ה' חלו אל תקרב הלום של נעליך מעל בגדך כי
 המקום אסר אתה עומד עמי אדמת קודש הוא וגו' הקשו
 המקום שעומד בו ישנו כאלהם שסיר המעלים והח"כ יאמר

(א) וינהג את הצאן . בשרו שתהא צאנו כלה במדבר ואחר
 כך נאסף עטתם . שאחר שכלו מתי מדבר מיר נאסף
 ויבא אל הר האלהים בו מתוך הסנה לפי שאי אפשר מן
 הסנה לעשות צלמים לע"א :
 (ב) מדוע לא יבער הסנה . פי' מדוע אינו נבדל מן העולם
 משלשן בערתי הקדש מן הבית ובפי' מורי ז"ל שמעתי
 בחמיה כלומר מדוע אינו אכל וכי לא יבער הסנה בחמיה :
 המפרשים הלא זו"ל נעליך היה לר"ך להיות מקודס כי על

פירוש תורת האלהים

פון זיין שווער יתרו דער האר פון מדין וינהג אונ
 משה האט געפירט די שאף אינקער דער מדבר
 דיא שאף זאלין זיך גיט פאשין אין פרעמדע
 פעלדער . אונ משה איז געקומען ביי צו נאָטם
 באַרג נאך חורב . (רש"י שרייבט דרום רופט דער
 פסוק הר האלהים . מחמת נאט וועט דארט געבין
 דיא תורה) : (ג) ויבא אונ עם האט זיך באוויזען
 פלאך : די שכינה פון גאט אליו צו משה בלבת אש
 אונ אפלאם פיער סיחוד הסנה פון אדארין ויבא
 מיט משה האט גיזעהן ויהי הסנה בוער באש דער
 דארין ברענט אין פיער והסנה אונ דער דארין ווערט גיט פארברענט : (ד) וועל אונ משה האט
 גיזאגט אסיה נא איה וועל אפ קערין פון דעם ארץ וויא איה לשטייא אונ וועל גיין נאנט צום
 דארין ויראה אונ איה וועל זעהן דיא גרויסע וואנדער מדיע ווארום דער דארין ווערט גיט פאר-
 פרקי דרבי אליעזר
 (ב) וירא מלאך ה' אליו וגו' . דאס פינגסטע איה פון די צעהן
 סאחל וואס הקב"ה האט אראפגעזיערט אויף דיא
 וועלט אזי הקב"ה אראפגעקופטן אויף דעם סנה . הקב"ה האט

משלי חכמים

בענטש . דאס זעלבנע איז גינען בייא דיא יודין אין מצרים .
 קרשכונם האבין גיט געשריבען צו גאט פון דיא ארבעט . וואס
 דיא

אונקרוס

וַיֵּרָא יְהוָה בְּנֵי סוּר לְרֵאוֹת וַיִּקְרָא
אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּפֵה וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה מִשָּׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי : ה וַיֹּאמֶר
אֶל־תִּקְרַב הַלֵּם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל
רַגְלֶיךָ בְּנֵי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה
עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמְתָּ-קֹדֶשׁ הוּא :

רשבים

(ד) וירא ה', המלאך קורא על שמו של הקב"ה: (ה) של. השלך. מגזרת ונשל גוים רבים, כאשר יאמר מן נסע סעו. כן יאמר סע לשון צווי וגם שול תשלו לה:

רשי"ו

סס: (ה) של. שלוף והולא. כמו (דכרים יט) ונשל הכרול כי ישל ויחד: אדמת קודש הוא. ש המקום:

שמתי חכמים

והמורה שחב כמת: י דק"ל אדמת לשון נקבה והוא לשון זכר לכן פ"ה המקום ר"ל הוא ק"ל על הנקום ומוקם יו זכר וק"ל:

דעת וקניס מבדיל החוספות

(ו) ויאמר הנני. אמר יתברך אתה ענית הנני כמו אברהם וקבר וכתוב במקום גורמים אל עמור. אמר לו יתברך אל תקרב הלום אל כהונה דכתיב ביה קבר אל המזבח ולא למכות דכתיב ביה הלום נבי דוד: (ה) של. לכך הוצרך לוטר ספל גרניך משום שיש נעל שהוא על היר ובדע"ו נב"ם והוא נעל שנתן בניו לנזוא דכתיב איש נעלו ונתן דרעהו וגם עכשיו רינילים השירים והשפוטנים לקנות בנב"ם שלהם. ומה שמקשים שהוצרך כאן לשנות שני רגליו ויהושע בירוחו לא הלץ אלא רגל אחד היינו משום דכאן קרטה שכינה למשה ולא לו ושם קדם יהושע וקנה מקום:

טעם מדוע בחר משה לרעות את צאן יתרו

לו אל תקרב הלום. עיני כמפגשים ובלאו"ח. גם יש לדקדק לקמן שאמר לו ה' כי אהיה עמך וזה לך הלוה כי אני שלחתיך בסוליאך את העם ממדברים חתבוך את הלוהים על הכר הזה. יל"ד מדוע החליט ללשון עתיד אהיה עמך ומסיים ללשון עבר כי אנכי שלחתיך. לכן נראה לפרש דכמת מרעה' היה רוטה אל יתרו כתיב: על השדות אשר היו לחותני. כי הוא היה כסן מדון ובלי ספק היה לו שדות וכרמים ומקום מרעה ללאן כדרך השירים הכבדים (כי על חיבה נוקם היו רוטים כמותו ראונו) ולבני מוצי' בלא הכחז כי היה כסן מדון ובדלוי' היה לו מקום מרעה ושם רעה אלנו. אך בלאות הפעם לכך ויהיג את הלוה' אחר המדבר ויכה על הכר הלוהים מורטה וגו' וכמאמר המד"ר שמתחם סכרה שק המעדר גם זה ע"ס. וכאשר התישב תמס כדכר היה זאת לפלא יעניו למה נעשה זאת והיה יכול זאת שחכר הפעם לפס. אולם לא ידע עטם הדבר כי יוכלו אצל אחר המדבר נא מן העיון הראשון אשר ענינו למה כחתי לפס. ואלהה את המלאש גדולו הזה מדוע לל יעבר ספק. לזאת בלא אליו מוכח"ה כי יתברך אל תקרב הלום. ועל העיון הראשון אשר ענינו כי באת לפס במקרה ונכתב. של נעליך מעל רגליך. פי' הסר ממך לבושי הטבע שרגליך במקרה הכואר הלום. פי' קם יען המקום אשר אתה עומד עליו חלמת קודם הלו. פי' הוא הוירט כדבר שגאלת לפס. ועוד לל

קדומים על התורה

תלות הדבר במקרה או כהשגחה פרטית כי מן השמים הכנו את היר ובדע"ו נב"ם והוא נעל שנתן בניו לנזוא דכתיב איש נעלו ונתן דרעהו וגם עכשיו רינילים השירים והשפוטנים לקנות בנב"ם שלהם. ומה שמקשים שהוצרך כאן לשנות שני רגליו ויהושע בירוחו לא הלץ אלא רגל אחד היינו משום דכאן קרטה שכינה למשה ולא לו ושם קדם יהושע וקנה מקום:

גיונועו איינער אליין אין דער מדבך האמט אונ געזעלונג גינען ווערן אויפגעברענגט דעם האמט פון דער דארין ווערש גיט פארברענגט, האמט ער דאך געבראפט דערשראקאן ווערן אונ בלייבן ווערן אויף זיין ארש ביו צו זענען דעם סוף פון דעם פיינער, אונ משה האמט גיט אזוי גיטאדן, נאר ער האט גיזאנגט איה וועל אפטיאהן, איה וועל אראפגעמען פון ווי דא אלע איבעריגע בליים וואס איה טראג אויף זיך, אונ וועל גיין געמער צום דארין זענען וואס דארטין איז, עם מוז זיין אז דער פנה ברענגט גאר גיט, דאס איז קיין פיינער, דאס מוז זיין אזוי אלייך-טייגקייט, דאס ברענגט אז ער האט גיהערט אשטימקע וואס דוקט אים משה משה, האמט ער דאך גיבראפט נאך מער דערשראקאן ווערן, ווער איז דא אין דער מדבך וואס דערשראקאן גיזאנגן, דאס

פרקי רבני אליעזר

געמאכט ריהען זיין שרייב'ה אויף דעם סנה, דער סנה איז אדארין, פאר וואס האט הקב"ה געמאכט ריהען זיין שרייב'ה אויף אדארין אונ גיט אויף אשיינעם פרוקסבורים, נאר ווייל האט געזען אין אצרה, האט הקב"ה

מדברי רבני אליעזר
דרייסיג מענטש'שין פון קוקגום, אויף פארגין איז קוקגום מיט אויף אדארין אונ גיט אויף אשיינעם פרוקסבורים, נאר ווייל האט געזען אין אצרה, האט הקב"ה

משל'י חכמים
זייא נענען, די קינדער פון אדמ"ה יצחק יצחק, אונגעלע יחסיים זייא זייא נענען, זאלין דיא ספיריט פיס זייא ארבעטן, דיא מצויים

משל'י חכמים
זייא ספיריט האבין גינעבין אויף זייא אזוי אשונערע ארבעט, נאך האט גאט גיהערט זיך שרייען וואס זייא געדינקען ווער

כדי להשלים כל הסדרה שנים בקרא ואחד תרגום העצנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפסדה :

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ
אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי
יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
וּכְבָּשִׁינוּ מֹשֶׁה לְאַפְוֵהוּ
אֲרִי דָחִיל מְלֹא־חַסְפָּלָא
בְּצִיַר יִקְרָא בִּי : וַיֹּאמֶר
יְיָ מִגְּלָא גְדִי קִדְמֵי יַת
שְׁעֵבֹד עָמִי דִּי בְּמִצְרַיִם
וַיַּת קִבְּלֵתְהוֹן שְׁמִיעַ
קִדְמֵי מִן קִדְם מַפְלִיחֵהוֹן

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ
אֱבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהַבִּישׁ
אֱלֹהֵי־אֱלֹהִים : וַיֹּאמֶר יְהוָה רֵאֵה
רְאִיתִי אֶת־עַנְוֵי עָמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם
וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו

תרא ויספר משה בדרוש : ויאמר ה' ראה עקבים פ' חתרון :

בער הטורים

רשבים

(1) ויסתר משה פניו. כי נחמס הכל ויחיד ויסתר עמל מעיני. (2) ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו. צעקתם שצועקים על ישראל לא היו גדולים יותר כי הסנה הוא סימן עמו אנכי נלרס מר. וכן. עיניו. עזובה קסה. וכנגדס ס'פ סנה מסתיר עמל מעיני : (3) ראה נכד. כי עבודת. כפרך. וזהו. עיניו. עזובה קסה. וכנגדס ס'פ סנה כפרסה : זעקתם. כי נחמס' וזהו עקתם שמעתי כי גדלה זעקתם בני סדום לומר שגדלה זעקתם כלעקת סדום :

רש"י

(1) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע אלהים כלומר כי שמתי לב צעקתם וידעתי את מכאוביו ולא העלמתי

פעם מדוע בחר משה לרעות את צבן יחרו

כשנחמה פרעית. עד אח"כ שאמר לה' מי אני כי אלך אל פרעה וכי הולוא את בני ישראל ממצרים. או השיבו ס' על מה שאמרת מי אני כי אלך אל פרעה. התשובה כי אהיה עמך [נחמה שהקטנת עמך ע"כ אהיה עמך כי אני את דבא]. ועל מה שאמרת וכי אזיל את בני ישראל ממצרים. ס'י כלווי וכות. התשובה וזהו לך האות כי אני נחמתי. ס'י אזני שלחתיך ללכו שהטובה פרעית. כמו שאמרתי לך לנעלה כי המקום המקודש גרם לזה שהכל לסה ולא ידעת למה. עמה חדע העטם. כדי שדע אשר כהעושר את העם ממצרים העבדיו את כלהיהם על הדר הוה. וזהו שלחתיך ללכו כשנחמה כדי שדע וזה. וז"ל אין לך לשלול וכי אזיל את בני ממצרים כי יש להם זכות קבלת התורה [קב"ש] :

ירועת מכאובי ישראל

(1) ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי וגו' כי ידעתי את מכאוביו. וז"ל מה שאמר הקב"ה כי ידעתי את מכאוביו. האם ישראל לא ידעו מכאוביהם היה לו לומר גם אני יודע מכאוביהם. והענין הוא כי יוכל להיות שגם האדם כעלמו לא יוכל לידע מכאוביו עלאו. וכמו שסיד גדול כן עשירים גדולים סידר מכאובי מעט מעט. כהחלה היה לו מנות גדולה ומלי כסף וזהב ואכנס עובות ומרגליות. וע"ז אהיה סכה הפסוד

פירוש לזורת אלהים

(1) ויאמר אונג נאמט האמט גינאנמט צו משה אנכי איה' בין דער נאמט פון דיין פאמער איה' דער נאמט פון אבדקס אונג פון יצחק אונג פון יעקב ויסתר אונג משה האמט פעהאקטיון זיין פנים כי יהא ער האמט מורא געהאמט מהפנים צו בקוען צו דער שכיבה :

פרקי ארבעור

איה' גינאנמט זיין פכ"בול אין אצרה, דירינדער האמט ער נעמאמט ריהען זיין שכינה איה' דעם דארין, ויהא עס שפטיים אין פסוק בצדקתם לו צד. וען דמי יודין וענען אין אצרה איה' הקב"ה מיס דמי יודין איה' צדקה וואס עס קופט איה' נייא, רבי לוי זאגט דער שפעקין וואס איז צו בעשאט גינאנמט דעם ערשטן פהייסאנ בין השקשלות [צווישען סאג אונג נאכמס] האמט אים הקב"ה גינענען צו אדם הראשון וען ער איז געווען אין גן עדן, דערטרונקען גינאנמט, איה' דעם דריטען סאג וענען זיין געקופטען צו די זייט וואס דרויטא אונ צווייטא הונדערט ועלדער וענען האפין דמי שלאנגען געהרגת פון זיין הונדערט ווענעני מענטשין, האמט קוקננס מיט זינען מענטשין פלאנאקערט

משלזי חכמים

פון שם קנעכט צו דיא קינדער פון פנען, נאר ווייל דיא יודין זענען דערנדרקט ביזא זיך שרייען זיין גים וענען זייער וואס נאר

כִּי יִדְעַתִּי אֶת־מִכְאֲבוֹי : ה וְאֶרְדּוּ
 לְהַצִּילֹנִי מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתֹנִי
 מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה
 וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ
 אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי
 וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי : ט וְעַתָּה
 הִנֵּה צִעַקְתָּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי
 וְגַסְרָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם
 לְהַצִּים אֹתָם : י וְעַתָּה לְכֵה וְאַשְׁלַחְךָ
 אֶל־פְּרָעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְּנֵי־

כִּי יִשְׂאֵא אֲרִי גְלִי קְדָמִי יֵת
 כִּי בִיהוֹן : ה וְאִתְגַּלִּיתִי
 לְשִׁי זְבוֹת הַזֶּן מִיָּדָא
 דְּמִצְרָאִי וְלִאֲסֻקִּיתְהוֹן מִן
 אֶרֶעָא הַיָּא לְאֶרֶע סָבְבָא
 וּפְתִיָא לְאֶרֶע עֲבָדָא חֶלֶב
 וְדָבַשׁ לְאֶתְר פְּנַעֲנָאִי
 וְחִיתָאִי וְאֱמֹרָאִי וּפְרִזָּאִי
 וְחִוָּאִי וַיְבוּסָאִי : ט וְכַעַן
 הָאֵא קְבִיִּית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 עֲצַת קְדָמִי וְאֵף גְּלִי
 קְדָמִי יֵת דּוּחֻקָא דִּי
 מִצְרָאִי בְּחֻקִּין דְּהוֹן :
 י וְכַעַן אִיתָא וְאַשְׁלַחֲךָ
 לְוֵת פְּרָעָה וְאַפִּיקִית עַמִּי

תולדות אהרן

וארד לסיני . ספר הוולף פרשם פולוס :

רשבים

עמי בני ישראל כמצרים . על פי הדברים שתאמר
 אל פרעה מתי :
 רש"י

עמי ולא אלמס את אזוי מנעקס : (י) ועתה לכה
 ואשלחך וגו' . וה"ל מה תועיל ת הוולף את עמי

כפני שונשים אותם שמעתי : (ח) וארד . כאן לדבר
 אליך כדי להצילו מיד מצרים : (י) והוצא את
 שפתי חכמים

ת דק"ל דה"ל לכה ואשלחך אל פרעה להוליא לכל והולא משמע
 דכור כס"פ לכן סופף מלת ואת וכו' והתים תשכחו והולא את

ידועת מכאובי ישראל
 כעת . אכל אנכי ידעתי את מלאכוי . וס גס כן מה שלמר
 הכתוב ספק פקדתי אתכם ואת טעמי לכם כמרים . אמר
 חיי סוקר שתי כחיות . מלתכם ומדרגתכם מאז וגם פס
 שנעשה לכם עתה כמרים :

עכשו סבולים עתה וזהו שלמר הכתוב ראה ראיתי את
 עמי עמי כמרים ואת נעקס שמעתי מפני נונשיו . כי ידעתי
 את מלאכוי . די דסם כטלמס חיים יודעים ומלומס ומפילתס
 כמה גדלה חיים נועקס רק מפני נונשיו סבולים ממנו

פירוש לתורת אלהים
 היינט וואהינען דאקטין דיא אומות נואם נערנין
 גערופין הכנעני נוי : (ס) נעמה אונ אצונד הנה צעקת
 דאם געשריי פון די יודין בָּאָה אֵלַי איז געקומען
 צו מיר ונם באיתי אונ איף האב גיזעהן דאם
 צווינגען נואם די מצרים צווינגען זייא : (י) נעמה
 אונ אצונד קה גייא וואשלהך אונ איף וועל דיה
 שיקען צו פרעה אונ אויב דו נועקס זאגנין נואם
 נועקסו העלפנין זאנ איף דיר וואציא דו נועקס אויב-
 ציהען מיין פאלק ישראל פון דעם לאנד מצרים :

בצווינגען זייא מיט שווערע ארבעט יי ידעתי
 נוארום איף נויים זייערע שמועצין : (ח) וגר אונ
 דרום האב איף גענידערקט תצינו צו מציר זיין
 זייא פון דער האנט פון מצרים ויגעלוחו אונ צו
 אויף בריינגען זייא פון דעם לאנד מצרים אונ צו
 בריינגען זיי אַי צו אגוט אונ ברייט לאנד אַי צו
 אזוי אגוט לאנד נואם פון דיא בהמות רינט מילך
 פון זייערע בריקס . אונ די טייקלען נואם דאקט
 וואקסין רינט פון זיי האניג אַי צו דעם ארם נואם

פרקי דרבי אליעזר
 אונ ארם האם גיגענין דעם שפעקין צו הנוף , אונ הנוף האם
 גיגענין דעם שפעקין צו נח , אונ נח האם אים גיגענין צו שם ,
 אונ שם האם אים גיגענין צו אברהם , אונ אברהם האם אים
 גיגענין צו יצחק , אונ יצחק האם אים גיגענין צו יעקב , אונ

ספר הישר
 אויף בוש זיין זאקר , אין דיא ציים און משה אנטלאקסין
 פון מצרים טויל פרעה האט אים גיוואלט הרגין , אונ גר
 איז געקומען צו דיא סנהדן פון קהננים אונ ער איז גיווען
 אין דיא סנהדן זיין זאקר , דער מלך קהננים אונ זייער אלע
 שרים אונ אלע נעלנער האנדין ליב געהאט משה'ן , ער
 איז גיווען הויך געוואקסין , גר איז גיווען ווי אששארקער צייב ,
 גיזעהן אין סוף זיין זאקר איז קהננים קראנק גיווארין אונ איז
 גיטשארקער צייב , זיין פנים האם געשוינט וויא דיא זונן , ווי עס איז

משלי חכמים
 יודין , אז זייא זענען בני ישראל , דאם דאם געוואקסן זאם גר
 זאל קאנען פים דיא מצרים :

נאר נונשין זייערע שמועצין איז ארם געקומען דאם נרף און
 נעמען פאר ריי יודין , וואס גאס וויים דאך דעם ויזוס פון דיא

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶךְ אֶל־
 פַּרְעֹה וְאָרִי אֶפְיֹקֶת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם : וַיֹּאמֶר
 אֲרִי יְהִי מִימְרֵי בְּסַעֲדָה

בעל הטורים

(יא) מי אנכי כ' נמסר. דין וחידן מי אנכי כי הביאותני על
 היום בני דוד תלמד שניקם משה מלכות לו וזרעו ולא כלל
 הקב"ה ליתן לו שאלמר אל תחבד היום ואין היום אלא מלכות אמר
 משה כיון שהמלכות סופקת ממני ואינו לכני שליח כני כיד תשלח
 ויגד להביא את בני ישראל עם י"ב מצות הש"ב וכמה שה'ב
 אפילו להביא לו כנחה ורורון. וכי ראוי אני ליכנס בחצר המלך איש נבדוי כמוני. וכי אצויה את בני ישראל
 ממצרים לכבוד ואפי' ראוי אני ליכנס לפני פרעה שוטטה אני לשער דברים איוה דבר המתקבל לפרעה שאומר
 לו כני שוטטה הוא פרעה לשמוע לי לשלוח עם רב שהם עבדיו חששו מאוצו ואויהו רבר המתקבל אומר לו
 שע"י אוהו הריבור אצויהם ממצרים ברשות פרעה. והקב"ה השיב לו על ראשון ראשון ואמר כי אהיה עמך
 ואמת הנך בעיני המלך ותלך אל פרעה ולא תירא:

רשבים

(יא) ויאמר משה כי אנכי. מי שרודה לעמוד על
 עיקר פשוטו של מקראות הללו שכולל בפרושי זה כי
 הראשונים מכני לא הבינו בו כלל כלל. משה השיב
 על שני דברים שאמר לו הקב"ה ללכת אל פרעה
 כי אנכי כי אלק בני ישראל. וכמה שה'ב
 אפילו להביא לו כנחה ורורון. וכי ראוי אני ליכנס בחצר המלך איש נבדוי כמוני. וכי אצויה את בני ישראל
 ממצרים לכבוד ואפי' ראוי אני ליכנס לפני פרעה שוטטה אני לשער דברים איוה דבר המתקבל לפרעה שאומר
 לו כני שוטטה הוא פרעה לשמוע לי לשלוח עם רב שהם עבדיו חששו מאוצו ואויהו רבר המתקבל אומר לו
 שע"י אוהו הריבור אצויהם ממצרים ברשות פרעה. והקב"ה השיב לו על ראשון ראשון ואמר כי אהיה עמך
 ואמת הנך בעיני המלך ותלך אל פרעה ולא תירא:

רש"י

אויילו דר"דך ויתוליס ממס: (יא) מי אנכי. מה אני
 חשב לדבר עם א המלכים: וכי אצויה את בני
 ישראל. ואף אם תשוב אלי כ מה וכו ישראל שתעשה
 להם עם ואלויליס ממלרים: (יב) ויאמר כי אהיה
 עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאלמרת

שפתי חכמים

וכי: א ומי נתקום מה כי לא יתכן לפרשו על הכולאה שהרי
 כתיב אח"כ וכו ואלויל וסויו שמה שלינו חסוד לדבר עם פרעה
 הוא לכויוו מלך אמר הכי לדבר עם המלכים: ב מתשובת הסם
 כסוליאך את הסם כדי שיקבלו הכורס משמש. שאמר לו משה

התנצלה משה

הנה. חדשות אודיעך. לעקת בני ישראל כהה אלי. ככגע וו נטקו
 בני ישראל אלי. שלושיעם. וגם רלויחי את הלחך אשר מלרים
 לוחלים לוחם כשאריו דברים לנד העבודה והעניו אשר גורחי.
 ע"כ ועמה לכה שאלחך אל פרעה. והולא את עמי בני ישראל
 ממלרים. ועתה כאשר עמך בני ישראל אלי. ע"כ שושעים שולכ
 להושיעם ואל כחלמע וסוקו. והלחמך כן הוי. כי הלחך אשר
 מלרים לוחלים לוחם אשר ואל לא גורחי אלךך אל סוקו. כי מס
 שהיו לריכים לעבוד כלרבע מלות סנה סם כעדו כחלחלים סנה.
 מתחמ ממלרים לוחלים לוחם שיעבדו יומם וילנה יומר מכני
 כסם. ומה שסוקל סכיר עושם ככני יומים סם עושים כיום אחר.
 ולפי ערך עבודתם שכלתו זמן אכרע מלות סנה. ע"כ שסוקן
 נוסף לא כנה. אל כעודת סוקו כנה. ע"כ שאלחך אל פרעה
 והולא את עמי בני ישראל ממלרים. סנה המלחמ סה סילא
 מפיו יח' כחלני קלרים לא הים יכול משה להבינו כרלוי. כי
 הקב"ה אמר למשה שישלחם אל פרעה. ולא אמר לו מה יאמר
 לפרעה. ואל סוקו הוי שאמר לפרעה שישלח את בני ישראל

פירוש לתורת אלהים

פרעג איה דיה וואס פאר אזכות האבין די ישראל
 קען זאל ווי קארן אנס איה זאל ווי אויפקזיעגן
 פון מצרים: (יב) ויאמר האם גאם גיואגמ צו משה
 וואס דו האקסט גיואגמ מי אנכי. זאג איה דיר דו
 גייקסט גיט פון דייגעטמוועגין נאר פון מוין שלחיות

ספר הישע

שקטא. אויף זיין קבר האט קען געבאמט אשיינע שטוב
 אויף די שטוב האט קען געלייגט גרויסע שטיינער אויף
 דיא שטיינער האט קען אויפקערדיגען אלע מלכותות וואס
 קוקנגס האט געמאכט בייא זיין זעבין. פאר אנהייבן קעגן
 גאכרעם וויא קענטאס איז גישטארבן האבין דיא זעלנער
 ניט געוואקסט וואס ווי זאמין סתקון. עם איז שוין זיין נאך וויא

יב) ויאמר משה אונ משה האם גיואגמ אי צו גאט
 מי נוער בין איה דען פאר אהשוב איה זאל גיין
 צו פרעה אונ ריידין מיט אמלקה וגי אונ איה זאל
 אויפקזיעגן די קינדער ישראל פון מצרים. פלוקר
 נוען איה בין נא השוב צו ריידין מיט פלכים
 דרכי אליעזר
 יבקב האם געבירינגט אין מצרים אונ האם אים
 גזעבין צו יוסף אונ ווי יוסף איז גישטארבן האם פרעה געשיקט
 צו יוסף אין שטוב אונ קען האם פארניטען זיין גאנץ פארקעגין
 אונ קען האם געבירינגט צו פרעה. אונ יתרו איז נאמאלס
 ניט געוואקסט וואס ווי זאמין סתקון. עם איז שוין זיין נאך וויא

חכמים

וואס זיין נויב איז גישטארבן אונ האם אים גילאזן אוימן,
 גאכרעם האט קען גענוקען איין אנדער נויב, דער ווקן אז
 גיווען

וְזֶה יוֹם הַהֲצִיָּאָה בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַל־הַיָּדָיִם

וְדִין לָךְ אֶת־אֲרֵי אֲנִי
שְׁלַחְתָּךְ בְּאֶפְקֹתֶיךָ יָת
עֲמָא מִמִּצְרַיִם תִּפְלְחוּן
קְדָם יי עַל סוּרָא תְדִין:

רש"י

(יב) וזה לך האות. ומה שאחת ירא לפני פרעה. כי אנכי שלחתיך. הלא אתה רואה בחבֵּרַת הסנה כי שלוחך של הקב"ה אני וזה האות לך הוא להיותך כמות שאהיה עמך. וכן מצונו בנדֵעוֹן שאמר לו המלאך הלא שלחתיך. ועל מה שאחת אומר ובי אֲצִיָּאָה את בני ישראל ממצרים. כלומר באיזה מענה אומר לפרעה שישמע אלי להוציאם. בהוציאך את העם ממצרים אני מצווה לך. עכשיו שתעבדני על ההר הזה ותקריבו עולות ומזבחה וכו' ולומר כי לרבות לאלהים ויניחהם ללכת. ואע"פ שכאן לא פירש. לבסוף מפרש ושמעו לקולך ובאת אתה וקוני ישראל אל מלך מצרים וגו' ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה וכן בכל פעם ופעם היה משה אומר לך לפרעה. וכן מצונו כשצוהו הקב"ה למשוח את דוד אמר שמואל

שפתי חכמים

כן ג פ' וזה מחשובי כי הוא חיוני בעלמא אלא לות אמת מהסס: ד דל"כ כך ל"ל אלא לך האות שאין אתה ניווק כשתך כשלימותי כאשר ראתי הסנה שאינו אולם ודו"ק: ה' וז"ל מהיין הוא נוחלי למוטא ולא נעשה דבור זה וכו' קשער מכות היו נכתיב וכל מכה משתמשת ברוב החודש ו' חלקים היה מעיד ומתרה בו כדפי' כפ' וזר"ל כפסוק וימלא ו' ימים וא"כ היה עשר חודשים וגם המכות לא התחילו עוד אחר דבור זה וא"כ מהעת יצאת מצרים מונח היה לך היה פועל שני חודשים חצי יסין ואיך ופסי כסין שקבלו התורה. וי"ל ללא מיירי בתורה שככתב לתוד

התוצאה משה

(יג) וזה לך האות. כלומר זה יהיה האות מה שיעבדו את האלהים עד ההר הזה בצאתם ממצרים. ואז אודיע כנה שאני שלחתיך דכ"ן. הפתן תורה ויאמר ה' אל משה כנה אנכי בא אליך בעב הנותן בעבור ישמע העם וידעו כי אתה שליחי. ד"א וזה לך האות מוסב על מ"ש משה מי אנכי כי אך כלומר ואיני כדאי דרבר אל המלכות ואף אם איני כדאי לזה וכו' ממצרים כדאי אני להוציא את ישראל ואמר לו ית' כי אהיה עמך עד יורך כי אם ע"י כי אהיה עמך ואמרו שליחות זה לך האות שאהיה עמך כי אנכי שלחתיך ובאתר שואנכי שלחתיך יש לך ידע שלא אנוכך בליחואי מלעוד לך כהר"ר דוד ששעם סהר"ר יוסף קרא:

מארזו. האם כדבר בעלמא תיכמ אלו פרעה ושולח ממלכותי עם האות אלף ענדים. ומה גם כי תנת. והולא' ונשמעו ששמה ויזילם ממלכותי. לא פטרעה ישלחם. האם כסו כל מהש להולא' ממלכותי. ומהה נפסק אס הקב"ה רוצה ליתן מורך או רחמנות בלבו כל פרעה שיטול את ישראל חספיו. מהש למה. גם בלא מהש יכול הקב"ה לעשות כן. ואם שמשע ויזילם כע"כ של פרעה. כממשעות והולא'. פזיוס כח ויזילם. בעת ככתו של הקב"ה. תורה השללה נעשו למה. האם הקב"ה לרוך למשה. בלא הוא עושם נפלאות נכדו. ועל זה כסו סיעו. וכר"ל ככל ומלואה. שמים וקמי השמים וכל אשר כסל. הארץ וימיס וכל אשר כסל. הכל כמחמך פוי ית'. עשך. אחת תשעם הכל. ר"ל מה אנכי עושם בעסקי זה. ובשכיל מן אחת מונכסני בעסקי זה. כי אלך אל פרעה. ומה יהיה מלכותי אל פרעה. אזה ענין יהיה מזה. אף אם פרעה לא ירצה לשלחם. לא כחי לזה. האם כבנורה ומלחמה אכוח עליו. איה כבנורי וזילם חספי חילי. כעת אחת לנדר הקב"ה. כי יך הגדולה ובנורה. ולאני למה. ויחמרו לו ה' כי האות כי אנכי שלחתיך. ר"ל כסוס והנפלאות שמשע לפני מאומה. אלא אה' עשך. אחת תשעם הכל. כי אם לא היית שלוח מלחי כחיה לזמן היית יכול לעשות נכונות כאלה. וע"פ פרעה זה יהי' אות עשך כי שלוח אתה מלחי. כי אם לא היית שלוח מלחי כחיה לזמן היית יכול לעשות נכונות כאלה. וע"פ

פירוש לזוהר אלהים

האם פרעה ישמע אלי. והשנית וכי אולי את בני ישראל ממלכותי. וזה לך האות כי אנכי שלחתיך. ר"ל כסוס והנפלאות שמשע לפני מאומה. אלא אה' עשך. אחת תשעם הכל. כי אם לא היית שלוח מלחי כחיה לזמן היית יכול לעשות נכונות כאלה. וע"פ

האם פרעה ישמע אלי. והשנית וכי אולי את בני ישראל ממלכותי. וזה לך האות כי אנכי שלחתיך. ר"ל כסוס והנפלאות שמשע לפני מאומה. אלא אה' עשך. אחת תשעם הכל. כי אם לא היית שלוח מלחי כחיה לזמן היית יכול לעשות נכונות כאלה. וע"פ

פייגער אונ ווערנט גיט פארברענגט אזוי וועקסט גיין אין מיין שליוחות אונ וועקסט גיט שארין האבין אונ וואס דו האקסט גיפברענגט וואס פאר אנוכות האבין די וישאל זאג איך דיר בהוציאך ווען דו וועקסט אויספיהען דאס פאלק פון מצרים עקבין וועט איר דאגען נאמט אויף דעם בארג. בלוקר

וועלן כי ווארים איך נאמט וועל ויין מיט דיר ויה אונ דעם וואגדער וואס דו וועקסט פון דעם דארין וואס וועקסט גיט פארברענגט דה דאס אזוי צו דיר אצייבין אז איך נאמט שיק דיה אונ דו וועקסט מצריים ויין אין מיין שליוחות אזוי וויא דו וועקסט דער דארין מוהמט כיוון שליוחות גער ברענגט אין

ספר הישר

פרי דרבי אליעזר
גינתן אייגער פון דא האקסיס וואס זענען גינתן פאר פריעה. האם ער גינען דעם שפעקין אונ דא צייכונס וואס אויף דעם שפעקין האם ער גינעסין ביא פריעה ער זאל אים זענען דעם שפעקין. אונ יקרד האם זענעסען ביא פריעה דעם שפעקין אונ

דיא שפאמ האקסה האקסיין וועלן מיר געהינגען ערנין. אזיב מיר וועלן דו וועלן מיר שפארבין. אונ אזיב די מלכים פון ארם אונ פון די מויריגענענדר וועלן ערנין אז קוקוס איז גינשפארבין וועלן וויא קוקען מיט אונז מלכה האקסיין אונ וועלן פון אונז אייגענס גיט לאזין געקעדיג. דיא געקעטע עצה וועט זיין מיר וועלן באבין

אויף אונז אפלק אונ מיר וועלן געלאנגערין די שפאמ גיז
משלי
גינתן ארטיסער ארעם פאן. דער פאסער האם אים גינאלם געבין נעלם נאר זיין ווייב האם גיט לאזין. איז געבליבען ביי דעם פאסער אצטע ער זאל געבין ניין וזקן אונקעל אויף עקליבען אונקערעם רוקל. פאר זיין ווייב וועט ער זאגן אז דאס

משלי
גינתן ארטיסער ארעם פאן. דער פאסער האם אים גינאלם געבין נעלם נאר זיין ווייב האם גיט לאזין. איז געבליבען ביי דעם פאסער אצטע ער זאל געבין ניין וזקן אונקעל אויף עקליבען אונקערעם רוקל. פאר זיין ווייב וועט ער זאגן אז דאס

יג ויאמר משה קדם יי הא
 אָנָא אֲתִי לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל
 ויאמר להוין אלהא
 דאבהתכוון שלחני לתהוין
 ויימרון לי מה שמייה מה
 תולדות אהרן

מה שמו. סטודיון קרא עקיים מ"ב כ' כו : בעל המורים

להקב"ה ושמע שאול והרגני. והקב"ה אמר לו עגלת
 בכך תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי. את כן דרך
 תכמתה ציוה למשה בהוציאת ובו וכן תוכל לומר לו.
 ומו שטפרשים ענינים אחרים אינם אלא מועים גמורים :

(יג) ותמו לו מה שמו מה. י"ג ס"ס ט"ז. אומות שומר לו
 העם וכתיב בתורה לו ואספת את וקני ישראל שאון ומורסין אוחו
 לאל ולקנים שדכור. ג"פ. הויה כנגד ג' הכות והס אברהם
 יצחק ויעקב. אברהם ויהי כברה. יצחק גור כחך הויה ויהי
 עמר. יעקב סוב אל ארץ אבותיו ויהי עמר. יהיה עולה כ"א
 וכן הפתח של שמות של. י"ג מות ה' ה' אל וכן ר"ת אברהם
 יצחק ויעקב וכן החתה ה' מוחס' תורה ה' ו' ו' ה' כ"א
 עולה ס"ג והס י"ג אומות כנגד י"ב שטפים והשכטים ה' ס'
 אומות לרף עתהס י"ג אומות של שמות הככות ויהי השטון ס"ג :

רשבים

שפתי חכמים

סס יו' ומ' ללה וקבל תורה שבע"פ ואחר סידר כ"ו בתמו
 סיו ג' מדעים שלמים וסס נגאלו ככסיל תורה שבע"פ כדכתיב
 על פי הדברים האלה כרתו וגו' על פי היינו התורה שבע"פ
 מלאמי. ח"ט פ' ל סוף הכודס השלישי שהוא סיון כ"א היו
 נכונים לשפוט ימים שהוא כמו ליום השלישי כדפירש' סס :
 ו' פ' דרודס הכיול רלוים שהקב"ה חולה הנעמתו כדכסות אחרת
 ולע"פ שזוהר הנבטה עלהס עדיין חויה נעשית וס"ה סוף חמ"ח
 הכייה הנבטה שלחיות עדיין היו נוספתה רלוים וזות על הנבטת
 ניששה הנבטה מפלת ס נחריב ב"הו עדיין מוסוקת היה אות
 התנצלת משה

אחר כי הויה עמך וזה שתלית בשליחותך לך האות על
 הכעטה אחרת שלמי מנטיקת שכשחוליס ממלרים תעבדון
 אותי על הלה הויה שתקבלו התורה עליו והויה הככות
 העומדת לישראל. ודוגמת לשון לו מלניו (ישעיה לו).
 וזה לך האות ו אכול השנה ספיח וגו' מפלת מנכר תהיה
 אל"פ שבעטה הפליות עלמו הוא מוסק אל"ף א"ך הויה
 קבלת התורה שהיא הכעטה אחרת וזהו דוגמת לשון
 הכעטה הפליות עלמו הוא מוסק אל"ף א"ך הויה
 קבלת התורה שהיא הכעטה אחרת וזהו דוגמת לשון
 הכעטה הפליות עלמו הוא מוסק אל"ף א"ך הויה

המוספי' שפעשה ימינו בכתי ונכרתי ואו ושלחו את ישראל ממלרס.
 ואל חמלר ח"כ לנה אשלח אותך. חולו לא ימינו מלרים ולא
 שדל כר. רק בו ימינו (כמו שהיה כסוף כמעשה העבל וכל
 המרינות שאמרו ישראל לך רק משה העלס ממלרים) ע"ו השכו

פירוש לתורת אלהים

ויאמר יי אלהי דער גאט פון איינערע עלטערין
 האט מ'ך צו אייך געשיקט בעשר זיין די גאולה
 ויאמר אונ אז זיין ווערין ויאמר יי אונ אז ווערין

די ישראל ווערין דא מקבל זיין די תורה : (יג) ויאמר
 ה' אונ משה האט יא ויאמר אי צו גאט הנה אז
 איה ועל סוב צו די יודין ויאמר אונ איה וועל

פרקי דרבי איציעור

ויא ווערין גיגעבין ווערין אין אוינגערע הענט, זיי האבין
 אין דיא באנצע מקנה גיט גענוגען אבערעוין וויא משה,
 וויא האבין פאלד אויסקיטאן פון ויה יעדער זיין קלייד אונ
 האבין געלייגט דיא אלע קליידער וויא אפארט איינע אויף
 דיא אנדערע אונ האבין גיענט משה'ן אין דערהייך אויף
 אלע קליידער אונ מען האט גיבלייגט מיט שופרות אונ
 מען האט געשייגען זא'ר לעבין דער קעניג, אונ אלע
 ארצטע אונ אלע וועלכע זא'ר גישינארין מען זאל געבין
 צו משה פאר אנוייב דיא מלכה דאס ווייב פון קיקנוס,
 אונ משה איז גינארין אפלה, נאכדעם האט מען אויס-
 גערופין אין דיא מקנה יעדער זא'ר שייגעט אפסקנה צו
 משה'ן מען האט אויסקעשפרייט אפלייך אויף דער ערד
 אונ יעדער האט אריין גינארמין אפסקנה מען האט
 גינארמין בארדענע צירונג, גרייבאטין, ויידער אונ בארד,
 משה האט צוזאמען גענומען אלע מלכות אונ האט
 וויא געלייגט אין זיינע אוצרות, ויבען אונ צוזאנצייג יאהר איז משה
 קענציג יאהר איז ער גינען אפלה, הקב"ה האט אים גיגעבין
 חן אין דיא אויגין פון דר מישים אונ אלע מושים
 וקאפין אים געלייגט, אויף דעם ויבעטון סאג וויא ער איז
 גינארין אפסקנה, ונענען אלע מושים נעקומען צו אים אונ

האט אים אריין געשפעלט אין זיין גארטן, אונ עס האט קיין
 סקנעש נקעטס צו זיין צום שפעקין, אונ ויי משה איז נעקומען
 צו יתרו איז ער אריין גענאגען אין נארטין אונ האט גינען דעם
 האט אונ האט געלייגט די צייבונג וואס אויף דעם שפעקין
 אונ האט אויסקענציגן דיא האנט אונ האט גענומען דעם
 שפעקין, וויא יהוה האט גינען משה האט גענומען דעם
 שפעקין האט יתרו גינאנט אויף משה דער סענש וועט אויס-
 לייזן דיא ויין פון מלכים, ויידער האט יתרו גינעבין זיין
 סאקסער צופור די משה פאר אנוייב, אונ משה האט גינאלט
 וואקען צו זאפען מיט יהוה, אונ משה האט געשיקט דיא
 שפעסין פון יתרו פערציג יאהר, איז עס האט קיין פאהר
 גיבארמין אפיה פון וואלד זאל הרנגן אשפעס, אונ די שפעסין

משלי חכמים

ונעם ויה נאר גיט סענען העקסין, איה ועל סיה מיס דיר קריגען
 מיין ווייב אונ סייגען אז איה ויל דיר גיט בצאהלין, אונ אין
 אפס בצאהל איה דיר מיס מיין נוסען ווילען, ווארס איה ויל
 דיר אלע סאהל העקסין מיס נעלס נאר מיין ווייב לאזט גיט,

האט דעם וועקסיל, דער פאסער האט נעמטום שווייגין ווייל ער
 גיט גיט גינאלט סאכן אפריי ניין ווייב, נאכדעם איז דער
 פאסער גענאגען צום ווקן אונ האט גינאנט צו אים גיב דעם
 וועקסיל אין סאג, ועל איה דיר סוין בצאהלין אונ מיין ווייב

**מָה אָמַר אֱלֹהִים: י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֶל־מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר
 כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה
 שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם: וַיֹּאמֶר עוֹד
 אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־**

**אִמַר לָהֶן: י וַיֹּאמֶר יי
 לְמֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה
 וַיֹּאמֶר כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי
 לְדַחְכוֹן: וַיֹּאמֶר עוֹד יי
 לְמֹשֶׁה כִּדְבַר תִּימַר לְבְנֵי**

תולדות אהרן

היה אהרן אהרן. ברכות ו ספר סוהר
פסוק אחרי עות :

רשבים

(יג) כה אמר אליהם. כי איני מכיר ויודע שמך המיוחד (יד) ויאמר אליהם אל משה. אם אינך יודע שמי אני אוכר לך כי שמי אהיה לעולם ויכול אני לקיים מה שאני מבטיחך. ובעתה שאמרת לך כי שמי אהיה. הנה אמר לישראל אהיה שלחני אליכם: (טו) ויאמר עוד אליהם למשה. לא נאה שיקראו אותי כשמי

רטי"ו

לך לאות על הבעתה אהרת שארצכם תריבה מצירות ואני אכרך הספימס: (יד) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם כלרה זאת אשר אהיה עמם כשעבוד שאר מלכויות (כ) אמר לפניו רבש"ע מה אתי מזכיר להם לרה אהרת דיום בנרה זו אמר לו יפה אהרת כה תחמרו וגי' (ש"ר) (לא) שהשכיל הלילה משה ביהמר אלה שלא הבין דברי הש"י כי לא מחשבתו מחשבת הש"י שחלו כך היתה דעתו כחומריו ית' אהיה אשר אהיה למשה לבדו הניד ולא

דעת זקנים מבועלי התוספות

(יז) ויאמר אלהים אל משה אהיה וגי' כה תאמר לבני ישראל אהי' וגי'. וי"ל אמרו הרב וי"ל וכו' עתה אל מהקב"ה עד דה' אליו דבר משה וכו' הקב"ה רה בעת חלוו לער את ישראל בגלות אחר' אל הענין הוא שהקב"ה הודיע זאת רק למשה. ולא שחמרה לביחל. וכן הוא השמעות הכתוב ויאמר אליהם אל משה. אהיה אשר אהיה. למשה הודיע הקב"ה האמת שהקב"ה עמו שחמרה להם כאן שגלו בגלות אחרות. אבל כה תחמרו לבני' אהי' שלחני אליכם. ולא תחמרו להם אהיה אשר אהי'. רק אהיה עמכם בגלות זה שאוכל אהרה גולותכם. ומעולם לא ענה

התנצלת משה
(יז) ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה וגי' כה תאמר לבני ישראל אהי' וגי'. וי"ל אמרו הרב וי"ל וכו' עתה אל מהקב"ה עד דה' אליו דבר משה וכו' הקב"ה רה בעת חלוו לער את ישראל בגלות אחר' אל הענין הוא שהקב"ה הודיע זאת רק למשה. ולא שחמרה לביחל. וכן הוא השמעות הכתוב ויאמר אליהם אל משה. אהיה אשר אהיה. למשה הודיע הקב"ה האמת שהקב"ה עמו שחמרה להם כאן שגלו בגלות אחרות. אבל כה תחמרו לבני' אהי' שלחני אליכם. ולא תחמרו להם אהיה אשר אהי'. רק אהיה עמכם בגלות זה שאוכל אהרה גולותכם. ומעולם לא ענה

פירוש לתורת אלהים

מיה פרענין ווי איז דער נאמען פון נאם פה וואס זאל איך זיין נאנין: (יד) ויאמר אונ נאם האט גיזאנט צו משה מיין נאמען איז אהיה דאם איז מייטש איך וועל זיין מיט דיא וישראל אין דער צרה. דאם מיינט מען אין גלות מצרים אשר אהיה וואס איך וועל מיט זיי זיין ווען זיי וועלן ווידער זיין אין גלות ביי די אנדערע מלכים. האט משה גיזאנט צו השי"ת נענוג צו זיי די צרה וואס זיין האבין איצט וואס זאל איך זיי נאך דער מאנען זיין אנדערע צרה ויאמר האט נאם גיזאנט צו משה וואס איך זאל מיין נאמען איז אהיה אשר

מיה פרענין ווי איז דער נאמען פון נאם פה וואס זאל איך זיין נאנין: (יד) ויאמר אונ נאם האט גיזאנט צו משה מיין נאמען איז אהיה דאם איז מייטש איך וועל זיין מיט דיא וישראל אין דער צרה. דאם מיינט מען אין גלות מצרים אשר אהיה וואס איך וועל מיט זיי זיין ווען זיי וועלן ווידער זיין אין גלות ביי די אנדערע מלכים. האט משה גיזאנט צו השי"ת נענוג צו זיי די צרה וואס זיין האבין איצט וואס זאל איך זיי נאך דער מאנען זיין אנדערע צרה ויאמר האט נאם גיזאנט צו משה וואס איך זאל מיין נאמען איז אהיה אשר

ספר הישר

האבין גיזאנט צו אים גיב אונז א צעה וואס מען זאל פארן מיט דיא שפאטם עם איז שוין זיין ויאמר וויא מיר וועלן דא אונ מיר האבין מיר גינעהן אונדערע קינדער אונ גיט אונדערע ווייער מיר ווייסן וויא אויב זיי וועלן. האט משה גיזאנט צו זיי אויב מיר וועט מיה פאלגין וואס איך וועל איך זאגין וועלן מיר איין נעמען די שפאטם. האבין אפע

משלי

אבער איצט וועט זיא שוין אויך מוין נעבן. דאם וועלניע איז גינעהן בייא משה. ווען נאם האט גיזאנט צו משה גיט ארויס דיא יודין פון מצרים האט משה גיזאנט פאר נאם. וועלנין וכית האבין דיא יודין בייא ריר פארדינט דו ואלקס זייא ארויס

פרקי ררבי אליעזר
האבין זך שפארק נעפעס. פער וויא דיא נאמור. אונ ספארק האט משה נעפיש דיא שפעסן ביי צוב פארן פייע. פולזעלניג האט משה גינעהן אויף אדארין בקעמס אפייער. אונ דער דארין ווערט גיט פארקנעמס אונ דער דארין פארקנעלעס גיט דעם פייער.

גיזאנט צו משה וואס דו וועקסט אונז הייסין פארן וועלנין

חכמים

נעמען פון מצרים פאר דיא צייט. האט נאם גיזאנט צו משה דו ואלקס וויסען דיא נשמות פון די יודין נענען גינעבין גינארין אין זייא פון היסעל. אונ זייא וואלפין גערין פיה גינעבין. נאך טייל זייא נענען אין מצרים. זענען זייא אויפגעמישט גינארין מיט

בני ישראל יהוה אלהי אבותיכם
 אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
 יעקב שלחני אליכם זה שמיו
 לעולם וזה זכרי דוד דוד: חמישי מן דוד
 ואספת את זקני ישראל ואמרת
 אלהם יהוה אלהי אבותיכם נראה
 אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב
 לאמר פקד פקדתי אתכם ואת
 העשוי לכם במצרים: ויאמר

ישראל יי אלהא
 דאברהם תכון אלהיה
 דאברהם אלהיה יצחק
 ואלהיה יעקב שלחני
 לתכון דין שמיו לעלם
 ודין דזכרני לכל דוד ודוד:
 מן איזיל ותיבניש ית פבי
 ישראל ותימר דודן יי
 אלהא דאברהם תכון אתנלי
 יי אלהיה דאברהם יצחק
 ויעקב מימיר מידבר
 דכירנא ותכון וית
 דאיתעבר דכון במצרים:
 יי ואמרת אסיק ותכון
 תורא יי שמיו לעלם: פסחים קריטיון פא:
 והלפת את מקומו ויחלל ויחלל את
 פקד קדמי. הלל ספנו 33:

רשבים

בעל המורים

ככל דכריהם כשם שאנו קורים המלכים בשמם. אלא
 ה' אלהי אבותיכם וגו' שהוא לשון ארנות ומלכות כשם
 שאבותיכם למלכים יתי המלך. המלך צוני רבר: רבר:
 ה' האמור בפסוק שני שהוא לשון מלכות ובענין הזה
 מוכרין את המלכים ולא בשמם. ובה שכ' ב"ה אפרש בא"ת ב"ש.
 צ"פ רמג"ה זהו"ף תצמ"ץ פחמ"ר רמג"מ
 תפא"ף מעמ"ץ פ"ף שידפ"ם. י"ץ צ"פ חכ"י זהו עיקר עונם פשוטו
 ולא מקראות הלל ואין

(טו) זה שמיו לעלם. זה טולא ייב מלמד מסמר לו שם של ייב
 חיות: (טו) פקד פקדתי אחסו. כמנין פקוד מסכתי לכס
 נלטון ולא נפקד ממנו חוס: העשוי. כ' כמסורה וחס העשוי
 זה שכי לעולם. אהיה האמור בפסוק ראשון: וזה זכרתי.
 מוכרין את המלכים ולא בשמם. ובה שכ' ב"ה אפרש בא"ת ב"ש.
 צ"פ רמג"ה זהו"ף תצמ"ץ פחמ"ר רמג"מ
 תפא"ף מעמ"ץ פ"ף שידפ"ם. י"ץ צ"פ חכ"י זהו עיקר עונם פשוטו
 ולא מקראות הלל ואין

שפתי חכמים

רשי"ו

על הנעשה אחרת שהיא כרכת הסמיים: ו (נח"י) כל מה
 שהאריך הרא"ם מנזרח הוא כש"ם ונעלם מעיני הרא"ם:
 כרכות ודוק: (טו) זה שמיו לעלם. חסר וי"ו ולמד
 העלמיותו שלא יקרא כחכמו ו (ש"ר): וזה זכרתי. למדו
 היאך נקרא וכן דוד הוא אמר ה' שמך לעולם ה' זכרך
 ואל"ת זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים על ס'

שניד לישראל וזהו יפה אחרת שנס דעתי מתחילה כך
 היתה שלא חניד לבני ישראל כדכרים הלה אלא כה
 חלמר לבני ישראל להיות פעם אחת וכן משמע במס'
 העלמיותו שלא יקרא כחכמו ו (ש"ר): וזה זכרתי. למדו
 היאך נקרא וכן דוד הוא אמר ה' שמך לעולם ה' זכרך
 ואל"ת זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים על ס'

פירוש לתורת אלהים

דער נאמט פון אייערע געלעטערין פון אברהם
 מיר באווינען אייך דער נאמט פון אברהם פון
 יצחק אונ פון יעקב נאמט אזוי צו זאגן פקדתי
 איך מזה גידענעקען אהקם אייך אונ (ואם ווערט
 גיטאהן צו אייך אין מצרים דאס הייסט נואם
 מען פייניגט אייך: (י) זאמר אונ איך האב גינאמט

דער נאמט פון אייערע געלעטערין פון אברהם
 יצחק יעקב שלחני האמט מיה צו אייך געשיקט
 יי דאס איז מיין נאמען צו אייביג ויה אונ דאס
 איז מיין גידענעניש אויף דוד דורות: (טו) דוד
 גייא ואספת אונ דו ואלקטם איין ואמלען די געלעטע
 פון די יודין ואמרת אונ דו ואלקטם צו יי אזוי זאגן

פרקי רבבי אליעזר

מיר טאהן, האמט משה גינאמט איר נאלט אויסרויפן אין די
 מנהג אצל נאלין גיין אין די וועלכער אונ יעדער מענטש
 זאל חספין אקליינע פייגעלע וואס הייסט חסידה אונ זאל
 זיא בריינגען אהיים, אונ איר נאלט די פייגעליך אדעווען
 אונ זאלט זייא קענען פלייטען ווי דער פויגיל שפארבאר
 פלייט, אלע בושים האבן אזוי גיטאהן זיי זענען געזאגן
 אין די וועלכער אונ האבן געפאנגען די קליינע פייגעליך
 חסידה אונ האבן זיי גיערונט פלייטען, ווי די פייגעליך זענען
 שוין גרויס גיטארין האמט משה געהייסן דרייא טעג

אזילו דער דארין האם געוואקסן איין וואקסער אונ איז גינען
 פייבם אונ נאם פון דעקסעניען דאס גר נים פארלאשן דעם
 פייגל, בייא משה איז דאס גינען אנרויסער וואנדער אונ ער
 האט גינאמט צו זיך אליון איך וועל גיין געהן וואס עס איז פום
 דעם פייגל, אונ חבדיה האט גינאמט צו משה שפריא אויף ביי
 ארם וואס דו שפייסט, דאקס בייא דעם דארין וועל איך זעבן
 חסידה אונ האבן זיי גיערונט פלייטען, ווי די פייגעליך זענען
 שוין גרויס גיטארין האמט משה געהייסן דרייא טעג

משלי חכמים

אל פקעה זכיי אציא את בני ישראל ספצורים, דער מדרש נאמט
 משה האם גינאמט פאר נאם איך בין דאך אָנגעברייט צו גיין
 אפארטיילער צווישען דיר אונ דיי יודין ווען דו וועסט זייא
 געבן דיתורה אונ וועסט זאגן צו זייא אַנכי ה' אלקיך. משה

מיס דיא מצרים צו זאמען, אונ דורך דיא שווערע ארבעט וואס
 זייא ארבעטן האבן זייא פארנעמט אין נאם, אַבער אן דו וועסט
 זייא נאר אררים זענען פון מצרים וועלן זייא באלד דינען נאם,
 נאך אַפּטש איי משה האט גינאמט פאר נאם מי אַנכי כי אלקיך

אונקלוס

אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֵנִי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי
וְהַחִיטִּי וְהַיְבוּסִי אֶל-אֶרֶץ זְבַת חֶלֶב
וְדִבַּשׁ: יי וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ
אֶתָּה וְיִשְׂרָאֵל אֶל-מִלְךָ מִצְרַיִם

מִשְׁעֶבֶד מִצְרָאִי לְאֶרֶץ
כְּנַעֲנָאִי וְחִיתָאִי וְאֲמֹרָאִי
וּפְרִיזָאִי וְחִיטָאִי וְיְבוּסָאִי
לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדִבַּשׁ:
יי וְיִקְבְּלוּן מִנְּךָ וְתִיתִי
אִתָּךְ וְסַבְי יִשְׂרָאֵל לְנֹת
מִלְכָא דְמִצְרַיִם וְתִמְרוּן

תולדות אהרן
זכר מזל וזכר. כפיתות קיי :

בעל המורים

נמסור' ושמעו לקול. ושמו מלרים. כשדבר משה עם פרעה
שמעו כל מלרים. דבר אחר אע"פ שקולו היה נמוך היה נשמע
ככל ארץ מלרים ולפי שקול בני אדם נמוך לכן הוא חסר:
רש"י

לכס כמלרים ואורך כל הוזה העשוי למלכה שכל זה הכלה
להם כמלרים היו מומרים אותו למלכה המלכה (יח) ושמעו לקול.
ר"ל שאיך לרד להרבות בקול כי מיד ישמעו לך. ושמעו כי

שפתי חכמים

ח ואת א"כ גם משה ידע כמו הם ומה הוכחה זו למה משה
להם לשון זה ישמעו לקולך שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב
ההוצלת משה

דעת וקנים מבטלי התוספות
(יח) ושמעו קולך. פרש"י שכבר סימן מסור בידם מיעקב
ומיוסף שבלשון זה פקוד יפקד יהיו נגמלים. ויש מקשים
שנא מצונו שאמר יעקב זה פקוד זה פקוד יפקוד ולכתי דפי'
רש"י כפישת ורתי נחא :

(יח) ושמעו קולך וכו'. רש"י ז"ל פי' שכבר סימן זה מסור
בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה פקוד יפקוד המה נגמלים.
וכשה עזבו הרמב"ן ז"ל סימן שכל ישראל היו יודעים שבלשון
זה כל פקוד יפקוד יבאנו מה ראה להם משה שאמר ז"ל לשון
זה שהיה הגואל האמתי. הא גם הוא ידע מזה כמו כל ישראל.
ואך ידעו משה בקולו ע"י סימן זה. והתי' של הרמב"ן ז"ל הוא
ובגמלו משה חיים אצבע וואס ז"ל בעל ספר נפש חיה תי'
אלם לא ידע טעם הדבר למה זקוף יבא הגואל כלשון זה.
להם הסי' של פקוד יפקוד הוא הגואל האמתי והסי' הוא כך
ועד איתו הומון חק ועבר מאתים ועשר שנה. ומסר עוד ק"ל שנה.

דוחק כמו שהקשה עליו המרשח דרכים כדורש ממישי פ"ש פירושו.
ע"ז אף דלף ישראל היו יודעין שבלשון זה יבאנו אל מ"מ שום
ומהו ענין פקוד יפקוד להנבואה. וזה ה"י הסימן כל מי שגלה
כך הנה ישראל היו לנבואה ידעו כמלרים ארבע מאות שנה.
פקוד' כגמטריא ז"ל. יפקוד הוא לשון חסרון. ר"ל כשיחסר

ועד איתו הומון חק ועבר מאתים ועשר שנה.
לקומים על התורה

אֶעֱלֶה אִיךָ וְנֹעַר אִיךָ אוֹיֵף בְּרִיִּינְעָן פִּון מִצְרַיִם
וְנֹאם מֵעַן פִּיִּינְגִּט אִיךָ דְאֶרְשִׁין אֹנן וְנֹעַר אִיךָ
אֶרִיין בְּרִיִּינְעָן אִי צו דָּעם לְאָנֵד וְנֹאם וְנֹעַר
דְאֶרְשִׁין דִּי אוֹמוֹת בְּרִיִּינְעָן נְעוּרִין נְעוּרִין הַכְּנַעֲנִי וְגו'
אִי צו אוֹזִי אֶלְאָנֵד זְבַת וְנֹאם פִּון דִּי בְּהֵמוֹת רִינְט מִיִּךְ פִּון יוֹעִיֵר בְּרִיִּינְעָן אֹנן דִּיא מִיִּשְׁלַעֵן וְנֹאם
דְאֶרְשִׁין וְנֹאקְסִין רִינְט פִּון זִי הַאֲנִינֵי אֹנן דִּיא מְשָׁה אֹנן דִּיא וְנֹעַרִין דִּיר גְּלוֹיבִין. וְנֹארוֹם
פְּקוֹד פְּקָדְתִּי. זָנָן אִיךְ דִּיר: (יח) וְשָׁמְעוּ נִי וְנֹעַרִין פִּארְנֵעִקְעֵן דִּיין קוֹל זִי וְנֹעַרִין דִּיר גְּלוֹיבִין. וְנֹארוֹם
דִּיר סִימֵן אִיזִי גִינְעֵבִין צו זִי פִּון וְעַבְק אֹנן פִּון יוֹסֵף אֹז מִיט דָּעם לְשׁוֹן פְּקוֹד יִפְקוֹד וְנֹעַרִין זִיִּיא
אוֹיִקְנִיִּינְיִן וְנֹעַרִין וְזָבָת אֹנן דִּיא וְנֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם

(יח) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וגו' גַּלְבָּה נָא דְרַךְ שְׁלֵשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָר
וְגו'. גָּאט האַט גִּיאָנְט צו מִשָּׁה אוֹיִב דִּיא
לְאָטֵע לִיט וְנֹעַרִין הֶעֱרִין וְנֹאם דִּיא וְעַבְק בְּרִיִּין צו זִיִּיא,
דָּאם הִיִּקְט אוֹיִב זִיִּיא וְנֹעַרִין דִּיר גְּלוֹיבִין זִיִּיא וְנֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם

ספר הישר

פרקי דרבי איציון
דִּיא תוֹרָה צו דִּיא יוֹדִין אֹנן סוֹהִיִּיאִים דִּיא שִׁך פִּון בְּיִנְעָן פִּיס,
וְנֹארוֹם דִּיא עֲרָד וְנֹאם דִּיא שְׁפִיטָא אוֹיִף אִיר אִיז גִּילְעִיעַ עֲרָד,
פִּון דִּיאָנֵן הַאֲבִין דִּיא בְּרַבִּין גִּילְעִיעִים דִּיר מַעֲשֵׂי וְנֹאם שְׁפִיטָא
אוֹיִף אִיז גִּילְעִיעִין אֶרֶם בְּרַבִּין עַר אוֹיִסְפִּיקוֹן דִּיא שִׁיך, אֹנן מִיד
הָאֵם הַקְּבִי' גִּיאָנְט צו מְשָׁה גִיאִי אִיךְ וְנֹעַר דִּיר שִׁלְעֵן צו פְּרֵטָה,
הָאֵם מְשָׁה גִיאָנְט פִּאר הַקְּבִי' אִיךְ קָעֵן גִיט גִיין צו פְּרֵטָה וְנֹארוֹם
אִיךְ קָעֵן גִיט גוֹם בְּרִיִּין, צְוִיִּיסְטֵם אִיךְ אִיז אֲנִקְלָאִין פִּון פְּרֵטָה
וְנִייל עַר הָאֵם מִיד גִּינְוִילְטֵם בְּרַבִּין, וְנִייל אוֹיִף אִיךְ אִיזִים גִיין

וְנֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם

אִיז צו אוֹזִי אֶלְאָנֵד זְבַת וְנֹאם פִּון דִּיא בְּהֵמוֹת רִינְט מִיִּךְ פִּון יוֹעִיֵר בְּרִיִּינְעָן אֹנן דִּיא מִיִּשְׁלַעֵן וְנֹאם
דְאֶרְשִׁין וְנֹאקְסִין רִינְט פִּון זִי הַאֲנִינְיִן אֹנן דִּיא מְשָׁה אֹנן דִּיא וְנֹעַרִין דִּיר גְּלוֹיבִין. וְנֹארוֹם
פְּקוֹד פְּקָדְתִּי. זָנָן אִיךְ דִּיר: (יח) וְשָׁמְעוּ נִי וְנֹעַרִין פִּארְנֵעִקְעֵן דִּיין קוֹל זִי וְנֹעַרִין דִּיר גְּלוֹיבִין. וְנֹארוֹם
דִּיר סִימֵן אִיזִי גִינְעֵבִין צו זִי פִּון וְעַבְק אֹנן פִּון יוֹסֵף אֹז מִיט דָּעם לְשׁוֹן פְּקוֹד יִפְקוֹד וְנֹעַרִין זִיִּיא
אוֹיִקְנִיִּינְיִן וְנֹעַרִין וְזָבָת אֹנן דִּיא וְנֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם

נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם
נֹאקְסֵן קוֹסְעֵן מִיט דִּיא עֲלֻצְטֵע פִּון יוֹדִין אִי צוֹם קִינִיג פִּון מִצְרַיִם

מִשְׁלֵי חֲכָמִים
דִּיא אֲנֵדְרַע שְׁלִיחוֹת אֲרוּם צו צַעֲמֵן דִּיא יוֹדִין פִּון מִצְרַיִם, וְנֹאם
גָּאט הָאֵם אִים גִּינְעֵבִין וְנֹעַרִין מִיד פִּארְשִׁיין מִיט אֲמוֹשֶׁר.
אֲבַעַל הַכְּבִי' הָאֵם אֲמִיקֵל גִּינְעֵבִין צו עַד אִיז שְׁמוֹב אֲשִׁינְעֵר
עַד נֹאקְסֵן גִיין פִּון גִּינְעֵבִין וְנֹעַרִין אֲמִלְבּוּשׁ, אוֹיִב דִּיר בַּעַל הַכְּבִי'
זָל

הָאֵם צַעֲמִינְט וְנִייל אֲמִלְבּוּשׁ קָעֵן גִיט קִיאָן צְוִיִּיא שְׁלִיחוֹת, קָעֵן
אִיךְ דָּאָה גִינְעֵבִין גִיט קִיאָן צְוִיִּיא שְׁלִיחוֹת, אֹנן אִז אִיךְ בִּין
אֲנֵקְבֵרִים צו זִיִּיא פִּארְמִיסְלֵר צְוִיִּישֵׁן גָּאט אֹנן דִּיא יוֹדִין
וְנֹעַן גָּאט וְנֹעַן זִיִּיא גִינְעֵבִין דִּיא תוֹרָה, בְּרַבִּין אִיךְ דָּאָה גִיט קִיאָן

וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִים
 נִקְרָה עֲלֵינוּ וְעַתָּה נִלְכְּדָהּ נָא דְרֶךְ
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר וְנִזְבַּחַהּ
 לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ : יְיָ וְאֲנִי יִדְעֵתִי כִּי
 לֹא־יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ

לֵיהּ יִי אֵלֵהָ דִיהוּדָא
 אֲתֵגְלֵי עֲלֵנָא וְכַעַן גִּיזִיר
 פִּעֵן מִחֵדָּה תִלְתָּה יוֹמִין
 בְּמִדְבָרָא וְנִזְבַּח קֳדָם יְיָ
 אֱלֹהֵנָא : יְיָ וְאִנְקִדְמִי לְיִי אֲרִי
 לֵא יִשְׁבּוּק יִתְכוּן מִלְכָּא
 דְּמִצְרָא לְמִיזֵר וְלֵא מִן
 קֳדָם דְּחֵיזִייהּ תִקְרֵה :

בער הטורים

(יע) ואני ידעתי. ל' עקומה רמו לחמשים מכות : להלך. כ' כמסו' בחורה הכל אויבך כי ממזל ה' לחתי להלך עמכם ג' היו כלותו ענה יתרו אויב ובלעם חמר הקב"ה יודע אני כי לא יתן אחתם להלך בלעם : ועל כן אני נרדף להראותו ידעתי עלתו ואחר בלעם ממזל ה' לחתי להלך עמכם לקבל העם :

רש"י

ואלהים פקוד יפקוד אחתם מ' יוסף חמר להם (בראשית ג') פקוד יפקוד אלהים אחתם : (אלהי העבריים. יו"ד יתיר' רמו ל' מכות ברש"י ישן) : נקרה עלינו. ל'סון מקרה וכן (במדבר כג) ויורק אלהים ואנכי י חקרה כה אלה נקרה מאחז ב' הלום : (יע) לא יתן אחתם מלך מצרים להלך. אס אין אני מראה לו ידי החזקה בלומר כל עוד שאין אני מודיעו עמי החזקה לא יתן אחתם להלך : לא יתן. לא ישובק. כמו (בראשית כ) ע"כ לא נתחיד (סס לא) לא נתנו אלהים להרע עמדי נקרה אל העם אלה נקרה מהסס ואחר הלום להודיע עמי' כה

רשבים
 מגלין אותם אלא לצנועים : (ית) אלהי העבריים . שהרי מעבר הנהר באו הנה ואלהי מלכותם צריכים לעבוד : (יט) ואני ידעתי וגו'. אל יודך לבכך על שבתתה לא ישמע לדברי שלחם ולא מתוך יד החזקה שלו כי אין לו יכולת נגדי אך אני מקשה את לבו כדי

שפתי חכמים

היה משקר וי"ל דלאונו זמן לא היה מסה כי אם כן י"ב סנה וחס לא חסרו הסיוט אלא לנרדף : ה' וחימה הא לא מליט פסוק זה בני ועקב ושמה י"ל כיון דנבי יוסף פסוק זה נכתב כ"ס י"ל חדר חמר משמו ואחר חמר משום 'עקב אכזי כלומר שכן קבל יוסף מחניו והסני ליוסף חמ"ס ששניס לדברי יוסף. רל"ס כסס הרמב"ן. (נח"ל) כן איתא כפרד"ל פ' מ"ח וכ"כ רמ"ס פסוקט דקמ"ג ו"ב כ"כ" כ"ל ונפרשה ה' פ' (רל"ס) אכל כר"ס וקרא כתב אכל לנביאי עוב"ס נגלה עליהם בלשון טומאה ושמה י"ל שפי' וקר שלום ל' מקרה הוא אלא בלשון מקרה פסע מתפרס על המקרה והודמן כמו כי יקרא קו לטור ופסע על הסככה ורע שהוא לטון טומאה כמו מקרה ליה : ב' לא שחיה נקרה אלו כמו וקר. אלהים אל בלעם שחיס נקרה אלו כי בלעם אל היה הלום כמו לא שמעת עד כה לא ככה כמו כה חמר ה' שאם

התנצלת משה

שים כמנין פקוד מחרע ממות סנה. או תחיה הגאולה. וסוס אדם לא היה יודע פי' זה עד שכל משה עליו השלום ופינע להם הבהו ככ"ל ולכן שמטו בקולו :

ועתה נבדה נא דרך שלשת ימים במדבר וגו'. הקשה אכרנאל ו"ל ח"ך לזה הקב"ה למשה ע"ה שיאמר כמנו דבר כוב ופקר. וגם כס' א"ו"ת ו"ל הקשה קוסיא זו. והוא תירץ שזה הדבור הו"ל ועתה נלכד לא דרך שלשת ימים וגו' לא לזה הפק"ה שיאמרו ואלו שמנו ית' רק סהנו מעלמס יבקאו מפרעה דבר זה ע"ס. והנה ק"ה שסוף תירזן טוב מ"מ עריון נשאר קלת קוסיא ח"ך לזה הקב"ה שהנה יבקאו דבר טוב. וכתיב הרב בעל ד"ר שראה בספר אחד שלא קשה כלל כי קשה לומר מותר לעשות כל העוונות והחטאות נגד יתקבו אף לרבותו דברים טובים כמו שמלנו ביהושע בהלחמו עם עו' לזהו הקב"ה שיש. אורכ לער מחלחה להטעות החיוב. ואין זה סוס נרדף חיסור כלל כי זה ככלל כל הכא להורדך השכס והודנו. ומותר לעשות כל העדקות

פירוש לתורת אלהים

ואמרתם א"י אונ איר אַלְקִטְּ וְאָגִין צו אִים יִי גָאָמ
 דְּעַר גָּאָמ פּוֹן דִּיא יוֹדִין הִיקָה עַר הָאָמ וְיָה
 גִּימְרָאפִין אוּיף אוּגִין דָּאָם הִיקָמ עַר הָאָמ וְיָה
 כַּאזוּינְעֵן צו אוּגִין אונֵה הָאָמ אוּגִין גִּיבִאשִׁין מִיר
 וְאִלִּין גִּיין מְקָרִיב זַיִן קַרְבָּנוֹת אִין דְּעַר מְדָבֵר
 וְתַה אונֵה אַצוּנְד גִּבְהַת פְּעִטִין מִיר דִּיה דוּ וְאִלְקִטְּ
 אוּגִין לְאִוּיִן גִּיין דְּרִיִּיא טָאָג כִּיִּין אִין דְּעַר מְדָבֵר וְנִזְבַּחַהּ אונֵה מִיר וְעַרְיִן שְׁעָבְמִין קַרְבָּנוֹת צו אוּגִיעַר
 גָּאָמ, אונֵה גָאָמ וְאָגִמֵּ צו מִשְׁה : (יט) וְאֲנִי יִדְעֵתִי אונֵה אִיהּ נוֹיִים כִּי אִז פְּרַעַה דְּעַר מְלָה פּוֹן מִצְרַיִם וְעַמֵּ

ספר הישר

דיא מאהער אונ וְעַנְעֵן אַרְיִין אִין שְׁפָאָמ אונֵה זַיִן הָאָבִין אִין אִיִּין טָאָג גְּעַבְרָתָּ מוּיָגְדִי מִיט מוּיָגְדִיט מַעֲבָדִין אִין אונֵה מִן דִּי כּוּשִׁים וְאִם וְעַנְעֵן אִין מִיט מִשְׁה אִין אִיִּיעַר גִּיט גְּעַבְרָתָּ גִּינְאָרִין וְעַנְדֵּר אִין גְּעַקוּסְעֵן צו זַיִן הִיִּים צו זַיִן נוֹיִיב אונֵה מִיט גִּינְדֵּר, אונֵה נוֹיִיא בְּלָעֵם הָאָמ גִּינְדֵּה אִז דִּיא מוּיָגְדִיט אונֵה אִין אַנְקְלָאָטִין, עַר מִיט יִיבִיעַת צְוִיִּיא זִיגֵן אונֵה

פרקי רבבי אליעזר

צו פְּרַעַה, עַר נוֹעַם דְּיָה מִיך אִיִּים הִיִּנְגֵן, הָאָם הקב"ה גִּינְאָמֵס צו מִשְׁה דוּ וְאִלְקִטְּ גִיט מוּרָא הָאָבִין צו זַיִן אִין מִצְרַיִם מַעֲבָדִין וְאִרוּם דִּיא מַעֲבָדִין נוֹאָם הָאָבִין גִּינְאָלֵם דִּיה הִיִּנְגֵן וְעַנְעֵן שׁוּיִן גִּיִּשְׁמָאָרְבִין, דָּאָם מִיִּינֵס מִעַן נוֹיִיא וְעַנְעֵן אַדְעֵם גִּינְאָרִין אונֵה שְׁפָאָמ אִין אִיִּיגְעַנְטִיעַן גִּינְאָרִין הָאָמ, עַר גִּעֲפִיטֵם דְּעַם מוּיָגְדִיט אונֵה אִין אַנְקְלָאָטִין, עַר מִיט יִיבִיעַת צְוִיִּיא זִיגֵן אונֵה

משלי חכמים

ואגין צום דְּרַאָפִין מִעַן נוֹאָל אִים עַפְעֵם בְּרִיִּינְגֵן פּוֹן נָאָם אונֵה עַר נוֹעַם מִיך, אִיהּ כִּין גָּאָר אֲשַׁנְדֵּר דִּיר צו מַסְכִּין דְּעַם מְלִבִּישׁ אַבְעֵר נִיט

וְלֹא בְיַד חֻזְקָה: כ וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי
וְהִבִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכַף נִפְלְאוֹתַי
אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן
יִשְׁלַח אֶתְכֶם: כא וְנָתַתִּי אֶת־חַן
הָעֵסֶה זֶה בְּעֵינַי מִצְרַיִם וְהָיָה בִּי
תִלְכוּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם: כב וְשִׁאלָה

כ וְאֶשְׁלַח פִּי יָת מַחַת
נְבִלְוֹתַי וְאֶמְחִי יָת מִצְרָאֵי
בְּכַף פְּרִשׁוֹתַי דִּי אֶעֱבִיד
בְּיַגְוִלְתִּי וְכִתְרִי בְּנִי יִשְׁלַח
יָתְכוֹן: כא וְנָתַתִּי יָת עֲמֵא
הַדִּין לְרַחֲמִין בְּעֵינַי
מִצְרָאֵי וְהָיָ אֲרִי תְהִבּוֹן
לֹא תְהִבּוֹן רִיקָנִין:
כב וְתִשְׁאֵל אֶתְאָתָא

בעל המורים

(כ) אשר אעשה בקרבו. אשר נ"י לנ"ך ע"ש כח"כ כעקבם היו
רשומות המכות: (כא) חלון. כ' נמסרה הכל ואיך וכמוסס לא
חלון להקים גלולה אחרונה לגלולה ראשונה לפני שלא ילכו
אלהים אחרים כשיאלו ישראל מתלמים חזרה כסם להשג"ך ס"א
רש"י

רשבים
לשלוח בו ירי תחלה וידעו הכל כי רמה ירי וידעו על
ירי נפלאותי כי אני ה' והיכולת בידי: (כב) ושאלה
ריקם: לא תלכו. כ' נמסרה לא תלכו ריקם לא תלכו אחרי
שכדס לפי שהיו עומדין בין הע"א כדכתיב כיוחאל כיום שהא"י נשאלו
על יריהם

שפתי חכמים

ויפה פירוש כב כסם אפס שיהיה פירוש אקרה שגם אני אקרה
אל אחר ככס כמו שיקרה השם אלי ואין זו הכונה כאן. רש"י:
ל' כלומר רש"י של קרא כי לא יתן אתכם מלך מלרים להלך ולא
כשכיל שידו חזק סברי אס שלחתי את ירי והכתיב ונ"י כלומר
ואלו הייתה ירו חזק לא היה עולמם: כ' פירש ולא מפני שכחו

ההנצלת משה

להרגו. וכן היה כלן חוטלה גדול להטעות את פרעה שיסבור
שדוים ללכת רק לדרך שלשה ימים כדי שיע"כ יודעו את"כ
אחריהם על הים ויטעו הים כלאר טעמו את בני ישראל כיום.
ולכן היה הימר גמור להטעותו. ואחרכנאל ז"ל כתב שהיה להראות
לנכות לאלהים ואת"כ יוכיחו לא רצה להטעות לנפשות ותחנתם.
ככתב זה כאן. שזה ה"י אחר סוף כל המכות. והכוונה כזה
ימים מפני שיע"כ יוכילו לשלול מהם כל כסף וכלי הכסף וכלי
הנזק והחוטא לטובתם כיום מחמת שחטפו על הכסף והוכיח עלתו
חומר לשראל לעשות גלולה הרשעים אשר מרדו את חייכם כעבורה קסה על חנם
ועל ידעו וטעו כי יאמרו שהמלרים מעלתם גרשו את ישראל ממצרים
(לא מפני שגללו סכודתם) או מפני

וכולן לשון נתינה הם. וי"מ ולא כיד חזקה ולא כשכיל
שידו חזקה ל' כי מלכו אשלה את ירי והכתיב את מלרים
ונ"י ומתרגמנין אותו ולא מן קדס דחיליה כ' תקיף. משמו
הוא חזק. וזה שחולה הפ"י סוד לרבי יעקב ולא לאונקלוס

דעת וקנים מבבלי התרומה

(כב) ושאלה. מ' חיבת שאלה נתינה כבו שאר סמני ואחנה
ונ"י כי כשיחוקו סצרים כסתר נשלחם שאלו להם
לכני אדם חזק לכ פרעה וקשו ערפו שאף על דרך שלשה ימים
ובזו מיושב נ"כ מה שאמר כלן ושאלה אשם מכונתה ונ"י למה
להסביר את ישראל עלכן ידברו כוכ שלא יקשו רק לנ"ך שלשה
ימים מפני שיע"כ יוכילו לשלול מהם כל כסף וכלי הכסף וכלי
הנזק והחוטא לטובתם כיום מחמת שחטפו על הכסף והוכיח עלתו
חומר לשראל לעשות גלולה הרשעים אשר מרדו את חייכם כעבורה קסה על חנם
ועל ידעו וטעו כי יאמרו שהמלרים מעלתם גרשו את ישראל ממצרים
(לא מפני שגללו סכודתם) או מפני

לקושים על התורה

אז נאמ איז נאר גיטראפין גינארין אז אונז, דאס איז נאר
אטרעפונג, גיט אלע מאהר נועט אזוי זיין, צווישונם
קופען מיר נאר פֿעטן צייט דיר אפזאך, דריטונגם גישט
אויף צאנג, נאר אויף דריי טעג וועלן מיר גיין:
(כב) וְשִׁאלָה אִשָּׁה מִשְׁבִּנְתָּה וְגו'. דער באר מים חיים
פרענט צו גיטט האט נאם געהייסן פֿען זאל
נארין פרעה אז פֿען גיטט נאר אויף פֿען אין דער
קבר, פאר וואס זאל פֿען אים גיט זאגן נאר אז ער
זאל ארויס שיקען רי וויין אויף אייביג, אונ צו וואס האט

פירוש לתורה אלהים
אייך גיט לאזין גיין ויא ביר תהיה קל וכן איך נועל
אים גיט ווייזן מיין שטאקאן פֿח: (כ) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת
יָדִי אֲנִי אִיךְ נועל שיקען מיין פֿח והפיה אונ איך
נועל שִׁאָגִין ריא מִצְרַיִם בְּכַף נִפְלְאוֹתַי מיט אלע
מייגע וואנדערליכע ספות וואס איך נועל טאהן
בְּקִרְבּוֹ צווישען אים וְאַחֲרַי בְּנִי יִשְׁלַח אֶתְכֶם אֲנִי דְעַר
נָאךְ נועט ער איך מוזין ארויס שיקען: (כא) וְנָתַתִּי
אֶתְכֶם אִיךְ נועל געבין דעם חן פון דעם פאלק אין

דיא איגיין פון מִצְרַיִם וְהָיָה אֲנִי עִם וְנֹעַם זִינן פֿי תִלְכוּן אֲזִי אִיר נועט ארויס גיין פון מִצְרַיִם יא תִלְכוּן
רִיקָם וְאַלְמֵי אִיר גיט ארויס גיין ליידיג: (כב) וְשִׁאלָה אֲנִי אִימְלִיכֶע אִשָּׁה פֿון דִּי יִשְׂרָאֵל זאל ויך קארגין

פרקי דרבי אליעזר

אָרְבֵּם סָאן אִיז גְּלִיךְ וְיֵאָמַר גִּישְׁאָרְיִין, הָאֵם מִשָּׁה גִּישְׁאָרְיִין צו
הַקְּבִי'ה שִׁיק רִיא שְׁלִיחוֹת צו פרעה דוּךְ דַּעַם פֿענש וואס דו
וועסט אים אַפְּאָלִי שִׁקֵּן, הָאֵם הַקְּבִי'ה גִּישְׁאָרְיִין צו מִשָּׁה דִּיךְ
שִׁיק אִיךְ צו פרעה גיט צו ריא ירין, אונ דעם פֿענש וואס דו

ספר הישר

מיט ויזע אכט ברירער אונ זענען צוריק געקוקען צו פרעה
אין מִצְרַיִם, דאס זענען די חרשנים אונ רי כחשנים וואס
זענען גישטאנען געגין מִשָּׁה ווען ער האט געבריינגט רי
ספות אויף ריא מִצְרַיִם, וויא מִשָּׁה האט איינגענוקען רי
שטאט מיט חכמה האבין דיא מִשָּׁה גיזעט גיזעט מִשָּׁהן אויף
דעם קעניגליכען שטופֿה פון קניגס אונ פֿען האט אים אַנגִיטִימִיךְ ריא קרוין אויף זיין קאפ, אונ דאס ווייב פון
קניגס דיא פֿרֶזֶה אִיז גינארין דאס ווייב פון מִשָּׁה, אונ ווייז מִשָּׁה האט סוכא געהאט פאר הקב"ה האט ער זיך

משלי חכמים

אָרְבֵּם אַנְאָרִיל אָדער פֿאָרִים, אָדער זיין אָדער זיך קען רער
בְּכַל מִפְּתֵי מִנְיָן צו אים נא דיר נעלם אונ גיט קוף דיר, פֿייל
ער

גים דו זאלסט מיר שיקען קיפין וואס דו בארפֿעסט, ויא איז
אָדער אז דער שניידער זאגט צום בעל הבית מיר פֿילם צו פֿיין
(חק לישראל ע"ט) (שמות ח"ב)

**אִשָּׁה מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּלִי
כֶסֶף וְכִלְי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם
עַל בְּנֵיהֶם וְעַל בְּנֵיתֵיהֶם וְנִצַּלְתָם
אֶת־מִצְרַיִם׃ ד ׀ וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
וַהֲן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי**

**מִשְׁכַּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ
כְּלִי כֶסֶף וְכִלְי זָהָב
וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם
עַל בְּנֵיהֶם וְעַל בְּנֵיתֵיהֶם
וְנִצַּלְתָם אֶת־מִצְרַיִם׃ ד ׀
וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
וַהֲן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא
יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי**

תורה וסוף לא יאמרו. עמ"ס 15

בעל המצוות

שינוי השליכו ויכללו מצרים אל המלוא: (כך) ומלוא: כ' המצוה הכא ויחיד וישאלו המצרים כלי כסף וכלי זהב ושמות לומר על שכל כלי הכסף והזהב לקחו הכל שמות לא לקחו אלא כל אחד כ' שמות אחד לנורו כ' את כ' בראשית א' משארות נזרות כשאלות ויחד למצוה והיא הפסיקה להם כל ימי הימים כמדבר דמתי שמלך לא בלתי משעך: ונללם: כנימצויה

מתלגה שאין כה דנים:

רש"י

של רבי יעקב כרבי מנחם נאמר לי: (כך) ומגרת ביתה. מלתיה כהיא גרה אהה ככית: ונצללתם. כתרנומו ותרוקנו. וכן (שמות יב) ויכללו את מצרים (שמות לג) ויתללו בני ישראל את עדים והנ"ל כי יסוד (אמרנו חדרו במחברת כד"ל ב עם בראשית א) ויכל אלהים את מקנה אביכם. אשר הניל אלהים מאבינו. ולא יאמנו דבריו כי אם לא היתה הנו"ל יסוד והיא נקודה כחיר"ק לא תהא משמח כלשון ופעלתם אלא כלשון ונעלתם כמו (דברים כח) ונתחתם מן הגלגל ונתחתם ביד אויב (ויקרא יב) ונפתח לפי חויביכם (ויחזקאל כב) ונתחתם כחוכה ונתחתם לשון ופעלתם תנקד כש"א בכתף. כתיבה לפרקים ׀ ונפתח ממנה כנו"ל של נוטף נושא נותן נוטף כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד כש"א בכתף. כנון (בראשית מה) וישאלם ע את אביכם (כמדבר לב) ונתחתם להם את ארץ הגלעד ומלאתם את כשר ערלתכם.

דעת וקנים כבעלי התוספות

שיהנו להם כלי כסף וכלי זהב קורם שייכו והם יתנו ברצון כספי שיהיו ראויין כן המכות: אהכס מוש. ומחמת שלא יאמרו האמות כי המלרים פעלתם נרשו כהכס. כ"כ דבר לא כחזיו העם וישאלו וכו' כדי שידעו הכל שהק"ה הוילאם כע"כ על מלרים:

פירוש לתורת אלהים

פון איר שכינה וואס יזא איז אקצירט ומגרת ביתה אונ פון דער קצירט וואס יזא וואהגה בייא איר אין שטוב גלי כספ ויזבערנעם פליים אונ גירדענע פליים ושמיה אונ קליידערד ושקפים אונ איר ואלקע סאקאן גל פניגס אויף אייערע זיהן אונ אויף אייערע שקעטער ונצתקה אונ איר וועט אויס ליידיגען דאס לאנד מצרים: (א) וינין משה אונ משה האם גיענקערטם אונ ער האם אזוי גיזאנט ויהו יא יאמינו יי אז די ישראל וועלין מיר גים גלייבן ויא

פרקי רדכי אליעזר

ונאנסם ועל איה אפאהל שאקען צו דיא יודין ווען קשית וועם דארטין קיסען, דאס מיינס קען אלירט הנביא, האם משה גיזאנס פאר הקב"ה גיב מיר אוואנרע אונ אציניכן, האם הקב"ה גיזאנס צו משה ויהרף ביין ששקען אויף דיא קרר, ונענען אלע גיזען אונטערשטעניג אונטער משה'ן. ווען עם איז שוין גיענען הודקערטם אקטציג ויקהר נייא די יודין וענען

משלי חכמים

ער דארף דאס צו זיין ארבעטס אן דעם קען ער גים מאכין דעם פקובש מוז ער אלזין גיין דאס קויפין, דאס ועקניגע האם גאט

רש"י

אשה משכנתה. כמתנה במגירת ותלוטה. שהרי כתוב ונתתי את תן העם. כמו שאל כמני ואמנה גייה בחלדך. והו עיקר פשוטו שהשובה לאמוקורמים: כלי כסף וכלי זהב. הכשטיין לכבוד התג שחתונו במדבר. ושמתם אותם על כנינים:

שפתי חכמים

המתרגם אינו רק על הכ"ס של ונפתח את ידי שפירש אותו כי מזה אשלת את ידו והכיתו מיר ישלת אהכס. אכל לא ידעתי איה יפרשו הו"ו של ואהרי כן ישלת אהכס הרש"ס. וכל שהוא כיוול ואזה כני נכטון ואזה וענה: ב פירוש כתיבות. שמות רשטון ביסוד הוא הגדי ויהיה שרפו כל א"כ לדבריו אין הנו"ל יסוד: ׀ סי' ועוד ראיה שגוף ויכללו היא שרשים: ע ג"כ הכא הנו"ל של ונללתם שנותלת לגמרי שהרי אינו יסוד כו כלל לדברי מנחם ס"ס לו לניקד כש"א והוא"ל ונקוד כחיר"ק לך אתי אומר וכו':

כחיר"ק לא תהא משמח כלשון ופעלתם אלא כלשון ונעלתם כמו (דברים כח) ונתחתם מן הגלגל ונתחתם ביד אויב (ויקרא יב) ונפתח לפי חויביכם (ויחזקאל כב) ונתחתם כחוכה ונתחתם לשון ופעלתם תנקד כש"א בכתף. כתיבה לפרקים ׀ ונפתח ממנה כנו"ל של נוטף נושא נותן נוטף כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד כש"א בכתף. כנון (בראשית מה) וישאלם ע את אביכם (כמדבר לב) ונתחתם להם את ארץ הגלעד ומלאתם את כשר ערלתכם.

התגלגל משה

עטם שכל וכויו הוא. אכל לא הקב"ה הוילאם. אכל כללאת כרכוש גדול וטוב מצרים כידס. א"ל לומר נגרשם. דלי"כ מדוד לא נעלו המלרים מישראל אל שלמס. וזו שאמר הכ' כאלחו כלה גרש יגרש אהכס מוש. ומחמת שלא יאמרו האמות כי המלרים פעלתם נרשו כהכס. כ"כ דבר לא כחזיו העם וישאלו וכו' כדי שידעו הכל שהק"ה הוילאם כע"כ על מלרים:

לקוטים על התורה

גאט געהייסן קען זאך זאגן די יודין זיי זאלין פארגיין פון די מצרים ויזבער אונ גאלד, די יודין האבין דאך גיקענט זאגין מיר ויזען גים ארויס גיין פון מצרים גיין קען וועט אונז קעבין ויזבער אונ גאלד, אונ די מצרים וואלטין זיי געוויס גינעבן ויזיי זיי האבין דאקאום מורא געזאמט שאמער ווערין זיי זאלע שפארבין, גאר דער מירוצ און די מצרים וואלטין געשיינקט די יודין ויזבער אונ גאלד, אונ גאט וואלט גים זאגן פון זאך ארויס גיין גאר אויף דריי טאג, ווען די יודין ווענען ארויס געזאנגען פון מצרים זשענו בקול אונ וועלין גים פארגעקען מיין קול

ספר הישר

גים פהקט מיט דיא מלכה, אונ ער איז געזאנגען פאר הקב"ה מיט אמת אזוי ויזא אכרקה יזקק ועקב, אונ ער האט געשריט דיא מלכה פון בולש מיט הקב"ה אונ מיט הג"התה, אונ ער האט געהאטן מלכה מיט דעם פלך פון ארץ אונ מיט די קלבים פון. דיא מוירינעקער אונ

כִּי יֹאמְרוּ לְאַנְרָאָה אֵלֶיךָ יְהוָה :
בְּיֹאמְרֵי אֱלֹהֵי יְהוָה מִזֶּה בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר
מִשָּׁה : **וַיֹּאמֶר הַשְּׁלִיכֶהוּ אַרְצָה**
וַיִּשְׁלַכְתֵּהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ וַיִּנָּס

למה זה קרה *מה זה קרה
 (א) מזה בידך. מזה מ' זה סניך שרשעים ססה מסקלו. ד"ל מ' סנה יהיה זה פי י"ב כשמים בידך אמר לו הקב"ה לא חוזם
 שפתי חכמים רש"י

פ' אין זה כנגד הדגם אלא מלחא כלמני נפשיה הוא וכל למין על מה ששאל מה זה בידך וכי לא ידע מה כירו והלא ראה למוד כשידבר בלשון ופעלתם ינקד כמיר"ק כמו (במדבר כ) ודברתם אל הסלע (יחזקאל מה) וכפרתם את הכתוב (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם (ג) מזה בידך. לכן נכתב חובה א' לדרוש מזה סניךך אתה חייב ללקות שהשדת בכשרים, ופשוט פ' כלדם שאלו להכירו מודה אתה שזו שלפניך אכן היא אומר לו הן אמר לו הרעיו עושה אותה ען: (ג) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרם לא יאמינו לי) ותפס אומנתו

דעת וקטום מבעלי התוספות
 (ג) ויהי לנחש. מפני מה הראה לו ית' נחש יותר מרוב אחר אלא מה נחש נושך ומסית כך פרעה ועבדיו נושכים ומסיתין את ישראל ומה שיהיה למספה רמז שיהיה פרעה ועבדיו יבשין כעץ. והרי שהיתה מוצרות שכן פרעה ועבדיו סמאין ובסמאין את ישראל. והנה שבה ככשרו רמז שימחרו ישראל ובסמאות מצרים. ויאמר השב לפי שררך ננעים דבא לירו הסנך.

מלכים קטנך על ישראל כשכלו כחוך הם ואמר הללו עבדו ע"ז שהטעמים וקולו: אותם הרבה וכמו לזאת מלכדס שהסר על והללו עבדו ע"ז והסם הקב"ה הללו עבדו מתוך שעבדו ומתוך עירוף הדעה. וזוהו השני מופתים שהראה הקב"ה למשה.

פירושו לתורת אלהים
 כי יאמרו ויא וועלין זאגין צו מיר לא נראה אליך וי האם האם ויה צו דיר גימ באווינען: (ב) ויאמר אזוי וי האם נאם גיונאמט צו משה כזה בידך וואם איז דאס וואס דו האלקסט אין דיין האנט נאמר האם משה גיונאמט משה אשטעקין. ורש"י שרייבט מזה שמיית דרום איין ווארט, ווארום נאם האם גיונאמט צו משה מזה שבידך. מיט דעם שטעקין וואס דו האלקסט אין דיין האנט בויזטו ווערט דו ואלקסט גישלאגין ווערין ווייל דו ביימט חושד די ישראל וועלין דיר גימ גלייבויין: (ג) ויאמר היגיבתי ארצה האם נאם גיונאמט צו משה ווארף דעם שטעקין צו דער ערד וישלכתי ארצה האם משה אים גיונאמטין צו דער ערד יהי גנחש און ער איז גיונארין אשלאגט ונגם משה ספניו איז משה

קטום על התורה
 וואלטין די מצרים זיי שוין גיט מער געיאמט, וואלטין זיי ראה גיט געקוקען צום גיט, דריבער האט נאט גענארט די מצרים אז קען גיט נאר אויף רביי טעג, און וילבער מיט גאר האט מען נאר גינארט, דריבער אז די וירין זענען נאר רביי טעג גיט צוריק געקוקען אין מצרים האבין די מצרים זיי געיאמט גיז צום גיט, זיי זאלוין די וירין צוריק פרייגען אין מצרים און זאלוין אפ געקען פון זיי די גאלד און וילבער וואס זיי האבין גינארט, און דורך דעם זענען זיי דערשויגען גינארין איין גיט:

פירוש דרבי אליעזר
 האם משה גינארטין דעם שטעקין אויף דיא ערד איז גינארין פון שטעקין אשלאגט, פאר וואס האם הקב"ה געפאפט פון שטעקין זאל וירין אשלאגט און עס איז גיט גינארין איין אנדער נאך. נאר אזוי וויא אשלאגט ביזסם און נהרית סענטשין וואס האבין גינארטין ווערען און אבדען רי אבינו, די מענטשין האבין גינארטין ווערען גינארטין וואס האבין דך פארזיבערט פון מצרים, זיי האבין גיין עסין מיט דך גענוגען, אפילו פון מצרים, זיי האבין גיין עסין מיט דך גענוגען, אפילו אויף איין טאג אויף גיט, נאר וילבער און גאלד האבין זייא גענומען זיי האבין גינארט, עסין וועלן מיר פקוקען קויפן וועלן מיר פון זייא געקען מיט שטאקייט, דיא מענטשין זענען גינארט אונזערע און זייא גיט געבין

משלי חכמים
 דיא תורה, איז דאך ארום געקען ריא וירין פון מצרים און זיי געבין דיתורה אין ארבעט, איינע אן דאס אנדערע וועט גיט זיין: משה

קדמוהי : ד ויאמר יי
 למשה ואשימ ידך ואחוד
 בזנביה ואושימ ידיה
 ואחיקף ביה והיה
 לחומרא בידיה : ה בדייל
 דיהמנון ארי אתגלי לך יי
 אלהא דאכתתון אלהיה
 דאברהם אלהיה דיצחק
 ואלהיה דיעקב : ו ויאמר
 יי ליה עוד אעיר כען
 ידך בעממך ואעיר ידיה
 בעממיה ואפקה והא
 ידיה חנרא פתלנא :
 ו ויאמר אתיב ידך
 תרא ויאמר ה' לו : שכת לו : ויניחה
 והיה ידו מרפס כשגל . שכת לו :

משה מפניו : ד ויאמר יהוה אל-
 משה שלח ידך ואחו בזנבו וישלח
 ידו ויחוקבו ויהי למטה בכפו :
 ה למען יאמינו כי נראה אלך יהוה
 אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי
 יצחק ואלהי יעקב : ו ויאמר יהוה
 לו עוד הבאנא ידך בחיקך ויבא
 ידו בחיקו ויניצאה והנה ידו מצרעת
 בשלג : ז ויאמר השב ידך אל חיקך

בעל הבורים

דעך אם אין אתה עושה שליחותי המעט הזה עושה שליחותי :
 (1) הכל . ג' כמסורה הכל ואיך הכל את האנשים הכינה לך
 הכל העיר גבי ימותן ביוסף כתיב הכל את האנשים הכינה
 שעל ידו כלו למארכי . וכמה נאמר הכל ידך שעל ידו יאלו מסס .

שפתי הכמבים

שהוא מקל ללפס כלדס וכו' אכל לא כדי להכנס עמו כלכור כי
 דעך (ד) ויחוק בו . לשון אחיזה הוא והכרה יש
 במקרא . (בראשית ו) ויחוקו האנשים בידו (דברים כה)
 כל' כל' חזוק הדבוק לכיית לשון אחיזה הוא : (1) מצרעת בשלג . דרך
 חף כחות זה רמז לו ששנן הרע סיפר כחומרם לא יאמינו לי לסיכך
 להקבו כלרעת כמו שלקחה מרים על לשון הרע :

אותות המטה

דפרעה נמשל לנחש הטוב . והוא על שעבוד הקשה שנתחמס .
 והשני כלרעת . דמארכי עממאוס אחס כנפסס . וכן יס להנין
 למס כתר לו נחש והרי כמה חיות שנושטים וטופסים והס עוד
 יומר מסוכניס מהנחש . ולמה הראה לו כנחש דוקא . רק הענין
 רגס כשעבוד הנוף שעשה להס פרעה לא היה עיקר מחשבתו
 ותכלית כוונתו כזה על השעבוד עלמנו והלוותה הממון שיגיע לו
 אלהים

פירוש

אונקלסאפין פאר אים . ורשיי שרייבט מיט דעם
 שאלאנג האט גאט אים קרמו גיווען אז ער האט
 גיטאקן אזוי ווי דער קחש וואס ער האט גירעמ
 לשון הרע אויף הקב"ה פאר תנה אזוי האט משה
 גירעמ לשון הרע אויף די יודין פאר הקב"ה אונ
 האט גיזאגט ויי וועלין מיר גיט גלייביין : (ו) ויאמר
 יי אל משה האט גאט גיזאגט צו משה שלח ידך
 שטרעק אים דיין האנט ואחו בזנבו אונ געם אן
 דעם שלאנג בייא ויין טויידיל וישלח ידו אונ ער
 האט גישטרעקט ויין האנט גיחוק בו אונ האט
 אן גענוקען אין אים והי לפסה בכפו אונ דער
 שלאנג איז גינארין אשטרעקן ביי משה אין דער
 האנט האט גאט גיזאגט צו משה דעם צייכין
 ואלקסמו ווייוון צו די וישאל : (ה) לפען אמינו דרום
 וועלין וייא גלייביין כי אז דער גאט פון זיייערע
 ספר הישר

ספר הישר

האט גיקענט פארטרייבן טויזענדר . אונ צוויי פון זיי האבין
 גיקענט פארטרייבן צעהן טויזענדר . דיא דרייטן טויזענדר
 קענטשין זענען געאנגען צו דיא שטאט גת . אין וועג גייענדיג האבין זייא גיטראקאן פאסטאקער וואס האבין
 געזעט יארט

**וַיֵּשֶׁב יְדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ
וְהָיְתָה יְשֻׁבָה כַּבְּשָׂרוֹ: וְהָיְתָה אִסְלָא
יְאֻמִּינוֹ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלֶךְ הָאֵת
הָרֵאשֹׁן וְהָאֻמִּינוֹ לְקֶלֶךְ הָאֵת
הָאֲחֵרוֹן: וְהָיְתָה אִסְלָא יְאֻמִּינוֹ גַּם
לְשֵׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן**

בְּעִיטְפָהּ וְאֵתִיב יְדִיהָ
לְעִיטְפָהּ וְאֵתִיבָהּ
מִעִיטְפָהּ וְהָא תַבְתַּת תַּת
כְּבִישְׂרֵיהּ: וַיְהִי אִם לֹא
יְהִימְנוּ לָךְ וְלֹא יִקְבְּלוּן
לְקֶלֶךְ אֵתָא קְדָמָהּ
וַיְהִימְנוּ לְקֶלֶךְ אֵתָא
כְּתַרְתָּהּ: וַיְהִי אִם לֹא
יְהִימְנוּ אֵתֵּי לְתַרְוֵי אֵתֵּי
הָאֵתִין וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנָּה

רש"י

שפתי חכמים

הכא אינו חתול דבור. רא"ס: צ' דל"כ מה אולמים דלוח האחרון אלות הראשון. הקשה רא"ס אבל לא ידעתי מה יאמר בלוח הדם דמאי אולמים משני אולמים הראשונים וכל דפי אולמות הראשונים כיון שלא ראו אותם משום הכי לא יאמינו בו אבל אלו הם יראו כעושים משום הכי יאמינו בו והא שלא היה נשמות אולמות הראשונים משום אולמות הראשונים היו ג"כ לעשותו על מהם כמו שפירש רש"י. ומתרגל' תירך מת"ל היו היה העטם שמשום הכי היה נכטר משום הרע וכו' אי"כ פסג ראשון

אורות חכמה

(ו) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מלאן שמלה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות שהיה נראשונה לא לאחר מחיקו (ח) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם כשניכלם לקומי על כשהרשי עליכם לשון הרע ויאמינו לך צ' שכבר למדו בכך שהמוזוויין כעשה לפני הקב"ה קבל ליסורין שלו ולמה לו לחזור ולהשגשג

מטעוהם. כדרך כל האדונים בעבדיהם. רק עיקר חכמתו מבוקש היה לכוונת מעל פי האלמה. והוא העטם שהעבדוים כדרך ומדרשו שהעליו מאלפת אנשים לגשים. ודמתי מי שכוונה הווחת ממון יכרוו כעשר עששה מאלפת שרגיל בה וואו תלא מלכתו לפעולתה כראוי. אבל כשיוחלף מאלפת אנשים לגשים הכי תהיה המאלפת מתקלקלת כי אינם נבילים בה. אבל כיון דחכמתי כוונה הי רק להכריז העבדוה על ישראל ועל לא שם לנו על המלכסה אם תהי' כחלוי עובדו והחלף אותה כדי שיהי' סופף עליהם הקשו והכריזו כדי שיתיעשו ויהי'. והוא ג"כ ענין כהנה. כמו שחמ"ל שחללו כהנהם ארי דורם וכוולל זכר עורף ואוכל. ר"ל כל החיות אין כוונתם להיוק רק כוונתם להנחלס

לקומים על התורה

(ס) והנה אם לא יאמינו וגו'. דער כלוי יקר שרייבט וייל דער מייך גילום איז גינען ביי די מצריים זייער גאט, אונ די גאנצע העללקה פון די מצריים איז גינען גאר פון גילום, אז די יודין וועלן זעהן די וועקס שלאגין דעם גילום אונ וועקס מאכטן פון אים גלייב, וועלן זייא שוין גלייבן אז גאנץ מצרים וועלן פארלוין אין די הענט פון משה, אונ די מצריים זאלן וועלן ביי זיך אראם פארלן אז זיי וועלן זעהן זייער גאט איז גיטלאגין גינארין:

וועלן גיט הערין דיין קול אז דו וועקסט זייא ווייזן האות הראשון דעם ערשטין צייכין והאמינו לקול וועלן זיי גלייבין צו דיין קול אז דו וועקסט זייא ווייזן האות האחרון דעם אגדרעין צייכין: (ס) והנה אונ עם וועט זיין אם לא יאמינו לך אונ זייא וועלן דיר גיט גלייבין ווא ישמעו לקול אונ זייא

פרקי רבבי אליעזר

האם ער אריין פלשעקט ניו האמס אין כוונתם אונ האם יא צוריק ארויספענגטן איז דיא האמס גינען קענעני, צו טייען אזוי וויא אקצורע איז פסא אונ איז פספא אנערע עפענשין, אזוי איז גינען פרעה מיט דיא מצריים, זייא זענען גינען פסא אונ האבין פספא גינען דיא יודין, נאכדאם איז משה ביון גינארין פון דעם צרעה, האם הקב"ה גינאטם צו משה אזוי וועלן דיא יודין ביון ווערן ווען זיי וועלן ארויס גיין פון מצרים, פאר וויאם האם הקב"ה געווינען צו משה דעם פייגער פון סנה, פסקו רבבי אליעזר

ספר הישר

געמישעטע ריב המזות פון די ששאם בת, האבין זיי גינאטם צו די פאסטובער פאקטיקט אונז עטליכע שעפסין, וינארום כויר זענען הונגעריג כויר האבין אגאנצע טאג גיט גיעפען, דיא פאסטובער האבין גינאטם צו זיי זענען דען די שעפסין אנערע ריב המזות אונזערע כויר זאלן זייא אייך פארקויפן, זענען דיא עקנשלין געגאנגען כוים שטארקייט צו געקען דיא שעפסין, האבין דיא פאסטובער אגנעווערן שרייען, האם פוען גיעקעט זייער געשרייא אין בת, זענען דיא עקנשלין פון בת געקויפען זעהן וואם דאס געשריירא איז, האבין דיא פאסטובער זיי דערציילט אז די מענטשין ווילען געקסן זייערע זעפסין, האבין דיא עקנשלין פון ששאם זאלן אנטאנען זייערע גינער אונ זאלן קופען צו אפליקקה, די געשיקט אשליט אין בת אלע מענטשן פון ששאם זאלן אנטאנען זייערע גינער אונ זאלן קופען צו אפליקקה, די מלחמה

לְקַלְהָהּ וְלִקְהַת מִיּוֹמֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכַת
 הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן
 הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיּוֹם הַהוּא : וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ
 דְּבָרִים אֲנִכִּי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֵשִׁם
 גַּם מֵאֵז דְּבַרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ בִּי כַבֵּד

וְתִסַּב מִמֵּיָ דְבַנְהָרָא
 וְתִשׁוּד לַיִּבְשָׁתָא וְהָיוּ
 מַיֵּי דִי תִסַּב מִן נְהָרָא
 וְהָיוּ לְדָמָא בַּיּוֹם הַהוּא :
 וַאֲמַר מֹשֶׁה קְדָם יי
 בְּכַעַר יי לֹא גְבַר מַלְיִי
 אֲנָא אֲפֻּ מֵאֲתַמְלִי אֲפֻ
 מִדְּקַדְמוּהִי אֲפֻ מַעֲדוֹן
 דְּמַלְיִתְךָ אִם עַבְדְּךָ אֲרִי

רשבים

(ט) והיו המים וגו'. כפולות כעין נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קלם. עד מתי רשעים ה' עד מתי

שפתי חכמים

רש"י

והם לא היה כשכיל המעט של משה מכ"ס שלא יעזר אותו פסם
 אחרת כחום: ק ואל"ת מ"מ למה לר"ך למוכתה ויהי רשאו וי"ל
 רחשוהו כפרע מאלהותם (פ') כשהקב"ה נכרע מן האומות כפרע מאלהותם תחלה שהיו עובדים לגילום המחיה אותם
 והפסוק לדם כרש"י: (ט) והיו המים וגו'. ויהי עשוי אלו נא' והיו המים אשר תחך
 מן היאר לדם ביבשת שומע אלו שבדו הם קהפסוק לדם ואלו כשירדו ללחך יהיו כהוייתן אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו
 דם ק עד שהיו ביבשת: (י) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בנסה
 ללך בשליחותו מתמול שגשום מאלו דברך הרי שגשום ושלשה גמיון רבויין הם הרי שגשום והוא ה' עומד ביום ה' כשלאמר

לרע להם לוקים כנגעים כגון פרעה ואכילך כשכיל
 שרה: (ט) ולקחת ממימי האור. רמז להם שנמכה
 רחשוהו כפרע מאלהותם (פ') כשהקב"ה נכרע מן האומות כפרע מאלהותם תחלה שהיו עובדים לגילום המחיה אותם
 והפסוק לדם כרש"י: (ט) והיו המים וגו'. ויהי עשוי אלו נא' והיו המים אשר תחך
 מן היאר לדם ביבשת שומע אלו שבדו הם קהפסוק לדם ואלו כשירדו ללחך יהיו כהוייתן אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו
 דם ק עד שהיו ביבשת: (י) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שבעה ימים היה הקב"ה מפתה את משה בנסה
 ללך בשליחותו מתמול שגשום מאלו דברך הרי שגשום ושלשה גמיון רבויין הם הרי שגשום והוא ה' עומד ביום ה' כשלאמר

דעת וקנים סבעלי התוספות

אותות המטה

ללא יוכל היות שידבר הקב"ה עם משה משום שגודל מן הפסולין
 כי יוכבד דודתו של עמרם היתה ואין הסבירה שורה אלא ככשיום
 והנה איתח כסנהדרין (דף נח) ללכך נח אינם אסורים קרובים
 רק מן האם ולא מן האב. והרמב"ם מלכרסה אכינו שאמר
 לאכילך אמנם אחותי בת אבי אך לא בת אחי. אלתא אינם
 אסורים לכך נח רק קרובים מן האם. וכן איתח כרש"י: ו"ל פ'
 וי"ל (כ"ב) ע"ש. וגם איתח שם בנמחל דיוכבד היתה דודתו
 מתחת ביאמרו אין הסבירה שורה אלא ככשירה והאמינו לכול היות
 אבחו נגורה. מזה מוכח דהקרובים מן האב היו מותרים לכני נח וא"כ היה עמרם כשאי שפיר ליקח דודתו יוכבד להסג. מתחת סביחה
 וי"ל (כ"ב) ע"ש. כחכ מהר"ל לפי שגלה מרע"ה מפלגא נשואת עמו אחותו ומותמים למעלה מהטעם
 התקין לפינו כמו שפסק את ידו ויפסק פיו ויהו והוא אמרו כי ה"ל לטון בקשה. או נאמר שהמלה היא כשקטפה כלאמר

(ט) והיו לדם. רבו שישיפך דמן של בצרים כבכורות ועל הים:
 (י) ויאמר בשה אל ה' בי אדוני. אתה מעביר אותי על
 אנשים שירועים שבעים לשון עוברים לפני פרעה ואם
 אחר כמה סברו לי בלשוננו ואינו יודע להשיב וכי אין
 צוחקין עלי ואסורים שליח של מי אתה שאינו יודע לשמוע
 ולהבין כל הלשונות. אמ' לו ית' כי שם מה לאדם הראשון
 של עמרם מן האב. וז"ש אל לא יאמינו לכול היות הראשון.
 האחרון. הוא להרע. דהיינו ששכיל שרה נלקח פרעם כנגעים מתחת שאלכרסה אמר שהיא אחותי בת אבי ולא בת אחי. ע"כ היות
 אבחו נגורה. מזה מוכח דהקרובים מן האב היו מותרים לכני נח וא"כ היה עמרם כשאי שפיר ליקח דודתו יוכבד להסג. מתחת סביחה
 וי"ל (כ"ב) ע"ש. כחכ מהר"ל לפי שגלה מרע"ה מפלגא נשואת עמו אחותו ומותמים למעלה מהטעם
 התקין לפינו כמו שפסק את ידו ויפסק פיו ויהו והוא אמרו כי ה"ל לטון בקשה. או נאמר שהמלה היא כשקטפה כלאמר

פירוש לתורת אלהים

מְרוּקְעֵנִי (י) ויאמר אונ משה האם גינאנם אל יי
 צו גאמ ביי אדני איה קעמ דיה גיין האר יא איה
 גין דאך גיין ריינער קענקש גינעון גם איה
 סקטיו פון נעקטיון גם איה פגשלוש פון אייער
 נעקטיון גם איה פאז פון דענקסאקאהל אן רבך
 דיין קאהן ריידן אל עבדך צו דיין קעקט ווייסטו
 דאך וואהל ביי כבד פה אז אשנעוה כויל אונ אשנעוה

צייכונגס אויה ווא יאשען קלך אונ נועלין גיט
 הערין דיין קול וקח אונ דו ואלקט נעמען מסיי
 היאר פון די וואקער פון דעם טייה לשפכת תבשלת
 אונ דו ואלקט גיסקן אויה דער מרוקעניש והיו
 אונ זיי נועלין ויין הפים דאם וואקער אשר תחך פו
 היאר וואם דו נועקט נעמען פון דעם טייה והיו
 אונ ויאי נועלין ויין וקס צו בלום בובשת אויה דער

פירוש דרכי אליעזר

מלחקה איז גינעון וייער שטארק, גס נענען גלפאלין סיה
 קענקשין פון בייער, אויה מרגין האבין די מלנקשין פון
 גת געשקט רופין וייערע ברייער די פלשמים פון אנדערע
 שטעט ויאי נאלין קאפען העלפין צו דיא מלחקה, די גני
 אפרים נענען גינעון וייער אפגעמאקט פון הנגער אונ
 פלשמים נענען געקוקט צו האלטיין מלחקה מיט

מקום מיינען דיא וידון, ויאי נענען נעקליכען צו
 פייער ויאי גס שטייט אין פסוק בית יצחק ונעלין גיין פייער,
 דער דאריין דאם נענען דיא מלרטים, ויאי נענען נעקליכען צו
 דעקנער, הקב"ה האם גינאנם צו משה אוי ונעלין ויין ויאי וידון
 דארשט, ויי האבין שוין דרייא טעג גיט גינעסין, פערציג
 טויזענד

משלי חכמים

(י) לא איש דברים אנכי וגו'. משה האם גינאנם צו גאם איה
 גין גים אפגעקש וואם זאל קענען ריידן צו אפלה,
 איינער האם גינעקט דעם אנדערין ויאי גס גייט אים, עקוקטם

פֶּה וְכַבֵּד לְשׁוֹן אֲנָכִי: יֵי וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוּ מִי־יָשׁוּם
אֵלָם אוּ חֵרֶשׁ אוּ פֶקֶח אוּ עוֹר הֵלֵא
אֲנֹכִי יְהוָה: יִוַעַתְהָ לָךְ וַאֲנֹכִי אֶתְהַיֶּה
עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹר:

יְקִיר מְמַלֵּךְ וְעֵמִיק לְיִשְׁרָאֵל
 אָנָּה: יֵי וַיֹּאמֶר יְיָ לַיהוָה מִן
 לְשׁוֹן פּוֹמָא לְאִינְשָׂא אוּ מִן
 לְשׁוֹן אֲפֻמָּא אוּ חֵרֶשָׁא אוּ
 פֶתִיחָא אוּ עוֹרֵא הֵלֵא
 אָנָּה יְיָ: יֵי וְכַעַן אֲתִיב
 וְיִמְדַּמְרִי יְהוָה עִם פּוֹמָא
 וְאֲלִפִּינָךְ דִּי תַמְלִיל:

באר המורים

(יא) מי שם פה נלדס ס' מי יסוס אלס . ס' לא נלמר אלס יסוס
 לעתיד תלמנה שפתי שקר ליוס הדיון שלא ימלאו מענה :
 (יב) וסוכותיך . ה' תנין על ה' נומר וסוכותיך על פי חמסה חומסי
 חורס שאתן לך :

עמקי שפה וכבדי לשון אתה שלוח אל בית ישראל לא
 תשמע דבריהם וגו'. וכי אפשר נביא אשר ידעו השם פנים אל
 פנים ויקבל תורה מידו לידו היה מגמגם בלשונו . ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים

רש"י

לו זאת עוד שלח לא כיד תשלם עד שחרה בו וקבל עליו
 (ש"ר) וכל זה שלח ה' רועה ליוסל גדולה על אהרן אחיו
 שהיה גדול הימנו ונביא היה שאלמר (הלל אהרן אחיק
 הלוי וגו' ועוד נלמר לענין הכהן) (שמואל א ב) הגלה
 נגלתו אל בית אביו כהיותם כהנים כמלרס הוא אהרן . וכן
 (יחזקאל ב) ואודע להם בחרן מלרס וגו' ואומר אליהם
 כבדו פה . ככבידות אני מדבר וכלסן לעו כלכו'
 (שקטמלמלר) : (יא) מי שם פה וגו' . מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המלרס : או מי ישבו
 אלם . (תנחומא) מי עשה פרעה אלם שלא נתלמן כמלות
 (שכ קמ') ולאספקלעוין ההורגים מי עשאלס עוריס שלא ראו כסכרתח מן הבימה ומלמח : הלא אנבי . שמי

דעת וקנים מבעלי התוספות

קרא שמות לכל הבריות שנ' ויקרא שמות שם לא נאמר
 אלא שמות מלמד שקרא להם שמות בשמות לשון וגם נהני
 לו פה כשארמיהו לו הפן הפין וגו' ואמר כי האשה אשר נתתי
 עמי . כ"ש קר שאתה בני . גנאל בני . ד"א מי שם פה
 כלומר פה חדשה אני בורא כ"ש שאני מתקן שלך שאינך
 צריכא אלא תקון משע מה"ר יוסף . ור' עובדיה פ"י כלומר
 מה קר להוכיח שאתה כבד פה מי שם פה לאדם הוא אנבי
 ה' ואנבי עשיתי גם פה שלך א"כ יודע אני שאתה כבד
 פה וכבדי לתקנה :

לא כמשה ולא כמייא היחור כלכד . וע"י ענה ה' מי שם פה
 הכל כעניי אלס . נסעוט על האומן שפינו אומן . ולא יוכל

פירוש לתורת אלהים

אֲבִיעָנְבָשׁ או כִּי יִשׁוּם אֵלֶם אֲדַעַר וְעַר מֵאֲבָט אֵינְעִם
 שְׂמוֹם או חֵרֶשׁ אֲדַעַר מֵוִיב או פֶקֶח אֲדַעַר וְעַהְרֵגִיג
 או עַר אֲדַעַר בְּלִיגֵד הֵיא פֶתַח וְיֵאָר אֵיךְ אֵיךְ הָאֵב
 דָּאֵם אֲרֵץ גְּבִימָה : (יב) וְשָׂא אֹנָן אֲצֻבֵךְ לָךְ גִּיֵיא
 צו פֶרְעָה וְאֲנֹכִי אֶתְהַיֶּה אֹנָן אֵיךְ וְעַל נִינן כִּמֵּת דִּינן
 מוֹיֵר וְהִיבִיחָךְ אֹנָן אֵיךְ וְעַר דִּיךָ לְעִלְעֵן וְנָאֵם דו

פרקי דרבי איעזר

צוֹיִשְׁעֵן דִּיא פֶלְקֵקֶר , דַּעַר פִּיעֵר פּוֹן דִּיא יִדוֹן וְעַם נִיֵּם פֶּאָרֵד
 בְּרַעְעֵן דִּיא פֶלְקֵקֶר , אֹנָן דִּיא פֶלְקֵקֶר וְעַלִּין נִיֵּם פֶּאָרֵלְעִשִׁין
 דַּעַם פִּיעֵר פּוֹן דִּיא יִדוֹן , דָּאֵם פִּינְיֵם פּוֹן דִּיא פֶלְקֵקֶר וְעַלִּין
 נִיֵּם בְּעַלְלֵקֶם צו פִּיעֵר , אֲבָדֶךְ וְנִינן פִּשִׁיֵּם נִיֵּם קוֹמְעֵן וְעַם

משלי חכמים

הָאֵם עַר מִיר נִינְעִבִין אֲנִדְבָה פִּינָךְ קִאֲפִיקֵם , וְאָנָּם דַּעַר
 אֲנִדְבַעַר אֲרַםִּם פִּאֵן , שְׂוֹאֵל דו וְאֲנִדְבַעַם דִּיךְ אוֹיֵךְ דִּי פִּינָךְ
 קִאֲפִיקֵם

רשעים

רשעים יעלוון : (י) כי כבד פה וכבד לשון אנבי . איני
 בקי בעצרים כחיתוך לשון כי בקטנותי כבדתי משם
 ועתה אני בן שבוים . וכן מצינו בלשונות ביהוה וכו'
 בן בלשון המלכות קרוי בן דכתיב ויאמר אלי בן אדם לך
 כמא אל בית ישראל ודברת דכרו אליהם . כי לא אל עם
 אל עמים עמקי שפה . וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם וגו' .
 פנים ויקבל תורה מידו לידו היה מגמגם בלשונו . ואין דבר זה בדברי התנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים

שפתו חכמים

דאורחא דקרא הוא לפתו כמלת וכו' . רא"ס : ר הקסה רא"ס
 אס פרעה נעשה אלס שלא נתלמן כהיותו א"כ למח לו לעשות
 משתחוית חכמים וגם עוריס ותיך כשונד לו סכרת איה לרדוף
 אחריו וכליו כהכרת וכו' כל משתחוית נעשו כחכמים וכסרחה
 פרעה שלא הביאסו חשב שרדפו אחריו ולא מלחמו ולא נתלמן
 או לשונם כמה שטורים מספ ומפס סימלאו אותו ולהביאו
 כהכרת לבורגו אלס לא נתלמן כלל כהיותו ושקת והלך לו :
 איס שקולו עיניו השליכו וזאתה נכואה להארן נלמר :
 (שקטמלמלר) : (יא) מי שם פה וגו' . מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המלרס : או מי ישבו
 אלם . (תנחומא) מי עשה פרעה אלס שלא נתלמן כמלות
 (שכ קמ') ולאספקלעוין ההורגים מי עשאלס עוריס שלא ראו כסכרתח מן הבימה ומלמח : הלא אנבי . שמי

אותות המשה

לא תעשה הכס והפלא כהמטע אשר בניו אלס עשה אותו כי לפי
 שלא איס דכריס איני ואני חכמי ככאשר שרתה הכנאות על
 כן עתה מבני שחכק עליו תעשה פלא כי לתקן פי ולסוני כמו
 שגורן לניכר הוהן ככליות אשר כוה סרלוו סיהיס על לשון
 מלדכרת נדלות לנכר אל פרעה ולנכר אל העס ולהרניס כמעגלי
 לך ואני רואה שלא החומלי נכר עס מלכותה שורה על ולא
 איס דכריס איני גם מתלמח גם מלכותה על מלא דכרך אל
 ענדך כלומר או לי עשה ימיס סכרת אלס כענדך כלל יום יום
 מהס ועבדו ככד פה וככד לשון איני כלכר הכשה ימיס חרפי
 שלא תתקת חסרני ומוס פי וספתי . והיפה שאלנו ויבשה כלומר
 עס הפללות הלא תעשה כי נ"כ פלדך ומשקך הנוראים
 ללדס וגו' . ר"ל אס נראה אומן עשהס איזו כלו ולא יסרה

צוֹנָג בִּין אֵיךְ וְוִי אֲוִי שִׁיקָם יוֹךְ אֵיךְ וְאֵל רִיִּדִין
 מֵוִיֵּם אֲמַלְךָ אֹנָן דָּאֵם אִיזו אֲרֵץ גִּיִוְעוֹן מִחִקַּת
 קְרוֹמְקִיִּשׁ וְנִיִּיר עַר הָאֵם נִיֵּם גִּיִוְאֵלְמָם נַעֲמֵן דִּי
 גִּדְוָה גְרַעֲקֵר פּוֹן אֲהָרִן מִחִקַּת אֲהָרִן אִיזו גִּיִוְעוֹן
 עֲלִמְעַר פּוֹן אִיִּם : (יא) וַיֹּאמֶר יְיָ הָאֵם נָאֵם גִּיִוְאֵלְמָם
 אִיִּזו צו אִיִּם פִּי וְעַר הָאֵם גִּיִוְאֵלְמָם אֲמוֹיֵר צו

ספר הישר

דִּיא בְּנֵי אֲפֻרִים , אֹנָן דִּיא פֶּלְשִׁתִּים הָאֲבִין עֶהְרֵגֵת דִּיא
 מַעֲנִטְשִׁין פּוֹן אֲפֻרִים , עַם נַעֲנַע נָאֵר נַעֲבִילְעֵן צַעֲהֵן
 נִיֵּם קַמְעֵן פֶּאָרְלְעִשִׁין דִּיא הוֹרָה פּוֹן דִּיא יִדִּין , וְנָאֵם דִּיא הוֹרָה אִיזו בְּעַלְלֵקֶם צו פִּיעֵר , אֲבָדֶךְ וְנִינן פִּשִׁיֵּם נִיֵּם קוֹמְעֵן וְעַם

משלי חכמים

הָאֵם עַר מִיר נִינְעִבִין אֲנִדְבָה פִּינָךְ קִאֲפִיקֵם , וְאָנָּם דַּעַר
 אֲנִדְבַעַר אֲרַםִּם פִּאֵן , שְׂוֹאֵל דו וְאֲנִדְבַעַם דִּיךְ אוֹיֵךְ דִּי פִּינָךְ
 קִאֲפִיקֵם

יג וַיֹּאמֶר בְּבִעַר יְיָ שְׁלַח יג וַיֹּאמֶר בְּבִעַר יְיָ שְׁלַח
 כָּעֵן בִּיד מִן דְּכִשָׁר כָּעֵן בִּיד מִן דְּכִשָׁר
 לְמִשְׁלַח: יד וַיַּחֲרֹף רִגְוֹנָא לְמִשְׁלַח: יד וַיַּחֲרֹף רִגְוֹנָא
 דִּי בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הָרָא דִּי בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הָרָא
 אַהֲרֹן אַחֲרָךְ לַיְנִיָּה גְלִי אַהֲרֹן אַחֲרָךְ לַיְנִיָּה גְלִי

ת"א ויחר אף וזכחם קב: הלא אהרן אחיך הלוי: טז:

רש"י

החיצונים: (יג) ביד השלח. ביד אשר תרצה לשלוח ולא אותי: (יד) ויחר אף ה' במשה. וחרון אף עשה רושם

רש"י

ה' ש עשיתי כל זאת: (יג) ביד השלח. ביד מי שאתה רגיל לבלות ו יואח אהרן. ד"א ביד אחר שתרצה לבלות שאינן סופי להכניס לחרון וכוונתו הלא אהרן לנתיב יג לך שלושים הרבה: (יד) ויחר אף. (זכחם קב) ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נא' בו רוסס וזה לא נלמד בו רוסס ולא מלינו שכל עונש ע"ו אותו חרון אחר לו רכי ויבא אף בו נלמד בו רוסס. הלא אהרן אחיך חרון ממך משה לא יהי' כן הלא הוא יהי' כהן ואתה הלוי שנאמר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) שלח נא ביד השלח. כדו' אם אתה חפץ בשליחותי שלח נא כהן שאליה ביד כדו' שיהיה לי לפה ולמליץ כי לא איש דברים אנכי:

אלס וגו' הלא אהרן ה'. הכי אהרן וזהו שכתוב בני אלס הימי יסול לעשות כל בני אלס שיהיו יו ומדוע ימלא בניאלס כמה אנשים אלמלא וכוונתו שאלה אנשים יהיו חקשים וערים אלמלא. כן גם אהרן כהונה עשיתי ואחך ככל פה וככל לשון. והטעם כזה כמ"ס המפרשים שאלו היה משה ככל לשון מדרכת גדולתו. או ימלאו אנשים שהיו אומרים כי

פירוש לתורת אלהים

אֵלֶיךָ מִיָּדָיו: (יג) וַיֹּאמֶר הָאֵם מִשָּׁה גִיזְאָגְמִי בִי אֵלֶיךָ אֵיךְ בָּעֵם דִּיךְ מִיִּין הָאֵר שִׁלַּח דִּיךְ דָּעֵם וְאֵם דִּי שִׁיקָבְטָא אֵלַע מֵאֵהֲרֹן שִׁיק בְּעֵנְכֵם שְׁמַעְנֵדְנִי שִׁיקְעֹן דִּיךְ אַהֲרֹן שִׁיק הַיְנִיָּם אוֹיְךְ דִּיךְ אִים, אֲדַעֵר אוֹיְךְ הָאֵם מִשָּׁה גִיזְאָגְמִי צוּ גַאֵם דָּעֵר סוֹף נוֹעֵם וַיִּין אֵיךְ נוֹעֵר שְׁמַאֲרִבִּין אִין דָּעֵר סוֹדֵבֵר נוֹעֵסְמוּ הָאֵבִין פִּיר שְׁלוֹחִים וַיִּיא וְאֵלֶיךָ בְּרִינִיָּעֵן דִּי יוֹדִין אִין אַרְצָ וַיִּשְׂרָאֵל שִׁיק הַיְנִיָּם אוֹיְךְ אִיִּין אֲבָדְעֵרִין: (יד) וַיַּחֲרֹף אֵם עֵם הָאֵם גַּעְרִיבְטָא אַף יְיָ בְּמִשָּׁה גִיזְאָגְמִי צָאֲרִין אוֹיְךְ מִשָּׁה וַיִּיאֵר: אֵם הָאֵם אוֹיְךְ גִיזְאָגְמִי הָאֵם פִּיר פִּיר גַּעְרִיבְטָא עֵר הָאֵם גִיזְאָלְטָא וַיִּין אַרְצֵי אוֹן דִּי אַבְהֹן גָּאֵר נוֹיֵר דִּי גִיזְאָגְמִי דִיךְ אוֹיְךְ פִּיר בְּעֵמִין צוּ גִיִּין אִין מִיִּין שְׁלִיחוֹת נוֹעֵסְמוּ וַיִּין

פירוש רבני ארעור

דבר שיעור דמי דייא יודין פארקענען דייא ענין דיער, משה האם גיזאגמי צו הקב"ה זמן מיר דין נאמנין אז איה ויעל דיה רופין ביי דין נאמנין ואלקטו מיר ענקערין, האם הקב"ה גיזאגמי מיינ נאמנין איז אהיה אשר אהיה, ויהי דמי פלאכים האבין גיזען אז הקב"ה האם גיזאגמי צו משה דעם מיר פון שם הקפאלין האבין צייא גיזאגמי ברוך אהיה ה' ויען דתת:

ש לא שעלמותו י"י כי בן תביח עמי ה' לא נודעתי להם והא דלמר עשמי ה' ולא נקט עמי ה' מנין שלחו אמר עמי ה' המובן שכל לטודיענו את עמי שהו ה' ולא ידו נוסל על זה מי סס עמי ה' אלס וגו' אלס כחוספת העין יהיה פ' מי סס פה אלס וגו' אלס עשמי ה' וזה שהוסף עוד עשיתי למה לא אמר מוסב על מי סס פה אלס וגו' ר' ולפי זה קשה למה לא אמר כשהוא שלח ביד אהרן לך אמר ד"א כו' ועפי ד"א קשה לדון

ש היה עתיד להיות לו ולא כהן והכהונה הייתי אומר ללאת (דברי הימים א כג) ומשה איש האלהים בניו יקראו על בטס

אותות המשה

לעשות כלו נלה מזה. אלס אם נלה שזה הוא המובן עשה כלים נאים למלות ולאליפים וכחכום כל אחד שאלו אמר עמי ה' או אלס לטוט החסרון על האומן רק נלמר שכונה עשה כלו זה כאלון זה, וזהו חומר הקב"ה למשה מי סס פה אלס או מי סס מדברים ורואים וכוונתו וכמו שהם מדברים ורואים ועומעים. מסתמא לא כל מתקרי נעשה זה. כן גם אהרן כהונה עשיתי ואחך ככל פה וככל לשון. והטעם כזה כמ"ס המפרשים שאלו היה משה ככל לשון מדרכת גדולתו. או ימלאו אנשים שהיו אומרים כי

לקוחים על התורה

(יג) וַיֹּאמֶר בִּי אֵדְנִי שְׁלַח נָא וְגו'. דָּעֵר בְּעֵר עֵם שְׁרִיבְטָא מִשָּׁה הָאֵם גִיזְאָגְמִי פִיר גַאֵם שִׁיק צו פִּרְעֹה פִּתְחָם דָּאֵם אִין אֵלֶיךָ וְאֵם וַיִּי הָאֵבִין אִין נוֹךְ צוֹנִי נִשְׁמַת וְדָאֵם וְעַנְעֵן דִּי נִשְׁמֹת פִּין נָבַב אֵם אֲבִיהוּא וְאֵם וַיִּי וְעַנְעֵן גַּעְרֵסֵר וַיִּיא אֵיךְ אוֹן וַיִּי אַהֲרֹן, דָּעֵר נוֹאָרְטָא גַאֵם מִסְאָבְטָא נָבַב אֲבִיהוּא:

ויעסמו האבין פיר שלוחים וייא ואלון בריניען דיי יודין אין ארץ ושראל שיק הינמ אויך איין אבדערין: (יד) ויחר אונ עם האם געגריבטא אף יי במשה גיזאגמי צארין אויך משה ויאיר: אונ האם אוי גיזאגמי היא פאר נואר דיין ברויער אהרן דער לוי, ורש"י שרייבט ער האם גיזאלט ויין ארוי אונ דו אבהן גאר נויר דו קאנט דיה אוי פיר בעמין צו גיין אין מיין שליחות וועסטו ויין

ספר הישר

מענטשין אנטפאפענע, דיא שייבארא און גיווען אויף דיא בני אפרים פון הקב"ה, ויניל וייא וענען ארויס געבאנגען פון מצרים און דעם וויצען פון הקב"ה, פון דיא פלשתים זענען אויך געבאלדין צוואנציג טויזענד מענטשין, אונ ויערע און ברויער האבין די מתיים אונעק גיטראבין איז ויערע שטעט און האבין ויין בנראבין, גאר דיא אהרונה בני אפרים זענען געבליבען ליגען אויף דעם פִּעֵלֵר, אונ זענען גיט בנראבין גינארין, אונ דער נאנצער פִּיאָן איז גיווען פִּירֵה מיט ויערע ביייער, אונ דיא צערן מענטשין וואס זענען אנטפאפן פון גאט זענען צוריק געקומען און מפרים און האבין דעגריילט דיא יודין וואס וייא האם גיטראבין.

משלי חכמים

שְׁכִירֵי קְבָאָן גִיּוֹעִין וַיִּין אִיִּינִיָּז קִיבֵּר הָאֵם עֵר גַּעְפִּילִים פִּיל גַּעְלָם צו אַרְבַּעֵס לִיִּים, אַנְדְּרֵעַ אַרְבַּעֵס לִיִּים הָאֵם עֵר גַּעְבִּין צו שְׂמֹאֵל וְגַם מִיר נוֹעֵן עִיבֹס, גִיּוֹעִין בִּיא דִּים רִבִּי שְׁמַעְרִיל, וְאָגֵם שְׂמֹאֵל אֵיךְ בִּין גִיּוֹעִין בִּיא אִים אִין תִּיבִים פִּיר וַאֲבִין, וְאָגֵם מִשָּׁה מִיט פִּיר נוֹאָרְטָא פִּירֵרֵר אִין קִיִּין וְאֵבִידֵר וְאֵם עֵר הָאֵם דִּיר גַּעְבִּין צוֹאָנִיָּז, קַאֲפִיקָס, דַאֲמַאֵל אִין בִּיא רִבִּי גַעְכֵּן

כִּי־דָבַר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֹצֵא לְקִרְאתְךָ וְרֵאךָ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ:
וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו וְשָׁמַתְּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת־אֲשֶׁר

קָדְמִי אֲרִי מִלְּדָא יִמְלִיל הוּא וְאַף הָא הוּא נְפִיק לְקַדְמוּתֵךְ וְנִחְיִינְךָ וְנִחְדִי בְּלִבֵּיהּ: מו וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתִשְׁוִי ית פְּתַנְמִיא בְּפִימִיה וּמִימְרֵי יְהִי עִם פּוֹמָךְ וְעִם פּוֹמִיַה וְאַלְיָף יִתְכוּן ית די תַּעֲבֹדוּן:

ת"א ויאלץ ושמח. שם שם קול: בעל הטורים

רשבים

כי דבר ידבר הוא. הוא נתגדל שם ויש לו חיותך לשון יאל המימה אחת דבר אלהים שמים וז שפטיה כשהקב"ה אמר לשון שבו ולאחר כך לקראת משה ואל מיד ולכך הוא חסר לומר שכבר יאל וכן יאל המימה חסר שפטה עלמו אלוה ואמר שאל' לנקבו ומשפט כבוקר ויאל המימה לנכיו ושל' לו ככר יאל והנה הוא שם: (עו) והריוח: כ' כמס' דין ולידך והריוח אהכס כדרך העובד והישר מלמד שפכה' חוכם לסס הדרך ולא עשו כמותו דרך:

רש"י

לוי: הנה הוא יוצא לקראתך. כשתלך למרים: וראך ושמת בלבו. לא כשאתה סבור שיהא מקטיל עליך אותות המטה

בלמות לבטח המשיך לבטח בני ישראל אמרו. וכרות שפתיו נלח אח פרעה והעלויים. על' סיה משה עלנ לבו. ולא הוה יכול לדבר שום דבריו מלפניו. רק הדברים אשר שם ה' בפיו אותם דבר שפוטע כמשמעם בלי שום המתקה. וזה שאלמו לו הקב"ה והוריוח אשר מדבר. מה אשר אהים כפיר מוחו מדבר. כלי עוקר וכלי חומר. כלי שום מליצה והמתקה. ולכפס שמע משה זאת מפי הקב"ה. תמה ולאמר עלת לא כיד תשלם. שלח כזה ולישראל ויאמר לסס דכריך וחס' ילך לבטחו. וימר אף ה' כמשה:

פירוש לתורת אלהים
אֲלֵנִי אֹנֶן אֶהְרֵן וְנֹעַם יְיָ אֶפְתָּה דְרֹאשׁ אֶהְרֵן וְנֹעַם אֵינִי אֶהְרַעֲסַעֲרַע כְּדַבְרֵיךָ יַעֲקֹב אִיךָ וְנֹוֹיִם כִּי דָבַר אֲנִי עַר קָאן רִיבִידִין וְגַם הִנֵּה הוּא אֹנֶן עַר וְנֹעַם אֲרֹוִים גִּינִן אֶמְקַעֲנִין דִּיר הָאָדָא אֹנֶן אֲנִי עַר וְנֹעַם דִּירָה וְעָהָן וְנֹעַם עַר וְיָךְ פְּרִיזְעִין אֵין יְיָן הֶאֱרַךְ גִּיט אֲזוּי תוּיָא

ספר הישר

וייער פאקטער אפרים האט אויף זיין געשרייערש אלאנגע צייט, וייער פאקטער זענען אים געקומען פרייטטיגן, נאכדעם האט אפרים זיך גערעט מיט זיין נויב און זיין האט גיפארין אוועק און זיין האט גערופ'ן זיין נאמען ברועה, ווייל ער איז געקומען אין זיין שטיב אין אשכנזעטע צייט, און משה איז נאך אלץ גינען אפֿה אין לאנד פלוש, און ער האט געפרעט זיין אפֿה מיט טיפֿש און מיט פּוֹבֿקֿוּיט און מיט רַמְבּוֹת, און אלע בייטיים האבן ליב געהאט משה'ן און האבן פאר אים מורא געהאט, אין פערצייגסטין יאהר ווי משה איז שוין גינען אפֿה אין כולש אין אמארה גינען משה אויף זיין קענטיקען שטולה און דרא מלכה און אויף געזעסן פאר אים און אלע שרים זענען אויך גינעסן געבין אים. האט די מלכה גינאנט פאר דעם מלך און דרא שרים איר נאָמט וויסען ריא גאנצע פערציג יאהר זיין אים ער איז מלך גיט אונגעריט און דעם גאט פון דרא פושים דינט, ער גיט, פאר וואס נאָמט איר האבן אפֿה אפֿערטער און גיט פון איער נאָמט, עס איז גיט פון בעסער אויף איה ואל ויין אפֿה פוין ווען וואס, ער איז איער אפֿטין מלכה אוועק און גיט אויף איה נאר זיין אפֿה אפֿערטער אונגעט פון דעם מלך פון מצרים, דרא און גיט אויף פארנין פריה האבן די פושים געמאכט פאר אפֿה דעם ווען פון קקנגס, און ווייל זיין האבן מורא געהאט פאר משה, ווארום ניי האבן גינען

נעמען יודין פון מצרים, האט ער געפֿינגט אז דער ציקר פֿינגט נאך נאָם וואס ריא יודין זאלן פון מצרים ארום זיין, אָבער אז נאָם וויל פאקן וואנער בייא זייער ארום זיין פון מצרים, דאס האט משה גיט געפֿראכט דריבער האט משה גינאנט אז נאָם, זיין צו אפֿה אפֿילו אין אונטער צייט פֿען קוסט אז אים מיט אונטער בשגרה פון רעספֿעקטיון דאָרף פֿען קענען זיין היירן און גיט ביידין, און איה איה גיט שוין ביידין און גיט ביידין, און וויל קוסט אז אים מיט אשכנזעטע בשגרה וועט דאך פרעה מלך נאָם גיט וועלן הערן, אָבער אין אָפֿת איז דאס אויף גינען איינע פון ריא וואנער, אפֿילו משה האט גיט געקענט שוין זייען בירד זיין כען דאָרף ביידין אין אפֿה, און ריא ביסל בירד וואס ער האט גינעט איה דאס אויף גינען שפֿאטלעך, פון רעספֿעקטיון האט ער דורך געפֿירט די גאנצע שפֿיחות בוי ער האט ארום געפֿינגט ריא יודין פון מצרים, ווייל האט איה גינען פֿיט זיין מול, דעער ווערש וואס משה האט גינעט איה דאס גינען דער ווערש פון נאָם, דריבער האט יעדער ווערש גיטהען צוציין אין דרא הארץ פון פרעה און האט געוואָסט ריא הייליגקייט פון משה:

תַּעֲשׂוּן : מו וְדַבַּר־הוּא לָךְ אֱלֹהִים
וְהִיא הוּא יְהוָה לָךְ לָפָה וְאַתָּה
תְּהִי־לִי לֵאלֹהִים : י וְאַתָּה־מִשָּׁה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ
אֶת־הָאֵתָת : פ שְׂשִׁי יח וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה
וַיֵּשֶׁב | אֶל־יְתֵר חֹתֵנו וַיֹּאמֶר לוֹ
אֵלֶיךָ נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחִי אֲשֶׁר־
בְּמִצְרַיִם וְאַרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים

מ וַיִּמְצֵל הוּא קָךְ עַם
 עָמָא וַיְחִי הוּא יְחִי לָךְ
 לְמַתּוּרְנָמָן וְאַתָּה תְּהִי לִי־הָ
 לָרֵב : י יְנִית חוּמְרָא הַדִּין
 תִּיסַב בְּיָדְךָ דִּי תַעֲשִׂיד
 בְּיַה ית אֲתִיָּא : יח וַאֲזַל
 מֹשֶׁה וְתַב לֹת יְתֵר
 חֲמוּמִי וַאֲמַר לִיָּה אֲוִיל
 כְּנָן וְאִיתּוּב לֹת אַחִי דִי
 כְּמִצְרַיִם וְאַחֲזִי הַעַד כְּנָן
 אֲיִנּוּן כְּנָמִין וַאֲמַר יְתֵרוֹ
 לְמֹשֶׁה אֲוִיל לְשַׁלְּמִים :

רשבים

מצרים: (מו) ודבר הוא לך . בשבילך : תהיה לו
 לאלהים . שר ושופט מה שתצוה לו יעשה : (יח) וישב .
 מן הברבר אל יתר חותנו :

בעל הבורים

(יו) המטה . ה' תנין על הה"א (לא על הטי"ת) . לומר שהוא
 לדיק תשיעי סהים המטה יבול אדם חנוך נח עם אברהם יצחק
 יעקב ויوسف : וזאת המטה . בגי' ספיריון (היה) : (יח) אל יתר .
 כ' כמסורה אל יתר חותנו אל יתר וקני הגולה יתר וזה שיטתו

שפתי חכמים

שיך לומר סהים מוזיל חמיו דבר רע כשלאו לכך לרדך גם לטעם
 חלשון . מהרש"ל : א לעדי לשון קיוסוע : ב כלומר שזה אחד
 מן המוכיחים יש לו הכנה הולכות שכלם לי על סה פיי לשון

רש"י

שאתה עולה לגולה . ומשם זכה חזקן א לעדי החשן
 הגמון על הלכ : (עו) ודבר הוא לך . כשכילך ידבר
 אל העם וזה יוכיח ב על כל לך ולי ולו ולכס ולהס
 הסמוכים לדבור שכלם לשון על הס : יהיה קך למה .
 (יח) וישב אל יתר חותנו . ליטול רשות שצרי נשבע

אותות המטה

שלה ה' . ואמר לו הקב"ה לא כן הדבר . לא אהק נשית אח כל מי שיראה לילך בשלמותי . רק אח אהבן אחין הלוי כחמתי . וע"י שניכס
 יהיה השלימות . אחת חקבל ותשבע הדבור מפי וחמסור דכרי לאהבן אחין . ואלה הם אותות המטה שניכס כמ"ט
 ה"י ואחר כלו חמסור ויחמסור אל פרעה . וזכה נשלים הוכוח :

פירוש לתורה אלהים

(יח) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה אֶת־מִשָּׁה אֲוִיל וַיֵּשֶׁב אֶת־עַד
 הָאֵת אִיךְ אֲוִיל וַיִּקְרַע־פִּי וַיִּשַׁח אֶת־עַד
 צו וַיִּן שְׂנוּעֵר יְתֵרוֹ עַד זֶאֶל כִּי־אִים נַעֲמֵקֵן רְשׁוּתָה
 עַד זֶאֶל כְּעִנְיֵן גִּינִין אִין מִצְרַיִם . וַיֹּארוּם מֹשֶׁה הָאֵת
 גִּישׁוּוֹאֲרִין צו יְתֵרוֹ עַד זֶאֶל גִּיט אֲנוּעַק גִּינִין כּוּן
 מְרַנֵּן כָּאֵר מִיט וַיִּין רְשׁוּתָה וַיֹּאמֶר לוֹ אֲוִיל מֹשֶׁה הָאֵת
 גִּישׁוּאֲמָט צו יְתֵרוֹ אֵלֶיךָ אִיךְ וַעֲלֵךְ גִּינִין צו מִינְיַע
 כְּרִיכְעֵר וַאֲם וַעֲלֵךְ אִין מִצְרַיִם וַיִּרְאֶה אֲנִי אִיךְ

מִיט וַיִּין מוֹיֵל וְהוֹרִיִּי אֲוִיל וַעֲלֵךְ אִיךְ לְעֹרְנֵן
 וַאֲם אִיר זֶאֲמָט מֵאֵהָן : (פח) וַיִּדַּבֵּר אֲוִיל עַד וַעֲלֵךְ
 רִיבִירִין כּוּן רִינְעִשׁוּוֹעֲגִין צוֹם פֶּאֲלֶק וַאֲם רו וַעֲמָט
 כְּבִארְפֶּן כִּיִּרְדִין וְהָה אֲוִיל עַד וַעֲמָט וַיִּין צו רִיר
 אֶפְאֶרְשֶׁרְכַעֲכֵר וְהָה אֲוִיל רו וַעֲמָט וַיִּין צו אִים
 צו אִיין הָאֵר : (יט) וַאֲת חֲבִסָה תִּיה אֲוִיל רַעַם שְׁמַעֲמִין
 תִּקַּח וְאֶלְכָסוּ נַעֲמֵקֵן אִין רִינִין הָאֲמָט אֲשֶׁר בַּעֲשָׂה
 וַיֹּאֲם רו וְאֶלְכָס מִיט אִים מֵאֵהָן רִי צִיבִיבִין :

הישר

שָׂמָט מִן מְרַנֵּן אִין גִּישׁוּעֵן אֶבְרִינְעֵן הָאֵת מֹשֶׁה זִיךְ גִּישׁוּעֵט
 גַּעֲפִין רַעַם בְּרִנְעֵן . אִין רִיא צִימִין וַאֲם מֹשֶׁה אִין גַּעֲפִינִין
 גַּעֲפִין בְּרִנְעֵן וַעֲנֵן אִיִּים גַּעֲמִנְעֵן רִיא וַיִּבְעֵן שְׂפִכְטֵר
 מִן יְתֵרוֹ מִשְׁעֵרִין רִיא שְׁעַפְסִין מִן וַיִּיעֵר שְׂמַטֵּר אֲוִיל וַיִּיא
 זַעֲנֵן גַּעֲקוּמֵן צוֹם בְּרִנְעֵן וַאֲם מֹשֶׁה אִין גִּישׁוּעִין אֲוִיל זִי
 הָאֲבִין גִּישׁוּעֵט אֲנְשַׁפְסִין וַאֲסֵר מִן רַעַם בְּרִנְעֵן גַּעֲפִין
 מְרַנְעֵן רִיא שְׁעַפְסִין וַעֲנֵן גַּעֲקוּמֵן רִיא פֶּאֲסְטוּכְעֵר מִן מְרַנֵּן
 אֲוִיל הָאֲבִין זִי אֲנוּעַק גַּעֲפִרְכֵן . הָאֵת מֹשֶׁה זִי גִירַעֲפֵט
 מִן רִיא פֶּאֲסְטוּכְעֵר אֲוִיל עַד הָאֵת אֲנְעֵשְׁשֵׁט וַאֲסֵר אֲוִיל
 הָאֵת גִּירַעֲפִין בְּרִנְעֵן רִיא שְׁעַפְסִין . רִיא שְׂפִכְטֵר וַעֲנֵן
 גַּעֲקוּמֵן צו וַיִּיעֵר שְׂמַטֵּר יְתֵרוֹ אֲוִיל הָאֲבִין אִים כְּעִצְיִלְט
 וַאֲם רִיא פֶּאֲסְטוּכְעֵר הָאֲבִין וַיִּיא גִּישׁוּעֵט מֵאֵהָן אֲוִיל הָאֲבִין

ספר

או הקב"ה איי מיט אים . אונ וייה האבין געדינקט דיא
 שבעה וואס זיין האבין גישווארן צו משה . דריבער האבין
 זיי אים קיין שלעכטס גיטארן . גאר זיי האבין אים גיגעפן
 פיל מנחות אונ האבין אים אנועק געשיקט מיט גרויס
 קבוד . משה איז ארויס געגאנגען פון לאנד בוש אונ איז
 געגאנגען זיין וועג . ווען משה איז ארויס געגאנגען פון
 לאנד בוש איז ער אפט גינען וועג אונ זעכציג יאהר .
 אונ דאס איז גינען פון הקב"ה מישה זאל אנועק גיין פון
 בוש ווייז עס איז געקומען די צייט כען זאל ארויס געקען
 די וויזן פון מצרים . אונ ווייל משה האט מוזא געהאט
 צו קומען אין מצרים וועט פרעה אים הרגלן .
 דריבער איז ער געגאנגען צום לאנד כהן . אונ געפן די

אונקלוס

וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :
 וַיֹּאמֶר יְתָרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׂלוֹם :

לך לשלום. בדכות סד מועד קסן פט :
 ויאמר ה' אל משה נדבון. ירדס סד :
 כי מתו כל ירדס ירדס סד ע"ז ה' ויקח
 משה את. פסחים ג מגילג' ע :

תולדות אהרן

בעל הטורים
 כיוו נכלכת הגויט פס הוקיס פסהכדדקין ילחו ממנו : (יע) שכ.
 כי חסויס לך שכ מלריס שכ שכע פעמיס . ויחזק כמדלרע שכעס
 מת אוהו פרעה המבקש את נפשו כדכתיב ויברח מפני פרעה והמלשינים
 לעול וימת מלך מצרים אחר בריחתו של משה :

רשבים
 (וט) ויאמר ה' אל משה במדון . שנתיישב שם בברחו
 מפני פרעה וישב במדון ועתה אמר לו במדון שוב כי
 מת אוהו פרעה המבקש את נפשו כדכתיב ויברח מפני פרעה והמלשינים
 לעול וימת מלך מצרים אחר בריחתו של משה :
 שפתי חכמים

שמות היו לו רעואל יתר יתרו קני וכו' : (וט) כי מתו
 כל האנשים . מי הם דתן ואבירם חיים היו אלה שירדו
 מנכסיהם : (ז) והעני שכב כמת (נדריס סד) : (כ) על
 החמור . המור המיוחד הוא החמור שכשם אברהם לעקידת
 יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שנאמר
 (זכריה ט) עני ורוכב על החמור : וישב ארצה מצרים ויקח משה את מצה וגו' . לין מוקדם ומאוחר

דעת קניס מעבלי החוספח

(וט) כי מתו כל האנשים . אמרו במסכת ע"ז מאי נבנהו
 אנשים דתן ואבירם ומיהו חיים היו אלא שירדו מנכסיהן
 והעני חשוב כמת אמר תאמ' מצורעים היו או סומים דאמרתי
 ארבעה חשובים כמת סומא ומצורע ועני וכי שאין לו בנים
 יתר דודאי כצורעים לא היו דלא מציונו שהיו נושליחין מן
 המחנה . וסומין נמי לא היו שני העני האנשים ההם תנאן וגו'
 ובלא בנים לא היו כדתיב ובניהם ונשיהם פסח . ויא קשיא
 אכתי דילמא איכא חד מהו בני קראו ואחר מתן תורה הוא
 כדתיב וכל העם כו' שהמוסין נתרפאו בסני . ור"ל דאי הו

פירוש לתורת אלהים

ויעל זקחן אויב וייא לעבין נאך ויאמר האם יתרו
 גיזאנט צו משה לך לשלום גיי צו פריינדן : (יש) ויאמר
 ויאל משה האם נאמ גיזאנט צו משה אין מדון
 לך גיאי אין מצרים לך מהו כל הענינים ונארום וייא
 זענען גישטארבין אלע מענטשין נאום האבין
 גינוואלט מען זאל דייך הרגנן . ורשי שרייבט דאם
 מיינט מען דתן ואבירם אונ וייא זענען גיט
 גישטארבין נאר ניי זענען ארעם גינווארין אונ איין

ספר

גיזאנט אקצרי האט אינו גירעקעט פון דיא פאסיכער
 אונ ער האט אנגעשעפעט נאסער אונ האט אנגעטרוקען
 אונזערע שעפעסין . האט יתרו גיזאנט צו זיינע מעכטער
 ווא איז דער מענטש רופט אים וועט . ער בייא מיר גיסין
 ברזיש . יתרו האט געשקט רופין געזייגט . אונ משה איז
 צו אים געקומען אונ האט אים דערציילט אז ער איז
 אנגלאפין פון מצרים אונ האט אים גיזען אפ"ה אין בוש
 פערציג יאהר . אונ די מענטשין פון בוש האבין צוגענומען
 פון אים דיא מליכה אונ האבין אים אנועק געליקט מיט
 משה

מן קדם יי בידיה :
 כא ואמר יי למשה
 במהקף למתב למצרים
 חזי כל מופתיא די שויתי
 בידך ומעבדינו קדם
 פרעה ונאמ אתקיה ית
 לביה וקא ישלח ית עמא :
 ותימר פרעה לדנו

האלהים בידו : כא ויאמר יהוה אל-
 משה בלכתך לשוב מצרימה ראה
 כל-המפתים אשר-שמתי בידך
 ועשיתם לפני פרעה ואני אחזק
 את-לבו ולא ישלח את-העם :
 כב ואמרת אל-פרעה כה אמר

שפתי חכמים

רשי

שמרפלו בחמן תורה דהא אמרין שמחו למחן כמעשה העגל
 וליכא למימר תמוס שלא היו להם כנים אמר כי מחו דאיכ היכי
 אמר לו מפני זה טוב מצרימה וכו מפני שלא היו להם כנים לא
 היו דכריהם נשמעו למלוכה להלשטו אל פרעה אלא ודאי מיסו
 שמדו מנכסיהם לא היו דכריהם נשמעו . כך פי' רבנו ניסוס
 כמסתב דגרים כפי' 1 : 7 דהא ויקח משה את מטה היה
 לו לכחוב כחמה קודם ויקח משה את אשמו שהרי לא כמלרס

מדוקדקו ד במוקל : (כא) בלכתך לשוב מצרימה
 וגו' . דע שעל מנת כן חלק שהתא גבור כשליחותי לעשות
 כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו : אשר שמתי
 בידך . לא על שלשה אותות האמורות למעלה שהרי לא
 לפני פרעה זכה לעשותם אלא לפני ישראל שאלויו לו
 ולא מנינו שעשאו לפניו אלא מופתים שאני עתיד לשוט
 בידך כמלרס כמו (שמות 1) כי ידבר אליהם פרעה וגו'
 עמו ככר שמוס בידך : (כב) ואמרת אל פרעה . כשתשמע שלכו חזק וימאן לשלוח אמור לו כן :

פירוש לתורת אלהים

בששים זאקסמו ויי סאהן פאר פרעה און זאקסט
 קרין מורא האבין ונאי און איך גאט אַתק איך
 וועל שטארקין זיין הארץ ונא ישלח את העם און
 ער וועט ניט שיקען דאס פאק : (כב) און אז דו
 וועסט פארשטיין אז זיין הארץ איז שטארק און
 ער וויל זיי ניט שיקען ואמרת זאקסטו צו פרעה
 אזוי ואגין כה אפר יי אזוי האט גאט זיגאנט זיי

אוי גישטאנען דער שם המופתש : (כא) ויאמר יי
 אז משה און גאט האט גיזאנט צו משה בַּקְהָה
 ווען דו וועסט גיין אין מצרים זאקסטו וויסען
 אויך דעם גאט זיגאנט גיין אז דו זאקסט ויין
 שטארק אין-כחיי שְׁלִיחוֹת און איך נאן דיר דא
 כִּי הַמּוֹפְתִים זֶה אֲלֶּע וְזֹאנְדער אשר ונאם איך וועל
 סאהן אין ביין האנט ווען דו וועסט זיין אין מצרים

ספר הישר

ער זעטראכט אדוקים נאר זיין מלך אויף מצרים נאך זיין
 שטארקין . און ער האט אים גיגעבין אוויב ויא האט
 געהייסן דגרה דא שטארקער פון אבי'ש . און אדוקים איז
 דאמאלס אַלֶּט גינען צוואנגיג יאהר . זיין ווייב האט אים
 גיבארין פיר זיין . נאכדעם האט אדוקים גענוגען נאך
 דרייא ווייבער און זיין ווייב האבן צו אים גיבארין אַכט זיין
 און דרייא טעכטער . פרעה האט גיזעהן זיין קראנקייט
 ווערט אלע סאהל שטארקער האט ער געמאכט פאר אַמֶּרֶךְ
 אויף מצרים זיין זיין אדוקים , דריי יאהר איז פרעה קראנק
 גינען און איז גישטארבן . זיינע קעכט האבן אים
 גיטראגן אין דא שטאט צוען און האבן אים פֿרָהאָבן אין
 דא קעניגליכע קברים , באַלמעסין האט קען אים ניש
 גקענט , ווייל עס האט פון אים געשטינגען האבן גיזען
 דאקטוירן אים נישט גקענט צו גיין צו אים , דאס איז גינען
 אויף אים גיטרארען פון הקב"ה ווייז ער האט ארויס גיגעבן
 דא גנדה אויף דא יודן וויא זאלן ארבעטן אין מצרים .
 פיר און נייציג יאהר איז פרעה גינען מלך אין מצרים .
 נאכדעם איז אדוקים גינארין אַמֶּרֶךְ אין מצרים און פיר
 יאהר איז ער גינען מלך , די מצרים האבן געוויסן דעם
 אדוקים פרעה אזוי וויא זיי רופן אלע מצרים פרעה . און
 אלע חכמים פון מצרים האבען גערוסן דעם אדוקים און
 אנדערע זענען געקענט רוקט מען אין מצרים און , אדוקים
 האט געקאט אמיאוסין פנים און איז גינען דודק זיין און

משה רחמנות געהאט און האט אים געשפייזט מיט עסין
 און טרונקען . און אלע זיין ווענען נאך גינען אין מצרים
 זון האבן געארבעט שווערע ארבעט און די מצרים האבן
 און אלע סאהל קער געשטארקט אויף די יודן . און הקב"ה
 האט געשלאגן דעם מלך פון מצרים (פרעה) מיט צבצת
 אקרעץ פון קאפ פון דא פיס , סאמער וועט ער רחמנות
 האבן אויף דא יודן און וועט אויפטרען זיי צו פֿיניגען ,
 עס איז אַמֶּרֶךְ נאך שווערער גינארין און ארבעט פון דא
 מצרים אויף די יודן און דא מצרים האבן פארביטערט
 דאס לעבן פון דא יודן . און דא צבצת האט שטארק
 קראנק געמאכט פרעה'ן , ער איז געבליבען זיגען אויף זיין
 קעט און ער האט געוואסט אז עס איז געקומען זיין ענדע
 צום שטארבן , די מלכה אַמֶּרֶךְ'ס זיין ווייב איז געקומען
 צו אים , און האט שטארק געווינט און פרעה האט שטארק
 געווינט אלע שרים און אלע קעכט האבן געווינט ,
 פרעה האט געהאט דרייא זיין , עתרו , אדוקים , מערין ,
 און האט געהאט צווייא טעכטער , בתיה און אבי'ש ,
 עתרו איז גינען אשופה און אפארמישטער און אפארער
 געאיזטער מענטש , און אדוקים איז גינען ווער קינג
 ער האט געקענט אלע חכמות און פון מצרים זיין פנים איז
 גינען מיאוס און ער איז גינען אַמֶּרֶךְ קענטש אנדער-
 דיער ער איז גינען אין און אהאב אײל הויך , וויא
 פרעה האט גיזעהן אז אדוקים איז אנדויער תקם , האט

יְהוָה בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל : כִּן וְאָמַר
אֵלָיִךְ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי וַיַּעֲבֹדְנִי וְתַמְאֵן
לְשַׁלְּחֹו הַנְּהָ אֲנֹכִי הִרְג אֶת־בְּנֶךָ
בְּכַרְךָ : כִּד וַיְהִי בַּדֶּרֶךְ בַּמְּלֹן
וַיִּפְגְּשׂוּהוּ יְהוָה וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ :

אָמַר יְי בְּרֵי בּוֹכְרֵי
יִשְׂרָאֵל : כִּן וְאָמְרִית לָךְ
שְׁלַח ית בְּרֵי וַיִּפְלַח קִדְמִי
וּמִסְרִיב אֶת־לְשַׁלְּחֹוּתִיהָ
הָא אָנָּה קְמִיל ית בְּרֶךְ
בּוֹכְרֶךָ : כִּד וַהֲוֶה בְּאוֹרְהָא
בְּבֵית מִבְּתָא וְעָרַע בֵּיתָא
מִלְּאָכָא דִּי וַיִּבְקֶשׁ

תורא בני שמו ישראל . שנת רח סהדרין מנ ס'ו ג : סה חב' . סהדרין מנ : ויהי בדרך . מדרס ל : ויפגשו ס' . סס לא : רש"י

(כד) ויפגשוהו ה' . המלאך . כי היה מתעצל בהליכתו פעילם כולו אף וחמה לנלוש ולא היה יכול להם עד שגא שפתי חכמים

פעמים הלך משה למזרים ומזר : (כד) ויפגשוהו ס' . כי בסורה דין ואיך ויפגשוהו כהר האלוהים לומר כעשה שנתחשל משה מן אהרן וקיסו ענארה ויפגשוהו כהר האלוהים וכונתו ילל :

רש"י

בני בכוריו . לשון גדולה כמו (תהלים פט) אף אני ככור חתכו זהו פשוטו ומדרשו כאן חסם הקב"ה אל מירת הבכורה שלקח יעקב עמשו : (כז) ואומר אל . כשליחותו של מקום : שלח את בני וגו' . הנה אנכי הורג וגו' . היא מכה אחרונה ובה התרועה תהלה מפני שהיא קשה וזה הוא שנאמר כחיוב (איוב לו) הן אל יגשיב ככור לפיכך מיו כמוהו מורה . כשר ודס המבקש להקטן ומחזירו מעלים את דבריו שלא ויבקש הלה אל הקב"ה ושיגיד ככורו ויבקש המיתו . למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתחשל נעטם עונש ממנו . תניא אמר רבי יוסי חי"ו לא נתרשל אלא אמר אמול ואלא לדרך סכנה היא לחיות עד . לשלשה ימים אמול ואשלשה ימים הקב"ה לויך שוב מזרים ומפני מה נעטם מיתה לפי שנתחטפו וכלו תחלה (במכתב גרדים דף ל). והיה המלאך נעטם כמנין נחש וכולשו מרמזה ועל ירכיו וחוזר ונלושו מרגליו ועד אחרו מקום הבינה לפורה ו ששכיל

לקח המטה אלא כמדון : ה' ר"ל שאין פ"ו ויהי דהכא כמו ויהי כמיא אחרלו ויהי השמש ילא המורה על הענין ולא על הסס המדלתי ככה הכי ויפגשוהו ה' ור"ל למה לא פ"ו כהכוח למי פגש את ע"כ ויהי קמי אמשא : ו ר"ל ויהי ענין היה בדרך ויהי פגש אמשא לך בדרך למזרים ומפני מה נעטם וי"ל דמלון זה שהיה משה נעטם בו היה קרוב למזרים רק מהלך יום ובדרך קר מה לא היה שום נוק וסכנה לחיותו רח"ס : ו דל"כ הי"ך לפיכך מיו כמוהו מורה . כשר ודס המבקש להקטן ומחזירו מעלים את דבריו שלא ויבקש הלה אל הקב"ה ושיגיד ככורו ויבקש המיתו . למשה לפי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתחשל נעטם עונש ממנו . תניא אמר רבי יוסי חי"ו לא נתרשל אלא אמר אמול ואלא לדרך סכנה היא לחיות עד . לשלשה ימים אמול ואשלשה ימים הקב"ה לויך שוב מזרים ומפני מה נעטם מיתה לפי שנתחטפו וכלו תחלה (במכתב גרדים דף ל). והיה המלאך נעטם כמנין נחש וכולשו מרמזה ועל ירכיו וחוזר ונלושו מרגליו ועד אחרו מקום הבינה לפורה ו ששכיל

ענין פגישת המלאך

(כד) ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' וגו' . ר"ל אמרו שגלה נעטשו על אשר לא מל את אליעזר בנו עד שלא ילא בדרך . ופי' רש"י ו'ל' שהיה המלאך נעטם כמנין נחש וכולשו מרמזה על ירכיו וחוזר ונלושו מרגליו ועד אחרו מקום הבינה לפורה ששכיל המילה הוא . אכל לא סכינא הכשר כשכיל אחר מילא . אם כשכיל מיתה כהש עשדיון לא נמול . או כשכיל שחתתן משה עמה שהיא יחיה יורה . ועד שלא דברה שכינה עמו לא היה מקפיד הקב"ה על הסחתנותו עמה . ואולי כעת הקב"ה מקפיד על זה

דעת וקניס מבעלי התוספות (כז) בני בכוריו . כאן הורה הקב"ה על סכירת הבכור' וישראל (כד) ויהי בדרך במלון . פרש"י מפני שנתחטפ במלון תחלה משמע מתוך פ"ו שהיה לו כמלון קורם שיתחטפ במלון תחלה והיה כשרו למחרתו צורך לצאת ויסתכן הולד . וי"ל שאחרו ודע ריהב במסוק שכן לאחר שפגע בו אהרן ואמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואהיה בא להוסיף עליהם . וכאשית כל דבר ותקם לפורה לור . כי לא היה אמת סנין

פירוש לתורת הארים

אנכי וועל איך הרגנך דיין ערלצטען וזהו דאם איז מכות בכורות : (כד) ויהי אונ או משה איז שוין גיווען אין וועג אויף אנאכט לענער ויפגשוהו : האם אים באנעניגט אמלאך פון גאט ויבפש אונ האם אים גיוואלט הרגנך סתמט ער האם בדארפסט יוין וזהו אליעזר מל יוין אונ ער האם

ככורו מיין ערלצטער וזהו ישראל . כלומר אזוי נויא אערלצטער וזהו איז חשוב ביאי יוין פאטער אזוי נענען די ישראל ביי מיר אויך חשוב : (כג) ואיפר ארד אונ איך זאג דר פון גאטס וועגין שיה שיק ביין וזהו אונ לאז ער מיה דינען ויפגשו אונ אז דו וועסט גיט וועלין אים שיקען זאג איך דיר הנה

ספר הישר

אויף דיא יודישע ארבעט . אונ אויף דיא שווארם האט ער געמאכט מצוישע אלצטע אונגלישן . אונ ער האט ארויס גינעבין אצאהל יו ספר ציגול יעדער יעדן יוד פון מאכן אפאג אונ אזוי זאל געמאכט ווערן אלע טאג איין ציגול זאל גיט פעלון . אונקס איז געזאגנען צוריק אין מצרים . אונ דיא גיבאטיין דיא נוגשים ויאי זאלין זאגן די שווארם אונ די שווארם זאלין זאגן דיא יודין אויב עס וועט פעלון פון די ציגול וועט מען איינבאיהערן ויעדע קליינע קינדער פאר ציגול . איצט איז דיא ארבעט שווערער גיווארן אויף די יודין ווי עס איז גיווען ביי דעם פריערדיגען קלף . די יודין האבין שטארק געוויפנט פון דיא שווערע ארבעט אונ הקב"ה האט גייערמס דאס ויפגען אונ דאס שרייען פון

אחא"ב אייז אונ ער האט געהאט אגרויסן בארד ביי צו דיא קעניעל פון דיא פיס . אונ אונקס האט געפירט דיא מליכה אין מצרים מיט גרויס חקמה אונ ער איז גאך שלעכטער גיווען פון יוין פאטער אונ פון אלע מליכים וינאם זענען גיווען אין מצרים פאר אים אונ ער האט אויף דיא יודין גאך שווערער געמאכט דיא אונ ער איז געזאגנען מיט ויעדע קעכט בישא ארבעט אונ אונ ער האט אונ גיבאטיין דיא נוגשים ויאי זאלין זאגן די שווארם אונ די שווארם זאלין זאגן דיא יודין אויב עס וועט פעלון פון די ציגול וועט מען איינבאיהערן ויעדע קליינע קינדער פאר ציגול . איצט איז דיא ארבעט שווערער גיווארן אויף די יודין ווי עס איז גיווען ביי דעם פריערדיגען קלף . די יודין האבין שטארק געוויפנט פון דיא שווערע ארבעט אונ הקב"ה האט גייערמס דאס ויפגען אונ דאס שרייען פון

דְּמִקְטָלֶיהָ : כִּה וְנִסְיַבְתָּ
 צְפוּרָא מִינְרָא וְנִזְבַּרְתָּ ית
 עוֹרֶלְתָּ פְרָה וְקָרִיבַת
 לְקַדְמוּהִי וְאִמְרַת אֲרִי
 בְּדָמָא דְמְהוּלְתָא הָרִין
 אֲתִיבַת חֲתָנָא לְנָא :
 כִּי חֲתָנִי דְדָמִים אֲתָה לִי : כִּי וִירָף
 מִכְּנֹנֵא אֲזֵא אֲמַרְהָ חֲתָנִי דְדָמִים לְמִוֹלַת פֿ

אֲלוֹרֵי דְקָמָא דְמְהוּלְתָא הָרִין אֲתִיבַת חֲתָנָא

תו"א ויקרא פסוקים ס' ע"א כ"ז כי חתן דמים, מלכים ס' וירף ממנו. ס' רש"י

ומוליד אשתו וכנני : (כה) צר, כמו הרבות צורם. הער מלושש איזמל חרף, וכן אף השיב צור חרבו. נתעסק ונכסף חידוד חרבו. ולכך לא הקטתו במלחמו: ותכרות וגו'. הועיל לו למשה המצוה להצילו כמו קרבן כעון שעשו דרעון ומנוח כשנראה להם המלאך: ותבע, לשון מפעיל. אבל יונע בארבע סיבות הבית לשון פועל. נגע לרגליו של משה התרצה המלאך בכך. כי לרגליו של מלאך אינו יורע אפרש. כי מי יורע אם ראתה גלגלי המלאך: כי חתן דמים אתה לי. בדמים הללו ישאר לי חתני: חתני. בעלי: (כו) וירף, המלאך נאמו. מן רפה היום לערוב יאמר וירף. מן קנה. ויקן: או אמרה חתן דמים למולות. על עקוב המילה נתחייב בעלי מיתה. כי המילה הצילתו עתה:

שפתי חכמים

רש"י

המילה הוא: (כה) ותגע לרגליו. הסליכות לפני רגליו של משה: ותאמר, על כנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נלחם עליך הונג אישי אתה לי: (כו) וירף, המלאך ממנו. על הנייה ח שעל המילה לא להורגו: אמרה חתן דמים למולות. חתני היה נלחם על דבר המילה (שיה רש"י) בלשוננו לעיל כתב דזה היה היית גורם. דקשה לרש"י מה זה או חתמה חתן דמים והלא אל לעיל אמרה חתן דמים אלא מתחילה סברה דזה וזה גורם הטא המילה וחתם אחר אר"כ כשראתה וירף לגמרי אז הכינה לעל דבר המילה לכך בא וצוה מתוך כך וצוה חתנו לשון כתרונס ואוקלוס בחתן דמים ודו"ק כ"ל: למולות. על דבר המילה שם דבר הוא והלמ"ד משמשת בלשון על כמו (שמות יד) ואמר

ענין פגישת המלאך

דעת זקנים מבעלי התוספות

ותכרות את עולת נכס. ועליו עיינו לא ילא הספק מלכה. ותאמר אל משה כי [אסן דלמח] חתן דמים אתה [משה] לי. אולי זה נשכילי נתחייבת בדמים אלו. טעמיה חתן שלי. שהתחתן עמי. ולאשר ראתה פסרה וירף ממנו. כי המלאך עזב את משה והלך לו. או אמרה חתן דמים למולות. חתן שלי [זה משה] החתני דמים רק נשכיל המילה שלא מל את כנו אלא לא מטעם ההתחנות עמי:

חתן דמים שמה בשבילי אתה נענש: וירף מסנו או אמרה חתן דמים למולות. יודעת אני אתה בביתו ואתה אינך נענש כי אם בשביל איחור מילת בנך. מה"ר איהוה כהן ז"ל:

פרוש לתורת אלהים

זיך פרישך בשעפטינטימ מיט דעם הארבערריג:
 (כה) ותקח האם צפורה גענוקען אשארפין שפייין
 נקבות אונ זיא האם אפ געשניטען די גרלה פון
 איר וזקן ונעם אונ זיא האם גינארקפין צו וייגע
 פיס ופאקט אונ זיא האם גינאנט אויף איר וזקן

הישר

און יתרו האם ניט געוואקסט אז צפורה האם אים ביי אײַם געשפייטן, האם יתרו גינאנט ער איר געוויס גישארפין, ויארוד קען דען ארמאניש לעפין צעהן יאהר אן געסין אונ פרינקען, האם צפורה גינאנט צו איר פאקטער דו וויקסט דאך אז משה איז איר אונ דו האקסט דאך גיקעט אז דעד וירישער גאט קען פערטויזן פיר וואנדער, ער האט גירעשט ארבעטען פון איר פריים אונ גיפקן האט ער גירעשט פון דיא עקדה אונ געקפן האט ער גירעשט פון מלאך אונ מיט דעם משה האט שוין אויף הקבלה פיר גיסם גיטאק, ער האט אים גירעשט פון פריע אונ פון מלאך אונ פון דיא שווער פון פריע אונ פון דיא קענטשין פון פול קען זיין ער האט אים פון הונגער אויף גירעשט אונ ער לעבט

כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לְקַרְאֵת
 מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר
 הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקְלוּ : כִּי וַיֵּיגֶד מֹשֶׁה
 לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר
 שָׁלְחָהוּ וְאֵת כָּל־הָאֵתָת אֲשֶׁר צִוְּהוּ :
 כִּס וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאֲסֹפוּ אֶת־
 כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל : ל וַיִּדְבֹּר אַהֲרֹן
 אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתָת לְעֵינֵי הָעָם :

קטול : כי ואמר יי לאהרן
 איזיל לקדמות משה
 למדברא ואזל וערעיה
 בטורא דאהרלי עדוהי
 יקרא דיי ונשק ליה :
 כי וחוי משה לאהרן ית
 כל פתגמא דיי די
 שלחיה ונת כל אתיא די
 פקדיה : כס ואזר משה
 ואהרן וקנשו ית כל סבי
 בני ישראל : ל ומליל
 אהרן ית כל פתגמא די
 מליל יי עם משה לעבד
 אתיא לעיני עמא :

רשבים

(כו) לך לקראת משה . לקיים מה שאמר לו הקב"ה וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו : שפתי חכמים

ממנו עתה ע"י רמ"ס ספיקוס סדר נקישא : ט אכל לפי פירוש פרעה לבני ישראל . ואונקלוס תרגם דמיס על סמך המילה : פירוש לתורת אלהים

דב"ס וסמות מיון מאן האט מען גינאלט הרגנן
 ונייר ער האט דיה נים מל גיווען : (כו) ויאמר
 האט גאט גינאנט צו אהרן דר גיאי אקענין משה
 צו דער מדבר גיגה איז אהרן גענאנגען ונפגשו
 אונ ער האט אים פאגעניגט ביה האלים ביי דעם
 פארג ווי גאט האט וף צו אים באווינען וישק יו
 אונ ער האט אים געקישט : (כח) ויגד משה
 גינאנט צו אהרן את כל דברי יי אלע רייד וואס
 גאט האט צו אים גירעט אונ האט אים אויף

הישר ספר
 לעבט נאך . צו יתרו איז גיפעלין די רייד פון זיין טאכטער
 אונ ער האט געשיקט צום געפיינקעניס זעהן וואס טוהט
 משה , אונ ער האט גיזעהן משה לעבט ער שטייט אונ
 זייבט צו הקב"ה , האט יתרו געבאטן אונ מען האט ארויס
 גענומען משה'ן פון געפיינקעניס , מען האט אים אפ
 געלשירין דאס האר אונ מען האט אים אנגיסארן אנדערע
 קליידער מען האט אים גיגעבן עסין נאכדעם עסין איז
 משה גענאנגען אין דעם גארטן פון יתרו אונ ער האט
 דארטן געראנגט צו הקב"ה פאר דיא אלע טובות וואס
 ער האט מיט אים גיטארן ביי איצט , נאך זיין תפלה האט
 ער גיזעהן אויף דיא ערד שטייט אפריאטענער שטעקן
 ער איז צוגעגאנגען צום שטעקן האט ער גיזעהן אויף
 דעם שטעקן איז אויפקערקעט דער נאמען פון הקב"ה ,
 ער האט אויפקעזיגן דיא האנט אונ האט אויפקערקעט
 דעם שטעקן פון דיא ערד אזוי וויא מען ריכט אפ אגווייג
 פון אבנים , אונ ער האט אים געהאלטן אין האנט פאר
 אשטעקן , אונ דעם שטעקן האט הקב"ה פלאמין פרישאג
 פארין נאכט צווישען טאג אונ נאכט נאכדעם וויא דיא
 גאנצע וועלט איז פלאמין גינארין , אונ דעם שטעקן

לא ויהימין עמא וישמעו
 ארי דכיר יי ית בני
 ישראל וארי ללי קדמוהי
 ית שיעבורדון וקרעו
 וסגידו : * ובתר כן
 עלו משה ואהרן ויאמרו
 לפרעה כדון אמר יי
 אפקה דישראל שלח ית
 עמי ניסגון קדמי
 במדברא : * ואמר פרעה
 שמא בני לא אתגלי לי די
 אקביל למימריה לישלח
 ית ישראל לא איתגלי לי

לא ויהימין עמא וישמעו
 ארי דכיר יי ית בני
 ישראל וארי ללי קדמוהי
 ית שיעבורדון וקרעו
 וסגידו : * ובתר כן
 עלו משה ואהרן ויאמרו
 לפרעה כדון אמר יי
 אפקה דישראל שלח ית
 עמי ניסגון קדמי
 במדברא : * ואמר פרעה
 שמא בני לא אתגלי לי די
 אקביל למימריה לישלח
 ית ישראל לא איתגלי לי

תולדות אהרן

ויאלמן הטם . טבת ז' ויחגלו לו . מרגיבה י .
 מי ה' אשר אשמע בקולו . חולין פט :

בעל הטורים

(לא) ויאלמן . ב' במסורה ויאלמן הטם ויאלמן אהיט כדוד . שני
 פרכסים טובים עמדו להם לשלח מה זוד משה אמר מחני

רש"י

(א) ואחר באו משה ואהרן וגו' . אבל הזקנים
 כשטמו אחד אחד חלק מחלק משה ואהרן עד ששטמו כולם
 קודם שהגיעו לפלמון לפי שראו ללכת (ש"ל) וכסוטי
 כפרע להם ונגש משה לכדו י והס לא יגשו החוירס
 ולעג"ל אין לךך עיון גדול שהרי כתב הכר כפרסת יתרו אה
 ולא היה להם לזקנים מחילה כפי"ע אלא עמדו כחך הטם וזה מפני
 פירוש לתורת אלהים

רש"י

(ב) מי ה' אשר אשמע בקולו שלח את ישראל .
 שהם עבדי מצריא לעובדו מה חלק יש לו בעם הזה

שפתי חכמים

רש"י לטון מקרה מות הוא ו' רחמים : ר' רא"ס חמה דמהכא
 משמע דהאי קרא דוחס לא יגשו הזקנים למדיניהו קלי ואלו זה
 אחת שהרי לעיל מנייה מחיב ענה אל ה' אחת ואחר נדב
 ואכיוואו ובענין מוקמי ישראל ואח"כ כתיב ונגש משה לכדו אל
 ה' וגו' וא"כ היה זה בעבור הפרעון אהרן מה חתם וכן נדב
 ואכיוואו שאינם מכלל הזקנים וכו' והניח הדבר כ"ע . (ק"מ)
 ואכיוואו שאינם מכלל הזקנים וכו' והניח הדבר כ"ע . (ק"מ)
 ואכיוואו שאינם מכלל הזקנים וכו' והניח הדבר כ"ע . (ק"מ)

גיואגמט צו פרעה מה אמר יי אזוי האט גיואגמט דער
 גאט פון דרא ישראל שלח את עמי שיק מיין פאלק
 ויחויג און לאזין זייא פיינער סאגאען און פיינער
 וועגין אין דער מדינת מצרים : (ב) ויאמר האט פרעה
 גיואגמט מי יי ווער איז דער גאט וואס איך זאל פאר-
 געבען זיין קול און איך זאל אים פאלגין לשלח את
 ישראל צו שיקען די ישראל לא ידעתי את יי איך ווייס
 גיט ווער איז דער גאט וגם און די ישראל וועל

הישר

גיגעבין ביו איצט ווען מען האט זיי גיגעבין שטרומא , ווי
 דרא יודין האבין גיהערט די נייע גזרה האבין זייא שטארק
 געשריגען צו חקב"ה און חקב"ה האט גיהערט זייער
 שרייען און האט אויף זיי רחמלות געהאט און האט גיואגמט
 ער וועט די יודין אויזס געבען פון מצרים און וועט זייא
 גיגייגען אין די לאנד פון דעם פלעגן , אין די צייט פלעגט
 משה שטערן דיא שפעסין פון דעם פלעגן , אין די צייט פלעגט
 מיט דיא שפעסין אין דער מדינת מצרים און דעם שטעקן וואס
 ער האט גענומען פון יתרו'ס נאטוין האט ער געטאלקט
 אין האנט , אפאק"ה האט גיטראפן אינגער שפעסין איז
 אגטאלקט פון די סאדע האט משה געיאגט דאס שפעסיל
 ב' צום פארק סיני , ווי ער איז געקומען צום פארק סיני
 איז חקב"ה גיגען גיוראנין צו משה אויף אדארין , משה
 האט גיגען דער סנה ווער דארין פלעגט אין פיינער און
 דער

דעם פאלק ישראל : (א) ובאפן דרא יודין האבין
 גיגייבט אין גאטס רייד גושפטי און זייא האבין
 גיהערט מי פחד יי אזו גאט האט געדאכט די יודין
 צו גוטען וכי ראה את עיני און ער האט גיגען
 גיגען פון און ווער זייא אויסלייזן ויגדי וישפחיו
 האבען די ישראל געקניט און האבין זיך געבוקט
 צו גאט : (א) ויחור און נאך דעם זענען געקומען
 משה מיט אהרן ויאמרו אל פרעה און האבין

דעם שטעקן האט ער זיך געוואנדערט און ער האט
 גיגעבן זיין סאכטער צופוהר צו משה פאר אויב , און
 צופוהר איז גיגען אקרויטע צוקט אזוי וויא שרר רבקה רחל
 דא , און צופוהר איז מעגליכ גיוראנין און האט גיבארן
 אויבן , האט משה גערופן זיין גאטען גרושן , גאר משה
 האט אים גיט מל גיגען ווייל יתרו האט גוזר גיגען אויף
 משה ער זאל אים גיט מל זיין , צופוהר איז גאך אפאק"ה
 מעגליכ גיוראנין און האט גיבארן נאך אווען האט משה
 אים מל גיגען און האט גערופן זיין גאטען אלעגור , און
 אינגמט דער נייער פרעה האט נאך שווערער געמאכט דיא
 ארבעט אויף דרא יודין ער האט גיבארן זיין זיין
 קיין שטרומא געבין צו דיא ליים , גאר די יודין מוזין אריין
 גיין קלייבן שטרומא ווא זיי וועלן געפיען און דעם צארה
 פון די ציגל מוזין זיי געבין זעכער סאג אזוי ווי זיי האבין

את־יִשְׂרָאֵל לֹא אֵשֶׁלַח : ג וַיֹּאמְרוּ
 אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ נִלְכָּה
 נָא דַרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר
 וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פְּרִי־פִנְעֵנוּ
 בְּדָבָר אֹו בְּחֶרֶב : ד וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 מִלֶּךְ מִצְרַיִם לָמָּה מִשָּׂה וְאַהֲרֹן
 תִּפְרִיעוּ אֶת־יְהוָה מִמַּעֲשָׂיו לָכוּ
 לְסַבְּלֵתֵיכֶם : ה וַיֹּאמֶר פְּרַעְהַ הֵן
 רַבִּים עֵתָה עִם הָאָרֶץ וְהַיְשִׁבְתֶּם

שְׁמָא דְבֵי וְאַף יֵת יִשְׂרָאֵל
 לֹא אֵשֶׁלַח : ג וַיֹּאמְרוּ
 אֱלֹהֵי דִיהוּדָאִי אִיתְגַּלִּי
 עֲלֵנָא וְנִיף פְּעוּ מִדְבָּר
 תִּלְכָּה יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא
 וְנִזְבַּחַהּ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא
 לִפְרִימָא יַעֲרֵעִינָא בְּמוֹתָא
 אֹו בְּקַמּוֹל : ד וַיֹּאמֶר לְהוֹן
 מִלְכָּא מִצְרַיִם לָמָּה
 מִשָּׂה וְאַהֲרֹן תִּבְטְלוּן יֵת
 עֲמָא מִעִבְדֵי תִתְהוֹן אִינִילוּ
 לְפִרְקִינְכוּן : ה וַיֹּאמֶר
 פְּרַעְהַ הָא סְגִיאִין פְּעוּ
 עֲמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן

בעל הטורים

נא דוד אמר מהי נא ידך כי ואלה הללו מה עשו שתי פרסוס
 נאמיים היו ולכן האמינו כסם : (ג) נקרא . (כה"ל) נגי' שנה
 בני עבר הנהר והן עמו וצריכין לעוברו פן יפגענו וגו' : (ד) תפריעו . תבטלו או תתקו ותפרידו כמו
 ופרע את ראש האשה : לסבלותיכם . למלאכה שלכם ואל תבטלו מעסקיכם וגם תבטלו אחרים ממלאכה
 שפתי חכמים
 רש"י

רש"י

שיעברוהו : (ג) ויאמרו אלהי העברים וגו' . כלומר
 עם ישראל מעבר הנהר באו לגור הנה וזהו אלהי
 בני עבר הנהר והן עמו וצריכין לעוברו פן יפגענו וגו' : (ד)
 ופרע את ראש האשה : לסבלותיכם . למלאכה שלכם ואל תבטלו מעסקיכם וגם תבטלו אחרים ממלאכה
 שפתי חכמים

אחת : ב פ' שלח מלוי שירחיקו אותם ממלאכתן ולא נלטו
 לומר לו אלל שחלקו כבוד למלכות . פגיעה זו לשון מקרה מות היא : (ד) תפריעו את העם ממעשיו . תבדילו
 רחוקו אותם ממלאכתם שזמיען לכס וסכורים לנוח ב מן המלאכה . וכן (משלי ד) פרהו אל תעברו בו
 רחקה . וכן (ס א) ותפרעו כל עלתי . (שמות לב) כי פרוע הוא נרקה ונתעב : לכו לסבלותיכם . לכו
 למלאכתכם שיש לכם לעשות בכתיכם . אלל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי תדע לך שהרי משה
 ואהרן ויאלוים ואלוים שלח כרשות : (ה) הן רבים עתה עם הארץ . שהעבודה מוטלת עליהם ואתם משגיחים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) דרך שלשת ימים . פשט הקרא נקד דברת ונונחה
 ואלל וזבוו הנה פן יפגענו כלומר הן נזבה את תרועבת
 מצרים וגו' :
 (ד) לכו לסבלותיכם . פרש"י ששבת לוי לא נשתעבר וכן
 איתמר בטורש כי תתחלה כשבא הן בפרך בפה רך
 פירוש לתורת אלהים

איה אויה גיט שיקען : (ג) ויאמרו האבין משה מיט
 אהרן גינאנטם צו פרעה איה דער גאט פון די יודין
 האט זיך באוויזען צו אונז נלכה נא בעטמין מיר דיה
 מיר זאלין גיין דרייזא טאג רייז אין דער מדבר
 ונונחה אונ מיר נועלין שעקטמין קרבנות צו אונזער
 גאט , נווארום אז דו נועסט אונז גיט לאוין גיין
 האבין מיר מורא פן יפגענו מאקער נועט ער אונז
 בגעגנינען ער נועט אונז שפראפין בדבר מיט מארר
 או ברהי אדער מיט אשנערד : (ד) ויאמר אליהם

הישר

וא' זאמין צו פרעה דער קלך פון מצרים ער זאל ארויס
 שיקען די יודין פון מצרים , אונ הקב"ה האט אים גיערענט
 ער זאל טאהן צייבונס אונ וואנדער אין מצרים פרעה מיט
 זינע אנטקעט זאלין דאס זעהן אונ זאלין גלייבין אז הקב"ה
 האט אים געשיקט ארויס צו נעקטן דיא יודין פון מצרים ,
 משה האט גיהערט אלץ וואס הקב"ה האט אים גינאמטין

אתם מסבלתם: ויצו פרעה ביום
 ההוא את הנגשים בעם ואת
 שטריו לאמר: לא תאספון לתת
 תבן לעם ללבן הלבנים בתמול
 שלשם הם ילכו וקששו להם תבן:
 ואת מתפנת הלבנים אשר הם
 עשים תמול שלשם תשימו עליהם

ית הון מפולחנהון :
 ופקיד פרעה ביום ההוא
 יהוא ית שלמוני עמא
 וית סרכוהו למימר :
 ולא תוספון למתן תיבנא
 לעמא למימרי לבנין
 כמאיתמלי ומדקדמיהו
 אינון יוצון ויבבון לחון
 תיבנא : ה וית סכום
 לבניא די אינון עבדון
 מאיתמלי ומדקדמיהו
 תמנון עליהון לא תמנעון

רשבים

בער הטורים

שלי: (ו) הנוגשים. ממונים על השוטרים כמו שופטים
 ושוטרים ממונים לצוות את השוטרים והשוטרים ורודים
 בעם לעשות מה שהשופטים מצוים: (ז) לתת חבן. חבן
 היו מערבים בחמר ועושים ממנו לבנים: (ח) מחכנת.
 וישראל כמו אל מזרים אשר לא ידעום תמול שלשום ודקוס ועכזו

רמו לו עשר מחת יהיה בו כשנה אחת: (י) הלכנים. ג'
 כמסורה לכוון הלכנים מחכנת הלכנים ומקטרים על הלכנים
 פי' אותו שילא מעל הלכנים דהיינו מיכה היה מקטר לע"א כדאיתא
 כמדרכ שילא מיהא מחכת הלכנים: (ת) תמול שלשום. כי כמסו'
 סהא ויחך אל עם אשר לא ידעת תמול שלשום רות כמיה אל עם
 אשר לא ידעת תמול שלשום וקטרוס לכך ולא ממנה גואל סיגאלס

שפתי חכמים

רש"י

לכתיב: ל דל"כ לתה כשטריו לועקיס אל פרעה ולא
 סטנסיס ולמס סיו סטנסיס מוכיס ולא סטנסיס: כ' כלומר לא
 תתמול שלשום ולכך וסי' פי' תתמול לנו תמול אהנו ולא ניש
 ולא סיה ל'ל שלשום אשר של כל זמן הסכר הוא נכלל בתלת תמול
 אך סוף לשון בני אדם שמדברים בן על הזמן הקדום. מנח"ס

אוחס מסכלותה הפסד גדול הוא זה: (ו) הנוגשים.
 מזריים היו ושוטרים היו ומזרלים ל הנוגש ממונה על
 כמה שוטרים והשוטר ממונה לרדות בעושי המלכה:
 (ז) תבן. אשכול"א היו גובלין אותו עם העיט: לבנים.
 סיוול"ס כלעו (צ'יטנעלשטיינע) עשושים מטיט ומייכבשן

כאשר היתם עושים מ עד הנה: וקששו. ולקטי:
 כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם אותו סכום
 דעת וקיום מבלי התווספות

אוחס מסכלותה הפסד גדול הוא זה: (ו) הנוגשים.
 מזריים היו ושוטרים היו ומזרלים ל הנוגש ממונה על
 כמה שוטרים והשוטר ממונה לרדות בעושי המלכה:
 (ז) תבן. אשכול"א היו גובלין אותו עם העיט: לבנים.
 סיוול"ס כלעו (צ'יטנעלשטיינע) עשושים מטיט ומייכבשן

למה שיבחרו להם יום אחד למנוחה ונעשה להם גם ובחר
 להם יום שבת. והיינו דאמר להם משה בשמירת שבת
 דאו כי ה' נתן לכם השבת בני ישראל היום כמצוים נתן
 לכם לבחור השבת לנוח בו:

היהו משועבדין כל שבוע ימי השבוע בלא שום מנוחה
 בא לו אר פרעה אמר וכו' יש אוסח שיכולה לעבור כלי
 שום מנוחה בעולם אלו היה נהוין יום אחד בשבוע דע כי
 מלאכחך היתה נבחרת ונעשית יפה אמ' לו יפה אמרת אמר

פירוש לתורת אלהים

אזוי וויא נעקבטין אונ אייער נעקבטין נאר הם יבנו
 ויי זאלין ארלין גיין וקוששו אונ וייא זאלין קלויבין
 שטריו: (ח) ואת פהכונה אונ די צאהר פון די ציגור
 אשר וואס וייא פלעגין מאכין נעקבטין אונ אייער
 נעקבטין תשימו זאלט איר אויף ויי זאלין וויא פיר
 ציגור אפיליקער האט נעמווש מאכין אין אפאנ
 ווען מען האט אים געגעבן שטריו אזוי פיר זאל

ארקבעט: זיי דאס אגרוסקער שארדין: (ו) ויצו האט
 פרעה גיבאמין את הנוגשים דיא מצרישע ערצטע
 וואס איבער דעם פאלק ישראל ואת שטריו אונ
 די יודישע ערצטע איבער די ישראל וייא זאלין
 צו שטעלן די ארבעט: (ז) לא תאספון איר זאלט
 שוין קער גיט נעבין שטריו צום פאלק לבנין
 תבנים צו איין קנעקען אין ציגור קהילי שלשם

ספר הישר

ג'רשום. האט ויא געשווינט גענומען אשארטין שטיין אונ
 האט אים מל גינען איז דער מלך אונקע געגאנגען,
 אונ אהרן דער ברודער פון משה איז גינען אין מצרים אונ
 וויא גר איז אקאהרל געגאנגען ביא דעם ברעג פייר איז
 הקב"ה גינען גינארין צו אים אונ האט גינאנט צו אים
 גייא איז דער ברודר געגין ביי ברודער משה. אהרן איז
 פאלך געגאנגען געגין משה אונ האט אים גינארטין געבין
 פאר ג סיני אונ האט אים געקושט, ווי אהרן האט גינארטין
 משה פירט מיט זיך זיין ווייב אונ קינדער. האט אהרן גינאנט
 צו משה דו מתיקט גיט גיט וואס דו פירקט זיין ווייב אונ
 קינדער אין מצרים שיק וויא אפיקער צוריק היינט אונ
 האט גינארטין ווי אהרן האט אים גינאנט אונ האט אונקע
 געט קא

אונ גר איז צוריק געגאנגען צו זיין שווער יתרו אונ גר
 האט אים גינאנט אז גר גייט אין מצרים, האט יתרו
 גינאנט צו אים גייא ק'רשום, משה האט מיט זיך גענומען
 זיין ווייב מיט זינע קינדער אונ איז געגאנגען צו מצרים,
 וויא משה איז געקומען אונ וועג אונ האט געזעכטיגט
 אין אגאסט דאז איז געקומען אפלאה אונ האט אים
 גינארטין הרקנן ווייל גר האט גיט מל גינען זיין ערצטין
 וזהו ג'רשום וינארם משה האט מורא געהאט פאר יתרו
 אונ יתרו האט גינארטין מען זאל אים גיט מל זיין דריבער
 האט אים משה גיט מל גינען ווי צוהר האט גינען דער
 פלאך וויא הרקנן משה'ן האט זיא פערשטאנען אז גר
 וייל אים הרקנן ווייל גר האט גיט מל גינען זיין יתרו

לא תגרעו ממנו פירפדים הם על
 פן הם צעקים לאמר נלכה נזבחה
 לאלהינו: תכבד העבדה על
 האנשים ויעשורבה ואל ישעו
 בדברי שקר: ויצאו נגשי העם

מניה ארי במלגין אינו
 עד פן אינו מצוחין
 קמימר נזיל נדבח קדם
 אלהנא: שתתקוף פולחנא
 על גובריא ויתעסקון בה
 ולא יתעסקון פתגמין
 במילין: ונפקו שימטני

בעל המורים

כסס וסלבו כניהס לורן לכן ולא מוסס סכה אותס כססר
 נכות ולקס ממוסס וסכוסס: ועקיס. כ' כמסורה הכל ארין
 כפרסח כרלסח. שאמר להס פרעה מה סחסר לכס מתכונת הכני'
 כ' כמסורה תכבד העבודה. כ' יומס וליה תכבד עלי ידך.
 ואל ישעו כדכרי סקס מוסלסס סמיהס עליסס למר ישעו וסין מישע אלל המכונסס כלסס מה סמולסלסס
 רש"י

רשבים

חשבון: כי גרפים הם. ויבוליס לעשות יותר:
 (ט) ישעו. איסור אנסי' בלע"ז במו וישע אל הכל.

תקבכו עממיס ככנין וזהו ועוקיס אלי מן האלמה: (ט) תכבד.
 מלמד סהכבד עליסס כיוס וליה: ועסו. ג' כמס' הכל ארין
 זכו לעשות מסכן ולהקריב קרבן: ישעו. כ' כמסורה. ואל ישעו כדכרי סקר. ישעו וסין מוסע. אותס סלון מכוונסס כמסיה
 ויסעו כדכרי סקר סלונס מכוונסס כלסס מה ססס מוסלססס סמיהס עליסס למר ישעו וסין מישע אלל המכונסס כלסס מה סמולסלסס

שפתי הכמים

וגא: ו נקסס והל כפרסח כרלסח ס' על ישע ה' אל הכל
 ויסן כמו אל ישעו כדכרי סקר וי"ל סקך אחר הסס וישע לסין
 ויסן סשרי אל ישעו כדכרי סקר חין פירוס של ויסעו אלל אל
 יסנו כמו סמוכית כלן וספ"ס מלני מ"ד ססכר סנס זה לסין

תסיומו עליהס גס עתה למען תכבד העבודה עליהס:
 כי גרפים. מן העבודה על לכך לכס פניה אל הכעלה
 ועוקיס לממר נלכה וגו'. מתכנת ותכן לכניס. ולו
 נחככו עלילות. ואל הכספך הנמוכן. כולס לסין הסין הס:

גרפים. המלכס רפויה בידס ועובדו מהס והס גרפסס ממנה רטרול"ס כלעו (לוריקקעלסלענן): (ט) ואל ישעו
 בדכרי סקר. ואל יסנו כדכרי סקר רוח לממר נלכה נזבחה. לדומה לו אספס כחקיק סמיל. למשל ולסנייה
 מתרגמינן ולסוסינן ויספסר וסחשעי וסל' למר ישעו לסין וישע ה' אל הכל וגו' ואל קין ואל מנחמו לא ספסס לא ולפרס
 אל ישעו אל ספסו סל"כ ה' לו נכחוב ואל ישעו אל דכרי סקר או לדכרי סקר כי כן גורח כולס. (ישעיס יו) ישעו
 האדם על עושהו (סס לא) ולא סשו אל קדוס יסרחל (סס יו) ואל ישעו אל המוכחות ולא מולחסי סמנוס (כ' כ'
 סמוכה לחאריהס כלל אחר לסין דכור כמותססס לדכר נכסל לסין סמול ס"ח כיון (יחזקאל לב) הגדכריס

דעת קניס מבעלי התוספות

כמו ואל ישעו לא ר"ל מן ישעו דספסוק זה אלא אל ולא ישעו
 המוכחות דרומיה או דישיעה שנסס הוא ספרשס אל יסנו:

(ט) ואל ישעו. פרש"י ואל יסנו וסינו כמו וישע שיהיו הוא
 מתפרש כמו ויסן. והל פרש"י כני וישע אל הכל והוא

פירוש לתורת אלהים

ער היינט אויך מאכטן אפילו ער בוז ארין קלויבין
 שמרוי לא תגרעו אונ איר ואלט גיט מונערין פון
 אים כי נפשים ווארוס נוייל זיי ארבעטין שלא ארביק
 זי פן דרום שרייען זיי נלכה מיר ועלרין גיין שעקמין
 קרבנות צו אונזער גאט: (ט) תכבד עם ואל וערין
 שנוער די ארבעט אויך די קוענשאשין נעיסו בה אונ
 זייא זאלין זיא ארבעטין ואל ישעו אונ זאלין גיט
 ריידן פאלשע אונ נארישע רייד: (י) ויצאו וענען
 אונ דורך זיי קען מען גיט ארין קויפען אין הויף פון פרעה.
 נאר דער מענטש וואס פרעה וויל ער זאל צו אים קויפען
 שיקט פרעה צוויי קבשמים אונ מיט גישוף האלסין זיי
 איין דיא זייבין אונ דער מענטש גיט ארין אין הויף.
 אונ משה האט אונגעזען זיין שטעקן געגן די זייבין
 נעגען זייא שטייל אונדארן אונ געגען אפגעברענגען גינארין
 פון זייערע קייטיג אונ משה מיט אהרן נעגען ארין גינארין
 אין הויף. אונ צו פרעה אין שטוב אונ ר' זייבין נעגען
 גינארין נאך זיי מיט אגרויסע שמחה אונ זענען אויך ארין
 געקויפען צו פרעה אין שטוב. אונ זיי נעגען זייען מיט אוי

לקוחים על התורה

(ט) ואל ישעו בדכרי שקר. דער מדרש זאגט דיא זידין
 האבין געהאט מגילות וואס אין זייא איז גינען
 געשריבען די דערצייילונג פון אהרן'ס יצחק נעקב אונ יוסף
 אונ ווי אזוי זיי נעגען געקויפען אין מצרים אונ ווען זייא
 ווערין אויסגעלייט ווערין אונ זיי ווערין ארויס גיין פון
 מצרים מיט אגרויס פארמעגן. אונ דאס פלעגן זיי גלייגען
 אלע שבת. ווייל משה האט גיבעטן ביי פרעה ווען ער
 איז נאך גינען פון פרעה אין שטוב: ער זאל די זידין זאלין
 הויקען אין סגא און רעדן וואך האט גאט געמאכט אין פרעה
 זאל זאגן די רודונג ואל זיין אין דעם סגא וואס עס איז
 סאקי שבת. אונ די מגילות פלעגן שטארקן זייער הפענעג אז זיי
 ווערן קען זאל זיי גיט געבן שקרזי אונ ציערל מוזן זייא מאכין די
 זעלביגע צאל ווערין זיי מוזן ארבעטין שבת
 אויך אונ ווערין גיט קענען זייענען פאלשע מגילות:

ספר הישר

געשיקט זיין נויב אונ קונדער צוריק צו יתרו אין כהן.
 צויהר מיט ארבע קונדער נעגען זייען ביי יתרו פון דיא
 זידין נעגען ארויס גענאנגען פון מצרים. משה מיט אהרן
 זענען געקויפען אין מצרים צו די זידין אונ האבין גיזאגט
 צו זיי הקב"ה האט אונ געשיקט מיר זאלין אויך ארויס
 נעקען פון מצרים. איז גינארין ביי די זידין אגרויסע
 שמחה אויך מוזרין קריה האט גינען זיין שטעקן
 אונ איז גענאנגען מיט אהרן צו פרעה. וויא זייא נעגען
 געקויפען צום מויער פון פרעה האבין זיי גינען צוויי זייבין
 שטייגען געפין מויער צו געבנדין מיט אויפערנע קייטיג.

וַיִּשְׁמְרוּ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה
 אָמַר פְּרַעֲהַ אֵינֶנִּי נָתַן לָכֶם תְּבָן :
 אַתֶּם לָכוּ קָחוּ לָכֶם תְּבָן מֵאֲשֶׁר
 תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבֹד־תְּכֶם
 דְּבַר : יִיפִיץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 לִקְשָׁשׁ קֵשׁ לַתְּבָן : יִהְיֶהנְגָשִׁים אֲצִים
 לֵאמֹר כֹּה מַעֲשִׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ
 כֹּה אֲשֶׁר בַּהֲיוֹת הַתְּבָן : יִי וְיִכּוּ שְׂמֹרֵי

עמא וסרכוהי ואמר
 לעמא למימר פדנן אמר
 פרעה לית אנא יהיב
 לבון תיבנא : יי אתון
 אוילו סכו לבון תיבנא
 מאתר דתשכחון ארי לא
 יהמע מפודחנכו
 מדעם : יי ואתפדר עמא
 בכל ארעא למצרים
 לתיבנא גילי לתיבנא :
 יי ושלמאניא בחקין
 למימר אשלימו
 עיבדתכון פתגם יום
 ביומיה כמא דתותון

עבדון פד מתיב לבון תיבנא : יי ויקו סרכי

בעל המורים

רשבים

כפיס עליה נאמר אז תקרא ו'י וענה תשוב ויאמר הכני וסו
 שאמר דוד האזנה תפילי כלא שפתי מרמה חומתי חלון תפילי
 כשהיא כלא שפתי מרמה להכתיב הלכ ולומר דבר שפתי מכוני
 לבני : (יב) ויפן . ג' כמס' ויפן הסס . ויפן ס' אוחס . ויפן
 הסס מעליו בני שאלו אלו נפולו ללכו לנכס ואנשי הפלגה נפולו
 על פני הכנסיים שאמרו הנה נלכנה לנכס וכמו שכאורה נפלה
 נפעתל כוונתה ומלכותה כך הכנייה שפן הסס מעל שאלו נכס
 מלכות שאלו : להקריב הטולה קודם שגא שמואל וזו היתה סכה
 מלכות שאלו :

רש"י

שפתי חכמים

אל יפנו וכו' (מפרש"ל) : ס דק"ל מה שכתוב אחריו כי אין
 נתינת טעם אלמעלה ארצה כיון שזה יקחו להם תבן יבדיל
 יבדע מעבודתם לבי"ט דאחס לבו קחו וגו' פי' לרביס אחס לילך
 בזריות ופי' הוא נותן טעם כי אין נגרע וכו' : ע ר"ל שאל
 מאכין : (יב) נגפם האם ויה דאס פאלק ישראל צו
 שפריית אין נאנצין לאנד כמצרים קושש צו
 קלויבין ששרוי צום קנעמין אין דעם ליים :
 (יג) והנזשים אונ די עלצטע אצים האבין געאייקל
 זאמר צו ואגין צו דיא ישראל פיי ערלרנט כמשכס
 אייער ווערק דבר יום איקליפען מאג אלקמ איר
 אזוי פיר ציגור מאכין באשר אזוי נויא איר פלעגט
 מאכין פיר ציגור נוען מען האט אייך גינעפין שפרוי :
 (יד) ויבי וענען גישלאגין גינארין דיא יירישע
 סכום הלבנים
 פי' רש"י ז"ל שנמשע ער"מ ביום ח' נתנו להם תבן וזכור כי
 וזכור כי לא נתנו להם תבן ולערכ יום ג' כומו כחמסר מדוע לא
 פירוש לתורת אלהים

(יד) ויבן שומרי בני ישראל וגו' . לאמר מדוע לא כליתם
 חקכם ללבוך לבנים כחמול שלטום גם חמול גם היום . עיין

ארויס גענאנגען דיא עלצטע ויאמרו אונ האבין
 גינאנט צום פאלק ישראל זאמר אזוי צו ואגין כה
 אפר אזוי האט פרעה גינאנט אינני נותו איה ווער
 אייך גיט געבין שפרוי : (יא) אקס איר אלצין גייט
 אונ געקמט אייך שפרוי פון טאנען איר וועט
 געפונען אונ איר דארפט גיין געשווינד פו אין
 ווארדם פון אייער ארבעט וועט גיט געמינערט
 ווערין ווי פיר ציגור איר האט פריער גימאכט
 אין איין טאג אזוי פיר מונט איר היינט אייך

הישר

האבין אויסגעוועהן ווי צוויי פלאכים . פרעה האט גינאנט
 צו משה אונ אהרן ניאס ווייזט איר . האבין ויי גינאנט דער
 גאט פון די עברים וידיון האט איר געשליקט צו דיר מיר
 זאלן דיר ואגין . שיק ארויס מיין פאלק צו יאזין מיר דינען
 וינא

**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׁמוּ עֲלֵהֶם נִגְשִׁי
 פְּרַעָה לֵאמֹר מִדּוֹעַ לֹא כִלִּיתֶם
 חֶקְבֶם לִלְבָן כִּתְמוֹל שֶׁלֶשֶׁם גַּם־
 תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם: ַּוַיָּבֹאוּ שֹׁמְרֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל־פְּרַעָה לֵאמֹר
 לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ: ַּוַיִּתֶּן
 אֲוִן נִתָּן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ**

**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מְנִיאוּ
 עֲלֵיהוֹן שְׁלִמְוֵי פְרַעָה
 לְמִימְרָ מָה דִּין לֹא
 אֲשֶׁר־מִתּוֹן גִּזְרַת כּוֹן
 לְמִרְמֵי לְבָנִין פְּמֵאִיתְמִלִּי
 וּמִדְּקַדְמֵיהּ אִף תְּמִלִּי
 אִף יוֹמָא דִּין: ַּוַיָּבֹאוּ
 סְרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַצְעֲקוּ
 קְדָם פְּרַעָה לְמִימְרָ לָמָּה
 תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:
 ַּוַיִּתֶּן אֲוִן נִתָּן לָא מְתִיבָה**

רשבים

(טו) נתן אין נתן. קמץ אין נתן לנו. אבל נתן פתח כדי שלא יזכר כדרך שנחבש דוד: (טז) נתן. ד' נמסר. הכא ואידך כדכתיב ג' אלא שירד לניסוח דכתיב כמון תלמיס נתן (אז יורדו כור) כדכתיב שנים פרעה וכל המונו אבל לחמו נתן מי שנתן מלחמו לכל מימיו נחמתיס כדכתיב הלא פרוס לרעב למחך וגו' וכתיב כחמיה וסיית כגן רוב וכמולא

בעל המורים

(יד) גם תמול גם כיום. כ' הכא ואידך מדוע לא כל בני ישי גם תמול גם כיום מלמד כלא כלו מוקס לעשות הלכנים נחמלו ומרמזים אחר דבור הם ביחוד הדבר הכללי על הפרעות והכא א"ל לפרס כן וגם א"ל לפרס כלן לאלמר לחמיהס וכדכתיב לפרס לחם ויכו שהיו אומרים וכו' מה שפירש לעול לחם ויכו מפני שפעם של מדוע לא כליתם הוא פעם המכיס דהיינו הנוגשים כי מה שהזכיר השוערים הוא מפני

שפתי חכמים

תפרס אוחו לשון מירוח: פ דק"ל אחר שמו עליהם נוגשי פרעה שמעו דשוערי בני ישראל שמו עליהם נוגשי פרעה ל"פ נוגשי פרעה שמו אוחס שוערים על ישראל: צ מפני שכל לאלמר ואמריהם הכאים אחר דבור הם ביחוד הדבר הכללי על הפרעות והכא א"ל לפרס כן וגם א"ל לפרס כלן לאלמר לחמיהס וכדכתיב לפרס לחם ויכו שהיו אומרים וכו' מה שפירש לעול לחם ויכו מפני שפעם של מדוע לא כליתם הוא פעם המכיס דהיינו הנוגשים כי מה שהזכיר השוערים הוא מפני

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל . השוערים ישראליס היו וחסיס על חברהיס מלחקס וכשהיו משלומים הלכנים לנוגשים שהס מלרייס והיה חסר מן הסכוס היו מלקוין אותס על שלא דקוין את עושי המלחכס. לפיכך זכו אוחן שוערים להיות סטהרין ונאלץ מן הרוח אכר על משה והוסס עליהס שנאמר חספס לי שבעוס אים מוזקי ישראל שידעת הטובה שעשו במלריס כי הם זקני העס ושוערו: ויכו שומרי בני צ לאלמר מדוע וגו'. למה ויכו שהיו אומרים להס מדוע לא כליתם גם תמול גם כיום חק הקצוב עליכס ללכוין כתמול השלוסי שהוא יוס שלפני חתמול והוא להס בזהו החתן נתן להס: ויכו. לשון ויפעלו הזכו מוד אמריס ק הנוגשים הכוס: (טז) ולבנים אומרים לנו

כסום הלכנים

כיום כ' רק היו אומרים להס למחר כיום ג' תשלינו מה שהסטרסם היום וגם כעד מחר תשלינו כמו כהוית לכס תפן. וחס לאלו ניסר אחכס בככחות. למשל כיום א' עשו כל אחד מלחם לכנים. וכיום כ' לא עשו כ"ל שמונים לכנים. והזכירו להס המלריס סכוס ג' יעשו מלח ועשרים לכנים. עשרים לכנים לחשלוס יוס כ' ומלח לכנים עבור יוס ג'. וכונתם היה שאם רמאו שששו ישראל כל אחד כיום ג' מלח ועשרים לכנים. או יעילו עליהס. שכל יוס יעשו מלח ועשרים לכנים אף אם לא יתנו להס תפן.

כליחם חקסס ללכוין כתמול שלסוס היינו כיום א' גם תמול היינו יוס כ' גם היום היינו יוס ג'. והנה לכאורה קשה מדוע לא חקרו המלרייס אחרי סכוס הלכנים חויכף כיום כ'. וחס לאלמר חויכף כיום כ' הונו השוערים א"כ מה זה שאלמר גם תמול. הלא תמול היה כיום א' שנתנו להס החתן. ועשו חשבון הלכנים ככלל יוס כ'אין נגרע דכר. והיה להס לומר מדוע לא כליתם חקסס היום ללכוין כמו חתמול. וכו' הס' וי"ג שהמלריס החתמול מלך על ישראל כשלארם שלא השלימו חקס כיום כ' עדיין לא הכו אותם

פירושו לתורת אלהים

**עֲצָמָע פּוֹן דִּי מִצְרַיִם עֲצָמָע אוֹן פֶּאֶר וַיֵּאֵם
 וַעֲבָעַן וַיֵּאֵם גִּישְׁמָאִין גִּינְוֵאִרְיִן יֵאֲמֹר וַיֵּאֲרֹם דִּיא
 נִגְשִׁים הֶאֱבִין צוֹ דִּיא שׁוֹמְרִים אוֹוִי גִישְׁמָע פְּרִיעַ
 וַיֵּאֲרֹם הֶאֱם אִיר גִּיט גִישְׁמָעִים אִייעֲרַע אַפ
 גִּישְׁמָעִים אֶרְבַּעַם פְּתוּמֹל שְׁשָׁשׁ אוֹוִי וַיֵּאֲרַע
 גִּישְׁמָעִין גַּם הַיּוֹם אוֹרֵךְ הַיּוֹם פֶּאֶר וַיֵּאֲרֵם הֶאֱם אִיר
 גִּיט גִּישְׁמָעִים דִּי אֶרְבִּייעֲרַע וַיֵּאֵם הֶאֱבִין הַיּוֹם גִּישְׁמָעִין
 טָאג אוֹן גִּישְׁמָעִין טָאג אוֹוִי פִיר צִיגוֹר גִּיט
 אוֹיִסְגִּיאֶרְבַּעַם וַיִּפִּיר וַיֵּאֲרֵם הֶאֱבִין גִּישְׁמָעִים אִייעֲרַע**

עצמאע פון די מצריים עצמאע און פאר ויאם ועבאען ויאם גישמאין גינארין יאמר ויארום דיא נגשים האבין צו דיא שומרים אווי גישמע פריע ויארום האם איר גיט גישמעים אייערע אפ גישמעים ארבעם פתומול ששש אווי ויאער גישמעין גם היום אורח היום פאר ויאם האם איר גיט גישמעים די ארבייער ויאם האבין היינטיגען טאג און גישמעין טאג אווי פיר ציגור גיט אויסיארבעט ווי פיר ויא האבין גארבעט אייער

ספר הישר

אריגוס און יקברוס און איע קבשפים און חרמונים און די עצה בערעם פון פרעה: א' ועבאען איע גישמעין און ועבאען גישעין פאר דער סוף און דער סוף האם א' דער ציירט ויאם משה אונס אהרן האבין צו אים גיאמט: די חרמונים

וי פרעה האם גיקערט ויערע רייד האם ער מורא געהאט פאר ויא און גיט אונגען צו ויא גיט היינט אונגען פון מיר און קימט קארנין: א' ועבאען אונגען געמאנגען און פרעה האם גישעיקט פון ויא צו זיך בלעם מיט גיעע צוויי ויהן

עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבַדְיָ מִכִּים וְחַטָּאת
 עִמָּךְ: " וַיֹּאמֶר נִרְפִים אַתֶּם נִרְפִים
 עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה
 לַיהוָה: " וְעַתָּה לָכוּ עֲבַדוּ וְתִכֵּן
 לֹא־יִנְתֵן לָכֶם וְתִכֵּן לְבָנִים תִּתֵּנוּ:
 וַיֵּרְאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
 בְּרַע לְאֹמֶר לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבַנְיָכֶם
 דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: כ וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה
 וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְצִים לְקִרְיַתְכֶם
 בְּצֵאתְכֶם מֵאֵת פְּרַעֲה: ט וַיֹּאמְרוּ

לְעַבְדָּךְ וְלִבְנֵי אֹמְרוֹ
 לָמָּה עֲבִידוּ וְהֵא עֲבַדְךָ
 לָמָּה וְחָסוּ עֲלֵיהֶן עִמָּךְ:
 " וַיֹּאמֶר בְּמַלְגִּין אֲתוּן
 בְּמַלְגִּין עַל פְּן אֲתוּן
 אֹמְרוֹן גִּיזוּל גִּבְרַח קָדֶם
 " " וְכַעַן אֵיזִילוּ פִלְחֹו
 וְהִיבְנָא לֹא מִתְיָהִיב לְכוּן
 וְסָבוּם לְבָנֵי תַתְּנוּן:
 " וַיִּחַזּוּ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 יִתְחַזּוּ בְּבִישׁ דְּמִימְרָא לֹא
 תִמְנַעֵן מִלְּבַנְיָכוֹן פִּתְנָם
 יוֹם בְּיוֹמֵיהּ: כ וַעֲרַעֵי יֵת
 מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִיּוּמִין
 לְקַדְמוֹתְהוֹן בְּמִיפְקֵהוֹן
 מִלְּוֹת פְּרַעֲה: טא וַיֹּאמְרוּ

תרי"א נכ"ט. מ"ד סד :

בעל הטורים

רשבים

לשעבר. נתן הסכל (קהלת י'): חטאת עמך. אם דגש וקמץ הוא כן צריך לפרשו. אנו כובדים והרי חטאת עושים עמך. אבל אילו היה חטאת פתח היה פתרון

מ"ס אשר לא יזכו מימינו. ל' לנכ"ס. ג' ותוכן לנכ"ס תתנו. ללכנה לנכ"ס. לנכ"ס נפלו. זהו שדרשו שכל מה שהיו כוונין כיוס סיה נופל כלילה וזהו לנכ"ס נפלו וכן באנשי המגדל אמרו שליש

רש"י

שפתי חכמים

שלא כל חקס ללבוש לנכ"ס לפיכך נאמר לפרש שמלת ויזכו לשון ויפגעו שהוא מיד אחרים וכאמרו למע ויזכו הוא כאלו אמר למע הכוס: ר' דל"כ למה נחשמו על עשיות הלכ"ס ימעטו מן החק הקלוב אלא תרעומתן היה על עשיות מנין הראשון: ש ר"ל הסתא הוא של מנרים: ר' ר"ל על ישראל: א לא מהשטורים

עשו. הנוגשים אומרים עשו לנו לנכ"ס ר כמנין הראשון: חטאת עמך. אלו היה נקוד פת"ח הייתי אומר שהוא דבוק וזכר וזו חטאת עמך הוא ש עכשיו שהוא קמ"ץ שם דבר הוא וכך פירושו וזכר זה מביא חטאת על עמך רת כאלו כתוב וחטאת לעמך כמו (רות א) ככאלה בית להם שהוא הלכ"ס וכי (מלכים ב יב) את החספ המתוכן המנוי כמו שאמר בענין (שם) ויזורו וימונו את החספ: (ע) ויראו שוטרי בני ישראל. את חכריהם הגרדים על יום: (כ) ויפגעו. א חטאים מישראל א את משה ואת אהרן וגו'. ורבותיו דרשו כל העבודה עליה לאמר לא תגרעו: (כ) ויפגעו.

סכום הלבנים

לא יותר מסכום זה. זה שאמר הכתוב שהמזריים אמרו לישראל מדוע לא כליתם תקסם ללבוש לנכ"ס תמול שלשום גם תמול גם היום. כי כודאי כיוס ג' השלימו חספסר ככיוס א' אך לא השלימו מה חספסר מן החספן כיוס ב' והוה גם תמול גם היום:

וישראל הבינו כונתם ואמרו טעוב להם לנסול פסע אחת הכאה וישראל ששכסו אופן לא יזילו ליתן לנכ"ס רק שמונים ככל יום. ולא יעילו עליהם חק גדול כ"כ. וחק אש יהיו מוכרחים ללבוש משה לנכ"ס ככל יום כמו ששעו כסיות התכן יתן להם. אבל

פירוש לתורת אלהים

הינתן אויב געבין: (ט) ויראו האבין די שוטריים גיזעיהן דעם שלעקבטיקייט (ואם די ישראל האבין נואם מען האמ אויף זייא שווער גימאכט דיא ארבעט זאמר נוארום מען פארנאנגט לא תגרטי מלביגים איר זאלט גיט מיגערין פון די ציגול ווי איר האמ אלע מאג געארבעט: (כ) ויפגעו האבין זיי בגעניגט משה מיט אהרן נצבים לקראתם וענען געשטאנען אקעגין וייא בצאתם מאת פרעה ווען זיי וענען ארויס געאנגען פון פרעה: (טא) ויאמרו

פירען והנה עבדיך מוכים אונ דיניגע קענקט ווערין דרום גישלאגין וחסאת עמך אונ דאם אונגננט אוינד אויף דיין פאלק: (י) ויאמר האמ פרעה גיזאנגט צו דיא שוטריים נרפים אפם איר ארבעט שלאבריק על פו דרום זאגט איר מיר וויילען גיין שעקמין קרפנות צו גאט: (יח) והנה לכו עבדי אונ אצונד גיט ארבעטין ותכן לא ינתן לכם אונ שטריו זאל אויך גיט גיגעבין ווערין ותכן אונ די צאהר פון די ציגול נואם איר פלעגט געבין זאלט איר

ספר הישר

הרטומים האבין גיזאגט צום מלך ווי אזוי וענען די מענטשין צו דיר געקומען. די האבין שטייען דאך געבין שווער אונ ליובין

דיך זיי קען מען גיט אריין קומען אין הויף. האמ פרעה גיזאגט ווי האבין אויפגעהויבן זייערע שטעקעס געבין די ליובין

בשמה הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך : ו יאמר יהוה אל משה עתה תראה אשר רשעים

אבאש לעמא הדון ושיובא לא שיובתא ית עמך : ו יאמר יי למשה קען תחיו די אעביד תרא והל לא . מהדרין עם עקידה עבר : מ

בעל הטורים

פחה תראה שנים בני משה מעטנס בזה בטלון הכא שאמר לו עתה תראה ורמו לו שלח יבנס אלרן וכן לקמן אל" עתה תראה היקר דכתי שאתרתי לך שלח תבנס אלרן . ואידך הרעפה בני אליהו הרעפה בני משה כתיב עתה למרוס שית שכי כן בני אליהו ויעל אליהו והגילו משה כחפלוו כן אליהו הכה בן האלמנה כחפלוו וכמו בני משה . כי במטורה הכא ואידך בני דוד והלל תליל דלויקאס דוד למשה כדפרשין בני יואלן : כסערה השמימה : (כג) והלל :

רש"י

לך קובל אמי על ששלחתי (ש"ר) : (כג) הרע . לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם . ומתרגמו אלכא : (א) עתה תראה וגו' . (מהדרין קיא) הרהרת על מדותי לא כחברכם שאמרתי לו כי בילקא יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלבו לעולו ולא כהרהר דעת וקנים מבעלי הרוספות

(א) עתה תראה . פרש"י שאמר לו הקב"ה לאברהם נמותי ולא הרהור אחריו ואחך הרהרת מיד ועל"ם שאברהם אבר במה אדע אין זה הרהר אלא אמר לאברהם להקב"ה ביוזבא וזבת ארע כי ארע והתן ארעתי ואמר לו יי קחה לי עגלה משולשת בלוטר על ירי וזבת הקרבנות תוריש הארץ :

פירוש לתורה אלהים

צו פרעה צו ביידין פון דיין נאמען וועגין הרע זענס היה האם פרעה נאך נימערט שלעקטם צו דעם פאלק והצי אונ דו נאמ האסט גיט מציר גיוען

משלי

(א) עתה תראה אשר אעשה לפרעה . נאם האם גינאנס צו משה איצם תעספו ועקו וואם איך וועל סאקו צו פרעה , דער מדרש זאגט אזוי האם נאם גינאנס צו משה , איצם וואס איך וועל סאקו צו פרעה וועספו ועקו , אכער וואם איך וועל סאקו צו דיא און דרייסיג מלכים ווען דיא יודין וועלן צייגן צו דיא און דרייסיג מלכים ווען דיא יודין דאך אקשא דיא תורה זאגט דאך וועל משה גיט נידעם צום שפיין נאך דער האם אים גישלאגן דריבער און איך אים נגדר גינאנירן צו זאל גיט גיין אין ארץ ישראל , דער מדרש זאגט נאך אפעס פאר וואס משה און גיט אריין גענאנגען אין ארץ ישראל , וועל דיא יודין וואס משה האם ארויסגענומען פון מצרים זענען גישפארבן אין דער מדרב , האם אים גינאנס צו משה אויב דו וועסט בנראבין וערוין אין דער מדרב מיט וויא איך וועסט ווען די וועסט אויפשפיין צו תהית הפתים ועלן וויא אויפשפיין מיט ריר צו זאפען , אכער אז דו וועסט יודין בנראבין אין ארץ ישראל , אונ וויא זענען בנראבין אין דער מדרב וועסט אויפשפיין צו תהית הפתים אונ וויא וועלן גיט אויפשפיין נאך דאס ועלן מיר עפעטערן מיט אמשול , צוויי אפעקע לייט זענען גענאנגען צו זאפען , אין אלטער אונ האם שפארק געשלאגן דעם יונגען , דער יונגען דעם יונגען צום שופם ער זאל משפטין דעם אפיסן פאר וואס ער האם אים גישלאגן , דער שופם האם געשיקט רופין דעם אפיסן אונ ער האם אים געטענס פאר וואס ער האם גישלאגן דעם יונגען , ער איי נאך גיוען אמגד , ער האם קיין פאסער קיין מוסער , אונ איך בין יודין פאסערס אפרודער האב אין אים גענוסען צו ויך אונ האב אים אפגעטאנעוועט , איצם האם ער עפעס גינאנירן גיט וויא עס דארף יודין , דריבער האב איך אים גישלאגן , דער יונגען האם גינאנס צום אפיסן עס איז אין גאנצן גינען , דו ביזט גיט מיינ פאסערס ברוינער אונ דו האסט מיר גיט געטאדער

כי טערי בני ישראל כסרים היו כלגולי . (נח"י) ולינ' וודא' מהטעורים היו דהא כתיב כלחם מלח פרעה ואל"ל לפרס דקא' חמשה ואסכן דהא לא היו עבש' אלל פרעה וכו' וכן הוא עכ"ל

שפתי חכמים

דעת וקנים מבעלי הרוספות

היה האם פרעה נאך נימערט שלעקטם צו דעם פאלק והצי אונ דו נאמ האסט גיט מציר גיוען

וועס , מיר זענען צווייא פרעקטע זענעןשין וואס מיר תאבין אונן איצם גיט זאנג צו זאפען גישפארבן אין ווען אונ מיר זענען געקופען אין דיא שפאטס האבין מיר אונן געקריגט האם ער מיר גישלאגן , דערנייל האם דער שופם נידען אז דער יונגען מענטש גייט אין אצוריקטע קאפאפע , האם דער שופם געקאקט דער אלטער זאל געבין זעקס רובל , אונ מיט דיא זעקס רובל זאל מען פאקין דעם יונגען אפלוש , ער האם גינאנס אויב דער אלטער אין פאקי אפעסער פון רעם יונגען , אזוי וויא ער איז אפעסער צום גלאגן אים , דארף ער זיין אפעסער ער זאל אים פאקין אפלוש , אונ אויב ער איז גיט יודין פאסער , דארף ער בנראבין זעקס רובל ווייל ער האם אים גישלאגן , דאס געלביגע איז גינען וועל ער זאל גיט יודין פון דר מדרב צוריק מוז שפארבין אין דער מדרב , אונ ער וועט אויפשפיין צו תהית הפתים זאלן מיט אים אויף שפיין די תהית פון דר מדרב אונ נאם האם גיקענס ווער זאל זיין דער צדיק , דערנייל האם גישפארבן משה האם נידעם הארפע רייד פאר נאם , אונ האם גינאנס פאר וואס האסטו זעקעס גינאנירן צו דיא יודין פאר וואס האסטו מיר געשיקט , האם נאם באלד גויר גינען און משה זאל זיין דער צדיק וואס זאל שפארבין אין דער מדרב , אויב משה האם נידעם דיא רייד וועל ער האם דיא יודין אזוי שפארק ליב , אונ ער גיט יודין לעבן פון זייער טענען , אונ ער האם גיט געקענס ועקו ווער זייער צער וועט ער דאך אריין ועלן בנראבין געוין אין דער מדרב ער זאל דיא יודין בריינגען צו תהית הפתים , ווארום אז וויא ועלן גיט קענען אויפשפיין צו תהית הפתים ועלן וויא נאבין אגעטערין צער וויא פון די ארבעט וואס אין פצרים , אונ אויב ער האם דאס רייד נידעם גיט וועלן וועל ער האם ער געקענס ועקו דעם צער פון דיא יודין , אונ וועל ער איז ביי גינען אויף נאם , קובעס דאך אים געוויס דיא שפארק ער זאל שפארבין אין דער מדרב , ווארום אגעלעכע רייד האם נאך קיין מינשט נידעם גענען נאם , אונ וויא דיא תורה זאגט ווען משה האם גישלאגן דעם שפיין

אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בִיד חֲזָקָה וְיִשְׁלַחֵם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ

ס ס ס

קכ"ד. ויק"ח סימן. מעד"י סימן. ומפטורין הכאים ישרש יעקב ביטעיה סי' כ"ז:

רשבי

(א) כי ביד חזקה ישלחם. בעל כרחם של ישראל יגרשם לטוף מארצם כרכיב וחזק מצרים על העם למחר לשלחם מן הארץ:

שפתי חכמים

רש"י

אחר מדותי לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי' אומות ב כשאיבאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה ג שתחוק עליו וישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם ר ולא יספיקו לעשות להם לדה. וכן הוא אומר ותחוק מלרים על העם וגו':

וגו"ש: ב ואת' הדכא שמעט שיהי מרמו לו עכשיו שלא יכנס משה לארץ ולקמן כפרשת בהעוזק' על פסוק נוסעים אהנו אל המקום פירש"י בעלמו דסטר משה שיכנסו ה' אומות דומן ארץ היו ישראל לחמים קודם שכנסו אבל מ"מ קשה דהא רש"י לטען על שלא נא ביד תשלח און סופי להכניסם לארץ איך שמע כהדיא שיהי ידע משה שלא יכנס עם וי"ל שיהי ככר נהי דלא יכנסו על ידו ולא יהיה ער ומושל עליהם אבל מ"מ יכנס עם כשאר ישראל ומ"ש רש"י כפרשת בשלח תביאמו ותעטמו נתנבא שלא יכנס לארץ י"ל דודאי הוא שנתנבא אבל לא בדרך כנראה ממש נתנבא אלא ניבא ולא ידע מה ניבא: ג אבל לא תפרש שפרעה ישלחם על מלרים יגרשם אבל הרל"ם פי' ביד חזקה על כרעה שמתחוק על ד (נח"י) י"ל דה"ס כשכיל יד חזקה של הקה"ה שמתחוק על הקה"ה יגרשם אבל לא נהיירא ע"ש: חסלת פרשת שמות

פירוש לתורת אלהים

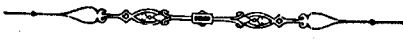
ג'ינאנט פי ג'יצחק יקרא ק' ורע. און דער נאך האב איך אים ג'ינאנט ער זאל אים מקריב זיין פאר אעולה און ער האט ניט ג'יצערינט אויף מיניע מרות דרום זאג איך ריד עקה תראה. דו וועסט נאר זעהן וואס איך ווער טאהן צו פ'רעה אבער ריא מלחמה פון ריא ויגען אומות אז איך וועל זיין כריינגען אין ארץ ישראל וועקטו ניט זעהן:

כי ביד חזקה ישלחם ויירל מיין פח וועט זיך אויף אים שמתארקין און איך וועל אים שלאגין מיט שמתארקע מכות וועט ער זיי מוויזן אנועק שיקען פון זיין לאנד ויבד און מיט שמתארקין פח וועט ער זיין ארויס מרייבין פון זיין לאנד. ורש"י שרייבט אזוי האט גאט ג'ינאנט צו משה דער פאר וואס דו האקט ג'יצערינט אויף מיניע מרות ניט אזוי וויא אברקתם וואס איך האב צו אים

משלי חכמים

אזוי אויף אים ג'ינארין דו נורה ער זאל ניט אריין זיין אין ארץ ישראל. דאס איז אפ'ן איין נורה. אז ער האט דיא יירין אזי ליב געהאט פאר וואס האט ער זיין גערדיגן מורים. זיא פאלגין ניט גאט:

אזי אויף אים ג'ינארין דו נורה ער זאל ניט אריין זיין אין ארץ ישראל. דאס איז אפ'ן איין נורה. אז ער האט דיא יירין

נבואת ישעיה

הפסרת שמות ביטעיה סימן כ"ז:

הבאים ישרש יעקב וגו'. למשל איינער האט אמאהל ג'ינען וויא אפענטש נקטם אהאק און ניט אין מאלר און האקט אפ אשיינעם פענענבוים וואס האט געוואקסן הייך און שייך. און פירט דעם פענענבוים

א הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני תיבל תנוכה: ב הפמפת מפתו הפתו אמפתרג הרגיו הרג: ג פמאסאה בשלחה

פירוש ע"ש

ישעיה הנביא האט ג'ינאנט צו די ישראל אזי האט גאט ג'ינאנט האט איר דען גיט ג'ינען מיין שמתארקיים וואב איך האב ג'ינאנט אין מצרים:

(א) הבאים ישרש יעקב ריא וואס נענען געקומען אין מצרים וואס יעקב האט דארט ג'ינארקילט יציץ ופרח ישראל האבין ג'ישפראצט און ג'יבלית דארטין ומלאו און האבין דער פולט ריא גאנצע וועקט מיט פרוכט:

(ב) הפמפת האט דען גאט ג'ישלאגין ריא מצרים וויא די מצרים האבין ג'ישלאגין די יירין אס דער האט דען גאט געהרג'ת די מצרים וויא די מצרים האבין געהרג'ת די יירין: (ג) פמאסאה ווען די מאס איז פול ג'ינארין מיט דיא ויזר פון מצרים האט ג'ינאנט

הקב"ה

תריבנה הגה ברוחו הקשה ביום קדים : ד לכו
 בזאת יכפר עוןייעקב וזה פלפרי הסר חטאתו
 בשומו | פל-אבני מזבח פאבנינו מנפצות לא-
 יקמו אשרים וחמנים : ה כי עיר בצורה בדר
 נזה משלה ונעזב כמדבר שם ירעה עגל ושם
 ירבוץ וכלה סעפיה : ו כיבש קצירה תשברנה
 נשים באות מאירות אותה כי לא עס-בינות
 הוא על-כן לא-ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו
 ו יהיה ביום ההוא יחבט יהוה משבלת הנחר
 עד-נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני
 ישראל : ח והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול
 ובאו האבדים בארץ אשור והגדהים בארץ
 מצרים והשתחוו ליהוה בהר הקדש בירושלם :
 ט הוי עמרת גאות שפרי אפרים וציון נבל צבי
 תפארתו אשר על-ראש גיא-שמנים הלומי יין :

אויף אמר ביו צו זיך אהיים , און
 זעסט מענט און צו זענס דעם בוים
 אויף ברעטער , נאכדעם צו שניידט
 זיך דיא דעם אויף שטיקער דעסערע
 קלענערע נאר קליינע שטיקלאך , דאס
 ארץ איז ביא אים גינען אונדער ,
 אין קעליכע סענ שפעטער איז ער
 זאך אפארל געקופען צו דעם מענטש
 האט ער גיטען עס שטייט אשינע
 שאנק , האט דער קסאלאר אים
 געווען דיא שאנק איז געמאכט
 גינארין פון דעם ספענבוים וואס איך
 האב אפגעשאנקט אין וואלד , דאס
 זענען און גרויסע ברעטער און דיא
 קליינע ברעטלאך , האט דער קענטש
 זיך נאר גיט געקענט אפויאנערין
 אויף די שיינע ארבעט פון די שאנק ,
 דאס ועלביגע איז גינען ביי די יודין ,
 אין אנהייב ווען גאט האט גיטען די
 סיינשאפט וואס עס איז ביא יוסף
 מיט די ברודער , און גאט האט
 גינעבן צו יוסף תלומות צו פאר-
 ברעטערין דיא סיינשאפט , ביי מען
 האט יוסף פארקויפט אין מצרים , און
 איז וויראדן אפלו , נאכדעם איז געק-
 מיט אלע קינדער געקופען און מצרים ,
 נבואתיערע אויף קאם , זענער נאכדעם

פירוש ע"מ

וויא ווייכער וועלן קומען וועלן און צינדן ניא
 פי ווייל ער איז קיין פאר שפענדיג פאלק פי
 דרום וועט זיך אויף אים גיט דער בארעמען זיין
 בשפעטער ווייז און זיין פורקער יא וועט אים
 גיט לייט ועלרען : (א) ויהי אונ עם וועט זיין גיט
 ההיא אין דעם מאג יחבוס וועט גאט אויס קלאפן
 אזוי ווי אייר בירטין און איין ואמלין די ישראל
 וואס ויצען פשוט פון דעם שטרעם פון דעם
 טייה פרת יעד ביו דעם טייה פון מצרים און דער
 נאה ואתם וועט איר צו נויה געקליבען ווערין
 דארף דיא אוימות יאמר אהר איינציג ווייס איר
 קינדער ישראל : (ח) ויהי אונ עם וועט זיין גיט
 ההיא אין דעם ועלרביגען טאג יתקע ער
 בלאזין מיט אררויסין שופר יבאו און וייה וועלן
 קומען די ישראל האגודים וואס זענען פארלוירן
 אין לאנד אשור ווענער זייט סכממיון התהיה
 און די וואס זענען פארשמויסין אין לאנד מצרים
 והשפתי אונ וועלן זיך ביקען צו גאט כפר הקדש
 אויף דעם הייליגען פארג אין ירושלים , ואגט
 דער נביא : (ט) הוי ווי געשריגען עשרה נאות אויף
 דיא האפענדיגע קרוין וואס ניא איז אויף שבויו
 דיא שבורים פון אפרים יצין און זיין שיון
 הערשאפט איז ווי איין שפראצונג פון שצעכטע
 פייגין אשר וואס ניא איז גיפלאנצט אויף דעם
 עק פון דעם פעטען טאהר הליכי און פאלין אויף

הקבה געקריגט מיט די מצרים ביו זייה האבין
 געמוזט דיא יודין פון מצרים ארויס שיקען הגה
 השיי האט גירעט ברוחו מיט זיין שטארקין אטום
 בוים אין דעם טאג וואס ער האט גיפירט דאס
 צם מיט דעם מורד ווינט : (ה) זען דרום בואת מיט
 די זאך וואלט פאר געבין גינארין דיא יבד פון
 יעקב ער זאל אויס גיליינט ווערין זיך און דאס
 וואלט גינען ווינע גושע בירות חסר צו אפ טאהן
 זיינע זינד בשומו אז ער זאל טאהן אלע שטיינער
 פון די מנחות פון דער עבודת פוכבים פאנגי ניר
 אזוי וויא די פארב שטיינער מנפצות צו קלאפט
 יא קומו פרי וייה זאלן שיון קיין בשטאנד האבין
 אשיים די רונדין בוימער וואס וייה האבין גימאכט
 פאר עבודת פוכבים תמנים און דיא זונן בילדער :
 (ה) כי דען אז וייה זאלן אזוי טאהן ער בצורה וועט
 דיא פעטע שטאט פון דיא עבודת פוכבים בדר
 זיין ארץ ניה און דיא וואהנונג משיח וועט פאר
 שיקט ווערין פון אירע ויצערס ונענב און זיין
 לאנד וועט פאר לאזט ווערין און זיא וועט זיין
 כסדר אזוי וייה אמדבר שם דארט וועט וואהנין
 עגי אפרים וואס ער ווערט גירופין עגל ושם און
 דארט יבין וועט ער הויטערען וכלה און ער וועט
 פאר לענדן אירע צווייגין : (ו) כיבש אז עם וועט
 פאר דארט ווערין אירע צווייגין תשברנה ועליון
 ניי צו בראבין ווערין ושם אזוי איין שלאה פאלק

י הנה חוק ואמין לאדני פורם פדר שער קטב
 פורם מים פבירים שטפים הנית לארץ פיד :
 יא פרגלים תרמסנה עמרת גאות שכורי אפרים :
 יב והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על ראש
 גיא שמנים ככפורה פטרם קיץ אשר יראה הראה
 אותה בעודה בכפו יכלענה : יג פיום ההוא יהיה
 יהיה צבאות לעמרת צבי ולצפירת תפארה
 לשאר עמו : יד וירוח משפט לוישיב על המשפט
 ולגבורה משיבו מלחמה שערה : טו וגם אלה
 ביין שגו ובשכר תעו ונביא שגו בשכר נבלעו
 מן היין תעו מן השכר שגו בראה פקו פליליה :
 טז פי פלשלתות מלאו קיא צאה פלי מקום :
 יז אתמי יורה דעה ואתמי יבין שמועה גמולי
 מחלב עתיקי משדים : יח פי צו צו צו צו קו לקו

גיטארין אווי פיל נקים אונ דער ים
 איז פריקען גיטארין פון זייער פרייען
 אונ זיי האבן גענומען די תורה אויף
 דעם בארג סיני פון זיין זענען אריין
 געקומען אין ארץ ישראל . האם פון
 נאכדעם זענען געבליבן בתיאם ישרא . יעקב
 יעקב מים זייער קינדער זענען אריין
 געקומען אין מצרים זיין זאלן זיך
 דארטן און ווארעלען . זיין זכרה
 ישראל . דיא יודין זאלן נאכדעם
 ארויס שפראען אונ אויפבלהען .
 ופלאו פני הכל הנבקה . אונ דיא
 וועלס זאל פוהל זענען מים זייער
 פריקען . מים זייערע קינדער : ה תפכת
 פכרה הקרו גור . אפילו זען די יודין
 האבן געזינען האם דען הש"ת זיי
 גישלעכטען מים אעקע אומדער
 בארנעקייט וואו ער האם גישלעכטען
 דיא מצריים . למשל ביא אקלמד
 האם אינגיל נים געקעם דיא חופש
 אדער דיא נקרא וואס ער האם ער
 אים גילערונס אנאנצע וואך . איז דער
 געבן געזעסן נאך אינגיל האם דאס
 צווייטע זינגיל אים גינעבין אפאש

פירוש ע"מ

דער עבודת פובכים מחמת זיין זענען שיפור
 פון נויין : (י) הנה חוק אשטארקער אונ אפעקטער
 ווינקט אוי פאר האנדן זי צו גאט וואס דער ווינקט
 איז פורם וויא אשטארעם האגעל שער אונ וויא
 אשטארעם ווינקט פון פאר שניידונג פורם אזוי וויא
 אשטארקער וואסער שיקרם שופים וואס זיין
 פאר פלייצין הנית ער נועט דעם ווינקט לייגין
 אויף וייער לאנד מים זיין שטארקען מאכט :
 (יא) ברננים מים דיא פים פון דעם פיינט נועט צו
 פערטען זענען עפרת גאט דיא האפערדיגע קרוין
 און אפרים : (יב) והיתה אונ עם וועט זיין ציצת די
 אום צייטיגע פייג פון דעם הערשאפט פון זיין
 שיינקייט וואס איז אויף דיא עק פון דיא פעטע
 מאהלין פכנדיה אזוי וויא אערשטע צייטיגע פייג
 פורם וואס זיא ווערט פארטיג איידער דער זייער
 קוקט אשר דער וואס דער זעהט דיא פייג בעדה
 מוט ער איילין אונ איין שליינגען זיא אז זיא איז
 נאך אין זיינע טענער אזוי נועט גאט איילין אויף
 דעם זעקביגען טאג אז עם וועלן פאר לענט
 ווערין דיא רשעים : (יג) והנה נועט זיין דער גאט
 וואס הערשט איבער אלע הערשאפט געפרה צבי
 צו אקרוין פון הערשאפט ולצפירת אונ אשיינע
 קרוין זשאר עט צו די צדיקים וואס וועלן בלייבן
 פון זיין פאלק : (יד) והיה אונ צו אנמיט פון
 משפט נועט ער זיין לוישב צו דעם וואס ויצט
 אויף דעם משפט והנבחה אונ צו שטארקייט
 פשיי פון די וואס ווידער קערין אין דער מלחמה

קו לקו זעיר שם זעיר שם: ים כי בלעגני שפה
 ובלשון אחרת ידבר אל-העם הזה: כ אשר |
 אמר אליהם זאת המנוחה הניחו לעיני ואת
 המרגעה ולא אבוא שמוע: כא והיה להם דבר-
 יהוה צו לצו קו לקו זעיר שם
 זעיר שם למען ילכו ובשלו אחור ונשפרו ונקשו
 ונלכדו: כג לכן פדה-אמר יהוה אל-בית יעקב
 אשר פדה את-אברהם לא-עתה יבוש יעקב
 ולא עתה פניו יחורו: כד כי בראתו ילדיו מעשה
 ירי בקרבן יקדישו שמי ויקדישו את-קדוש
 יעקב ואת-אלהי ישראל יעריצו:

וייל על קרע גים דיא חופש אדער די
 גמרא האם דער יוגנל וואס מען האט
 אים גישלאגן ויער גיווינט האט
 דער רבי אים גיפרעגט גיווש דען גים
 גיוואהקט צו ביא קומען פאפאש פאר
 וואס דען וויינטער געצט מיט ווי אלע
 מאהל, האט דער יוגנל גיענטפערט
 ווען איך ביי קום דעם פאפאש פון גבירן
 זעלבסט און גאנץ ריכטיג אבער דער
 יוגנל וואס האט מיר גיגעבן דעם
 פאפאש קען דאך גים געסער פון מיר
 פאר וואס דען זאל ער מיר שלאגן
 האב איך צווייא קוליא אפגעצוי
 איינס וואס דער פאפאש טוהט מיר ווי
 צווייטנס דיא שאנדע וואס אינגול
 וואס איז גים געסער פון מיר זאל מיר
 שלאגן, דאס געמליכע דיא געוויינט
 זענען דאך גיעווען גענער ויזא דיא
 יעדן צום סוף האבן ויזא געשיינט

די יודין מיט גרויסע פיון איבער דעם זענען די ספרדים גישפראכט גיווארן מיט גרויסע שפראך:

פירוש ע"מ

אונזער שגיר פון משפט קענין דיין שגיר און אז
 דער נביא זאגט ויזא זעיר שם נאך און אקליינע
 צייט נועט אויך קומען דאס ביזן זאגן ויזא זעיר
 שם לאו נאך ויין אקלענערע צייט: יוש כי דען
 די רייד פון דעם נביא איז ביא ויזא גלייך ויזא
 אשטאקלונג לשון ויגישו אונ גלייך ויזא ער טוט
 ריידן צו ויזא מיט פרעמד לשון וואס ויזא פאר
 שטייגען עס גים: (כ) אשר וואס דער נביא זאגט
 צו ויזא ואת המנוחה דאס איז איינער רוהונג הניחו
 לשאט רוהען דעם מידען מענטש בלאמר גבולות
 גים דעם ארים מאן ואת און דאס וועט ויין צו
 אייך ארוהונג איר זאלט ויצען בשלחה וזא אונ
 ויזא ויילען גים הערין: דרום: (כא) והיה נועט צו

דיא געמליכע פסוקים פון ווייטער זען פאר א. איז גים פון דעם געפיל גאר סתת די רול האבן האבן ויזא אויסגלאסן מיט דיא געמליכע פסוקים:

זען דרום מה אזוי האט גאט גיזאגט צו דעם הויז
 געוונד פון יעקב אשר וואס האט אים גילייזט
 אברהם פון אור פשרים יא אצונד נועט יעקב
 זיך שוין גים שאמען וזא אונ אצונד נועט שוין
 ויין פנים גים גלייך ווערן ווייל ויזא גינעד קינדער

הפמרת שמות כמנהג הספרדים בירמיה סימן א'

א דברי ירמיהו בן-חלקיהו מן-הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין:
 ב אשר היה דבר-יהוה אליו בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה
 בשלש-עשרה שנה למלכו: ג ויהי בימי יהויקים בן-יאשיהו מלך יהודה
 עשרתם עשתי-עשרי שנה לצדקיהו בן-יאשיהו מלך יהודה עד-גלות
 ירושלם בחדש התמישי: ד ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ה במטרים
 אצונד בפסן ידעתיה ובמטרים תצא מרחם הקדשתיה נביא לגוים נתתיה:

דאס סייפיש פון דער הספורה (דברי ירמיהו) געשונט מען ביא פרשת מסות:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲדַנִּי יְהוָה הִנֵּה לֹא־יָדַעְתִּי דְבַר כִּי־נִעַר אֲנִכִּי : וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי אֶל־הַאֲמֵר נַעַר אֲנִכִּי כִּי עַל־כֵּל־אֲשֶׁר אֶשְׁלַחךָ תִּלְךָ וְאֵת
 כֵּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ תִּדְבֹר : ה אֶל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אֵתָךְ אֲנִי לְהַצִּילָךְ נֹאֵם
 יְהוָה : ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִדּוֹ וַיִּצַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי
 דְבָרִי בְּפִיךָ : י רָאה הַפְּקֻדֹתֶיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת
 לְנַחֵשׁ וּלְנַחֵץ וּלְהַאֲבִיד וּלְהַרְגוֹם לְבָנוֹת וּלְנַטּוּעַ : יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
 אֵלַי לֵאמֹר מִה־דַּעַתָּה רָאה יִרְמְיָהוּ וַאֲמַר מִקֵּץ שָׁקֵד אֲנִי רָאה : יב וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי הִיטַבְתָּ לְרֹאוֹת כִּי־שָׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשׂוֹת : יג וַיְהִי דְבַר־
 יְהוָה אֵלַי שֵׁנִית לֵאמֹר מַה אַתָּה רֹאה וַאֲמַר סִיר נְפוֹחַ אֲנִי רֹאה וּפְנֵי
 מַפְנֵי צְפוּנָה : יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפּוֹן תִּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל־יֹשְׁבֵי
 הָאָרֶץ : טו כִּי הִנְנִי קָרָא לְכָל־מִשְׁפַּחֹת מַמְלָכוֹת צְפוּנָה נֹאֵם־יְהוָה
 וּבָאוּ וְנָתַנוּ אִישׁ כַּסָּא פֶתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־הוֹמָתֶיהָ סָבִיב
 וְעַל כָּל־עַרְי יְהוּדָה : טז וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטֵי אֹתָם עַל כָּל־דַּעְתָם אֲשֶׁר
 עֲזָבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַמַּעֲשֵׂי יָדֵיהֶם : יז וְאַתָּה תֵּאָזֵר
 מִתְנִיף וּקְמַת וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כֵּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֲצַוְךָ אֶל־תַּחַת מִפְּנֵיהֶם
 כִּן־אֵתָךְ לַפְּנֵיהֶם : יח וְאֲנִי הִנֵּה נֹתֵיךְ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצֹר וּלְעַמּוּד בְּרוֹל
 וּלְחַמֹּת נַחֲשֵׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֵיהָ וּלְרַעַם
 הָאָרֶץ : יט וּלְנַחֲמֹ אֲלֵיךָ וּלְאִי־יִזְכְּלוּ לָךְ כִּי־אֵתָךְ אֲנִי נֹאֵם־יְהוָה לְהַצִּילָךְ :
 כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר : כא הַלֹּדֶךְ וּקְרֵאתָ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר
 כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַת כִּלְלִיתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי
 בַּמִּדְבָּר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה : כב קִדַּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֹאשִׁית תְּבוּאָתָהּ
 כָּל־אֲכָלֶיךָ וַיִּאֲשְׁמוּ רַעַה תָּבֵא אֲלֵיהֶם נֹאֵם־יְהוָה :

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר
 יום השבת וה' מלך יל"ח לבשו משנה והלכה ממנו מהרות שהוא נגד היסוד נקנית היום :

ברטנורא משנה פרה פרק ג

פרק ג א שבעה ימים כו'. מפרשין כהן השורף את הפרה. לכתוב בפרשת מלאוים כלש
 עשה ביום הזה כו' ה' לעשות לכפר עליכם ודרשו רבותינו לעשות זה מעשה פרה לכפר עליכם זה
 מעשה יום הכיפורים שהכהן השורף את הפרה והכהן גדול השוכל ביה"כ עשן פרישה ז' כמו שאנו עושים
 אהרן וכניו בו' ימי המלאוים לכתוב ומפתח אהל מועד לא תלאו' ימים והיו מפרשין אותו מאשתו שמה יבא על
 האשה ותמלא נדה והכובל
 נדה עמא שבעת ימים ולא
 ויכל לשורף הפרה: הבירה.
 אית דלמרי מקום היה בהר הכית וזכרה שמו ואית דלמרי כל המקדש קרוי כירה כמו שאמר אל
 הכירה וגו' : צפונה מזרחת. עמא דמפרשין הכהן השורף הפרה ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחת
 פרק ג א שבעת ימים קודם לשרפת הפרה ז' יבוען טאג
 פריער איינדר קען האט פאר ברענט
 די פרה אדוקה פרישין כהן השורף את הפרה בביתו
 האט קען אפ גישיט פון זיין שמוב דעם כהן
 וואס וועט פאר ברענען די פרה ז' יבוען שעי פני
 הכירה אונ ער איז גיווען דיא ז' יבוען טעג אין דיא
 שמוב וואס בייא דעם בית המקדש. דיא שמוב
 איז גישיטאנען אין ווינקערל פון צפון אונ סדרת
 יבית

(א) ל' רש"י דהטת נקרא שאלמר לוי נדה הטת היא ושאר הטת שעינת לפרן המזבח ובפר' כתיב בה נכת פני אהל מועד שומד כבר המט' ומתקוין ורואה פתחו של היכל שהוא ככותל מזרחי ועתה"ט : (ב) לדעת שופרס לעבודה פרה הקרו' הטת ועטו' מזרח וישם לו להטת וזיו כמעט' וסדר עבודה' רש"י : (ג) אהל כשעת קידוש מקדש' בכל הכלים חו' ועתה"ט : (ד) כשמיט טרפ' : רש"י : (ה) כה"מ : וכל' להכרחו לוי' מהתן לקמן מ"ה לא מלאו מן' מהיית חו' שבו לזכרון לשבע דהא לא תני אלא מכל הטאות שבו סע אהל ודאי פירושו דבר שיהו ו' : (ו) דכתיב וטמאו ביום השביעי וכל' דהוא' קאי דהא כבר כתיב והוא אלו לאשטעין דהואה כותל' מהו ליהדר דמי חו' ד' א"ש' מסוס ויקח לתקן אהלו טבילה ו"מ

(א) וטמאו ביום השביעי וכל' דהוא' קאי דהא כבר כתיב והוא אלו לאשטעין דהואה כותל' מהו ליהדר דמי חו' ד' א"ש' מסוס ויקח לתקן אהלו טבילה ו"מ

טבילה בזמנה מזה רש"י : (ב) כשעת כ"ד הכי' דליתמי' ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קול למשמרת הריוכהו ככירא להו טבילה בזמנה מזה (ו) קא מפלגי כהואה אי מקשינן לה לטבילה אי לא ת"ק מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה מזה וכל יומא מעלשה ימים הראשונים איכא לספוקי טמא היום וסע שלישי לעומתו והלשנה האחרונים כל יומא מספקין טמא שביעי ורביעי לא בעי הואה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי הואה כבוד אהין דוהא את ד' עולה משום הואה שביעי עד שיהו בשלישי שלמינו וכל ו' לאו דוקא דע"כ אהי קימא לן הואה כבוד אהין דוהא את השבת (ו) ור"ל לא מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה לאו מזה הלכך לא בעי הואה אלא ג' ו' כלכד ורבי מניחא כגון ההיגוס מני כרבי יוס' ס"ל דהואה בזמנה אינה מזה והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלוו בה מפני שהא' נעשית כטביל יום : ב' בננויות ע"ג הסלע : זור ההלמיס שניכר שהיה סע מתהלל כרייתו כל עולם וטמא' כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר הרהום : טמא' יס תחתיו קבר ואין לו למת אהל הלל טמא ועומאה שהיא ראוה כוקעת ועולה לפיכך היו בזוים אותו על גבי שפיץ שאפי' יס קבר תחתיו החלל מספקו : וכל ל' עומאת התהום שבגמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' הוה שאינו גלוי : ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם : כל אלו מעלות ימירות עשו בה כי היכי דלא לזלוויה בה מפני שהיו עושים אותה

ובית אבן היתה נקראת . ומזין עליו כל שבעת הימים מכל הטאות שהיו שם . רבי יוסי ואומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד . רבי חנינא מן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזה עליו כל שבעת הימים ועל של יום הכפורים רא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד : ב הצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום : ומביאים נשים עוברות ויולדות שם . שהיו שם . מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קול למשמרת הריוכהו ככירא להו טבילה בזמנה מזה (ו) קא מפלגי כהואה אי מקשינן לה לטבילה אי לא ת"ק מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה מזה וכל יומא מעלשה ימים הראשונים איכא לספוקי טמא היום וסע שלישי לעומתו והלשנה האחרונים כל יומא מספקין טמא שביעי ורביעי לא בעי הואה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי הואה כבוד אהין דוהא את ד' עולה משום הואה שביעי עד שיהו בשלישי שלמינו וכל ו' לאו דוקא דע"כ אהי קימא לן הואה כבוד אהין דוהא את השבת (ו) ור"ל לא מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה לאו מזה הלכך לא בעי הואה אלא ג' ו' כלכד ורבי מניחא כגון ההיגוס מני כרבי יוס' ס"ל דהואה בזמנה אינה מזה והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלוו בה מפני שהא' נעשית כטביל יום : ב' בננויות ע"ג הסלע : זור ההלמיס שניכר שהיה סע מתהלל כרייתו כל עולם וטמא' כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר הרהום : טמא' יס תחתיו קבר ואין לו למת אהל הלל טמא ועומאה שהיא ראוה כוקעת ועולה לפיכך היו בזוים אותו על גבי שפיץ שאפי' יס קבר תחתיו החלל מספקו : וכל ל' עומאת התהום שבגמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' הוה שאינו גלוי : ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם : כל אלו מעלות ימירות עשו בה כי היכי דלא לזלוויה בה מפני שהיו עושים אותה

ובית אבן היתה נקראת . ומזין עליו כל שבעת הימים מכל הטאות שהיו שם . רבי יוסי ואומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד . רבי חנינא מן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזה עליו כל שבעת הימים ועל של יום הכפורים רא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד : ב הצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום : ומביאים נשים עוברות ויולדות שם . שהיו שם . מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קול למשמרת הריוכהו ככירא להו טבילה בזמנה מזה (ו) קא מפלגי כהואה אי מקשינן לה לטבילה אי לא ת"ק מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה מזה וכל יומא מעלשה ימים הראשונים איכא לספוקי טמא היום וסע שלישי לעומתו והלשנה האחרונים כל יומא מספקין טמא שביעי ורביעי לא בעי הואה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי הואה כבוד אהין דוהא את ד' עולה משום הואה שביעי עד שיהו בשלישי שלמינו וכל ו' לאו דוקא דע"כ אהי קימא לן הואה כבוד אהין דוהא את השבת (ו) ור"ל לא מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה לאו מזה הלכך לא בעי הואה אלא ג' ו' כלכד ורבי מניחא כגון ההיגוס מני כרבי יוס' ס"ל דהואה בזמנה אינה מזה והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלוו בה מפני שהא' נעשית כטביל יום : ב' בננויות ע"ג הסלע : זור ההלמיס שניכר שהיה סע מתהלל כרייתו כל עולם וטמא' כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר הרהום : טמא' יס תחתיו קבר ואין לו למת אהל הלל טמא ועומאה שהיא ראוה כוקעת ועולה לפיכך היו בזוים אותו על גבי שפיץ שאפי' יס קבר תחתיו החלל מספקו : וכל ל' עומאת התהום שבגמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' הוה שאינו גלוי : ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם : כל אלו מעלות ימירות עשו בה כי היכי דלא לזלוויה בה מפני שהיו עושים אותה

ובית אבן היתה נקראת . ומזין עליו כל שבעת הימים מכל הטאות שהיו שם . רבי יוסי ואומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד . רבי חנינא מן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזה עליו כל שבעת הימים ועל של יום הכפורים רא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד : ב הצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום : ומביאים נשים עוברות ויולדות שם . שהיו שם . מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קול למשמרת הריוכהו ככירא להו טבילה בזמנה מזה (ו) קא מפלגי כהואה אי מקשינן לה לטבילה אי לא ת"ק מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה מזה וכל יומא מעלשה ימים הראשונים איכא לספוקי טמא היום וסע שלישי לעומתו והלשנה האחרונים כל יומא מספקין טמא שביעי ורביעי לא בעי הואה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי הואה כבוד אהין דוהא את ד' עולה משום הואה שביעי עד שיהו בשלישי שלמינו וכל ו' לאו דוקא דע"כ אהי קימא לן הואה כבוד אהין דוהא את השבת (ו) ור"ל לא מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה לאו מזה הלכך לא בעי הואה אלא ג' ו' כלכד ורבי מניחא כגון ההיגוס מני כרבי יוס' ס"ל דהואה בזמנה אינה מזה והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלוו בה מפני שהא' נעשית כטביל יום : ב' בננויות ע"ג הסלע : זור ההלמיס שניכר שהיה סע מתהלל כרייתו כל עולם וטמא' כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר הרהום : טמא' יס תחתיו קבר ואין לו למת אהל הלל טמא ועומאה שהיא ראוה כוקעת ועולה לפיכך היו בזוים אותו על גבי שפיץ שאפי' יס קבר תחתיו החלל מספקו : וכל ל' עומאת התהום שבגמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' הוה שאינו גלוי : ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם : כל אלו מעלות ימירות עשו בה כי היכי דלא לזלוויה בה מפני שהיו עושים אותה

ובית אבן היתה נקראת . ומזין עליו כל שבעת הימים מכל הטאות שהיו שם . רבי יוסי ואומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד . רבי חנינא מן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזה עליו כל שבעת הימים ועל של יום הכפורים רא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד : ב הצרות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום : ומביאים נשים עוברות ויולדות שם . שהיו שם . מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן שכל פרה ופרה היו נותנין קול למשמרת הריוכהו ככירא להו טבילה בזמנה מזה (ו) קא מפלגי כהואה אי מקשינן לה לטבילה אי לא ת"ק מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה מזה וכל יומא מעלשה ימים הראשונים איכא לספוקי טמא היום וסע שלישי לעומתו והלשנה האחרונים כל יומא מספקין טמא שביעי ורביעי לא בעי הואה דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי הואה כבוד אהין דוהא את ד' עולה משום הואה שביעי עד שיהו בשלישי שלמינו וכל ו' לאו דוקא דע"כ אהי קימא לן הואה כבוד אהין דוהא את השבת (ו) ור"ל לא מקיס הואה לטבילה והואה בזמנה לאו מזה הלכך לא בעי הואה אלא ג' ו' כלכד ורבי מניחא כגון ההיגוס מני כרבי יוס' ס"ל דהואה בזמנה אינה מזה והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלוו בה מפני שהא' נעשית כטביל יום : ב' בננויות ע"ג הסלע : זור ההלמיס שניכר שהיה סע מתהלל כרייתו כל עולם וטמא' כן החמירו לעשות תחתיו הלל : מפני קבר הרהום : טמא' יס תחתיו קבר ואין לו למת אהל הלל טמא ועומאה שהיא ראוה כוקעת ועולה לפיכך היו בזוים אותו על גבי שפיץ שאפי' יס קבר תחתיו החלל מספקו : וכל ל' עומאת התהום שבגמרא ל' ספק ומכוס' הוא כהתוס' הוה שאינו גלוי : ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם : כל אלו מעלות ימירות עשו בה כי היכי דלא לזלוויה בה מפני שהיו עושים אותה

שמות יום ו

עיקר תוי"ט

רבונו של עולם בשבת (ח) אף שהיו עמלו בנדב ויולדת לא היו שומק
אלא מעומתת מה דעבי הוהא ומטומאה הוהא מנפון וקשה לא סוף
סוף כשעת קידוש כתיב ויש וי"ל דמה שיכול לתקן מחקין דכ"ל
מנחא בעשה בעלמא הוא. תוי"ט. ועמ"ט: (ב) וכלי מוקין וקף
דהוי אהל זרוק מ"מ הכל גלי קלה דהוי אהל כדכתיב ועמלתם
וידיעתם חטונכני. וי"ט בהמה

ומגדלות שם את בניהן. ועל שיהיו בן
גביתה דלתות. ותינוקין יושבין על גביתה וכוסין
ש' אבן בידם הגיעו לשילוח ירדו ומלאום.
ועלו וישבו על גביתה. רבי יוסי אומר ממקומו
היה משלש וממלא: ג באו להר הבית וירדו.
הר הבית והעזרות תחתיהן חלול מפני קבר
התהום. וכפתח העזרה היה חתוק קלף של
חצאת. ומכביאם זכר של רחלים וקושרים
חבל בין קרניו וקושרים מקד ומסבך (ל"א או
מסבך) כראשו של חבל וזורקו לתוך הקלף
ומכה את הזכר ונתת לאחוריו. ונוטל

המריב ניגוש היה מונח האפר לצד קבילוי' כדל' בתוספתא
מ"ס ולא היו יורדים לתוך השלוח ואין הלכה כר"י: ג באו להר הבית.
מלאים מים: בפתח העזרה. של שים הסמוכה לחי: היה בחתוק קלף של
הטח מכל פרה שהיו שורפים כדכתיב ויתת לעדת בני ישראל הזכר נרעם
אחוריו ויהי חלול. ומתוך כך כשהיה הזכר נרעם אחוריו ויהי חלול
האפר עמו ונשך על גבי השורים (יב) והתיק נטלו ואין לרדך להניח
ידו לתוך וכתום' משמע שלא להרכיב לנשות בן
האלה כשעלו מן הנוה (יג) שהיו כולם עומים ואין יכולים ליגע
ש"ם היו נוגשים כדבר הפרה היו מעמ"ס אוחו ומה שהיו

זי"א געבארין דארט ויערע קינדער ופגדות שם
את בנייה און זי"א אדעווען דארט ויערע קינדער
בין דיא קינדער ווערין אלט אכט יאהר יבדיאין
שקרים און קען פריינגט אקסין וואס זי"א האבין
ברייטע בייכער ועל גביהן דמית און אויף דיא
אקסין לייגט קען מירען ווארער אנדערע ברעטער
והינזיקות יושבין על גביהן און דיא קינדער ניצען
אויף דיא מירען ווארער אויף די ברעטערן וכוסות
שי און בידם און זי"א האלפטן און דיא הענט
שטייערען קריגלאך הייז קשיית און זי"א זענען
געקומען צו דעם טייף. וואס הייסט שילוח ירדו
האבין דיא קינדער אראפ גענידערט פון דיא
מירען ווארער פון דיא ברעטערן ופלאס און זי"א
האבין אן געפילט די קריגלאך מיט וואסער ועיי
ווישן על גביהן און די קינדער זענען צוריק ארויף
גינאנגען און האבין זיך גיזעצט אויף די מירען
אדער אויף דיא ברעטער. רבי יוסי איפר רבי יוסי
זאגט די קינדער זענען ניט אראפ גינאנגען פון
דיא מירען נאר פאקטור היה שטייט ופלא יעדער
קינד פון זיין ארט ווא ער איז גיזעצטן האט ער
אראפ גיזאון דעם קריגער מיט אשטריק. און
האט אן געשעצט דיא וואסער מיט האט צוריק
ארויף גיזענען דעם קריגיל: ג באו להר הבית די
קינדער זענען געקומען מיט דיא אקסין און מיט
דיא קריגלאך וואסער צו דעם בארג וואס דער
בית המקדש איז אויף אים געשטאנען ירדו און
די קינדער האבין אראפ גענידערט פון די אקסין
אויף דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף

אם געשטאנען הר הבית דער בארג וואס דער
בית המקדש איז אויף אים געשטאנען והעזרות
און די אלע שטיבען וואס זענען געשטאנען אויף
דעם בארג ופחיתים הווי אונטער זי"א איז גיזען
גינאבאין אקעלער פאני קבר התהום ויי"ט עם איז
אספק שאמער ליגט אונטער גינאבאין אמת וואי
עם שטייט און פאשגה בן יפסות העזרה ביי די מיר
פון די עזרה ופון די שטובו וואס דארטען שטייען
ווייכער ווען זי"א קומען צום בית המקדש. דאס
הייסט עזרת נשים היה חתוק קלף של חצאת איז
גיזען אקרינוג מיט אש פון אלע פרות אדומות
וואס זענען גיזען פון משה רבינו און ווייטער
בין צו דיא צייט ויבאיים זכר שי דמלים און קען
האט גיבראכט אזר פון שעפסין וקושרים חבל בין
קרניו און קען האט אן געבוינדען אשטריק אויף
דיא הערנער פון דעם שעפס וקושרים פאני ופאנד
בראשו שי הני און קען האט גענומען אשטעקלי
אדער אצווייג און קען האט אים אנגעבינדן
בין איין עק אשטריק וויקו לידו הגני דעם שטעקלי
אדער דעם צווייג האט קען אריין גינארטפין אין
דעם קריגיל אש ופכה את התרי און דעם זכר פון
די שעפסין האט קען גישלאגן ונתת לאחוריו איז
ער אפ געשפרונגען אונטער זיך. איז דער
שטעקלי אויף ארויס געשפרונגען פון דיא אש.
און אביסל אש האט זיך ארויף גענומען אויף
דעם שטעקלי. און דיא ביסל אש איז ארויף
גיפאלען אויף דיא מירען ועיין בהרעב ותיטו
זי"ט און דאס קינד האט גענומען די ביסל אש

מ"ס ולא היו יורדים לתוך השלוח ואין הלכה כר"י: ג באו להר הבית.
מלאים מים: בפתח העזרה. של שים הסמוכה לחי: היה בחתוק קלף של
הטח מכל פרה שהיו שורפים כדכתיב ויתת לעדת בני ישראל הזכר נרעם
אחוריו ויהי חלול. ומתוך כך כשהיה הזכר נרעם אחוריו ויהי חלול
האפר עמו ונשך על גבי השורים (יב) והתיק נטלו ואין לרדך להניח
ידו לתוך וכתום' משמע שלא להרכיב לנשות בן
האלה כשעלו מן הנוה (יג) שהיו כולם עומים ואין יכולים ליגע
ש"ם היו נוגשים כדבר הפרה היו מעמ"ס אוחו ומה שהיו

זורקים המקל לתוך הקלל ולא בדרך הנחה שלא יטמא העפר כהיטע נמוס ספק ויבש: אל התנו מקום לצדוקים ולרדות. למשל בני כדברי שהוק והתול לסכר ר' יוסי כשעלו בני הגולה היו כהם עתורים שטהרו באפר הפרה שהוריו עמם לכלל והעלו ממנה עמם ולא נעמחו משום ארץ העמים ללא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה לפיכך היה אפשר שאם טהור יהיה נטעל את אפר הפרה. ולא הוצרכו לזכר של רחמים והלכה כר"י: ד לא

ה"ל"ט ופתי"ט [א] שיראה כ"ו. ד"ג"ט נמרו' אפר פרה מעפר סוטה ר"י: [ב] ע"ג כ"ו. ודמי למעטילין מנד לנד דפ"ב דכ"ה ה"ל"ט וה"מ: [ג] להוות. ק"הס על ק"הס ה"ל"מ: (יד) ופ"ק דטבל למנד נדה חמו אפ"ה יר"ד טבילה והערכ שום לא כפי דכל מעשי כע"ג: ה"ל"ט: [ד] מ"ו. כי הכי דתני לטול ומוין עולו על ה"ו ולא דוקי כח"ל"ט ה"ל"ב כ"ו תני נזק הכה מו' ולי"ד.

ומקדש כרי [א] שיראה על פני המים. ר' יוסי אומר אל התנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא נומל ומקדש: ד לא היו עושים לא חמאת [ב] על גבי חמאת ולא תינוק על גבי חברו. וצריכות היו התינוקות [ג] להוות דברי ר' יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר לא היו צריכות להוות: ה לא מצאו [ד] משבע עושים משש. מחמש מארבע משלש משתים ומאחת. ומי עשאו הראשונה עשה משה. והגשיה עשה עזרא וחמש מעזרא ואילך. דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים שבע מעזרא ואילך. ומי עשאו שמעון ויוחנן כ"ג עשו ששים ששים.

שעמרו כל השמירות הללו חיי"ו דלמא אייתי עורב כזית מן המת וטלה עלייהו וכל הני מעלות יתירו' יניחו: לא היו צריכים להוות. לטומאת מת לא חייסין אבל טבילה היו צריכים לכ"ע שמה נעמחו בש"ק (יד) והלכה כרבי עקיבא: ה לא מצאו משבע. משום דלמין מכל הטאת שהיו סס מוין עליו משה' קאמר דלס לא מצאו משבע מוין אפ"ה נחאת: ו חמש מעזרא ואילך. ר"מ לא מני מהרבה עששו שמעון הלדיק ויוחנן כ"ג אלא לששים משום דס"ל שע"י פסול שארע כחלשונה נעית השטי: וחכמים אומרים שבע מעזרא ואילך.

שעמרו כל השמירות הללו חיי"ו דלמא אייתי עורב כזית מן המת וטלה עלייהו וכל הני מעלות יתירו' יניחו: לא היו צריכים להוות. לטומאת מת לא חייסין אבל טבילה היו צריכים לכ"ע שמה נעמחו בש"ק (יד) והלכה כרבי עקיבא: ה לא מצאו משבע. משום דלמין מכל הטאת שהיו סס מוין עליו משה' קאמר דלס לא מצאו משבע מוין אפ"ה נחאת: ו חמש מעזרא ואילך. ר"מ לא מני מהרבה עששו שמעון הלדיק ויוחנן כ"ג אלא לששים משום דס"ל שע"י פסול שארע כחלשונה נעית השטי: וחכמים אומרים שבע מעזרא ואילך.

ויקדש אונ האט גיהיי'קינט די וואקער, ער האט אריין גישאמען די אש אין די וואקער כדי שיראה על פני המים דאם קינד האט גענומען אזוי פיל אש אז די אש נאר גי'עקן ווערן אויף די וואקער, רבי יוסי אומר רבי יוסי האט גי'זאגט צו דיא חכמים אזי תתנו מקום לאפקורסין לרדות איר נאקט ניש געבין אא'רש צו דיא אפקורסים זיי זאלין אויף אייה גי'ועלטיגען. זיי זאלין זאבין פון אייה מיט דער קינד פון דעם שעפס א'י דוא נופל ויקדש נאר דאס קינד נאל גע'טען אביסול אש פון דעם קריגור אונ זאל ארויף שייטען אויף די וואקער: ד לא היו עושים לא חמאת על גבי חמאת מען מאר ניש מאבין איין פ'רה אדוקה דוקה דיא אנדערע פ'רה אדוקה, אויב מען האט ארץ געמאכט טהור פון וועגין איין פ'רה אדוקה, אונ דיא פ'רה אדוקה איז פסול גי'ועארין, מאר מען ניש מאבין איין אנדערע פ'רה אדוקה דוקה די ש'קה פון דיא פסו'ה פ'רה אדוקה, נאר מען מוז אלץ נאך אמה'ל מאבין טהור ולא תינוק על גבי חברו איין קינד ווערט ניש טהור דוקה דעם אנדערין קינד, אויב מען האט געהיט צווייא קינדער וזיי זאלין זיין טהור, איינעם האט מען געהיט ער זאל זיין טהור צו די פ'רה אדוקה, אונ ווייל מען האט דעם קינד געהיט, האט מען דעם אנדערין קינד אויף געהיט. נאר ניש צו די פ'רה אדוקה, אז מען וויר נעמען דאס אנדערע קינד צו דיא פ'רה אדוקה מאר מען ניש, נאר מען מוז אים נאך אמה'ל היטען פון וועגין דיא פ'רה אדוקה צריבין היי' היתוקות למהו אויף דיא

קינדער האט מען אויף גע'ארפמט שפריצען דיא וואקער פון דיא פ'רה אדוקה, איין קינד האט געשפריצט אויף דעם אנדערין קינד דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יא הי צריבין למהו מען האט ניש גע'ארפמט שפריצען אויף דיא קינדער דיא וואקער פון דיא פ'רה אדוקה מען האט זייא נאר גע'ארפמט מוא'ג זיין אין אקנה: ה לא מצאו משבע אז עס איז ניש גי'ווען אש פון זי'בען פרות אדומות צו שפריצען, ועדען מאג ופון די זי'בען מעג פון איין אנדערע פ'רה אדוקה ואזוי וזייא עס שמיט אין מ'שנה או עושים משש זאל מען שפריצען פון זעקס פרות אדומות קמש אדער פון פינף מארע אדער פון פיר משש אדער פון דריי משש אדער פון צוויי וסאפת אדער פון איינע, אויב עס איז נישט דא מעהר נאר איין פ'רה אדוקה ופי עשאן ווער האט געמאכט די פרות אדומות קמשנה עשה משש דיא ערשטע פ'רה אדוקה האט משה רבינו געמאכט והשניה עשה מ'רא אונ דיא אנדערע פ'רה אדוקה האט עזרא הסופר געמאכט משש מ'ערא ואי'ד אונ פון גע'רא אונ ווייטער האט מען געמאכט פינף פרות אדומות דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר החכמים אוקרים אונ דיא חכמים זאגין שבע מ'ערא ואי'ד פון עזרא אונ ווייטער האט מען געמאכט זי'בען פרות אדומות ופי עשאן ווער האט וזייא געמאכט שפען הצדיק ויתקן פהו גזיל עשו ששים ששים שפען הצדיק געמאכט צו צוויי פרות אדומות, שפען הצדיק האט געמאכט צוויי פרות אדומות אונ

דכירא לכו שכולן כשרות היו: ו כיפה כנגד האומם. רנלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהם נקראין אומם ואין רנלי הכיפה העלויה כנגד רנלי התחתונה הלא כנגד הכיפה עמה דכנגד אומם העלויה עומד הלל התחתונה:

מפני קבר התהום: הלא תהיה שם עומאה ראויה שהיא נוקעת ועולה: ופרה וכל מסעדיה. סומכיה ועוריה לטון ה' יסעדנו על שרש דיו ואט"ג דפרה אינה מקבלה עומאה מחיים (טו) מעלה יתירה עשו לה: ז ולא אדומה. גה היו מוליחין פרה אלויה אחרת עמה ככבש כבדי שלא יאמרו שחיים שחמו ורחמנא אמר ושמע אותה ולא אותה ואת

אלהויעוני בן הקוף וחנמאל המצרי וישמעאל בן פיאיב עשו אחת אחת: ו וכבש היו כוש מיהר הכית להר [ה] המשחה כפיין על גבי כפיין וכיפה כנגד האומם מפני קבר התהום שבו כהן השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשח': ז [ו] לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחמו ולא אדומה שלא יאמרו שחיים שחמו ר' יוסי אלא משום שנאמר והוציא אותה לבהר. מקדמים [ז] כרגליהם להר המשחה. ומשמאים היו את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקים

[ה] המשחה. מקום שרפית: (טו) ואי משום מפעל' נמי לא היו נרביים לכבש דל"ג נמלאו לא אכפת לן שלא היו עוסקים עם הפרה הלא מחיים הנבוא' להר המשחה: (טז) ואילוטרקס לעטם שלא יאמרו ולא דייק נמי אותה כמו ר"י דהאי מ"ק ר"ט הוא דרביש טעמא דקרא ונ"מ דלפיו חמור כבדה לתק שרי לר"י אפסו. נמי ועמי"ט: [ז] לא כו'. כלומר א"ל לומר משום ושמע אותה הלא כהנא חספה תכח כו' מהר"ם: [ח] ברנאיים. משום סכוב מנייה: (י) דלאו כטומא' ולווייתא לא היו מוליחין כולי האי. וקשה מאי מועיל זה להוליח מלדוקים הרי כבדי כו' הוו מדברגין וסס אינם מאמנים כזה. וי"ל דל"מ היו מראין שאין

מכרתה (טו): ובית המביצה היה שם. וזוהיה בית העבודה נמו הלל היה על גבי כיסופן מפני קבר התהום ואף מקום מערכתה וניהה השניין לקמן כולן ע"ג כיסופן היו: ומשמאים היו את הכהן. כמה שהיו סומכין ידיהם עליו (יז) כדחתן לקמן בכך היה טעמא דכבדי אוקלי קדם מדרם לפרת תעלת והרמב"ם פ' שהיו ממאלין

די פרה אדוקה האם ניש גיטואלמ ארויס גיין פון שטאל אין מוציאין עקה שחיה פירט מען גיט מיט ארויס אשנארצע קוה זיין זאלין גיין איינע נאך דיא אנדערע שאג יאפרו שחיה פירט מען זאל גיט זאגין דיא שווארצע קוה האם מען גישאקטין גיט די רויטע זיא אדוקה מען זאל גיט מיט ארויס פירען ארויטע קוה שאג יאפרו שחיה פירט מען זאל גיט זאגין צוויי פרות אדומות האם מען גישאקטין. אונ מען טאר גיט שעקטין צוויי פרות אדומות מיט איין מאהל איינע נאך די אנדערע רבי יוסי יאפר רבי יוסי זאגט זא משום זה וואס מען טאר גיט ארויס פירען אשנארצע קוה מיט דיא רויטע צו זאמען איז גיט נוייל טאמער וועט מען זאגין אשנארצע קוה האם מען גישאקטין. אונ וואס מען טאר גיט ארויס פירען צוויי רויטע קוה נוייל טאמער וועט מען זאגין מען האם צוויי רויטע קוה גישאקטין אזא נאר עם איז דא איין אנדער טעם משום שאמר נוייל עם שטייט אין פסוק והוציא איהם ער זאל זיא ארויס פירען ככה נאר זיא אללין מוז ער ארויס פירען. אונ מיט איר טאר איהן גיין זאך גיט ארויס פירען. אפילו אפילו איינע קוה גיט זאגן ווען שראג היי פקדיהם זיהי תבשלת אונ דיא אלטע יודין זענען געזאנגען פאראויס מיט דיא פיס צום בארג וואס מען פארברענט אויף אים די פרה אדוקה זיהי פביה היה שם דארט איז גינען אשמוב מיט אסקנה צום טובל גיין וקסמאס היי את הכהן השורף את הפרה מען האם מטמא גינען דעם פהן וואס האם גידארפט פארברענען דיא פרה אדוקה אונ ער האם זיך טובל גינען אונ נאך די מביצה האם ער פארברענט גינען דיא פרה אדוקה פני הצדוקים דורך דיא

יוחקן פהן גדול האם געמאכט צוויי פרות אדומות אלהויעני בן הקוף וחנמאל המצרי וישמעאל בן פיאיב עשו אחת אחת יעדר פון דיא דריי האם געמאכט איין פרה אדוקה איז זענען פרות אדומות דיא חקמים האלפין דיא אלע זענען פרות אדומות זענען גינען פשרה. אונ רבי מאיר זאגט צוויי פון דיא פרות אדומות זענען גינען פסול. איין פרה אדוקה איז פסול גינארין בייא שמעון הצדיק האם ער געמאכט איין אנדערע. אונ איינע איז פסול גינארין בייא יוחנן בנהן גדול האם ער געמאכט איין אנדערע איז נאר גינען פיקה פשרה פרות אדומות: ו נכש היי עשים פהר פביה זהר הפשה מען האם געמאכט אפריק פון דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים גישאמען ביי צו דעם בארג וואס מען האם אויף אים פארברענט דיא פרה אדוקה דער בריק איז גינען געמאכט פייפ זי גבי פייפן געוועלבער אויף געוועלבער זיפה פניד האוסס דער חלל פון דעם אויבערשטיין געוועלעב איז גינען געגען דיא פיס פון דעם אויבערשטיין געוועלעב כפי קבר ההוא נוייל עם איז אסקט טאמער זיגט אונטען פנראבין אמת ווייל עם שטייט אין מושנע כו שבו וואס ווייל דער בריק איז געזאנגען הכהן השורף את הפרה דער כהן וואס פארברענט די פרה אדוקה זיהי אונ דיא פרה אדוקה אללין ופי מסעדיה אונ אלע מענטשין וואס העלפין צו דיא פרה אדוקה יוצאין זהר הפשה גיינען אויף דיא בריק פון דעם בארג וואס דער בית המקדש איז אויף אים געשטאנען ביי צו דעם בארג וואס מען האם אויף אים פארברענט דיא פרה אדוקה: ז לא היתה פרה רוצה לצאת אויב

מחשבים לרעות שלהם ועתוי"ט: (יח) וקשה דהכי נמלך כנחוב
 ג"כ ויבדק ויטבר ויטבר ויטבר ועוד כהנחת רבאשנה
 כהיב ג"כ ויטבר ויטבר אלף לחמל' ואולי דהם מזריקים כנוסם הערב
 שמה ולמדון טובה השטם. ועתוי"ט: (ת) אחת. (לפי שזה
 כהפסד כמו ל"ג ביה"ט לכך ח"ל עובד א' אף דהתם ה'
 טיבול: [ט] חלקה. ולא יתכן
 כ"כ מביני האזן לפי שזהו ההלך
 ה"ר"ט: (ע) ולפי' כל חבל כשר
 כואלו ואלו ארזו ור"ט וכוס' וכוס'
 פ' לפי שזהו מין שאליו מקבל
 טומאה: (ו) לבערב. כמו פ'
 של יו"ט אף דלא שייך לטן
 טעם דהתם דהא אין לטן
 מזה: (ז) הוא מה"מ א"ס
 מואר דומין מאלכס דומין
 דקסם אלכס אינו אלף של ימין
 וזהויה אלכס הסעוד גודל
 דומין לה מאלכס. ועתוי"ט:
 (ח) ומחיהו דה"מ ככ"ט

אוחו כשרן או בשאר טומאות שמטמאים טומאת ערב *
 במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורכים ואסף
 אוס טטור אין טטור אלף כהעריב שמשו וכן הוא אומר
 (ויקרא כה) וזכ השמש וטבר (יח) ומכמס קבלו
 לטטור האמור כפ' טחאת
 טטור למשך קאלר דהיינו
 טטול יום: ה אישי כהן
 גדול. לפי ששפטם נעשית
 ע"י כ"ג אלף כלל כהן הוא
 כשרה בין ככ"ג בין כסנן
 בין כהדיט: ונסתפג.
 ותקנה: ע"ים. ע"ש
 מן מערב' לשריפה מוארדים
 סס: ווארנים. ל' נטע אורן
 וגסס יגדל האמור (בישעיה
 מד) ומין ארו הוא וכן
 כרוסם וכל הק ע"ס

מבד והוה שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים על כל הויה טבילה.
 דקחטיב עדיפי משאר עניס לזורך שריפה: כמין מנדל. רחכה מלמטה וזרה מלמעלה: ופותרין בה
 חלונות. להכניס כזה האלף להטטור העלים: והויה מערבה. פני המערכה ומרזיחה והוא המקום שמחייבין בו
 הל האור היה טהור לזד מערב דהיינו כלפי המקדס שהמקדס היה מערבו על הר היםים: מ בחבל של מגג.
 אכל שבו ממין של מגג כדי מעשה כדבר שאינה מקבל טומאה (ע): ופניה למערב. לזד המקדס:
 רבי יהודה אומר בימינו היה מקבל. כשאר קבלת הדס של קדשים שאס קיבל כשמאל פסול ואין הלאה כר"י
 טכיון שאין דמה נזרק ע"ג הנוצה אינה כשאר קדשים לענין זה: ומהו בימינו. דכתיב ולקח אלטו הכהן מדמה
 כזכבטו הרגיל' שאלכבטו כלומר מואר (ב) האדם ממשקס כה מתי: כנגד בית קדשי הקדשים.
 כדכתיב ומהו לזד נוכח פני אהל מועד (כ): על כל הויה טבילה. על כל הויה שהיה מזה היה טטול אלכטו

אמורקים. אונקטין קריים אונ אויבין שקמאה
 יפותרין בה הינות אונ מען האמ נעמאמט אר דיא
 האלץ אווי וויא פענקסטער דער ווינט אורף
 קלאזין דעם פייגער ווייזת פניכה אונ דער גרויסקער
 פענקסטער וואס מען האט דורך אים אריין
 גילייגט דעם פייגער איז גיווען אין מערב וייט:
 מ פתיה בתל של מגג מען האט געבונדן די פרה
 ארוקה מיט אשטריק פון קארע אונ ווען מען
 האט איר געארקט פארברענגן ינהיה צי גיי
 הפניכה האט מען איר גילייגט אויף די האלץ
 ראשה פרום איר קאפ איז גיווען אין דרום וינהיה
 געברע אונ דער פנים איז גיווען אויס גיבויגן צו
 מערב כהן עובר פנימה דער כהן איז גישטאנען
 אין מזרח וייט ויפני געטריב אונ ויין פנים איז גיווען
 צו מערב וייט שחם בימינו מיט ויין רעכטע האנט
 האט ער גישאקטין די קוה וקבל גשכאיו אונ מיט
 ויין לינקע האנט האט ער צו גענומען די בלוט
 פון האלדו באלד נאך דער שחיטה אין אבלי
 כפי יחידה אפר רבי יהודה נאנט בימינו היה קפלי ער
 האט צו גענומען די בלוט מיט ויין רעכטע האנט
 וינהיה גשכאיו אונ ער האט גילעבין דיא בלוט אין
 ויין לינקע האנט וינהיה בימינו אונ מיט ויין רעכטע
 האנט האט ער געשפריצט די בלוט פלי ער האט
 איינגעטונקט ויין פינגער פון דיא רעכטע האנט
 אין די בלוט ויהוה שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים
 אונ ער האט געשפריצט די בלוט ויבען מאהר
 גענין קרשי קדשים צי קי תיה פליכה צו לערען
 שפריץ

אפיקורקים שהיו אומרים ויאי פלעגין ואנין כמערב
 שמש הנה נעשית אז דער כהן וואס דארף פאר
 ברענגן די פרה ארוקה איז גיווען קמא האט ער
 ויך געמוגט טובל ויין אונ ווארקטין ביז דיא וונן
 וועט וואקער גיין. אונ דיא חקמים אנטרן אז מען
 דארף ניט ווארקטין ביז די וונן וועט אונטער גיין.
 דורך דעם האבין דיא חקמים געהייסן מען זאל
 מטמא ויין דעם כהן וואס וועט פארברענגן דיא
 פרה ארוקה אונ ער זאל ויך טובל ויין. אונ פאלד
 נאך די טבילה זאל ער גיין פארברענגן די פרה
 ארוקה. איידער דיא וונן וועט אונטער גיין. ניט
 וויא די אפיקורקים זאגן: ח סמכי וידיהם עליו דיא
 זקנים האבין ארויף גילייגט וייערע הענט אויף
 דעם כהן וואס דארף פארברענגן די פרה ארוקה
 זאפרו יז אונ ויי האבין גיזאנט צו אים אישי כהן
 גדול מיון האר כהן גדול פבוז אחת זאיי דיה טובל
 איין מאהר. יד ופלי ער האט אראפ געענדערט
 אין מקוה אונ האט ויך טובל גיווען ועה ונסתפג
 אונ איז ארויף געגאנגען פון מקוה אונ האט ויך
 אפ געווישט ויעים היו מסודרים עם אונ דארף אויף
 דעם כהן איז גיווען צו זאקען גילייגט האלץ
 מען זאל מיט ויין פארברענגן דיא פרה ארוקה
 צי אריס ווארנים וברושים וצ"י תניה חלקה מענען האלץ
 ווס מען רופט ארו אונ מעגן האלץ ווס מען רופט
 ארן אונ באקסין האלץ אונ האלץ פון אפייגין
 בוים גלאשע אן סייגקעס ועושי אוחה מין מגרי אונ
 קען האט צו זאקען גילייגט דיא האלץ וויא

כדס דשירי הדס שזאצבע פסולין (כז) להוייה: גמר מלהוות קינח ידו בגיפה של פרה. כדי שיערף
הדס עמה כדכתיב ושרף את הפרה את עורה ואת כשרה ואת דמה וזין הזאה לקואה נקחה אלכעו כשפת המזרק
ולא בנופה של פרה מאס נימין הדנכקין כאלכעו ונאלי לעשות כהן הוייה: אלירות. עלים קעמיס שגלהיבין
כדס עליו האערעה אלימות לשון אליה כמו זנבית האודיס: בחירות. זמורת של דקל ואין הלכה כרבי עקיבא:

המקוון הכולל ותו כפי' דמדות
מ"ד א"י ומתקוין ויבוא פתחו
של הכול ולא הויר ק"פ:
(כז) כספרי מלמה ז"ס מניד
שחור לרס ז"ס: (כז) ה"לכ
קילר. וה"ל כחג עוד דמאל
חוק למדנו שיעלך בקרבה כפת
הביקועה. ועכשוו חזים זו שמענו
הביקוע ועליות חזור ככוכב:
מלכותי: [א] והשליך. ג"ל
מלכותי והשליך וחסם הכנסת
מרחוק היל: [ב] אבן. אשר לא

גמר מלהוות קינח את ידו בגיפה של פרה.
ירד והצית את האש כאלירות. רעיא כחריות.
י נבבקה ועמד חוץ מניהם נפל עץ ארו ואווב
ושני תולעת. אמר להן עץ ארו זה עץ ארו זה.
אזוב זה אזוב זה. שני תולעת זה שני תולעת
זה. שלשה פעמים על כל דבר ודבר. והם
אוברים לו הן הן ג' פעמים על כל דבר
ודבר: יא כרכן בשירי הלשון [א] והשליך
לתוך שרופתה ששרפה חובטין אותה במקלות
וכוברין אותה בכברות ר' ישמעאל אומר
במכות של [ב] אבן ובכברות של אבן היתה נעשית. שחור שיש בו אפר

י נבבקה. הפרה מחמת
האור אבל אם לא נבבקה לא
לכתיב אל תוך שריפת לא
קודם שזית האור כרוב'
ולא אחר שחשט' אפר (כז)
וה"ה אם קרעה כסכין אחר
שזית האור כרובה: ועמד.
הכהן: חוץ מניהם:
גומא שהיתה בקרקע כמין גת
עשויה לשריפת הפרה וכסחי'
משלך עץ ארו ואזוב וטני
תולעת לריד. שיעמוד חוק
למות: גומא: עץ ארו.
הרבה שדומין לארו ואינן כשרים לכך לריד להודיע שזכו שנתה עליו תורה וכן כאלוה וכן כשני תולעת ואזוב הוא
שקורין לו כערכי לנת"ר וטני תולעת הוא למר כזוב כזבוע הנקרא כערכי כרמ"ו ובלע"ו קרמ"ו: יא כרכן.
לען ארו ואזוב: בשירי לשון. כל למר שהיא זכוע כשני תולעת שהיתה ארוכה ומה שהיה שורף ומנהג
על עץ הארו ואזוב היה כורף ששלת יחד כדי שיהא לכן כזבד ויתלו לתוך שריפת הפרה ולא תתקוע
השלהבת את הלשון ואם לא כרכן והשליך כל אחד בפני עלמו כשרה: בכברות של אבן. אכניס המטקיס
נקבים דקס ככברה ואין הלכה כרבי ישמעאל: שחור שיש בו אפר. פחם שאם יכתשו אותו יעשה אפר:

בזים מיט דעם גידעריגען ביימיל אונ אריין
ווארפין אין דעם פייגער שלישה פעמים על ג' דבר ודבר
אויף יעדער ואף האט ער גיפּרענגט דריי מאהר
יהם אקריס לו אונ די מענגשטין וואס זענען דארט
גישטאנען האבין גיזאגט צום כהן הו הו הו שלישה
פעמים על ג' דבר ודבר דריי מאהר יא אויף יעדער
ואף וואס ער האט זיין גיפּרענגט: יא רבין בשירי
הלשון פריער האט ער אויס גיצויגן דיא גימיקול

שפּרין וואס ער האט געדארפט מאהן האט ער
איין געטונקט דעם פינגער אין דיא בלוט זפר
מקוהות אז ער האט אויף גיהערט צו שפּריצען
דיא בלוט קינח את ידו בגיפה של פרה האט ער אפ
געווישט די האנט ורעם פינגער אויף דיא פרה
אדוקה. אונ צווישען זענען שפּרין האט ער אפ
געווישט דעם פינגער אין דעם געקין ידו והצית
את האש באהיות ער האט אראפ גענידערט פון
דעם פארג וואס ער איז אויף אים גישטאנען ווען
ער האט געשפּרעצט דיא בלוט אונ ער האט
אנגעצויגן דעם פייגער מיט קליינע שטיקלאך
הארץ רבי גקביא אופר רבי זקניא זאגט גהרות
מיט צווייגין פון אטייטור בזים האט ער
אנגעצויגן דעם פייגער: י נבבקה אז דער בויה
פון די פרה אדוקה איז אויף גישפּאלטן גיווארין
דורך דעם פייגער נגפד הוץ מנהג האט זיך דער
בהן גישטעלט פון ווייטונגס פון דיא גרוב וואס
די פרה אדוקה איז אינווייניג גילעגן אונ האט
זיך גיברענגט נפל עץ ארו וזיין הניגה אונ ער
האט גענוקטן אצווייג פון אטענען בזים אונ
אנדערריי ביימיל אונ האט זיי צו זאמען געבונדן
מיט ארויט שטיקול וואל אפר להן דער כהן האט
גיפּרענגט צו דיא מענגשטין וואס זענען דארט
גישטאנען עץ ארו זה עץ ארו זה דעם טענען בזים
האט גאט געהייסן אריין ווארפין אין דעם פייגער
אזוב זה אזוב זה דעם נידעריגען צווייגיל האט גאט
געהייסן אריין ווארפין אין דעם פייגער שני הניגה
זה שני הניגה זה מיט דעם רויטין וואל האט גאט
געהייסן ארוקגינדן דעם צווייג פון דעם טענען

רויטע וואל ארו גלייך מיט דעם עץ ארו. אונ דיא
איפּעריגע שטיקול וואל וואס איז גיווען זיינגער
וויא דער עץ ארו. האט ער פארטויקולט ארום
דעם עץ ארו מיט דעם אזוב והשליך ליהו שרפתה
אונ ער האט אריין גיווארפין דאס ביניטור ודעם
טענען בזים מיט דעם קליינעם ביימיל מיט דיא
רויטע וואלא אין דעם פייגער וואס די פרה אדוקה
האט גיפּרענגט נשרפה אז דיא פרה אדוקה איז
פארברענט גיווארין חובטין אותה בסקיות האט מען
איר צו קלאפט מיט שטיקעלס זיא זאל צו שאטין
ווערין אויף אש ופּוּבּוּרין אותה בכברות אונ מען האט
געזויפט דיא אש אין זיפען רבי ישמעאל אומר רבי
ישמעאל זאגט ניט מיט שטענקים האט מען צו
קלאפט דיא פארברענטע קוה. נאר בסקיות של אבן
מיט שטיינערנע האקערס האט מען צו קלאפט
דיא פרה אדוקה ובכברות של אבן היתה נעשית אונ
אין שטיינערנע זיפען האט מען געזויפט דיא אש
שחור שיש בו אפר אשטיק פלייש פון דיא פרה
אדוקה וואס איז איפּער גיברענט גיווארין אונ
עס איז גיווארין אשטיק קויל. אז מען וועט דיא
שטיק קויל צו שטויסין וועט זיין איר אש

כרתשין אותו. ואם לא יחזור כמו אפר מניחין אותו :
בין כך ובין כך. בין שיחזור אפר ובין שלא יחזור
אפר : וחלקין אותו לג' חלקים. לחצר שכבר את
כל האפר בין אפר הפרה ובין אפר עינים ששטרפו עמה

יכלו טומאה לתוספת השמי' הר"מ : [בין מניחין אותו. עד
שיעשה מקלות אפר כדי לקיים מצות שריפה וכתיב את עורה וגומר
אכל עש לא כתיב הלך כותשים אותו עם השאר אף על פי שלא
נעשה אפר אלא כפי' עש כלא אפר פסול לקידוש מהר"ם : (כד) י"ל
דמטום דמפני קדושת' וזכור טומאת' את משא"כ ישרא' נקט אלגן
ז' מקדשין ולא מזין ועפ"י :

כרתשין אותו. ושאינו בו [ג] מניחין אותו. העצם
בין כך ובין כך דהיינו נכתש. וחולקים אותו לג'
חלקים. אחד ניתן בחיל. ואחד ניתן בהר
המשחה. ואחד היה מתחלק לכל [ג] המשמרות:
היו הכהנים מקדשין (כד) : ואחד היה מתחלק לכל המשמרות. וממנו היו מזין כל ישראל :

[ג] מקדשין ולא מזין ועפ"י :
[ג] המשמרות. הכל' מקומות
אשר היו כפן המשמרות. הר"מ
ומזן לעורה היו וכן ת"י והר"א
מסבג לכל מטרת ליווא'
ועפ"י :

ביתשין אותו צו שמיים קען דיא שמיים קויר אונ
קען זעמט ארויס די אש ושאינו בו אונ אויב אין
די שמיים קויר איז אפילו אביסור אש אויך גישט
דא מניחין אותו לאומ קען לינען דיא שמיים קויר
אויך דעם פייגער עם זאל ווערין פון איר אש
אפילו אש אביסור אש העצם אביין פון דיא פרה
ארויכה וואס איז איבער גינגענע גינארין ב' ד'
יבין ד' סאיי אזוי אונ סאיי אזוי. סאיי עם וועט
ווערין דער פון אש אונ סאיי עם וועט גיט ווערין
דער פון אש אפילו אביסור אש אויך גיט תה
נקבש האט קען אים אלץ צו שמיים וחוץ איהו
ששיתת תמים קען האט צו שמיים דיא אש אויך
דריי שייך אהר יתו בתי אין שייך דיא אש קען
ארין גליינג אין דער שטוב וואס היינט הייך

רשי נמרא נדה דף ט"ז ע"א תוספות

אפילו ילדה דכוזא למעטל. פ"ה אפילו נערה טכוסה לעטול
ומשני ודאי רחמה מי א"ר יוחנן ד'ך נמי כיון שלא רחמה
נדולא שרי רבי יוחנן ואינו מושב ור"ח מפניו וכן ר"ח אפילו
ילדה דכוזא למעטל פ"י סבוריה ומסתדת לעטול תוך ל' חודש
כספק מפניו (דף קכ"ט) דבת רב סמלע טכלה תוך ל' לילה
וחלמה ואמתי' רבא לעס'
ורחמי' והסתא אחי ספיר דליל
ודאי רחמ' מי א"ר יוחנן א"ר
יולדת אחי' לא הוהה נדולת
לעטול לא יתיר רבי יוחנן כספק
עכילה אינו מוואיה מירי ודאי
רחמה נכוזו לשון ספק כההו
דפ"ב דיכמות (דף כו) לא מיכטיא

מחשב ימי וסתה. אם שהה נדך ז' ימים אחר וסתה
נעכשו עומדת כיומים שיכולה להטהר אפי' הגיע
וסתה אמרין טבלה ואין לרדך לשאלה : רבזווא. כוסה
היא לעטול עד שפיסיל' : ודאי ראתה מי אמר
רבי יוחנן. שלא יהא לרדך
לשאלה ואפי' היא זקנה :

האט גינאנט צו רבי אבא אפר רבי יוחנן אפילו יתרה
דכוזא ומפני האט רבי יוחנן גינאנט ויין דין
אפילו דיא אשה איז אינגע וואס זיא שעמט
זיך מובל צו ויין. קענע אויך דער מאן זיך
כהעפטין מיט איר אפילו ער פרגענט זיא גיט
סאקער ווייל זיא שעמט זיך מובל צו ויין אונ
דער מאן איז גיט גינען אין דערקיים האט זיא
זיך גיט מובל גינען אפר גייה האט רבי אבא
גינאנט צו רב שמואל אפר נדאי ראתה מי אפר רבי
יחנן האט רען רבי יוחנן גינאנט אפילו קען וויים
גענוים. אז זיא האט גינען דם גרות קענע ער
אויך ויין בייא איר אומגיפגענט איסור דאפר רבי
יחנן ספק ראתה ספק זיא ראתה ווען האט דאס רבי
יחנן גינאנט אז ער קענע ויין בייא איר אומ-

אכיו דכיוו כר"י מנייה מיהו
בפ"י ח"ו דכר"ס (דף פ"ב) משמע
שהוא לטון כוסת בני יבמתו
בזה מנייה ובפסק ג"ש (דף
ק"ט) נכחו כיוו מנייה מיהו גם
יש להפסיק לטון פחד ובפירוש פירש לטון כוסת :

ואם תמצא לומר ראתה אימא מבלה אבל
וראי ראתה מי יומר דמבלה הוה ליה ספק
ווראי ואין ספק מוציא מידי ודאי :
לחומר : ואין ספק מוציא . את הדבר מידי ודאי סלו :

ג'פ'רענט או מען ווייס גיט צו זיא האט גינעקן
דס גדות צו זיא האט גיט גינעקן דס גדות זיא
תמצא לומר ראתה אונ או דו נועקט זאגן זיא האט
זיא גינעקן דס גדות זיא אפיא ספקה קאמער האט זיא
זיך טובל גינען אפי נדאי ראיא אקער וואו עס איז
געוויס אז זיא האט גינעקן דס גדות מי יומר דמבלה
נוער זאגט דאס אז זיא האט זיך טובל גינען

זוור יתרו דף פ"ה ע"א

רבי שמעון חמר האי מאן דלשלים תלת שעדותי בשבתא קלא נפיק ומכרוז עלי' אז תתענג על ה' דא סעודתא
הדא עתיקא קדישא דכל קדשין . והרכבתיה על כמותי ארין דא סעודתא תנינא לקבל הקלה דתשמיין
קדישין . והכלתיה נחלת יעקב אביך . דא הוה שלימו דלשתיים צועיר אפסין . ולקבליהו בעי לחשלונו סעודתיה
ובעי לחתענגא בכללו סעודתיה ולמחדי בכל חד וחד מנייהו משום דלזיבו מרימנותא שלימתא ובגין כך שבתא חתיקא
מכל שאר זמנין ומגין ומגין משום דכלא ביה אשתכח ולא אשתכח הכי בכלהו זמני וזמני . אמר רבי חייה בנ"ל משום
דלשתיים כלל ביה חידוכא תלת זמנין דלתיב ויכל אלהים ביום השביעי . ושבת ביום השביעי . וינדרך אלהים את
יום השביעי :

יוסף לחק מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"ב
כתיב הויה איש מור כמלאכתו לומר כלל רוב מחשבות לעולם
הזה אלא מקור ועולו ומשאו של עולם יויה להקב"ה והוא
שם משאו יתברך והיינו השלך על ה' יוכך והכך מוטעו ולא יכחו
אלא פשו יכחו והוא כביכול והוא יכליך והיינו אשרי תמימי דרך

קערה שמן ויתנגה בצד הגר ויהן ראש הפחילה לחובה
קתיב הויה איש מור כמלאכתו עם שמיים אין פסוק
שלמה הולך האט גיזאנט אויב דו האקט
גינעקן אקענטש וואס איז געאייילט אין זיין
אקענט גיזאנט ברא רוב מהשבות ועולם הוה מען מיינט
ער האט גיט פיל געמראקט וועגין דיא נועקט
איז אקער זענה וועגין דיא נועקט האט ער גאר
אפגעקריצט ומשאו של עולם גיט להקרוש ברוך הוא
דיא משאו פון דיא נועקט האט ער גילאזין פאר
גאט והויה ישא משאו יתברך אונ ער האט גימראגין
דיא משאו פון גאט והיינו השלך על ה' והקדך דאס
מיינט מען ווארף דיין משאו אויף גאט והקדך מעיש
ויהו יתבו גאר דיין משאו ואלקטו ווארפין אויף
גאט . אקער דיא משאו פון גאט זאלקטו גיט
ווארפין אויף גאט איז השא יתבו גאר דו זאלקט
קראגין זיין משאו והויה כביכול והויה כביכול אונ גאט
נועם דיה שפיוון והיינו אשרי תמימי דרך דאס
מיינט דוד השלך וואהל צו דיא מעקנטשין וואס
גייען מיט גאנגקייט אין דיא וועג פון גאט
נועם זיין אין דיא שיעול . אז די אייך פון לאקפ נועם אויפקעריקניג ווערין נועם דער קנייטייל
ווייטער ברענגען ווייל ער נועם ציהען דיא אייל פון דיא שיעול דאס קאר מען גיט מאהן אום
קרייטאג אקנייטיין אויף שבת גייה שפי יתבו נשון שפני ווייל סיד האכיו מורא קאקער
נועם

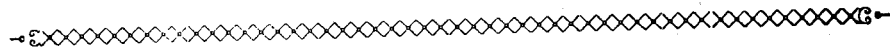
שהרי לא נאמא בנר ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהודלק בו ואפילו בכתה הנר ואפילו נטף מן הנר מפני שהיא כווקעה מחמת אסורו ואם חיבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחריסית וכיוצא בהן מותר :

בעלם וזה פנס האדם סיבה דוד עלמנו כי רבה הכחתי בחורו כשימות ומידושי העולם הוה . ועל ידו כן יוכונו מחשבותיו אש רועו בו לנפיתו ויזכה לרוע קודש ואשרי הלוק :

שאנים מרכים מחשבות בעניני העולם שגורם כיעול חורב והיינו למסיים הסולכים בחורב ה' והיינו סעפים שנלחתי לפי שחורףר אכתי ולא אמתקן כרהכורתי ומחשבות דהיינו סעפים נמלאתי מחטעל מחורףר אספכתי . כתיב וזה אכתי חורףר כל היום הלא שחתי לפי שאדם אוהב מחד לשמוע מידושים ודברים היום הלא שחתי ויחורףר ויחורףר שיהו הוא מחטעננ ומסיח לא שחיתו ומידושי העולם הוה . ועל ידו כן יוכונו מחשבותיו אש רועו בו לנפיתו ויזכה לרוע קודש ואשרי הלוק :

נועם ער נעמען שבת אביסול אייל פון דיא פלי שהרי לא נאמא בנר נוארום דיא אייל איז דאך גיט מיאום גיטוארין אין לאמפ, נוייל זיא איז אין לאמפ גיט גיטוען ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהדלק בו אונ מען טאר גיט הגאָה האבין אום שבת פון דיא אייל נואם איז אפגעשיידט גיטוארין עם זאל ברענען אום שבת, נוייל אז ער נועם נעמען אביסול אייל נועם דאך נוייגיגער צייט ברענען, איז גלייך וויא ער נואלמ פארקלאשין דעם פייער אום שבת ואפילו בכתה הנר אונ אפילו דער לאמפ איז פארקלאשין גיטוארין פון זיך אליין אונ עם איז געבליבען אביסול אייל אין שיסול אָדער אין לאמפ ואפילו נמך מן הנר אונ אפילו עם האמ אראפגעריגען אייל פון לאמפ, טאר מען גיט גיצין דיא אייל אום שבת מפני שהוא סקצה ספקה אסור נוייל דאם איז אפגעשיידט גיטוארין עם זאל אויסקרענען אום שבת, דריבער טאר מען דאם גיט גיצען אום שבת ואם חיבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחריסית וכיוצא בהן מותר אונ אויב מען האט צו גיקלעבט דיא פלי נואם אין איר איז גיטוען דיא בויקאייז צו דעם לאמפ מיט נואפע אָדער מיט ליים אָדער מיט אנדערע זאבין נואם קלעבט אונ די בלי מען דעם לאמפ וענען גיטוארין איינס מען ארין גיסען אייל פרייטאג פארין נאכט אין דיא פלי נואם איבער דעם לאמפ עם זאל ארין רינען ביסקלאכטויז אין לאמפ, אָדער ארין ריגין דעם אנדערין עק קגייטיל אין דיא שיסול אונ עם זאל אזוי ברענען שבת, נוארום ווייל דאם איז איין פלי מיט דעם לאמפ צו זאמען נועם ער גיט נעמען פון דיא פלי אביסול אייל אום שבת :

שאנים מרכים מחשבות בעניני העולם זיא טראכטין גיט פיר אין דיא ענגנים פון דיא נועלמ שנתק בייסוי חרדה נוייר דאם פריינגט מען זאל גיט קענען לערנען תורה והיינו דפסיים החללים בחורה ה דאם זאגט דוד נוייטער מענעמשיין ווס וילען גיין אין נאמס תורה זאדיין גיין מיט נאנצקייט זאדיין גיט קלערין פון דיא נועלמ והיינו סעפים שאנתי דאם מיניגט דוד הקלה איה האב פיניגט געדאנקין, איה וייל גיט טראכטין פון דיא נועלמ לפי שחורףר אהבתי נוייר איה האב ליב דיין תורה ואם אפמשה בהרהורים ובחשבות דהיינו סעפים אויב איה נועל מיה אנועק ציהען מיט טראכטונגען, דאם איז סעפים, געדאנקען נאצאתי סתפסל מתקנה שאהבתי נועל איה מוויזן סבביט זיין פון דיין תורה נואם איה האב זיא ליב כתיב מה אהבתי תורה כל היום היא שחתי עם שמיית אין פסוק דוד הקלה האט גיאנגט פאר נאט וזיא ליב האב איה דיין תורה גיאנגין טאג רייד איה נאר אין דיין תורה לפי שאדם אוהב טאר לשמוע חרושים ודברים בללים נוייר אומענעמשי האט זייער ליב צו הערין גייע ער ציילונגען אונ ליידריגע רייד וזה פנס האדם אונ דאם מאכט קאליע דעם מענעמשי, דריבער שיבה דוד עצמו האט דוד זיך אליין געלויבט כי רבה אהבתי בתורתך ותורה אז זיין ליבשאפט צו דיא תורה איז גאנץ גרוים והיא שחתי אונ די תורה איז זיין שמועסם ובהרהורים שלה הוא מחטעננ ומסיח אונ ער האט נאר פער- געניגען צו שמועסין פון די גייעס וואס געפינט זיך אין דיא תורה לא בשחות ומידושי העולם הוה גישט פון דעם שמועסין אונ דיא גייעס פון דיא נועלמ ועל ידי כן יוכונו מחשבותיו אשר ירע בו לנפיתו אונ דורך דעם וועליו אונגעפרייט נוערין זיינע טראכטונגען נואם זיינע קינדער קומען אויך פון דעם טוח אונ אז זיינע טראכטונגען וועליו ניון הייליג וועליו זיינע קינדער אויך זיין אזוי וזיא ער איז וזכה לרע קודש ואשרי הלוק וזין חלק :

אור צדיקים

תיקון התפלה

והוא תיקון ה'ב' ובו ס'ד סעיפים.

(א) ר"א יהיב פרוטה לעני והדר מצלי דכתיב אני בצדק אחזה פניך. פירוש לעשות מצדק צדקה על ידי הפרוטה שנותן לכיס של צדקה, ויאמר גם כן הפסוק זה בשעת נתינה ויכוין לעשות צדקה כנוכר, ויתן בידו הימנית דוקא וידו תהיה פשוטה כדמות ן כשנותן צדקה דהיינו הזרוע דמות ן וה' אצבעות שאוחז בהן הפרוטה ך והפרוטה דמות ן וכיס של צדקה שחיא יד העני יד המקבל בה' אצבעות ג"כ ה' הכיון אל הצירוף ן והי' שהוא צירוף אחד מי"ב צירופי שם הוי"ה וזהו סוד הכתוב ן והי' מעשה הצדקה שלום.

(ב) בבואו אל מקומו בבהינן יתחיל מקודם לומר פ' העקידה כי בעוד שהוא מקדים לומר פ' העקדה בשעה שנתעורר מדת החסד של אברהם בשירתא דצפרא בשעה שהלך לעקיד את יצחק בנו ואז יותר טוב שהוא עת רצון וראוי ונכון לומר אז פ' העקידה ושאר בקשות כמבואר מזה בזהוה פ' שנחס וי' ע כי אמירת פ' העקידה היא לכבוש את הדין ועל כן יכוין בשם אלהים שבכל פרשה זו שהוא גימטריא ש' במילואו כזה אל"ף, למ"ד, הי', יו"ד, מ"ם, כמנין שם הוי"ה בא"ת ב"ש מצפ"ץ גימטריא ש', וכזה ממתיק הדין שבשם אלהים בהיותו גימטריא מצפ"ץ שהוא שם הוי"ה בא"ת ב"ש שהוא רחמים : (ג) ובהיות הטעם של אמירת העקידה הוא כדי לכבוש הדין כניל. על כן כתוב בספר היראה בהגהות שלא לומר פ' העקידה ברי"ח ושבת ויו"ט שאין בהם דין ואין לעורר הדינים :

(ד) האר"י ז"ל היה מתפלל תמיד מתוך הסידור וזלת תפלת שמונה עשרה היה מתפלל בעל פה בעינים סגורות :

(ה) קודם שיתחיל להתפלל יקבל עליו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך. כי בזה תהיה תפילתו כלולה מתפילת כל ישראל וכאלו היא עולה מפני רבים וכן שלמים ואל כביר לא ימאס :

(ו) כבר ידוע אזהרת חז"ל שלא יסיח דעתו מן התפילין ק"ו מציץ ע"כ בהתפלל זמירות וברכות ימשמש בתפילין כל שעה שלא יסיח דעתו מהם ח"ו, והיה מעשה בתלמיד ותיק אחד של האר"י ז"ל שנפטר והלך לעולמו. לאחר כמה ימים ראה אותו האר"י ז"ל בחלום ושאל לו על מעמדו בעוה"ב. אמר ליה טוב מאוד רק בשביל דבר אחד דקדקו עמי קצת, שכשהייתי מגיע לחפילת למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה של ובא לציון הייתי מכון שם ביותר כי היא תפילה עצומה ומחמת הכיוון הגדול הסחתי דעתי אז מן התפילין, ובוה ראה עונש המסיח דעתו מן התפילין מחמת מחשבות זרות אחרות ח"ו, וזלת בתפילת י"ח אז אין צריך למשמש בהם, ויתפלל ככוונה ואין לחשוש אם יסיח דעתו מן התפילין בשביל הכוונה כדאיתא בסודי האר"י ז"ל :